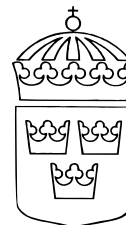

Regeringens proposition

1998/99:119

Socialförsäkringens personkrets

Prop.
1998/99:119

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 6 maj 1999

Göran Persson

Maj-Inger Klingvall
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till en ny socialförsäkringslag (SofL).

Förslaget innebär att socialförsäkringen delas in i en bosättningsbaserad försäkring avseende garantibelopp och bidrag samt en arbetsbaserad försäkring avseende inkomstförlust.

Till begreppet socialförsäkring hänförs de flesta trygghetssystem som administreras av Riksförsäkringsverket, Premiepensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna.

Med begreppet *försäkrad* avses den som ingår i den personkrets som skyddas av de trygghetssystem som hänförs till socialförsäkringen. Endast ett försäkringsvillkor skall gälla för vardera försäkringsgren: bosättning i Sverige respektive arbete i Sverige. Varken svenskt medborgarskap eller inskrivning hos försäkringskassan skall längre vara något försäkringsvillkor.

I propositionen föreslås att grunderna för det tudelade försäkringssystemet skall regleras i en ny lag, socialförsäkringslagen, som innehåller vissa gemensamma bestämmelser för de olika förmånerna, t.ex. bosättning och arbete i Sverige, omfattning av de två försäkringsgrenarna, försäkringstider, utgivande av ersättning utomlands samt anmälan och handläggning av ärenden.

Beträffande några särskilda persongrupper föreslås liksom i dag att socialförsäkringen skall ha en utsträckt giltighet vid utlandsvistelse. Detta gäller för statsanställda som utsänds för tjänstgöring utomlands, biståndsarbetare m.fl. samt utlandsstuderande.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari år 2001.

1	Förslag till riksdagsbeslut	6
2	Lagtext.....	7
2.1	Förslag till socialförsäkringslag.....	7
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.....	16
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring	32
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension	33
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension	37
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension.....	38
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag	40
2.8	Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	43
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott.....	44
2.10	Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)	45
2.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring	46
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän	50
2.13	Förslag till lag om ändring i lagen (1984:989) om socialförsäkringsväsendet under krig och krigsfara	51
2.14	Förslag till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag	52
2.15	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade ...	53
2.16	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn.....	54
2.17	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård.....	55
2.18	Förslag till lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare	56
2.19	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön	57
2.20	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret.....	60
2.21	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning.....	61
2.22	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag	62

2.23	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer	64
2.24	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd	66
2.25	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1150) om högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m.	69
2.26	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag	70
2.27	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:707) om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn	71
3	Ärendet och dess beredning	72
4	Bakgrund	72
5	Allmänna överväganden	74
5.1	Allmänt om socialförsäkringens begrepp	74
5.2	Uppdelning av socialförsäkringen i två grenar	77
5.3	Enhetliga försäkringsvillkor	80
5.4	En ny gemensam lag	83
6	Den bosättningsbaserade försäkringen	85
6.1	Försäkringsvillkor och bosättningsbegreppet	85
6.2	Bosättningsbegreppet	86
6.3	De bosättningsbaserade förmånerna	93
6.4	Särskilda villkor	96
6.4.1	Väntetider för förmåner	96
6.4.2	Uppehållstillstånd	98
7	Den arbetsbaserade försäkringen	100
7.1	Principer för försäkringsvillkor	100
7.2	Begreppet arbete i Sverige	102
7.3	Speciella försäkringssituationer	106
7.4	De arbetsbaserade förmånerna	110
7.5	Försäkringstid	112
7.6	Särskilda villkor	120
8	Några särskilda personkategorier	122
8.1	Inledning	122
8.2	Utlandsstuderande	122
8.3	Statsanställda	127
8.4	Särskilt angående ambassadanställda m.fl.	130
8.5	Biståndsarbetare m.fl.	133
9	ATP-förbindelse	139
10	Förmåner vid utlandsvistelse	144
10.1	Bosättningsbaserade förmåner	144
10.2	Arbetsbaserade förmåner	149
11	Handläggningsfrågor	150
11.1	Inskrivning och beslut hos försäkringskassan m.m.	150
11.2	Anmälnings- och uppgiftsskyldighet	154

11.3	Överklaganden m.m.....	156	Prop. 1998/99:119
12	EG-rättsliga konsekvenser	157	
12.1	Nuvarande EG-rättsliga förhållanden.....	157	
12.1.1	Allmänt om social trygghet	157	
12.1.2	Avtal mellan EG och tredje land	158	
12.1.3	EES-avtalet	158	
12.2	EG-rättsliga konsekvenser för bosättningsbaserade förmåner.....	159	
12.3	EG-rättsliga konsekvenser för arbetsbaserade förmåner.....	159	
12.4	EG-rättsliga konsekvenser för några särskilda personkategorier	160	
12.5	EG-rätten och ATP-förbindelser	160	
12.6	EG-rättsliga konsekvenser beträffande förmåner vid utlandsvistelse.....	161	
12.6.1	Allmänt om exportabilitet inom EU	161	
12.6.2	Närmare om konsekvenserna vid utlandsvistelse	162	
13	Jämställdhetspolitiska konsekvenser.....	163	
14	Kostnader	163	
15	Ikraftträdande och övergångsfrågor	168	
15.1	Ikraftträdandet av förslagen.....	168	
15.2	Övergångsregler.....	169	
15.2.1	Allmänt	169	
15.2.2	Särskilt om intjänande av rätt till pension	172	
16	Författningskommentar	174	
16.1	Förslaget till socialförsäkringslag.....	174	
16.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	195	
16.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring	201	
16.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension	201	
16.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension	203	
16.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension.....	203	
16.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag	204	
16.8	Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken	206	
16.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott.....	206	
16.10	Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)	206	
16.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring	207	
16.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän	208	

16.13	Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:989) om socialförsäkringsväsendet under krig och krigsfara	208
16.14	Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag	209
16.15	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade .	210
16.16	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn.....	210
16.17	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård.....	211
16.18	Förslaget till lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare	212
16.19	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön	212
16.20	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret.....	213
16.21	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning.....	213
16.22	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag	214
16.23	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer	215
16.24	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd	215
16.25	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1150) om högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m.	217
16.26	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag.....	217
16.27	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:707) om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn.....	217
Bilaga 1	Utredningens sammanfattning av betänkandet En lag om socialförsäkringar (SOU 1997:72).....	219
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanser – En lag om socialförsäkringar (SOU 1997:72).....	225
Bilaga 3	Lagförslag i lagrådsremiss den 4 mars 1999 Socialförsäkringens personkrets.....	226
Bilaga 4	Lagrådets yttrande över lagförslag i lagrådsremiss den 4 mars 1999 Socialförsäkringens personkrets.....	235
	Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde den 6 maj 1999.....	241

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. socialförsäkringslag
2. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring
3. lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring
4. lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension
5. lag om ändring i lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension
6. lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension
7. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag
8. lag om ändring i föräldrabalken
9. lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott
10. lag om ändring i studiestödslagen (1973:394)
11. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring
12. lag om ändring i lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän
13. lag om ändring i lagen (1984:989) om socialförsäkringsväsendet under krig och krigsfara
14. lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag
15. lag om ändring i lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade
16. lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn
17. lag om ändring i lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård
18. lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare
19. lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön
20. lag om ändring i lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret
21. lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning
22. lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag
23. lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer
24. lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd
25. lag om ändring i lagen (1996:1150) om högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m.
26. lag om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag
27. lag om ändring i lagen (1998:707) om ändring i lagen om (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

2.1 Förslag till socialförsäkringslag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om vem som omfattas av social trygghet genom social försäkring och vissa bidragssystem (*socialförsäkringen*). Lagen gäller för de försäkringar och bidragssystem som anges i 3 kap.

Rätten till en förmån skall grundas på bosättning eller förvärvsarbete i Sverige om inte något annat särskilt anges.

2 § I de författningar som anges i 3 kap. finns närmare bestämmelser om rätt till förmåner m.m.

3 § Frågor om förmåner inom socialförsäkringen handhas av Riksförsäkringsverket, Premiepensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna.

4 § Gemenskapsrätten inom Europeiska unionen (EU) eller inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtal om social trygghet som ingåtts med andra stater kan medföra begränsningar i tillämpligheten av bestämmelserna i denna lag.

2 kap. Bosättning och arbete i Sverige

Bosättning i Sverige

1 § Vid tillämpning av denna lag skall en person anses vara bosatt i Sverige, om han eller hon har sitt egentliga hemvist här i landet.

Den som kommer till Sverige och kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år skall anses vara bosatt här. Detta gäller dock inte om synnerliga skäl talar mot det.

En i Sverige bosatt person som lämnar landet skall fortfarande anses vara bosatt här om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år.

Särskilda bestämmelser

Statsanställda

2 § Den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall anses vara bosatt i Sverige under hela utsändningstiden om han eller hon tidigare någon gång varit bosatt i Sverige.

När en annan stat som arbetsgivare sänder en person till Sverige för arbete för arbetsgivarens räkning skall den personen inte anses vara bosatt i Sverige.

3 § En person som tillhör en annan stats beskickning eller karriärkonsulat eller dess betjäning skall anses vara bosatt i Sverige endast om det är förenligt med bestämmelserna om immunitet och privilegier i de konventioner som anges i 2 och 3 §§ lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Detta gäller även en sådan persons privattjänare.

En person som på grund av anknytning till en internationell organisation omfattas av bestämmelserna i 4 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall skall anses vara bosatt i Sverige endast i den mån det är förenligt med vad som följer av tillämplig stadga eller avtal som anges i bilagan till den lagen.

Biståndsarbetare m.fl.

4 § En i Sverige bosatt person som lämnar landet för arbete för arbetsgivarens räkning skall fortfarande anses vara bosatt här, om han eller hon är anställd av

1. ett svenskt trossamfund eller ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller

2. en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet.

Första stycket gäller endast om utlandsvistelsen kan antas vara längst fem år.

Utlandsstuderande m.fl.

5 § En i Sverige bosatt person som lämnar landet för att studera i ett annat land skall fortfarande anses vara bosatt i Sverige så länge han eller hon genomgår en studiestödsberättigande utbildning eller har utbildningsbidrag för doktorander.

Den som kommer till Sverige för att studera skall inte anses vara bosatt här. Detta gäller dock inte den som har utbildningsbidrag för doktorander.

Familjemedlemmar

6 § Vad som sägs om personer som avses i 2–5 §§ gäller även medföljande make samt barn som inte fyllt 18 år. Med make likställs den som utan att vara gift med den utsände lever tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn.

Arbete i Sverige

7 § Med arbete i Sverige avses vid tillämpning av denna lag förvärvsarbete i verksamhet här i landet.

Om en fysisk person som bedriver näringsverksamhet har sådant fast driftställe i Sverige som avses i punkt 3 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen (1928:370) skall verksamhet hänförlig dit anses bedriven här i landet.

Arbete på fartyg

8 § Arbete som sjöman på svenskt handelsfartyg anses som arbete i Sverige. Detta gäller även om arbetet utförs

1. i anställning på utländskt handelsfartyg som en svensk redare hyr i huvudsak obemannat, om anställningen sker hos redaren eller hos någon arbetsgivare som redaren har anlitat, eller

2. i anställning hos ägaren till ett svenskt handelsfartyg eller hos någon arbetsgivare som anlitas av ägaren, om fartyget hyrs ut till en utländsk redare i huvudsak obemannat.

Med sjöman avses den som enligt sjömanslagen (1973:282) skall anses som sjöman.

Utsändning m.m.

9 § Arbete utomlands för en arbetsgivare med verksamhet i Sverige skall anses som arbete här i landet, om arbetstagaren är utsänd av arbetsgivaren och arbetet kan antas vara längst ett år.

När en utländsk arbetsgivare under motsvarande förhållande sänder någon till Sverige för arbete skall arbete i Sverige inte anses föreligga.

I fall som anges i 2 § gäller första och andra styckena även om utsändningstiden kan antas vara längre än ett år.

Diplomater m.fl.

10 § Arbete som utförs av en person som tillhör en annan stats beskickning eller karriärkonsulat skall anses som arbete i Sverige endast om det är förenligt med bestämmelserna om immunitet och privilegier i de konventioner som anges i 2 och 3 §§ lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Detta gäller även en sådan persons privattjänare.

Ett sådant arbete som medför att en person på grund av anknytning till en internationell organisation omfattas av bestämmelserna i 4 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall skall anses som arbete i Sverige endast i den mån det är förenligt med vad som följer av tillämplig stadga eller avtal som anges i bilagan till den lagen.

3 kap. Socialförsäkringsskyddet

Bosättningsbaserad försäkring

1 § Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner som anges i lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. ersättning för sjukvård m.m. enligt 2 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna,

2. föräldrapenning på garantinivå,

3. folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år som har tillgodoräknats som bosättningsstid i Sverige, samt

4. rehabilitering och särskilt bidrag enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna. Prop. 1998/99:119

2 § Den som är bosatt i Sverige omfattas även av

1. lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
2. lagen (1969:205) om pensionstillskott,
3. lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,
4. lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade,
5. lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,
6. lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,
7. lagen (1993:389) om assistansersättning,
8. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
9. lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer,
10. lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
11. lagen (1998:702) om garantipension, och
12. lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag.

3 § Till den som enligt utlänningslagen (1989:529) behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får förmåner enligt 1 och 2 §§ utges tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades. Om det finns synnerliga skäl, får förmåner utges även om uppehållstillstånd inte har beviljats.

Förmåner enligt första stycket betalas inte ut för tid då bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. har lämnats till den försäkrade om förmånerna är av motsvarande karaktär.

Arbetsbaserad försäkring

4 § Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. sjukpenning och havandeskapspenning,
2. föräldrapenning över garantinivå och tillfällig föräldrapenning,
3. tilläggspension i form av förtidspension och efterlevandepension,
4. folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension, samt
5. rehabilitering och rehabiliteringsersättning enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.

5 § Den som arbetar i Sverige omfattas även av

1. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
2. lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård, och
3. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

6 § För arbetstagare gäller försäkringen enligt 4 och 5 §§ från och med den första dagen av anställningstiden. För andra gäller försäkringen dock från och med den dag då arbetet har påbörjats.

Försäkringen upphör att gälla tre månader efter den dag då arbetet har upphört av någon annan anledning än ledighet för semester, ferier eller motsvarande uppehåll (*efterskyddstid*). Försäkringen upphör tidigare än som nu sagts om den enskilde påbörjat arbete i ett annat land och omfattas av motsvarande försäkring i det landet eller om det finns andra särskilda skäl.

7 § Om en förmån som avses i 4 eller 5 § utges när försäkringen skall upphöra enligt 6 § andra stycket, fortsätter försäkringen enligt 4 eller 5 § att gälla under den tid för vilken förmånen utges. Försäkringen fortsätter också att gälla, enligt de grunder som regeringen fastställer, för den tid en person genomgår utbildning eller står till arbetsmarknadens förfogande.

8 § Försäkringen för pensioner eller skadeersättningar som avses i 4 § 3 och 4 samt 5 § 1 och 3 skall gälla när rätten till en förmån enligt de lagar som anges där kan härledas från ett arbete i Sverige. Detsamma gäller försäkringen för föräldrapenning över garantinivå enligt 4 § 2.

Försäkringen för pensioner enligt första stycket skall också gälla i det fall rätten till förmånen kan härledas från sådan ersättning som anges i 12 och 13 §§.

9 § För biståndsarbetare m.fl. enligt 2 kap. 4 § som till följd av utlandsarbete inte omfattas av den arbetsbaserade försäkringen och som efter utlandstjänstgöringens slut återvänder till Sverige skall efterskyddstiden börja löpa först efter återkomsten, om utlandstjänstgöringen varat längst fem år.

10 § Försäkringen enligt 4 eller 5 § fortsätter att gälla efter efterskyddstiden enligt 6 § andra stycket så länge skyddsbestämmelserna om beräkning av sjukpenninggrundande inkomst i 3 kap. 5 § tredje stycket 4–6 lagen (1962:381) om allmän försäkring är tillämpliga.

Arbetstillstånd

11 § Den som enligt utlänningslagen (1989:529) behöver ha arbetstillstånd i Sverige eller ett uppehållstillstånd med motsvarande verkan har inte rätt till förmåner enligt 4 och 5 §§ förrän ett sådant tillstånd har beviljats. Ersättning får därvid utges tidigast från och med den dag då tillståndet börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades.

Begränsningarna i första stycket gäller inte arbetsskadeersättning enligt 5 § 1.

12 § En person som har förtidspension som beräknats enligt 13 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension beräknad på denna förtidspension.

13 § Den som uppbär någon av följande förmåner är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension och tilläggspension i form av förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. vårdbidrag, som inte enbart avser merkostnader, enligt 8 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag,
2. dagpenning från arbetslöshetskassa,
3. utbildningsbidrag i form av dagpenning under arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering samt ersättning vid generationsväxling,
4. utbildningsbidrag för doktorander,
5. korttidsstudiestöd och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973:349),
6. vuxenstudiebidrag enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa samt särskilt utbildningsbidrag,
7. timersättning vid vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvux) och ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),
8. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, eller
9. stipendium som enligt punkt 12 sjunde stycket av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370) skall tas upp som intäkt av tjänst.

14 § Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för pensionsgrundande belopp för barnår enligt 3 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Den som har genomgått grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt är försäkrad för pensionsgrundande belopp för plikt-tjänstgöring enligt 3 kap. lagen om inkomstgrundad ålderspension.

15 § Den som genomgår utbildning som är förenad med särskild risk för arbetsskada är försäkrad för arbetsskada enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om detta.

Gemensamma bestämmelser

16 § Den som, i enlighet med förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, omfattas av lagstiftningen i en annan stat är inte försäkrad för sådana förmåner enligt denna lag som motsvarar förmåner som avses i förordningen.

Bosättningsbaserade förmåner

1 § För tid då en försäkrad vistas i ett land som inte ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) får förmåner som grundas på bosättning utges endast i de fall som avses i 2 och 3 §§.

2 § Förmåner får utges om utlandsvistelsen kan antas vara längst sex månader.

När det gäller ersättning för sjukvård m.m. enligt 3 kap. 1 § 1 tillämpas särskilda bestämmelser om vård som ges utomlands.

Pensionsförmåner enligt 3 kap. 1 § 3 samt 2 § 2, 6 och 11 utges så länge den försäkrades bosättning i Sverige består enligt 2 kap.

3 § Tidsbegränsningen i 2 § första stycket gäller inte sådana statsanställda och deras familjemedlemmar som avses i 2 kap. 2 och 6 §§.

Tidsbegränsningen gäller inte heller familjestöd enligt 3 kap. 1 § 2 eller 2 § 1, 3, 5 och 10 till biståndsarbetare m.fl. och studerande eller deras familjemedlemmar som avses i 2 kap. 4–6 §§.

4 § Har rätten till en bosättningsbaserad förmån upphört med tillämpning av bestämmelserna om bosättning i 2 kap. eller bestämmelserna om utlandsvistelse i 1–3 §§, får förmånen efter ansökan hos försäkringskassan fortsätta att utges om det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt att dra in förmånen.

Arbetsbaserade förmåner

5 § För tid då en försäkrad vistas utomlands får förmåner vid sjukdom, havandeskap, tillfällig vård av barn och rehabilitering enligt 3 kap. 4 § 1, 2 och 5 endast utges i följande fall:

1. om ett ersättningsfall inträffar utomlands medan den försäkrade där utför sådant arbete som skall anses som arbete i Sverige enligt 2 kap.,
2. om försäkringskassan medger att den försäkrade reser till utlandet.

6 § Pensionsförmåner och skadeersättningar enligt 3 kap. 4 § 3 och 4 samt 5 § 1 och 3 utges för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning över garantinivå enligt 3 kap. 4 § 2,

1. om barnet är bosatt i Sverige, eller
2. om försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

Gemensamma bestämmelser

7 § För utbetalning av en förmån utomlands får krävas bevis om att rätten till förmånen består.

Anmälan till försäkringskassan

1 § Den som bosätter sig i Sverige och som inte är folkbokförd här skall anmäla sig till den försäkringskassa som avses i 4 §. Bosättningsbaserade förmåner enligt 3 kap. 1 och 2 §§ får inte utges för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då anmälan gjordes eller försäkringskassan på annat sätt fick kännedom om bosättningen.

Den som avses i 2 kap. 2 § första stycket och som inte är folkbokförd här skall anmäla sig till den försäkringskassa som avses i 5 § andra stycket.

2 § Arbetsbaserade förmåner enligt 3 kap. 4 § samt 5 § 2 och 3 får inte utges för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då försäkringskassan fick kännedom om arbetet.

En anmälan om arbete i Sverige som görs av den som arbetar här utan att vara bosatt i landet skall lämnas till den försäkringskassa som avses i 5 §.

3 § Den som lämnar Sverige för en tid som kan antas ha betydelse för rätten till förmåner enligt 2 eller 4 kap. skall anmäla detta till den försäkringskassa som avses i 4–6 §§.

Beslutande försäkringskassa m.m.

4 § Ett ärende som skall avgöras av en allmän försäkringskassa och avser någon som är bosatt i Sverige skall avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde var folkbokförd den 1 november föregående år.

Om den enskilde inte var folkbokförd i Sverige den 1 november föregående år, skall ett ärende avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde är bosatt vid årets ingång. Sker bosättningen senare under året, skall ärendet avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde bosättningen sker.

5 § Ett ärende som skall avgöras av en allmän försäkringskassa och avser någon som inte är bosatt i Sverige skall avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt tillbringar sin dygnsvila. Om dygnsvilan inte tillbringas i Sverige, skall ärendet avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt arbetar. Är den enskilde sjöman skall ärendet, om det inte avser pension, avgöras av Västra Götalands allmänna försäkringskassa.

Om det inte med stöd av första stycket kan bestämmas till vilken försäkringskassa ärendet hör, skall ärendet avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

6 § Ärenden som gäller personer vilka har rätt till förmåner som familjemedlemmar skall alltid avgöras av samma försäkringskassa som skall avgöra ett ärende angående den från vilken de härleder rätten till förmåner.

Ett ärende, som avser någon som omfattas eller väljer att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 16 i förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, skall avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

Övriga bestämmelser

7 § Vid tillämpningen av denna lag skall följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring tillämpas:

- 18 kap. 46 och 47 §§ om Riksförsäkringsverkets tillsyn,
- 20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,
- 20 kap. 4 § om återbetalning,
- 20 kap. 8 § om uppgiftsskyldighet för den enskilde,
- 20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet för myndigheter och arbetsgivare m.fl.,
- 20 kap. 10 § om omprövning av en försäkringskassas beslut,
- 20 kap. 10 a § om ändring av en försäkringskassas beslut, och
- 20 kap. 11–13 §§ om överklagande av beslut m.m.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
 2. Bestämmelserna i denna lag om personer som lämnar eller kommer till Sverige skall tillämpas även på personer som före den 1 januari 2001 har lämnat respektive kommit till landet.
 3. Har arbete upphört under perioden oktober – december år 2000 skall efterskyddstiden i 2 kap. 6 § andra stycket räknas från lagens ikraftträdande.
 4. Den som vid lagens ikraftträdande uppbär hustrutillägg enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1998:708) om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension, är fortfarande försäkrad för denna förmån.
 5. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om bosättningsbaserad folkpension i form av ålderspension för den som är född år 1937 eller tidigare.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring¹

dels att 1 kap. 4 och 5 §§, 2 kap. 8 §, 5 kap. 2 och 16 §§ samt 16 kap. 13 § skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 3 §, 2 kap. 10 §, 3 kap. 1, 2, 2a, 5, 5b, 13 och 15 §§, 4 kap. 1, 3 och 9 §§, 5 kap. 1 och 6 §§, 11 kap. 1 §, 16 kap. 1 §, 20 kap. 1 §, 21 kap. 1 § samt 22 kap. 1, 2 och 17 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §²

Försäkrade enligt denna lag är dels svenska medborgare, dels personer som utan att vara svenska medborgare är bosatta i riket. En försäkrad som lämnar Sverige skall fortfarande anses vara bosatt i riket, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år.

Utländsk sjöman på svenskt handelsfartyg är försäkrad för tilläggspension även om han eller hon inte är bosatt i riket.

Såvitt angår försäkringen för tilläggspension är den som enligt 4 kap. 1 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension m.m. eller 11 kap. 6 § denna lag, i detta lagrums lydelse före den 1 januari 1999, tillgodoräknats pensionspoäng försäkrad, även om han eller hon inte längre uppfyller förutsättningarna enligt första eller andra stycket.

Den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som är försäkrad enligt denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och om handläggning av ärenden, m.m.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

Senaste lydelse av

1 kap. 4 § 1998:677

1 kap. 5 § 1991:508

2 kap. 8 § 1994:1814

5 kap. 2 § 1992:1277

5 kap. 16 § 1992:1277.

² Senaste lydelse 1998:677.

skall anses bosatt i riket under hela utsändningstiden även om denna är avsedd att vara längre än ett år. Detta gäller även medföljande make samt barn som inte fyllt 18 år. Med make likställs den som utan att vara gift med den utsände lever tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn.

2 kap.

10 §³

Frågor om ersättning enligt detta kapitel prövas i andra fall än som avses i andra stycket av den allmänna försäkringskassa, *hos vilken den försäkrade är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 §.* Denna försäkringskassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att pröva sådana frågor.

Frågor om ersättning enligt 2, 3 och 6 §§ samt ersättning enligt 4 och 5 §§ som inte hänför sig till visst vårdtillfälle prövas av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde vårdgivaren eller annan som får ersättning bedriver sin verksamhet. Detsamma gäller ersättning i övrigt i de fall där *den försäkrade eller vårdtagaren inte är och inte heller under den förutsättning som sagts i första stycket skulle ha varit inskriven hos allmän försäkringskassa.* Frågor om ersättning enligt 5 § får efter bemyndigande av regeringen även prövas av Riksförsäkringsverket.

Frågor om ersättning enligt detta kapitel prövas i andra fall än som avses i andra stycket av den allmänna försäkringskassa *som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende den försäkrade.* Denna försäkringskassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att pröva sådana frågor.

Frågor om ersättning enligt 2, 3 och 6 §§ samt ersättning enligt 4 och 5 §§ som inte hänför sig till visst vårdtillfälle prövas av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde vårdgivaren eller annan som får ersättning bedriver sin verksamhet. Detsamma gäller ersättning i övrigt i de fall där *vårdtagaren inte är bosatt i Sverige.* Frågor om ersättning enligt 5 § får efter bemyndigande av regeringen även prövas av Riksförsäkringsverket.

3 kap.

1 §⁴

Hos allmän försäkringskassa inskriven försäkrad har enligt vad

En försäkrad har enligt vad nedan sägs rätt till sjukpenning,

³ Senaste lydelse 1997:1307.

⁴ Senaste lydelse 1997:562.

nedan sägs rätt till sjukpenning, om hans sjukpenninggrundande inkomst uppgår till minst 24 procent av *basbeloppet*.

Villkoret om inskrivning hos försäkringskassan för rätt till sjukpenning anses uppfyllt om det har berott på åldersregeln i 1 kap. 4 § att villkoret inte har kunnat uppfyllas.

Rätt till sjukpenning enligt detta kapitel föreligger inte på grundval av anställningsförmåner för tid som ingår i en sjuklöneperiod, under vilken den försäkrades arbetsgivare har att svara för sjuklön enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

om hans sjukpenninggrundande inkomst uppgår till minst 24 procent av *prisbasbeloppet*.

2 §⁵

Sjukpenninggrundande inkomst är den årliga inkomst i pengar som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (*inkomst av anställning*) eller på annan grund (*inkomst av annat förvärvsarbete*). Som inkomst av anställning räknas dock inte ersättning från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person, om arbetet har utförts i arbetsgivarens verksamhet utom riket. Ifråga om arbete som utförs utomlands av den som av en statlig arbetsgivare sänts till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning bortses vid beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Som inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete räknas inte heller intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i kommunal-skattelagen (1928:370) eller sådan ersättning som anges i 1 § första

Sjukpenninggrundande inkomst är den årliga inkomst i pengar som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete *här i landet*, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (*inkomst av anställning*) eller på annan grund (*inkomst av annat förvärvsarbete*). I fråga om arbete som utförs utomlands av den som av en statlig arbetsgivare sänts till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning bortses vid beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Som inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete räknas inte heller intäkt som avses i 32 § 1 mom. första stycket h och i kommunal-skattelagen (1928:370) eller sådan ersättning som anges i 1 § första stycket 1–5 och fjärde stycket lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster. Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas inte sådan ersättning enligt gruppsjukförsäkring eller

⁵ Senaste lydelse 1998:677.

stycket 1–5 och fjärde stycket lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster. Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas inte sådan ersättning enligt gruppsjukförsäkring eller trygghetsförsäkring vid arbetsskada som enligt 2 § första stycket lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster utgör underlag för nämnda skatt. Den sjukpenninggrundande inkomsten fastställs av försäkringskassan. Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

trygghetsförsäkring vid arbetsskada som enligt 2 § första stycket lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster utgör underlag för nämnda skatt. Den sjukpenninggrundande inkomsten fastställs av försäkringskassan. Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst bortses från sådan inkomst av anställning och annat förvärvsarbete som överstiger sju och en halv gånger prisbasbeloppet. Det belopp som sålunda skall undantas skall i första hand räknas av från inkomst av annat förvärvsarbete. Ersättning för utfört arbete i annan form än pension räknas som inkomst av anställning, såvida ersättningen under ett år uppgår till minst 1 000 kronor, även om mottagaren inte är anställd hos den som utger ersättningen. I nu angivna fall skall den som utför arbetet anses såsom arbetstagare och den som utger ersättningen såsom arbetsgivare. Kan ersättning för arbete för någon annans räkning under året inte antas uppgå till minst 1 000 kronor, skall ersättningen från denne inte tas med vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten i annat fall än då den utgör inkomst av näringsverksamhet. Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst av anställning skall bortses från ersättning som enligt 2 a § skall anses som inkomst annat förvärvsarbete samt ersättning som idrottsutövare får från sådan ideell förening som avses i 7 § 5 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt och som har till huvudsakligt syfte att främja idrottslig verksamhet, om ersättningen från föreningen under året inte kan antas uppgå till minst ett halvt prisbasbelopp. Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst av anställning bortses även från ersättning från en stiftelse som har till väsentligt ändamål att tillgodose ekonomiska intressen hos dem som är eller har varit anställda hos en arbetsgivare som lämnat bidrag till stiftelsen (vinstandelsstiftelse) eller från en annan juridisk person med motsvarande ändamål, om ersättningen avser en sådan anställd och inte utgör ersättning för arbete för den juridiska personens räkning. Detta gäller dock endast om de bidrag arbetsgivaren lämnat till den juridiska personen varit avsedda att vara bundna under minst tre kalenderår och att på likartade villkor tillkomma en betydande del av de anställda. Om arbetsgivaren är ett fåmansföretag eller ett fåmansägt handelsbolag skall vid beräkningen inte bortses från ersättning som den juridiska personen lämnar till sådan företagsledare eller delägare i företaget eller denne närstående person som avses i punkt 14 av anvis-

ningarna till 32 § kommunalskattelagen. Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst av anställning skall alltid bortses från ersättning från en vinstandelsstiftelse som härrör från bidrag som arbetsgivaren lämnat under åren 1988–1991.

Beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten skall, där förhållandena inte är kända för försäkringskassan, grundas på de upplysningar som kassan kan inhämta av den försäkrade eller dennes arbetsgivare eller som kan framgå av den uppskattning, som vid taxering gjorts av den försäkrades inkomst. Semesterlön får inte inräknas i den sjukpenninggrundande inkomsten till högre belopp än vad som skulle ha utgivits i lön för utfört arbete under motsvarande tid. En liknande begränsning skall gälla semesterersättning. Inkomst av arbete för egen räkning får ej beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning.

2 a §⁶

Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst skall ersättning från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller är en utländsk juridisk person anses som inkomst av annat förvärvsarbete, om *ersättningen avser arbete som utförts inom riket samt* arbetsgivaren och arbetstagaren träffat överenskommelse om att ersättningen skall hänföras till sådan inkomst.

Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst skall ersättning från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller är en utländsk juridisk person anses som inkomst av annat förvärvsarbete, om arbetsgivaren och arbetstagaren träffat överenskommelse om att ersättningen skall hänföras till sådan inkomst.

Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas dessutom ersättning för arbete under förutsättning att ersättningen betalas ut

1. till mottagare som har en F-skattsedel antingen när ersättningen bestäms eller när den betalas ut,

2. till mottagare som har en A-skattsedel eller en F-skattsedel med villkor enligt 4 kap. 9 § skattebetalningslagen (1997:483) eller som saknar skattsedel på preliminär skatt, om ersättningen tillsammans med annan ersättning för arbete från samma utbetalare under inkomståret kan antas komma att understiga 10 000 kronor och utbetalaren är en fysisk person eller ett dödsbo samt vad som utbetalats inte utgör utgift i en av utbetalaren bedrivna näringsverksamhet,

3. till delägare i handelsbolag av bolaget,

4. till medlem i europeisk ekonomisk intressegruppering av grupperingen.

Om i fall som avses i andra stycket 1 mottagaren har en F-skattsedel med villkor enligt 4 kap. 9 § skattebetalningslagen, räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om F-skattsedeln skriftligen åberopas.

⁶ Senaste lydelse 1998:547.

5 §⁷

Den allmänna försäkringskassan skall *i samband med inskrivning av en försäkrad* besluta om *den försäkrades* tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. *I fråga om en försäkrad som avses i 1 § första stycket skall kassan samtidigt fastställa den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst. Sådan fastställelse skall också ske för försäkrad som avses i 1 § andra stycket* så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos kassan. Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen skall omprövas

Den allmänna försäkringskassan skall besluta om *en försäkrads* tillhörighet till sjukpenningförsäkringen *och* fastställa sjukpenninggrundande inkomst. *För en försäkrad som inte är bosatt i Sverige gäller detta* så snart anmälan om hans inkomstförhållanden gjorts hos kassan. Av beslutet skall framgå i vad mån den sjukpenninggrundande inkomsten är att hänföra till anställning eller till annat förvärvsarbete. Sjukpenningförsäkringen skall omprövas

a) när kassan fått kännedom om att den försäkrades inkomstförhållanden eller andra omständigheter har undergått ändring av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek,

b) när förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt denna lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbetsförmåga eller, vid särskild efterlevandepension, förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete,

c) när delpension enligt särskild lag beviljas den försäkrade eller redan utgående sådan pension ändras med hänsyn till ändring i den försäkrades arbets- eller inkomstförhållanden, samt

d) när tjänstepension beviljas den försäkrade.

Ändring som avses i första stycket skall gälla från och med den dag då anledningen till ändringen uppkommit. Den sjukpenninggrundande inkomst som ändrats enligt första stycket a får dock läggas till grund för ersättning tidigast från och med första dagen i den ersättningsperiod som inträffar i anslutning till att försäkringskassan fått kännedom om inkomståndringen.

Under tid som anges under 1–6 får, om inte första stycket b, c eller d är tillämpligt, den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast dessförinnan om försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Detta gäller tid då den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka hon eller han uppbär studiehjälp, studiemedel eller särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), studiestöd enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa, bidrag enligt förordningen (1995:938) om utbildningsbidrag för doktorander eller särskilt utbildningsbidrag,

⁷ Senaste lydelse 1997:1227.

2. genomgår vuxenutbildning för utvecklingsstörda (sär vux) och upp-
bär timersättning för studierna,

3. är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller genomgår arbetsmark-
nadsutbildning som beslutats av en arbetsmarknadsmyndighet,

4. är gravid och avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete tidigast sex
månader före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför,

5. är helt eller delvis ledig från förvärvsarbete för vård av barn, om den
försäkrade är förälder till barnet eller likställs med förälder enligt 1 § för-
äldraledighetslagen (1995:584) och barnet inte har fyllt ett år. Motsva-
rande gäller vid adoption av barn som ej fyllt tio år eller vid mottagande
av sådant barn i avsikt att adoptera det, om mindre än ett år har förflutit
sedan den försäkrade fick barnet i sin vård,

6. fullgör tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

För en försäkrad som avses i tredje stycket 1 eller 3 skall försäkrings-
kassan, vid sjukdom under utbildningstiden, beräkna sjukpenningen på en
sjukpenninggrundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart
den inkomst av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna
tid. Om därvid den sjukpenninggrundande inkomsten helt eller delvis är
att hänföra till anställning, skall årsarbetstiden beräknas på grundval av
enbart det antal arbetstimmar som den försäkrade kan antas ha i ifrågava-
rande förvärvsarbete under utbildningstiden.

För en försäkrad som får sådan behandling eller rehabilitering som av-
ses i 7 b § eller 22 kap. 7 § och som under denna tid får livränta enligt
lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning
enligt en annan författning skall försäkringskassan, vid sjukdom under
den tid då livränta betalas ut, beräkna sjukpenningen på en sjukpenning-
grundande inkomst som har fastställts på grundval av enbart den inkomst
av eget arbete som den försäkrade kan antas få under denna tid.

För en försäkrad som avses i 10 c § första stycket 1 eller 2 skall dock
under studieuppehåll mellan vår- och hösttermin, då den försäkrade inte
uppbär studiesocial förmån som anges i tredje stycket 1, sjukpenningen
beräknas på den sjukpenninggrundande inkomst som följer av första-
tredje styckena, om sjukpenningen blir högre än sjukpenning beräknad på
den sjukpenninggrundande inkomsten enligt fjärde stycket.

Fjärde stycket tillämpas även för försäkrad som avses i tredje stycket 6
när den försäkrade genomgår grundutbildning som är längre än 60 dagar.

5 b §⁸

För en försäkrad som av
Svenska kyrkan, ett svenskt tros-
samfund, ett organ som är knutet
till ett sådant samfund eller en
svensk ideell organisation som
bedriver biståndsverksamhet varit
sänd till ett annat land för arbete
för arbetsgivarens räkning, skall
den sjukpenninggrundande in-
komsten vid återkomsten till

För sådana personer som enligt
2 kap. 4 och 6 §§ socialförsäk-
ringslagen (1999:000) anses bo-
satta i Sverige även under vistelse
utomlands skall den sjukpenning-
grundande inkomsten vid åter-
komsten till Sverige fastställas till
lägst det belopp som utgjorde sjuk-
penninggrundande inkomst omedel-
bart före utlandsresan.

⁸ Senaste lydelse 1993:355.

Sverige fastställas till lägst det belopp som utgjorde *hans* sjukpenninggrundande inkomst omedelbart före utlandsresan, *om utlandsvistelsen varat högst tre år. Bestämmelsen i denna paragraf gäller även den medföljande maken. Med make likställs den som utan att vara gift med den utsände levt tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn.*

13 §⁹

Frågor om förmåner enligt detta kapitel prövas av den allmänna försäkringskassa *hos vilken den försäkrade är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 §.* Denna försäkringskassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att pröva sådana frågor med undantag av frågor som avses i 5 §.

Frågor om förmåner enligt detta kapitel prövas av den allmänna försäkringskassa *som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende den försäkrade.* Denna försäkringskassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att pröva sådana frågor med undantag av frågor som avses i 5 §.

Bestämmelserna i 3, 5 och 8 §§ i fråga om förtidspension tillämpas även där den försäkrade skulle ha erhållit sådan pension, om han hade haft rätt till folkpension enligt bestämmelserna i 5 kap.

Har en försäkrad, utan att bestämmelserna i 3 kap. 3 § är tillämpliga, efter ingången av den månad då han uppnådde sextiofem års ålder, erhållit sjukpenning under etthundraåttio dagar, får den allmänna försäkringskassan besluta att sjukpenning inte längre skall utgå.

15 §¹⁰

Sjukpenning utgår ej för tid då den försäkrade

- a) fullgör annan tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt än grundutbildning som är längre än 60 dagar;
- b) är intagen i sådant hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga med stöd av 3 § sagda lag;
- c) är häktad eller intagen i kriminalvårdsantalt;
- d) i annat fall än under b) eller c) sagts av annan orsak än sjukdom tagits om hand på det allmännas bekostnad;

e) vistas utomlands i annat fall än då den försäkrade insjuknar medan han utför arbete som ett led

⁹ Senaste lydelse 1993:355.

¹⁰ Senaste lydelse 1994:2072.

i en här i riket bedriven verksamhet eller som sjöman anställd på svenskt handelsfartyg eller under sjukdom eller i fall som avses i 7 b § reser till utlandet med försäkringskassans medgivande.

För varje dag då en försäkrad bereds vård i ett sådant hem för vård eller boende eller familjehem enligt socialtjänstlagen (1980:620) som ger vård och behandling åt missbrukare av alkohol eller narkotika, skall sjukpenningen på begäran av den som svarar för vårdkostnaderna minskas med 80 kronor, dock med högst en tredjedel av sjukpenningens belopp. Därvid skall det belopp varmed minskning sker avrundas till närmast lägre hela krontal. Det belopp som sjukpenningen minskas med skall betalas ut till den på vars begäran minskningen har gjorts.

Utän hinder av första stycket utgår sjukpenning till försäkrad som avses under c) vid sjukdom som inträffar under tid då han får vistas utom anstalt och därvid bereds tillfälle att förvärvsarbeta.

4 kap.

1 §¹¹

En försäkrad förälder som är inskriven hos allmän försäkringskassa har rätt till föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning (föräldrapenningförmåner) enligt detta kapitel.

En försäkrad förälder har rätt till föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning (föräldrapenningförmåner) enligt detta kapitel.

Föräldrapenningförmåner utges för vård av barn endast om barnet är bosatt här i riket.

Vid adoption av barn får barnet anses bosatt i riket om de blivande adoptivföräldrarna är bosatta i riket.

Regeringen får förordna att tillfällig föräldrapenning, med undantag för förmån enligt 10 § fjärde stycket, får utges även till en förälder som är bosatt i Danmark, Finland eller Norge för vård av barn bosatt i något av dessa länder.

3 §¹²

Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse utges under högst 450 dagar sammanlagt för föräldrarna.

Vid flerbarnsbörd utges föräldrapenning under ytterligare 180 dagar för varje barn utöver det första.

Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om barnet, har varje förälder rätt att uppbära föräldrapenning under hälften av den i första och andra styckena angivna tiden.

¹¹ Senaste lydelse 1994:1655.

¹² Senaste lydelse 1995:515.

En förälder som ensam har vårdnaden om barnet har rätt att själv uppbära föräldrapenningen under hela den tid som anges i första och andra styckena. Detsamma gäller om föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet men den andra föräldern inte har rätt till föräldrapenning *enligt 1 och 9 §§*.

En förälder som ensam har vårdnaden om barnet har rätt att själv uppbära föräldrapenningen under hela den tid som anges i första och andra styckena. Detsamma gäller om föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet men den andra föräldern inte har rätt till föräldrapenning.

Om en förälder på grund av sjukdom eller handikapp varaktigt saknar förmåga att vårda barnet har den andra föräldern rätt att själv uppbära föräldrapenningen under hela den tid som anges i första och andra styckena.

En förälder kan avstå rätt att uppbära föräldrapenning till förmån för den andra föräldern med undantag för föräldrapenning med belopp motsvarande förälderns sjukpenning såvitt avser en tid om 30 dagar för varje barn, eller vid flerbarnsbörd, för barnen gemensamt. Ett avstående från rätt att uppbära föräldrapenning görs genom skriftlig anmälan till försäkringskassan.

Föräldrapenning utges längst till dess barnet har fyllt åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret.

9 §¹³

Som villkor för rätt till föräldrapenning gäller att föräldern har varit inskriven hos allmän försäkringskassa under minst 180 dagar i följd närmast före den dag för vilken föräldrapenningen skall utbetalas.

Villkoret om *inskrivning hos försäkringskassa* eller om försäkring för viss sjukpenning enligt 6 § andra stycket anses uppfyllt om *det har berott på åldersregeln i 1 kap. 4 § att villkoret inte har kunnat uppfyllas. Motsvarande gäller om föräldern inte har varit inskriven eller inte har varit försäkrad för viss sjukpenning, men skulle ha varit det om kassan känt till samtliga förhållanden.*

När det skall bestämmas om villkoret om *inskrivning hos försäkringskassa* eller om försäkring för viss sjukpenning enligt 6 §

Villkoret om försäkring för viss sjukpenning enligt 6 § andra stycket anses uppfyllt om föräldern inte har varit försäkrad för viss sjukpenning, men skulle ha varit det om kassan känt till samtliga förhållanden.

När det skall bestämmas om villkoret om försäkring för viss sjukpenning enligt 6 § andra stycket är uppfyllt för en försäkrad

¹³ Senaste lydelse 1997:562.

andra stycket är uppfyllt för en försäkrad som avses i 3 kap. 5 b §, får bortses från tiden för utlandsvistelsen under förutsättning att den varat högst tre år och för en förälder som uppburit förtidspension skall sjukpenninggrundande inkomst beräknad enligt 3 kap. 5 c § anses ha gällt hela den tid som föräldern uppburit förtidspension.

som avses i 3 kap. 5 b § skall bortses från tiden för utlandsvistelsen. När det bestäms om villkoret är uppfyllt för en förälder som uppburit förtidspension skall sjukpenninggrundande inkomst beräknad enligt 3 kap. 5 c § anses ha gällt hela den tid som föräldern uppburit förtidspension.

5 kap.

1 §¹⁴

En försäkrad som är bosatt i Sverige har rätt till folkpension i form av förtidspension, efterlevandepension och handikappersättning som utgör tillägg till pension

a) enligt 3 och 4 §§ i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs-pension, eller

b) enligt 5–7 och 9–11 §§ i förhållande till det antal år som tillgodoräknats som bosättnings-tid i Sverige.

En försäkrad som är bosatt i Sverige har rätt till folkpension i form av ålderspension enligt 3 § i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs-pension.

En svensk medborgare som är bosatt utomlands har rätt till folkpension i form av ålderspension, förtidspension, efterlevandepension och handikappersättning som utgör tillägg till pension enligt första stycket a.

En försäkrad har rätt till folkpension i form av förtidspension, efterlevandepension och handikappersättning som utgör tillägg till pension

a) enligt 3 och 4 §§ i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs-pension, eller

b) enligt 5–7 och 9–11 §§ i förhållande till det antal år som tillgodoräknats som bosättnings-tid i Sverige.

En försäkrad har rätt till folkpension i form av ålderspension enligt 3 § i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs-pension.

6 §¹⁵

Som bosättnings-tid i Sverige tillgodoräknas

a) tid under vilken en person varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen (1991:481); vid flyttning till utlandet skall hän-

a) tid under vilken en person enligt 2 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall anses ha varit bosatt här i landet,

¹⁴ Senaste lydelse prop. 1998/99:73.

¹⁵ Senaste lydelse 1998:677.

syn dock inte tas till tid efter utresan om personen enligt nämnda lag skall avregistreras som utflyttad,

b) tid under vilken en här folkbokförd person före tidpunkten för folkbokföringen oavbrutet vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd enligt 1 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529) eller motsvarande föreskrift enligt äldre lag,

c) tid under vilken en svensk medborgare av svenska kyrkan, ett svenskt trossamfund, ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet varit sänd till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning; för tid efter år 1992 skall vad som nu sägs gälla endast om utlandsvistelsen varat längst tre år i följd,

d) tid under vilken en försäkrad haft inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 2 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,

e) tid före år 1993 under vilken en svensk medborgare haft anställning i ett annat land som grundat rätt till svensk statligt reglerad pension, dock inte tid för vilken rätt till pension grundad på bosättning i det andra landet föreligger om sådan pension kan utbetalas till den som är bosatt i Sverige,

f) i den mån regeringen så förordnar tid under vilken en person som inte fyllt 26 år bedriver studier i annat land.

Som bosättnings tid i Sverige tillgodoräknas även tid som avses i 7 och 9 §§.

Som bosättnings tid i Sverige enligt första stycket a) tillgodoräknas inte tid då någon enligt förordnande av regeringen med stöd av 1

b) tid under vilken en person före tidpunkten för bosättning här i landet enligt a oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd,

c) tid som avses i 7 och 9 §§.

kap. 3 § fjärde stycket inte skall anses bosatt i Sverige.

Vad som i första stycket sägs om folkbokföring enligt folkbokföringslagen skall gälla också i fråga om kyrkobokföring enligt lag som ersatts av folkbokföringslagen eller enligt motsvarande äldre författning.

Bestämmelsen i första stycket c) gäller även medföljande make samt barn under 18 år till person som där avses.

Bestämmelserna i första stycket d), såvitt gäller tid före år 1993 för vilken den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng enligt 11 kap. i kapitlets lydelse före den 1 januari 1999, och första stycket e) gäller även medföljande make samt barn under 18 år till person som där avses. Som bosättningstid tillgodoräknas dock inte tid för vilken maken eller barnet har rätt till pension grundad på bosättningstid i det andra landet om sådan pension kan utbetalas till den som är bosatt i Sverige.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i femte och sjätte styckena skall med make likställas den som, utan att vara gift med den person som avses i första stycket c), d) eller e) levt tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn.

11 kap.

1 §¹⁶

Rätt till tilläggspension grundas på inkomst av förvärvsarbete.

Rätt till tilläggspension grundas på inkomst av förvärvsarbete *här i landet*.

Pensionsgrundande inkomst och pensionspoäng beräknas och fastställs enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

¹⁶ Senaste lydelse 1998:677.

16 kap.**1 §¹⁷**

Den som önskar pension skall göra ansökan hos allmän försäkringskassa i enlighet med vad regeringen förordnar. I fall som närmare anges av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Riksförsäkringsverket, skall försäkringskassan dock utan ansökan besluta om hel ålderspension till en *hos kassan inskriven* pensionsberättigad från och med den månad han fyller 65 år, om han inte skriftligen begärt annat.

Den som önskar pension skall göra ansökan hos allmän försäkringskassa i enlighet med vad regeringen förordnar. I fall som närmare anges av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Riksförsäkringsverket, skall försäkringskassan dock utan ansökan besluta om hel ålderspension till en pensionsberättigad från och med den månad han fyller 65 år, om han inte skriftligen begärt annat.

Uppbär en försäkrad sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård eller rehabiliteringspenning enligt denna lag, får försäkringskassan tillerkänna honom förtidspension utan hinder av att han inte gjort ansökan därom. Detsamma skall gälla då en försäkrad uppbär sjukpenning, ersättning för sjukhusvård eller livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som utgår enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande.

Uppbär en försäkrad sjukbidrag eller har handikappersättning eller vårdbidrag tillerkänts honom för begränsad tid, får den tid för vilken förmånen skall utgå förlängas utan att ansökan har gjorts. Motsvarande gäller i fråga om särskild efterlevandepension som tillerkänts en efterlevande för begränsad tid.

I den mån regeringen så förordnar må allmän försäkringskassa tillerkänna den pensionsberättigade pension enligt denna lag utan hinder av att han icke gjort ansökan därom.

För kostnader för läkarundersökning och läkarutlåtande vid ansökan om förtidspension, handikappersättning, vårdbidrag eller särskild efterlevandepension skall ersättning lämnas i enlighet med vad regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Riksförsäkringsverket föreskriver.

20 kap.**1 §¹⁸**

I denna lag avses, där ej annat framgår, med år kalenderår och med månad kalendermånad.

Med sjöman avses, där ej annat framgår, arbetstagare som enligt sjömanslagen (1973:282) anses som sjöman.

Med anställning på svenskt handelsfartyg likställes anställning på

¹⁷ Senaste lydelse 1992:1277.

¹⁸ Senaste lydelse 1996:1336.

utländskt handelsfartyg som svensk redare förhyr i huvudsak obemannat, om anställningen sker hos denne eller någon av honom anlitad arbetsgivare. Uthyres svenskt handelsfartyg till utländsk redare i huvudsak obemannat, äga bestämmelserna i denna lag tillämpning om anställningen sker hos fartygets ägare eller någon av denne anlitad arbetsgivare.

21 kap.

1 §¹⁹

Den som är *inskriven hos en allmän försäkringskassa*, men inte är försäkrad för en sjukpenning som, beräknad enligt 3 kap. 4 § första stycket 2, uppgår till 60 kronor, skall kunna genom frivilliga avgifter försäkra sig för erhållande av sjukpenning eller sjukpenningtillägg.

Den som är *bosatt här i landet*, men inte är försäkrad för en sjukpenning som, beräknad enligt 3 kap. 4 § första stycket 2, uppgår till 60 kronor, skall *från och med den månad då han eller hon fyller sexton år* kunna genom frivilliga avgifter försäkra sig för erhållande av sjukpenning eller sjukpenningtillägg.

Den som inte har rätt till sjukpenning enligt 3 kap. 1 § får försäkra sig för sjukpenning som uppgår till lägst 20 kronor och högst 60 kronor. Den som har rätt till sjukpenning enligt 3 kap. 1 § får försäkra sig för sjukpenningtillägg, som tillsammans med den sjukpenning som han är berättigad till enligt 3 kap. 4 § första stycket 2 uppgår till lägst 20 kronor och högst 60 kronor.

En frivillig försäkring påverkas inte av att den försäkrades sjukpenning enligt 3 kap., under där angivna förutsättningar, beräknas med tillämpning av 5 § sjätte stycket eller 10 a eller 10 b § nämnda kapitel.

Försäkringen skall efter den försäkrades val gälla med en karenstid av 3 eller 30 dagar eller utan sådan karenstid.

Rätt till inträde i den frivilliga försäkringen eller förkortning av gällande karenstid enligt fjärde stycket tillkommer endast den som är under 55 år.

Ersättning enligt denna paragraf utges inte för tid efter ingången av den månad då den försäkrade börjar uppbära hel förtids- eller ålderspension.

¹⁹ Senaste lydelse 1995:1478.

22 kap.**1 §²⁰**

En försäkrad som är inskriven hos allmän försäkringskassa eller har rätt till sjukpenning enligt 3 kap. 1 § andra stycket har möjligheter till rehabilitering och rätt till rehabiliteringsersättning enligt vad som anges i detta kapitel.

En försäkrad har möjligheter till rehabilitering och rätt till rehabiliteringsersättning enligt vad som anges i detta kapitel.

2 §²¹

Rehabilitering enligt detta kapitel skall syfta till att återge den som har drabbats av sjukdom sin arbetsförmåga och förutsättningar att försörja sig själv genom förvärvsarbete.

Rehabiliteringsåtgärder skall planeras i samråd med den försäkrade och utgå från dennes individuella förutsättningar och behov.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela särskilda föreskrifter om rehabilitering när det gäller en försäkrad som inte är bosatt här i landet.

17 §²²

Frågor som avses i detta kapitel prövas av den allmänna försäkringskassa hos vilken den försäkrade är inskriven eller skulle ha varit inskriven om han hade uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 §. Denna försäkringskassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att pröva sådana frågor.

Frågor som avses i detta kapitel prövas av den allmänna försäkringskassa som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende den försäkrade. Denna försäkringskassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att pröva sådana frågor.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
 2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet.
 3. Äldre bestämmelser tillämpas också beträffande tillgodoräknande av bosättningsstid i Sverige enligt 5 kap. vad gäller tid före ikraftträdandet.

²⁰ Senaste lydelse 1991:1040.

²¹ Senaste lydelse 1991:1040.

²² Senaste lydelse 1991:1040.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:382)
angående införande av lagen om allmän försäkring

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 32 § lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 §²³

Fråga rörande änkepension i anledning av dödsfall, som inträffat före den 1 juli 1960, skall prövas av den allmänna försäkringskassa, *hos vilken* den försäkrade är inskriven.

Fråga rörande änkepension i anledning av dödsfall, som inträffat före den 1 juli 1960, skall prövas av den allmänna försäkringskassa *som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende* den försäkrade.

Vid omräkning av förmånsbeloppen för änkepensioner till följd av ändrade förhållanden gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 9 § lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

²³ Senaste lydelse 1994:311.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension

dels att 1 kap. 7 och 9 §§, 2 kap. 11 och 12 §§, 12 kap. 7 § och 15 kap. 18 § skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 4 §, 2 kap. 2, 6 och 10 §§, 12 kap. 1 §, 13 kap. 4 §, 15 kap. 4 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §

Försäkrade för inkomstgrundad ålderspension är dels svenska medborgare, dels personer som utan att vara svenska medborgare är bosatta i Sverige.

Utländska sjömän på svenska handelsfartyg är försäkrade för inkomstgrundad ålderspension även om de inte är bosatta i landet.

En person som uppbär förtidspension som har beräknats enligt 13 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring är alltid försäkrad för inkomstgrundad ålderspension beräknad på denna förtidspension.

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m.

2 kap.

2 §

För varje år som en person har varit försäkrad enligt 1 kap. 4 § första eller andra stycket och har haft inkomster som är pensionsgrundande, skall hans eller hennes pensionsgrundande inkomst fastställas. Detta gäller dock endast om summan av de inkomster som är pensionsgrundande uppgått till minst 24 procent av det för intjänandeåret gällande prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

För varje år som en person har varit försäkrad och har haft inkomster här i landet som är pensionsgrundande, skall hans eller hennes pensionsgrundande inkomst fastställas. Detta gäller dock endast om summan av de inkomster som är pensionsgrundande uppgått till minst 24 procent av det för intjänandeåret gällande prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Fastställande enligt första stycket skall inte göras för år före det år då den försäkrade fyllt 16 år. För det år då den försäkrade har avlidit skall

pensionsgrundande inkomst inte fastställas i annat fall än om överföring av pensionsrätt för premiepension till den avlidnes make skall göras för det året. För den som är född år 1937 eller tidigare skall pensionsgrundande inkomst inte heller fastställas för år efter det då den försäkrade har fyllt 64 år eller för tidigare år under vilket han eller hon hela året har uppburit hel ålderspension enligt denna lag eller enligt lagen om allmän försäkring.

6 §

Pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete är

1. inkomst av näringsverksamhet *här i landet* i vilken den försäkrade har arbetat i inte oväsentlig omfattning (aktiv näringsverksamhet),

1. inkomst av näringsverksamhet i vilken den försäkrade har arbetat i inte oväsentlig omfattning (aktiv näringsverksamhet),

2. tillfällig förvärvsinkomst av självständigt bedriven verksamhet,

3. ersättning för arbete för någon annans räkning i pengar eller andra skattepliktiga förmåner,

4. sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring samt sjukpenning enligt lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som har utgetts enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen har trätt i stället för inkomst som anges i 1–3,

5. stipendium som enligt punkt 12 sjunde stycket av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370) skall tas upp som intäkt av tjänst.

Första stycket gäller endast i den utsträckning inkomsten inte skall räknas som inkomst av anställning, såvida inte inkomsten utgör ersättning för utfört arbete från ett handelsbolag eller en europeisk ekonomisk intressegruppering till en delägare i handelsbolaget respektive en medlem i intressegrupperingen.

Bedömningen i första stycket 1 skall göras för varje förvärvskälla enligt kommunalskattelagen för sig.

10 §

Lön eller annan ersättning som den försäkrade har fått från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller är utländsk juridisk person och som saknar fast driftställe i Sverige är, *om inte annat följer av 11 §*, pensionsgrundande som inkomst av anställning endast om den försäkrade

Lön eller annan ersättning som den försäkrade har fått från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller är utländsk juridisk person och som saknar fast driftställe i Sverige är pensionsgrundande som inkomst av annat förvärvsarbete om arbetsgivaren och arbetstagararen har träffat överenskommelse om detta.

1. har sysselsatts *här i landet*, eller

2. har tjänstgjort som sjöman ombord på svenskt handelsfartyg.

Ersättning som avses i första

stycket 1 skall räknas som inkomst av annat förvärvsarbete om arbetsgivaren och arbetstagaren har träffat överenskommelse om detta.

Prop. 1998/99:119

12 kap.

1 §

Ålderspension enligt denna lag betalas ut efter ansökan. Sådan ansökan skall göras skriftligen hos den allmänna försäkringskassan. En pensionsberättigad som är född under något av åren 1938–1953 och som uppbär inkomstpension utan att ha rätt till tilläggspension skall dock, utan särskild ansökan, erhålla tilläggspension från och med den månad då han eller hon fått rätt till sistnämnda pension.

Om en person som har rätt till ålderspension enligt denna lag och är *inskriven hos en allmän försäkringskassa* inte tre månader före ingången av den månad då han eller hon fyller 70 år har ansökt om uttag av inkomst- eller tilläggspension skall den allmänna försäkringskassan utreda om den pensionsberättigade vill ta ut ålderspension. För den som månaden före den då han eller hon fyller 65 år har uppburit förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall motsvarande gälla, om ansökan om inkomst- eller tilläggspension enligt denna lag inte har gjorts senast förstnämnda månad.

Om en person som har rätt till ålderspension enligt denna lag och är *bosatt i Sverige* inte tre månader före ingången av den månad då han eller hon fyller 70 år har ansökt om uttag av inkomst- eller tilläggspension, skall den allmänna försäkringskassan utreda om den pensionsberättigade vill ta ut ålderspension. För den som månaden före den då han eller hon fyller 65 år har uppburit förtidspension eller särskild efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall motsvarande gälla, om ansökan om inkomst- eller tilläggspension enligt denna lag inte har gjorts senast förstnämnda månad.

13 kap.

4 §

Andra beslut enligt denna lag än sådana som avses i 1 och 2 §§ skall fattas av den allmänna försäkringskassa *där den försäkrade är eller skall vara inskriven enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring vid tidpunkten för beslutet. För personer som inte är eller skall vara inskrivna vid någon försäkringskassa skall sådana beslut fattas av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.*

Andra beslut enligt denna lag än sådana som avses i 1 och 2 §§ skall fattas av den allmänna försäkringskassa *som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende den försäkrade.*

Den försäkringskassa som avses i första stycket skall även handlägga andra ärenden enligt denna lag än sådana som avses i 1 och 2 §§. Prop. 1998/99:119

Ändring och omprövning av beslut enligt denna lag som har meddelats av en allmän försäkringskassa skall göras av samma försäkringskassa.

15 kap.¹

4 §

Den försäkrade skall skriftligen underrättas om beslut enligt 2–4 kap. senast den 31 mars året efter fastställelseåret. Av underrättelsen skall framgå hur man begär omprövning av beslutet. Sådan underrättelse behöver dock inte sändas till *en försäkrad som avses i 1 kap. 4 § andra stycket*.

Den försäkrade skall skriftligen underrättas om beslut enligt 2–4 kap. senast den 31 mars året efter fastställelseåret. Av underrättelsen skall framgå hur man begär omprövning av beslutet. Sådan underrättelse behöver dock inte sändas till *den som inte är bosatt i Sverige och vars adress är okänd*.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
 2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om inkomstgrundad ålderspension för tid före ikraftträdandet.
 3. Om en förbindelse som anges i äldre bestämmelser i 2 kap. 11 och 12 §§ eller 15 kap. 18 § gäller vid ikraftträdandet skall pensionsgrundande inkomst beräknas enligt äldre bestämmelser även för åren 2001–2005.

¹ Senaste lydelse prop. 1998/99:73.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:675) om
införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad
ålderspension

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension skall upphöra att gälla vid utgången av år 2000. Paragrafen skall dock fortfarande tillämpas i fall som avses i punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1999:000) om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:702) om garantipension dels att 4 kap. 2 och 3 §§ skall upphöra att gälla, dels att 2 kap. 1, 2 och 4 §§ samt 4 kap. 1 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 1 kap 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 a §

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och om handläggning av ärenden, m.m.

2 kap.

1 §

Som försäkringstid för garantipension skall tillgodoräknas tid under vilken en person har varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen (1991:481). Vid flyttning till utlandet skall hänsyn dock inte tas till tid efter utresan om personen enligt nämnda lag då skall avregistreras som utflyttad.

Som försäkringstid för garantipension skall tillgodoräknas tid under vilken en person skall anses ha varit bosatt i Sverige enligt 2 kap. socialförsäkringslagen (1999:000)

2 §

Den som före tidpunkten för folkbokföringen oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd, skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas tiden från ansökan om uppehållstillstånd till tidpunkten för folkbokföringen.

Som försäkringstid för garantipension skall även tillgodoräknas tid under vilken en person före tidpunkten för bosättning enligt 1 § oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd.

4§

En svensk medborgare som av Svenska kyrkan har varit sänd till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas denna tid,

Vid beräkning av försäkringstid för garantipension för en person som enligt 2 kap. 4 § socialförsäkringslagen (1999:000) anses bosatt i Sverige även under vistelse utomlands skall bortses från tid för

dock längst tre år i följd. Det samma gäller för en svensk medborgare som har varit utsänd av ett annat svenskt trossamfund, ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet. Vid beräkningen skall bortses från tid för vilken den utsände, vid bosättning i Sverige, har rätt till sådan pension från det andra landet som inte enligt 3 kap. 3 § skall ligga till grund för beräkning av garantipension.

Bestämmelsen i första stycket gäller även medföljande make och den som enligt 1 kap. 4 § under utsändningstiden var att likställas med make.

vilken den utsände, vid bosättning i Sverige, har rätt till sådan pension från det andra landet som inte enligt 3 kap. 3 § skall ligga till grund för beräkning av garantipension.

4 kap.

1 §

För garantipension gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension:

- 12 kap. 1 och 2 §§ om ansökan,
- 12 kap. 3 § första stycket samt andra stycket första och andra meningarna om återkallelse och minskning,
- 12 kap. 5 § första och andra styckena samt 6–8 §§ om utbetalning,
- 12 kap. 5 § första och andra styckena samt 6 och 8 §§ om utbetalning,
- 14 kap. 1 § första och tredje styckena om återbetalning, och
- 14 kap. 7 och 8 §§ om avdrag på pension.

Vid samtidig utbetalning av garantipension och pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension skall avrundning enligt 12 kap. 5 § andra stycket lagen om inkomstgrundad ålderspension ske på garantipensionen.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag att 1, 1 a och 4 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För barn, som är *svensk medborgare och bosatt i riket*, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran lämnas allmänt barnbidrag med 9 000 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Allmänt barnbidrag skall också lämnas för här i riket bosatt barn, som inte är svensk medborgare, om barnet eller någon av föräldrarna sedan minst sex månader vistas i riket. Detta gäller dock inte för tid då dagersättning enligt 17 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. lämnas till barnet.

Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses vara bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst sex månader. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige. Medföljande barn till en person, som i annat fall är anställd i utlandet av svenska kyrkan, ett svenskt trossamfund, ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet, skall fortfarande anses bosatta här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst tre år.

Föreslagen lydelse

1 §¹

För barn, som är bosatt i *Sverige*, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran lämnas allmänt barnbidrag med 9 000 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

¹ Senaste lydelse 1997:1316.

1 a §²

Frågor om allmänna barnbidrag handhas av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Beslut om allmänt barnbidrag fattas av den allmänna försäkringskassa, hos vilken den som uppbär bidraget är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m.

4 §³

Rätten att uppbära allmänt barnbidrag för ett barn tillkommer, där barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad, barnets moder eller, om föräldrarna gjort anmälan härom till allmän försäkringskassa, barnets fader. Är den förälder som uppbär bidrag enligt vad nu har sagts till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att delta i vårdnaden, skall rätten att uppbära bidraget i stället tillkomma den andra föräldern. Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om ett barn men barnet varaktigt bor tillsammans med endast en av dem, tillkommer rätten att uppbära allmänt barnbidrag efter anmälan den förälder som barnet bor hos. Står barnet ej under föräldrarnas gemensamma vårdnad, tillkommer rätten att uppbära bidraget den som har vårdnaden om barnet. Har två särskilt förordnade vårdnadshavare utsetts att utöva vårdnaden gemensamt, skall vad som nyss har sagts om barnets fader och moder i stället gälla den manlige respektive den kvinnliga vårdnadshavaren.

Rätten att uppbära allmänt barnbidrag för ett barn tillkommer, där barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad, barnets moder eller, om föräldrarna gjort anmälan härom till allmän försäkringskassa, barnets fader. Är den förälder som uppbär bidrag enligt vad nu har sagts till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att delta i vårdnaden, skall rätten att uppbära bidraget i stället tillkomma den andra föräldern. Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om ett barn men barnet varaktigt bor tillsammans med endast en av dem, tillkommer rätten att uppbära allmänt barnbidrag efter anmälan den förälder som barnet bor hos. Står barnet ej under föräldrarnas gemensamma vårdnad, tillkommer rätten att uppbära bidraget den som har vårdnaden om barnet. Har två särskilt förordnade vårdnadshavare utsetts att utöva vårdnaden gemensamt, skall vad som nyss har sagts om barnets fader och moder i stället gälla den manlige respektive den kvinnliga vårdnadshavaren. *Allmänt barnbidrag lämnas endast om bidragsmottagaren är bosatt i Sverige.*

² Senaste lydelse 1981:702.

³ Senaste lydelse 1994:1441.

I fråga om rätten att uppbära allmänt barnbidrag likställs med föräldrar de, som med socialnämndens tillstånd har tagit emot ett utländskt barn för vård och fostran i syfte att adoptera det.

Allmän försäkringskassa får på framställning av socialnämnd förordna att allmänt barnbidrag för barn, som genom socialnämndens försorg placerats i enskilt hem, skall uppbäras av den som fostrar barnet. Har barnet placerats i enskilt hem av annan än socialnämnd, får sådant förordnande meddelas på framställning av den som enligt första stycket uppbär bidraget.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
 2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om barnbidrag för tid före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 17 b § föräldrabalken¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

**6 kap.
17 b §²**

Har en socialnämnd godkänt ett avtal om vårdnad, skall ett meddelande om avtalets innehåll sändas samma dag till

1. skattemyndigheten i den region där barnet är eller senast har varit folkbokfört,

2. om avtalet gäller ett barn som har fyllt 15 år: Centrala studiestödsnämnden,

3. den allmänna försäkringskassa där vårdnadshavaren är inskriven eller skulle ha varit inskriven om vårdnadshavaren hade uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Innebär avtalet att föräldrarna skall ha gemensam vårdnad om barnet, skall meddelandet sändas till den försäkringskassa där modern är eller skulle ha varit inskriven.

3. den allmänna försäkringskassa som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende vårdnadshavaren. Innebär avtalet att föräldrarna skall ha gemensam vårdnad om barnet, skall meddelandet sändas till den försäkringskassa som modern tillhör.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 1998:713.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1969:205) om pensionstillskott skall ha följande lydelse.

1 §¹

Till folkpension i form av förtidspension, omställningspension eller särskild efterlevandepension utges pensionstillskott enligt denna lag. Sådant tillskott utges också till folkpension i form av änkepension, som upp bärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Pensionstillskott utges endast till den som är bosatt i Sverige. I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
 2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om pensionstillskott för tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1998:705.

2.10 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen
(1973:349)

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 32 § studiestödslagen (1973:349)² skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.
32 §

Studerande har rätt till studiemedel endast för sådan sjukperiod eller del därav som godkänts av den allmänna försäkringskassa, hos vilken den studerande är inskriven.

Studerande har rätt till studiemedel endast för sådan sjukperiod eller del därav som godkänts av den allmänna försäkringskassa som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende studerande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

² Lagen omtryckt 1987:303.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976:380)¹ om arbetsskadeförsäkring

dels att 8 kap. 2 § skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 1 §, 3 kap. 1 och 2 §§ samt 8 kap. 1, 3 och 5 §§ skall ha följande lydelse,

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Den som förvärvsarbetar i verksamhet här i riket är försäkrad för arbetsskada enligt denna lag.

I denna lag finns bestämmelser om försäkring för arbetsskada.

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m.

Försäkringen skall även gälla den som genomgår utbildning i den mån utbildningen är förenad med särskild risk för arbetsskada. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter härom.

Annan förvärvsarbetande än arbetstagare är försäkrad under förutsättning att han är bosatt i Sverige.

Första stycket gäller även arbete som en arbetstagare utför utomlands, om arbetet avses vara högst ett år och arbetstagaren är utsänd av en arbetsgivare med verksamhet här i riket. Om regeringen inte föreskriver annat skall en arbetstagare som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning vara försäkrad för arbetsskada under hela utsändningstiden

¹ Lagen omtryckt 1993:357.

Senaste lydelse av

8 kap. 2 § 1998:1758.

även om denna är avsedd att vara längre än ett år.

Första stycket gäller ej om en utländsk arbetsgivare sänder arbetstagare till Sverige för arbete som avses vara högst ett år.

3 kap.

1 §

Är den skadade sjukförsäkrad enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring har han vid arbetsskada rätt till samma förmåner från sjukförsäkringen som vid annan sjukdom.

Den försäkrade har vid arbetsskada rätt till samma förmåner från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som han eller hon har rätt till vid annan sjukdom.

2 §

Är någon som avses i 1 § inte berättigad till sjukpenning från sjukförsäkringen eller är den skadade inte sjukförsäkrad enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, har han vid arbetsskada rätt till förmåner från arbetsskadeförsäkringen i enlighet med vad som skulle ha utgått om 2, 3 och 22 kap. lagen om allmän försäkring hade varit tillämpliga på honom. Sjukpenning utgår dock inte till arbetstagare som enligt 3 kap. 16 § första stycket lagen om allmän försäkring har undantagits från rätt till sjukpenning vid sjukdom.

Är någon som avses i 1 § inte berättigad till sjukpenning från sjukförsäkringen eller omfattas inte den skadade i övrigt av sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, har han vid arbetsskada rätt till förmåner från arbetsskadeförsäkringen i enlighet med vad som skulle ha utgått om 2, 3 och 22 kap. lagen om allmän försäkring hade varit tillämpliga på honom. Sjukpenning utgår dock inte till arbetstagare som enligt 3 kap. 16 § första stycket lagen om allmän försäkring har undantagits från rätt till sjukpenning vid sjukdom.

8 kap.

1 §

Underrättelse om arbetsskada skall beträffande arbetstagare omedelbart lämnas till den arbetsgivare hos vilken arbetstagaren var anställd när skadan inträffade. Har skada till följd av annat än olycksfall visat sig först efter det den försäkrade har upphört att vara utsatt för inverkan som har orsakat skadan, skall underrättelse lämnas till den arbetsgivare hos vilken den försäkrade senast var utsatt för sådan inverkan. Finns någon som

Underrättelse om arbetsskada skall beträffande arbetstagare omedelbart lämnas till den arbetsgivare hos vilken arbetstagaren var anställd när skadan inträffade. Har skada till följd av annat än olycksfall visat sig först efter det den försäkrade har upphört att vara utsatt för inverkan som har orsakat skadan, skall underrättelse lämnas till den arbetsgivare hos vilken den försäkrade senast var utsatt för sådan inverkan. Finns någon som

på arbetsgivarens vägnar förstår arbetet, får underrättelsen i stället lämnas till denne. Beträffande försäkrad som avses i 1 kap. 1 § andra stycket skall vad i detta kapitel sägs om arbetsgivare gälla rektor eller annan som förestår utbildningen.

på arbetsgivarens vägnar förestår arbetet, får underrättelsen i stället lämnas till denne. Beträffande försäkrad som avses i 3 kap. 15 § socialförsäkringslagen (1999:000) skall vad i detta kapitel sägs om arbetsgivare gälla rektor eller annan som förestår utbildningen.

Arbetsgivare eller arbetsföreståndare som genom underrättelse enligt första stycket eller på annat sätt har fått kännedom om inträffad arbetsskada är skyldig att omedelbart anmäla skadan till allmän försäkringskassa. Annan försäkrad än arbetstagare skall själv anmäla arbetsskada till försäkringskassan. Har han avlidit till följd av skadan, skall anmälan göras av den som har rätt att företräda dödsboet.

Anmälan enligt andra stycket skall göras enligt föreskrifter som meddelas av regeringen. Nödvändiga utgifter för läkarutlåtanden ersättes i enlighet med vad regeringen föreskriver.

Anmälan enligt andra stycket skall göras enligt föreskrifter som meddelas av regeringen till den allmänna försäkringskassa som avses i 5 kap. socialförsäkringslagen. Nödvändiga utgifter för läkarutlåtanden ersätts i enlighet med vad regeringen föreskriver.

3 §²

Den allmänna försäkringskassa som avses i 2 § första stycket skall så snart det kan ske bestämma den ersättning som skall betalas ut. Denna försäkringskassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att bestämma ersättningen.

Den allmänna försäkringskassan skall så snart det kan ske bestämma den ersättning som skall betalas ut. Den behöriga försäkringskassan får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att bestämma ersättningen.

Frågan om den försäkrade har ådragit sig en arbetsskada skall endast prövas i den mån det behövs för att bestämma ersättning enligt denna lag. Bestämmelsen i 20 kap. 2 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring om förordnande till dess slutligt beslut kan fattas gäller även i fråga om ersättning från arbetsskadeförsäkringen.

Beslut som meddelas enligt denna lag skall gälla omedelbart, om ej annat föreskrivs i beslutet eller bestäms av den myndighet som har att pröva beslutet.

5 §

Ersättning betalas ut i den ordning som regeringen föreskriver. Bestämmelserna i 16 kap. 12 och 13 §§ lagen (1962:381) om allmän

Ersättning betalas ut i den ordning som regeringen föreskriver. Bestämmelserna i 16 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän för-

² Senaste lydelse 1995:900.

försäkring om utbetalning till annan än den förmånsberättigade *och om utbetalning utom riket* har motsvarande tillämpning i fråga om ersättning från arbetsskadeförsäkringen.

säkring om utbetalning till annan än den förmånsberättigade har motsvarande tillämpning i fråga om ersättning från arbetsskadeförsäkringen.

Prop. 1998/99:119

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
2. Äldre bestämmelser i 1 kap. tillämpas fortfarande i fråga om skador som har inträffat före ikraftträdandet.

2.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Lagen tillämpas på den som är försäkrad enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och som anses som sjöman enligt sjömanslagen (1973:282) eller ändå följer med fartyget och utför arbete för fartygets räkning.

Lagen tillämpas på den som *vid en tjänstgöring på svenskt fartyg* är försäkrad enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och som anses som sjöman enligt sjömanslagen (1973:282) eller ändå följer med fartyget och utför arbete för fartygets räkning.

Lagen gäller ej den som har rätt till ersättning enligt lagen om arbetsskadeförsäkring eller tjänstgör på krigsfartyg eller skadas i krig i vilket Sverige befinner sig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2.13 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:989) om socialförsäkringsväsendet under krig och krigsfara

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1984:989) om socialförsäkringsväsendet under krig och krigsfara

*dels att rubriken närmast före 4 § skall ha följande lydelse,
dels att 4 § skall ha följande lydelse.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

*Inskrivning i
försäkringskassa m.m.*

*Anmälan till
försäkringskassa m.m.*

4 §

En allmän försäkringskassa får underlåta att *enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skriva in en försäkrad till dess fråga uppkommer om rätten till en försäkringsförmån. I sådant fall gäller inskrivningen från och med den tidpunkt då den försäkrade skulle ha varit inskriven enligt nämnda lag.*

En allmän försäkringskassa får underlåta att *ta ställning till om en person skall omfattas av socialförsäkringslagen (1999:000) till dess fråga uppkommer om rätten till en förmån.*

Om försäkringskassan *i samband med inskrivning enligt första stycket* beslutar om tillhörighet till sjukpenningförsäkringen, gäller beslutet i den delen från den tidigare tidpunkt då sådana förhållanden inträtt att den försäkrade skulle ha varit sjukpenningförsäkrad, *dock tidigast från och med den dag då inskrivningen skall gälla.*

Om försäkringskassan beslutar om tillhörighet till sjukpenningförsäkringen, gäller beslutet i den delen från den tidigare tidpunkt då sådana förhållanden inträtt att den försäkrade skulle ha varit sjukpenningförsäkrad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 5 och 6 §§ lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Förlängt barnbidrag lämnas endast till elever som är bosatta i Sverige. *Är eleven inte svensk medborgare, gäller därutöver att eleven vistas här i landet sedan minst sex månader.*

För förlängt barnbidrag enligt 4 § tillämpas i fråga om bosättningen här i landet de föreskrifter om bosättning som gäller för allmänt barnbidrag vid utlandsvistelse enligt lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag.

Förlängt barnbidrag utges inte för tid då dagersättning enligt 17 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m. fl. lämnas till eleven.

Förlängt barnbidrag lämnas endast till elever som är bosatta i Sverige.

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m.

6 §

Frågor om förlängt barnbidrag handhas av riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. *Beslut om förlängt barnbidrag fattas av den allmänna försäkringskassa hos vilken den som uppbär bidraget är inskriven.*

Frågor om förlängt barnbidrag handhas av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om förlängt barnbidrag för tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1994:140.

2.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 2 a och 3 §§ lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a §¹

Rätt till bidrag som avses i 1 § har den som är försäkrad enligt 1 kap. 3 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring och är bosatt i Sverige. Bidrag lämnas också till den som, utan att vara bosatt i Sverige, har rätt till vårdförmåner i Sverige vid sjukdom enligt vad som följer av förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen.

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och om handläggning av ärenden, m.m.

3 §²

Frågor om bidrag prövas av den försäkringskassa, hos vilken den sökande är inskriven eller, om den sökande inte är inskriven hos försäkringskassa, av den kassa inom vars område den sökande eller dennes familjemedlem är förvärvsverksam eller registrerad som arbetssökande.

I försäkringskassan avgörs frågor om rätt till bidrag av socialförsäkringsnämnd.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
 2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande på en ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1994:1752.

² Senaste lydelse 1994:1752.

2.16 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 3 och 7 §§ lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och om handläggning av ärenden, m.m.

Som villkor för *bidrag* skall gälla att adoptivföräldrarna var bosatta här i landet när de fick barnet i sin vård *och* när adoptionen blev giltig här.

Som villkor för *tillämpningen av denna lag* gäller vidare att adoptivföräldrarna var bosatta här i landet *såväl* när de fick barnet i sin vård *som* när adoptionen blev giltig här.

7 §

Frågor om bidrag enligt denna lag handhas av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Beslut om bidrag fattas av den allmänna försäkringskassa hos vilken adoptivföräldrarna är inskrivna. Är de inskrivna hos olika försäkringskassor fattas beslut av den kassa där adoptivmodern är inskriven.

Om ärenden avseende adoptivföräldrarna inte skall avgöras av samma försäkringskassa, skall beslut om bidrag fattas av den kassa som enligt 5 kap. 4 § socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende adoptivmodern.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
 2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande på en ansökan som gjorts före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att 3 och 13 §§ lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som kan bli berättigad till förmåner enligt denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m.

Som villkor för lagens tillämpning gäller att vården ges här i landet och att vårdaren och den sjuke är inskrivna hos allmän försäkringskassa enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Som villkor för tillämpningen av denna lag gäller vidare att vården ges här i landet och att den sjuke omfattas av socialförsäkringslagen.

13 §

Den som önskar få ersättning skall göra skriftlig ansökan hos den allmänna försäkringskassa där han är inskriven. Denna försäkringskassa prövar ersättningsfrågan. Kassan får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att verkställa prövningen.

Den som önskar få ersättning skall göra skriftlig ansökan hos den allmänna försäkringskassan. Den behöriga försäkringskassan får uppdra åt en annan försäkringskassa att verkställa prövningen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
 2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om ersättning för tid före ikraftträdandet.

2.18 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Frågor om förmåner prövas av den allmänna försäkringskassa hos vilken smittbäraren är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Är smittbäraren inte inskriven och skulle han inte heller under nämnda förutsättning ha varit inskriven hos allmän försäkringskassa, skall ärendet handläggas av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde beslut enligt 3 § 1 har fattats. I fall som avses i 3 § 2 och i ärende om resekostnadsersättning skall ärendet handläggas av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde läkarundersökningen, hälsokontrollen, vården, behandlingen eller den motsvarande åtgärden har skett.

Frågor om förmåner till en smittbärare som omfattas av socialförsäkringslagen (1999:000) prövas av den allmänna försäkringskassa som enligt 5 kap. den lagen skall avgöra ett ärende avseende den personen. Omfattas smittbäraren inte av socialförsäkringslagen skall ärendet handläggas av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde beslut enligt 3 § 1 har fattats. I fall som avses i 3 § 2 och i ärende om resekostnadsersättning skall ärendet handläggas av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde läkarundersökningen, hälsokontrollen, vården, behandlingen eller den motsvarande åtgärden har skett.

Den behöriga försäkringskassan får uppdra åt en annan försäkringskassa att handlägga ärendet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Härigenom föreskrivs att 13, 20 och 25 §§ lagen (1991:1047) om sjuklön skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §¹

Den allmänna försäkringskassan kan, efter skriftlig ansökan, besluta om särskilt högriskskydd. Ett sådant beslut får meddelas endast om den sökande har en sjukdom som under en tolv månaders period

1. kan antas medföra ett större antal sjukperioder, eller
2. medför risk för en eller flera längre sjukperioder

Den allmänna försäkringskassan kan, efter skriftlig ansökan, besluta om särskilt högriskskydd *för en arbetstagare som är försäkrad för sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring*. Ett sådant beslut får meddelas endast om den sökande har en sjukdom som under en tolv månaders period

1. kan antas medföra ett större antal sjukperioder, eller
2. medför risk för en eller flera längre sjukperioder.

För den som avses i första stycket 1 skall 15 och 16 §§ tillämpas på sökanden och dennes arbetsgivare. För den som avses i första stycket 2 skall endast 16 § tillämpas.

Ett beslut enligt första stycket skall meddelas av den försäkringskassa *där sökanden är inskriven* och avse den sökandes samtliga anställningar samt gälla från och med den kalendermånad då ansökan gjordes hos försäkringskassan eller från och med den senare kalendermånad som anges i beslutet. Beslutet gäller till och med den dag som anges i beslutet eller, om det finns särskilda skäl, tills vidare. Beslutet skall upphävas om villkoret enligt första stycket andra meningen 1 eller 2 inte längre är uppfyllt. Om beslutet upphävs skall försäkringskassan på lämpligt sätt underrätta arbetsgivaren om detta.

Ett beslut enligt första stycket skall meddelas av den försäkringskassa *som anges i 25 §* och avse den sökandes samtliga anställningar samt gälla från och med den kalendermånad då ansökan gjordes hos försäkringskassan eller från och med den senare kalendermånad som anges i beslutet. Beslutet gäller till och med den dag som anges i beslutet eller, om det finns särskilda skäl, tills vidare. Beslutet skall upphävas om villkoret enligt första stycket andra meningen 1 eller 2 inte längre är uppfyllt. Om beslutet upphävs skall försäkringskassan på lämpligt sätt underrätta arbetsgivaren om detta.

¹ Senaste lydelse 1997:569.

20 §²

Om tvist har uppkommit om arbetstagarens rätt till sjuklön och tvisten gäller huruvida arbetsförmågan är nedsatt på grund av sjukdom eller nedsättningens omfattning eller huruvida arbetstagarförhållande föreligger, kan den allmänna försäkringskassa hos vilken arbetstagaren är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han hade uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, efter skriftlig ansökan av arbetstagaren, besluta att ersättning för tid som den omtvistade sjuklönen avser skall utges från sjukförsäkringen enligt lagen om allmän försäkring.

Om tvist har uppkommit om arbetstagarens rätt till sjuklön och tvisten gäller huruvida arbetsförmågan är nedsatt på grund av sjukdom eller nedsättningens omfattning eller huruvida arbetstagarförhållande föreligger, kan den allmänna försäkringskassan, efter skriftlig ansökan av en arbetstagare som är försäkrad för sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, besluta att ersättning för tid som den omtvistade sjuklönen avser skall utges från sjukförsäkringen enligt lagen om allmän försäkring.

25 §

Ärenden enligt 10, 13, 14, 16 och 20 §§ samt 24 § andra stycket och 27 § andra stycket prövas av den allmänna försäkringskassa hos vilken arbetstagaren är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han hade uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Är arbetstagaren inte inskriven och skulle han inte heller under nämnda förutsättning ha varit inskriven hos en försäkringskassa, skall ärendet handläggas av den kassa inom vars område arbetsgivaren är registrerad hos skattemyndighet för inbetalning och redovisning av arbetstagares skatt. Om arbetsgivaren inte är registrerad enligt vad som nu sagts, prövas frågan av den försäkringskassa inom vars område arbetsgivaren är bosatt. I övriga fall görs prövningen av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

Ärenden enligt 10, 13, 14, 16 och 20 §§ samt 24 § andra stycket och 27 § andra stycket prövas av den allmänna försäkringskassa som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende sjukpenning till arbetstagaren. Är arbetstagaren inte försäkrad för sjukpenning, skall ärendet handläggas av den kassa inom vars område arbetsgivaren är registrerad hos skattemyndighet för inbetalning och redovisning av arbetstagares skatt. Om arbetsgivaren inte är registrerad enligt vad som nu sagts, prövas frågan av den försäkringskassa inom vars område arbetsgivaren är bosatt. I övriga fall görs prövningen av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

² Senaste lydelse 1991:1988.

Behörig att ta emot anmälningar och uppgifter från arbetsgivaren enligt 12 § och att handlägga ärenden om försäkring enligt 17 § är den försäkringskassa som avses i första stycket andra meningen. Om arbetsgivaren inte är registrerad enligt vad som sägs där, tillämpas första stycket tredje och fjärde meningen.

Den behöriga försäkringskassan får uppdra åt en annan försäkringskassa att handlägga ärenden enligt 10, 13, 14, 16, 17 och 20 §§ samt 24 § andra stycket och 27 § andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2.20 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1488) om
handläggning av vissa ersättningar till den som
tjänstgör inom totalförsvaret

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Frågor som sägs i 1 § handläggs av den försäkringskassa *hos vilken den tjänstgöringsskyldige är in-skriven eller, om han inte är in-skriven hos en sådan kassa, försäkringskassan* på den ort där han påbörjar sin tjänstgöring. Denna kassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att handlägga ärendet.

Frågor som sägs i 1 § handläggs av den försäkringskassa *som enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende den tjänstgöringsskyldige. Omfattas den tjänstgöringsskyldige inte av socialförsäkringslagen skall ärendet handläggas av försäkringskassan* på den ort där han påbörjar sin tjänstgöring. Denna kassa får dock uppdra åt en annan försäkringskassa att handlägga ärendet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

¹ Senaste lydelse 1998:97.

2.21 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:389) om assistansersättning att 2 och 5 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Frågor om assistansersättning handläggs av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Beslut om assistansersättning fattas av den allmänna försäkringskassa där sökanden är in-skriven eller skulle ha varit in-skriven, om han uppfyllt ålders-villkoret i 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Social-försäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid ut-landsvistelse och handläggning av ärenden, m.m.

5 §

Ansökan om assistansersättning skall göras skriftligen hos den allmänna försäkringskassa som anges i 2 § andra stycket. Försäkringskassan får uppdra åt en annan försäkringskassa att handlägga ärendet.

Ansökan om assistansersättning skall göras skriftligen hos den allmänna försäkringskassan. Försäkringskassan får uppdra åt en annan försäkringskassa att handlägga ärendet.

Om någon hos en kommun har ansökt om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till sådan assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, skall kommunen, om den enskilde kan antas ha rätt till assistansersättning, anmäla detta till den försäkringskassa som anges i 2 § andra stycket. I sådant fall skall försäkringskassan även utan ansökan pröva frågan om assistansersättning.

Om någon hos en kommun har ansökt om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till sådan assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, skall kommunen, om den enskilde kan antas ha rätt till assistansersättning, anmäla detta till försäkringskassan. I sådant fall skall försäkringskassan även utan ansökan pröva frågan om assistansersättning.

Assistansersättning får inte lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då ansökan eller anmälan gjorts.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
 2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om assistansersättning för tid före ikraftträdandet.

2.22 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:737) om bostadsbidrag att 1 och 18 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som bor och är folkbokförd i Sverige kan få bostadsbidrag enligt denna lag. Bostadsbidrag lämnas av allmänna medel dels i form av bidrag till kostnader för den bostad där sökanden är bosatt och folkbokförd, dels i form av särskilt bidrag för hemmavarande barn. Om det finns särskilda skäl, får bidrag dock lämnas till kostnaderna för en bostad där sökanden inte är folkbokförd.

Föreslagen lydelse

1 §¹

Bostadsbidrag lämnas av allmänna medel dels i form av bidrag till kostnader för den bostad där sökanden är bosatt och folkbokförd, dels i form av särskilt bidrag för hemmavarande barn. Om det finns särskilda skäl, får bidrag dock lämnas till kostnaderna för en bostad där sökanden inte är folkbokförd.

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m.

18 §²

Frågor om bostadsbidrag handhas av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Beslut om bidrag fattas av den allmänna försäkringskassa hos vilken bidragssökanden är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om sökanden uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Denna kassa får dock uppdra åt en annan kassa att handlägga ärendet.

En allmän försäkringskassa som är behörig att fatta beslut om bidrag enligt denna lag får uppdra åt en annan kassa att handlägga ärendet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

¹ Senaste lydelse 1996:441.

² Senaste lydelse 1996:441.

2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om bostadsbidrag Prop. 1998/99:119 för tid före ikraftträdandet.

2.23 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer

dels att rubriken närmast före 1 § skall ha följande lydelse,

dels att 1 och 8 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Rätten till bostadstillägg

Rätten till bostadstillägg *m.m.*

1 §¹

Bostadstillägg enligt denna lag lämnas till den som är bosatt i Sverige samt uppbär

Bostadstillägg enligt denna lag lämnas till den som uppbär

1. ålderspension, förtidspension, omställningspension, eller särskild efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. hustrutillägg enligt lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension,

3. änkepension med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen om allmän försäkring, eller

4. pension enligt lagstiftningen i en stat som ingår i Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Bostadstillägg lämnas inte till pensionär som enbart uppbär ålderspension för tid före den månad han fyller 65 år.

Särskilt bostadstillägg kan lämnas enligt 7 § till pensionär som uppbär bostadstillägg enligt denna lag.

1 a §

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och om handläggning av ärenden, m.m.

8 §

Den som uppbär bostadstillägg enligt denna lag är skyldig att utan oskäligt dröjsmål anmäla till *den allmänna försäkringskassa inom vars verksamhetsområde han är folkbokförd*

Den som uppbär bostadstillägg enligt denna lag är skyldig att utan oskäligt dröjsmål anmäla till *försäkringskassan*

¹ Senaste lydelse 1995:1486.

1. om hans eller hans makas ekonomiska förhållanden väsentligt förbättrats,
2. om han byter bostad eller om hans boendeförhållande ändras, eller
3. om han ingår äktenskap eller upplöser sitt äktenskap.

Uppgiftsskyldigheten åligger i stället

1. förmyndaren, om den bidragberättigade är omyndig,
 2. gode mannen eller förvaltaren enligt föräldrabalken, om den bidragsberättigade har en sådan och om skyldigheten kan anses ingå i dennes uppdrag, eller
 3. den myndighet eller person som tar emot bostadstillägget i stället för den bidragsberättigade, dennes förmyndare, gode man eller förvaltare.
-

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om bostadstillägg för tid före ikraftträdandet.

Härigenom föreskrivs att 1, 3, 37 och 43 §§ lagen (1996:1030) om underhållsstöd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Underhållsstöd lämnas till barn enligt bestämmelserna i denna lag.

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och om handläggning av ärenden, m.m.

3 §

Ett barn har rätt till underhållsstöd, om föräldrarna inte bor tillsammans eller den ena föräldern är avliden. Det krävs dessutom att barnet varaktigt bor och är folkbokfört hos en av föräldrarna (boföräldern) samt att boföräldern bor här i landet och, om barnet är underårigt, är vårdnadshavare för barnet.

Ett barn har också rätt till underhållsstöd, om det varaktigt bor och är folkbokfört hos en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare som bor här i landet eller hos någon eller några som bor här i landet och som var särskilt förordnade vårdnadshavare för barnet, när det fyllde 18 år. Vad som i lagen sägs om boförälder gäller då den eller de särskilt förordnade vårdnadshavarna. Bestämmelserna i 4 § 1 och 5 § tillämpas inte i dessa fall.

Är barnet inte svensk medborgare, krävs för rätt till underhållsstöd, utöver vad som anges i första och andra styckena, att boföräldern eller barnet vistas här sedan minst sex månader. Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses vara bosatt här, om den som begär underhållsstöd eller som stöd betalas ut till visar att utlandsvistelsen är avsedd att vara längst sex månader. Om boföräldern sänds av en statlig arbetsgivare till ett annat land för att arbeta för arbetsgivarens räkning, skall barnet och boföräldern under

utsändningstiden anses bosatta i Sverige.

Vad som sägs i tredje stycket om krav på vistelse här i landet sedan minst sex månader gäller inte, om något annat är särskilt föreskrivet.

37 §

Ett ärende om stöd enligt denna lag prövas av den allmänna försäkringskassa som boföräldern är *inskriven hos eller skulle ha varit inskriven hos, om åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring varit uppfyllt.*

Finns det ingen behörig försäkringskassa enligt första stycket eller har barnet fyllt 18 år, prövas ärendet av den försäkringskassa hos vilken barnet är inskrivet eller skulle ha varit inskrivet, om det uppfyllt det nämnda åldersvillkoret.

Frågor om återbetalningsskyldighet och om minskning av underhållsstöd enligt 10 § andra stycket prövas dock av den försäkringskassa som den bidragsskyldige är *inskriven hos eller skulle ha varit inskriven hos, om åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen om allmän försäkring varit uppfyllt. Är den bidragsskyldige inte inskriven och skulle han eller hon inte heller under angiven förutsättning ha varit inskriven hos allmän försäkringskassa, skall Stockholms läns allmänna försäkringskassa pröva dessa frågor.*

Ett ärende om stöd enligt denna lag prövas av den allmänna försäkringskassa som *enligt 5 kap. socialförsäkringslagen (1999:000) skall avgöra ett ärende avseende boföräldern.*

Om barnet har fyllt 18 år, prövas ärendet av den försäkringskassa som skall avgöra ett ärende avseende barnet.

Frågor om återbetalningsskyldighet och om minskning av underhållsstöd enligt 10 § andra stycket prövas dock av den försäkringskassa som *enligt 5 kap. socialförsäkringslagen skall avgöra ett ärende avseende den bidragsskyldige.*

43 §

Regeringen får

1. träffa överenskommelse med andra stater om utsträckt tillämpning av denna lag, och

2. förordna att barn *som inte har något medborgarskap eller* som är politisk flykting skall ha samma rätt till underhållsstöd som *svenskt barn*.

2. förordna att barn som är politisk flykting skall ha samma rätt till underhållsstöd som *annat barn enligt denna lag*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om underhållsstöd för tid före ikraftträdandet.

2.25 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1150) om
högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m.

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1996:1150) om högskostnadsskydd vid köp av läkemedel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Rätt till förmåner enligt denna lag har

1. den som är *försäkrad enligt 1 kap. 3 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring och är bosatt i Sverige, samt*

1. den som är bosatt i Sverige,

2. den som, utan att vara bosatt här, har rätt till vårdförmåner i Sverige vid sjukdom eller moderskap enligt vad som följer av rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen.

Rätt till förmåner enligt 4 och 6 §§ med undantag för varor som avses i 2 § 2 har även den som i annat fall, utan att vara bosatt i Sverige, har anställning här.

Lagen gäller inte för den som får sjukhusvård som avses i 5 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) eller i 2 kap. 4 § lagen om allmän försäkring.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om högkostnadsskydd under tid före ikraftträdandet.

2.26 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Den som är bosatt i Sverige eller som enligt 1 kap. 3 § första och fjärde styckena lagen (1962:381) om allmän försäkring skall anses bosatt här, har enligt bestämmelserna i denna lag rätt till handikappersättning och vårdbidrag.

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om handikappersättning och vårdbidrag.

I socialförsäkringslagen (1999:000) finns bestämmelser om vem som omfattas av denna lag. Socialförsäkringslagen innehåller också bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m.

2.27 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:707)
om ändring i lagen (1990:773) om särskilt
pensionstillägg till folkpension för långvarig
vård av sjukt eller handikappat barn

Prop. 1998/99:119

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1990:73) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn i stället för dess lydelse enligt lagen (1998:707) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Till inkomstpension och tilläggs-
pension enligt lagen (1998:674)
om inkomstgrundad ålderspension
eller garantipension enligt lagen
(1998:702) om garantipension,
som tillkommer den *som är bosatt
i Sverige och* som är född år 1953
eller tidigare, utges ett särskilt
pensionstillägg för år räknat enligt
vad som sägs i denna lag.

1 §

Till inkomstpension och tilläggs-
pension enligt lagen (1998:674)
om inkomstgrundad ålderspension
eller garantipension enligt lagen
(1998:702) om garantipension,
som tillkommer den som är född år
1953 eller tidigare, utges ett sär-
skilt pensionstillägg för år räknat
enligt vad som sägs i denna lag.

*I socialförsäkringslagen (1999:000)
finns bestämmelser om vem som
omfattas av denna lag. Social-
försäkringslagen innehåller också
bestämmelser om förmåner vid ut-
landsvistelse och handläggning av
ärenden m.m.*

Regeringen beslutade den 13 juli 1995 att en särskild utredare skulle tillkallas med uppgift att göra en samlad översyn av begreppet försäkrad i de olika författningar som reglerar olika förmåner inom socialförsäkringen samt redovisa förslag med inriktning att enhetliga försäkringsvillkor skall gälla för likartade förmåner. Utredningen överlämnade i april 1997 betänkandet (SOU 1997:72) En lag om socialförsäkringar.

Betänkandet har remissbehandlats. Remissyttrandena samt en remiss-sammanställning finns tillgängliga i Socialdepartementet (S97/4661/F).

Regeringen beslutade den 4 mars 1999 att inhämta *Lagrådets* yttrande över förslaget till socialförsäkringslag som finns i *bilaga 3*.

Lagrådet har i huvudsak godtagit förslaget men också föreslagit vissa justeringar. Regeringen har på de flesta punkter följt Lagrådets förslag. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten. Vi återkommer till Lagrådets synpunkter i författningskommentaren. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*.

4 Bakgrund

Svensk socialförsäkring bygger på principen att försäkrade är de personer som är bosatta här i landet. Sådan bosättning ger rätt till bl.a. folkpension (framdeles även garantipension) och barnbidrag. För rätt till vissa andra förmåner krävs därutöver också förvärvsarbete. Detta gäller t.ex. sjukpenning och tilläggspension (framdeles även inkomstgrundad ålderspension). Försäkrade enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) är svenska medborgare samt i Sverige bosatta utländska medborgare och statslösa. För rätt till flertalet förmåner krävs enligt AFL även inskrivning hos den allmänna försäkringskassan. Detta gäller bl.a. sjukpenning, rehabiliteringspenning och föräldrapenning.

Sedan 1995 är Sverige medlem i EU, vilket medför att EG-regler om social trygghet skall tillämpas i Sverige. Sådana bestämmelser om social trygghet finns främst i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpning av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen. Till den förordningen finns knutet en tillämpningsförordning (EEG) nr 574/72. Förordning nr 1408/71 syftar generellt till att dels garantera att den som rör sig mellan medlemsländerna är försäkrad i något land, dels undvika uppkomsten av dubbelförsäkring. En grundläggande princip är därför att en person på vilken förordningen är tillämplig skall omfattas av lagstiftningen i endast ett land. Som huvudregel skall vederbörande omfattas av arbetslandets lagstiftning, dvs. lagstiftningen i det land där arbetet faktiskt utförs.

Den svenska lagstiftningen om socialförsäkring kräver i de flesta fall bosättning i Sverige för att rätt till förmåner skall föreligga. Till följd av medlemskapet i EU är bestämmelserna i förordningarna nr 1408/71 och 574/72 bindande för Sverige. Vid konfliktsituationer mellan förordningarna och nationell lagstiftning har gemenskapsreglerna företräde.

Svensk socialförsäkring omfattar till följd av bestämmelserna i förordning nr 1408/71 därför även vissa personer som inte är bosatta här i landet. Kravet på bosättning och inskrivning i Sverige kan inte upprätthållas gentemot dessa. Beträffande inskrivningsvillkoret har Riksförsäkringsverket (RFV) utfärdat föreskrifter om tillämpningen av lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) för personer som omfattas av förordning nr 1408/71. Enligt dessa föreskrifter likställs sådana personer med här bosatta och kan bli inskrivna hos försäkringskassan. Därigenom får de även enligt svensk lagstiftning rätt till svenska förmåner som omfattas av förordning nr 1408/71.

Även om svensk socialförsäkring i huvudsak kräver bosättning i Sverige varierar de materiella försäkringsvillkoren för närliggande förmåner. Förmånssystemen är komplexa, vilket har medfört ett komplicerat försäkringssystem, som kan vara svårt för enskilda att förstå. Vid försäkringskassorna får därför mycket tid och energi ägnas åt att förklara gällande bestämmelser.

Mot bakgrund av det anförda är det angeläget att begreppet *försäkrad* inom socialförsäkringen ges en tydligare innebörd i syfte att åstadkomma mer enhetliga försäkringsvillkor för likartade förmåner. Detta förutsätter naturligtvis klara regler för vilka förmåner som skall hänföras till socialförsäkringen.

Tidigare utredningar

Utredningen (S 1991:03) om socialförsäkringen och EG har i sitt slutbetänkande Social trygghet och EES (SOU 1993:115) redovisat överväganden och förslag föranledda av de konsekvenser som EES-avtalet och sedermera EU-medlemskapet för med sig i fråga om andra socialförsäkringsförmåner än pensioner samt sjukvårdsförmåner och bidrag till barnfamiljer.

I slutbetänkandet från Utredningen om socialförsäkringen och EG föreslogs en samlad översyn av begreppet försäkrad i den svenska socialförsäkringen samt av de svenska reglerna för avgifter satta i relation till förordning nr 1408/71 och förordning nr 574/72. Förslaget remissbehandlades. Av remissbehandlingen framgick att så gott som samtliga instanser som tog upp frågan biträdde utredningens förslag.

Pensionsarbetsgruppen (S 1994:14) har också i sitt betänkande Reformerat pensionssystem (SOU 1994:20) föreslagit en översyn av begreppet försäkrad. Pensionsarbetsgruppen ansåg att nuvarande definition av vilka som är försäkrade och som har möjlighet att tjäna in rätt till inkomstrelaterad pension bör kvarstå tills frågan blivit föremål för en generell översyn.

5.1 Allmänt om socialförsäkringens begrepp

Regeringens förslag: Begreppet socialförsäkring skall avgränsas utifrån ett praktiskt betingat synsätt, som utgår från hur trygghetssystemen administreras. Till begreppet socialförsäkring skall hänföras flertalet trygghetssystem som administreras av Riksförsäkringsverket, Premiepensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag med undantag för att utredningen till socialförsäkringen hänför även trygghetssystem som administreras av Arbetsmarknadsstyrelsen, länsarbetsnämnderna och arbetslöshetskassorna.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har inte kommenterat själva metoden för att definiera begreppet *socialförsäkring*. Däremot förekommer invändningar mot att låta begreppet socialförsäkring innefatta även trygghetssystem som administreras av Arbetsmarknadsstyrelsen, länsarbetsnämnderna och arbetslöshetskassorna. *Riksförsäkringsverket* anser det mest ändamålsenligt att låta begreppet socialförsäkring omfatta endast de förmåns- och ersättningssystem som administreras av de allmänna försäkringskassorna eftersom utvecklingen går mot mer renodlade försäkringssystem inom såväl socialförsäkringen som arbetsmarknadsområdet. *Arbetsmarknadsstyrelsen* avstyrker att arbetslöshetsförsäkringen skall ingå i socialförsäkringen. *Kammarrätten i Stockholm* anser att det kan starkt ifrågasättas om det finns behov av att reglera arbetslöshetsförmånerna och utbildningsbidrag i detta sammanhang. *Statskontoret* anser att boskillnad bör göras mellan försäkringar mot inkomstbortfall till följd av arbetslöshet respektive medicinska orsaker. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* avvisar tanken på att införliva arbetslöshetsförsäkringen i socialförsäkringen och anför att arbetslöshetsförsäkringen inte är en socialförsäkring, som skall hanteras av offentliga myndigheter, utan en försäkring som administreras av självständiga arbetslöshetskassor. *Arbetslöshetskassornas samorganisation* anser att arbetslöshetsförsäkringen bör behålla sin särställning som en trygghetsförsäkring inom arbetsmarknadspolitiken och inte införlivas i socialförsäkringen. *Försäkringskassaförbundet* däremot anser det riktigt att t.ex. arbetslöshetsersättning skall ingå i socialförsäkringen med hänsyn till indelningen i bosättningsbaserade och arbetsbaserade förmåner.

Skälen för regeringens förslag: När socialförsäkringen diskuteras utifrån ett internationellt perspektiv används i Sverige ibland begreppet *social trygghet* (social security) som mer eller mindre synonymt med socialförsäkring. I olika internationella överenskommelser om minimistandard och samordning är det också vad som förekommer under det begreppet som bäst överensstämmer med det som vanligen avses med socialförsäkring. Social trygghet uppfattas emellertid i allmänhet som ett något vidare begrepp än socialförsäkring. Så kan t.ex. omsorger inom socialtjänsten såsom äldreomsorg och bistånd räknas till social trygghet. Studiestöd, arbetarskydd och arbetsmarknadspolitiska insatser utgör

exempel på andra förmåner som kan sägas ligga i gränsområdet för socialförsäkring.

Det förekommer inte några enhetliga, internationellt vedertagna definitioner av begrepp som socialförsäkring, social trygghet eller social hjälp. Varje land har sin egen nationella rätt på området. Inte heller inom den internationella socialförsäkringsrätten förekommer någon egentlig definition av nämnda begrepp. I internationella överenskommelser anges ofta enbart vilka slags förmåner som omfattas av överenskommelsen eller vilka typer av risker som skall täckas. Några egentliga definitioner av begrepp förekommer inte utan i stället tillämpas metoden med en uppräkningslista av de områden som överenskommelsen avses täcka. Gemensamt är dock att det handlar om en obligatorisk solidaritet i situationer som brukar kallas sociala risker (social risks). En sådan mera allmän syn förekommer också inom Internationella arbetsorganisationen (ILO), t.ex. i rapporten *Into the 21st Century: The Development of Social Security*. Även Europarådets konvention om mänskliga rättigheter kan nämnas i detta sammanhang. Det i konventionen viktiga begreppet ”civila rättigheter” har på senare tid fått en tolkning som när det gäller området socialförsäkring mera handlar om lagstadgad rätt till ersättning än om avgiftsrelaterad försäkring.

En annan fråga är om Sveriges medlemskap i EU har återverkningar på hur svensk socialförsäkring skall definieras eller avgränsas. Till en början kan konstateras att Romfördraget inte ger EU någon generell kompetens att ge normer när det gäller socialförsäkringarna. För att säkra och främja den fria rörligheten inom EU finns emellertid samordningsregler för personer som rör sig över gränserna eller som på annat sätt har anknytning till mer än ett EU-land. Sådana regler finns i huvudsak i förordningarna nr 1612/68 och 1408/71. För några år sedan antog rådet vidare en rekommendation om konvergens av trygghetspolitikens mål och medel. Den innebär emellertid inte att socialförsäkringen måste definieras eller avgränsas på visst sätt.

När det gäller grenar och begrepp måste dock hänsyn tas till förordningarna nr 1612/68 och 1408/71. Detta gäller i och för sig bara i den utsträckning det behövs för att tillämpa förordningarna, men frågan är även av mera allmänt intresse. Förordning nr 1408/71 omfattar följande ”grenar av social trygghet“: förmåner vid sjukdom och moderskap, förmåner vid invaliditet, även sådana som är avsedda att bevara eller förbättra förvärvsförmågan, förmåner vid ålderdom, förmåner till efterlevande, förmåner vid olycksfall i arbetet och arbetsjukdomar, dödsfallsersättningar, förmåner vid arbetslöshet samt familjeförmåner. Förordning 1612/68, som främst gäller likabehandling av anställda EU-medborgare, omfattar alla ”sociala och skattemässiga förmåner“. I princip ingår där även trygghetsgrenarna enligt förordning 1408/71.

Skilda länder och författare har olika eller inga definitioner av begreppet social trygghet. Ett gemensamt drag kan sägas vara att social trygghet rör sig om obligatorisk solidaritet i situationer som brukar kallas sociala risker (social risks).

Regeringen anser det inte vara ändamålsenligt att utifrån enbart strikt teoretiska eller principiella utgångspunkter definiera vad som skall krävas för att en viss trygghetsanordning skall utgöra en försäkring eller var

gränserna för området socialförsäkring skall dras. En mer praktisk metod är enligt vår mening att genom uppräknings i lagstiftningen bestämma vad som skall hänföras till en social försäkring och vad en sådan trygghetsanordning skall kallas.

En avgränsning av området för socialförsäkring till det som omfattas av förordning 1408/71, som avser social trygghet, skulle kunna ge upphov till missuppfattningar. Vissa förmånsformer som traditionellt brukar anses ingå i svensk socialförsäkring hänförs inte till social trygghet enligt förordning 1408/71 utan till sociala förmåner enligt förordning 1612/68. Detta gäller t.ex. ersättning för vård av närstående och underhållsstöd. Indelning av förmåner i olika grenar i förordning 1408/71 medför vidare att vissa svenska förmånsformer måste anges inom två eller flera grenar. Härtill kommer att det inte är regeringens avsikt att ändra rätten till sådana förmåner som i dag utges enbart på grundval av bosättning i Sverige. Vi anser att varken begreppet social trygghet eller de förmångrenar som förekommer i förordning 1408/71 skall vara avgörande för hur svensk socialförsäkring skall bestämmas i svensk lagstiftning.

Vad gäller urvalet av de förmåner som skall hänföras till socialförsäkringen ligger det nära till hands att utgå från att förmåner som administreras av Riksförsäkringsverket (RFV), Premiepensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna är socialförsäkringsförmåner. Vi hänför därför till socialförsäkring de trygghetssystem som administreras av nämnda myndigheter och som i dag kallas för försäkring. Emellertid administrerar RFV och försäkringskassorna även vissa bidragssystem. Av praktiska skäl, såsom införande av vissa gemensamma villkor för skilda förmåner, bör även dessa hänföras till socialförsäkring. Beträffande det statliga personskadeskyddet enligt lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. gör sig dock några särskilda aspekter gällande. Skyddet enligt nämnda lagstiftning avser nämligen enbart vissa särskilda angivna persongrupper, såsom värnpliktiga, medverkande i räddningstjänst och intagna i kriminalvårdsanstalt. Med hänsyn till att dessa förmåner avser enbart personer för vilka det allmänna har påtagit sig ett särskilt ansvar faller de enligt regeringens mening inte in under begreppet socialförsäkring, som avser att skydda en mer generellt angiven personkrets.

Regeringen anser vidare att ersättningen av allmänna medel vid ingripanden som avses i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare har samma karaktär som personskadeersättningen. Även rätten till sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) ligger utanför socialförsäkringsbegreppet, liksom ersättningar från arbetsgivare enligt sjuklönelagen (1991:1047) och sjömanslagen (1973:282). Inte heller landstingens åligganden enligt tandvårdslagen (1985:125) eller lagen (1996:1150) om högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m. bör hänföras till socialförsäkringen, eftersom dessa förmåner ligger under den landstingskommunala självbestämmanderätten.

En annan fråga är om även förmåner enligt arbetslöshetsförsäkringen samt utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering skall ingå i socialförsäkringen. Utredningen har föreslagit att dessa förmåner skall införlivas med socialförsäkringen. Emellertid är flera remissinstanser kritiska mot en sådan ordning.

Dessa förmåner skiljer sig på olika sätt från dem som traditionellt hänförs till socialförsäkring. Till en början kan konstateras att arbetslöshetsförmånerna inte handläggs av försäkringskassorna utan av arbetslöshetskassorna. Någon ändring i detta hänseende är inte avsedd. Däremot räknas arbetslöshetsförsäkringen in under begreppet social trygghet och omfattas av förordning (EEG) nr 1408/71. I det föregående har vi emellertid konstaterat att varken begreppet social trygghet eller de förmångrenar som förekommer i förordning 1408/71 skall vara avgörande för vilka förmåner som skall hänföras till svensk socialförsäkring.

Den nya arbetslöshetsförsäkringen enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring är uppdelad i en grundförsäkring och en inkomstbortfallsförsäkring. Enligt grundförsäkringen utgår ett grundbelopp till alla som uppfyller ett arbetsvillkor, ungefär på samma villkor som tidigare gällde för kontant arbetsmarknadsstöd. Inkomstbortfallsförsäkringen innebär att en inkomstbortfallsersättning betalas till dem som också uppfyller ett villkor om medlemskap i en arbetslöshetskassa. Till skillnad från socialförsäkringen i övrigt är arbetslöshetsförsäkringen till väsentliga delar frivillig. Den passar därför mindre väl in i ett obligatoriskt system. Vidare skiljer sig arbetslöshetsförsäkringen från flertalet andra förmåner med hänsyn till att den enskilde i vissa fall kan återknyta till tidigare försäkringsperioder eller grunda sin rätt till ersättning på arbete som ligger lång tid tillbaka.

Vad gäller utbildningsbidraget föreligger det inte någon rätt till sådant bidrag, om det inte har beslutats att en arbetsmarknadspolitisk åtgärd skall sättas in. Utbildningsbidraget skiljer sig således från övriga förmåner genom att det inte bygger på någon rättighetslagstiftning.

Regeringen anser att en överföring av arbetslöshetsförsäkringen och utbildningsbidraget i nuvarande utformning till socialförsäkringen sammantaget inte kommer att ge sådana samordningsvinster som uppväger nackdelarna med en sådan ändring. Utredningens förslag bör därför inte genomföras i denna del.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att avgränsningen av begreppet socialförsäkring skall utgå från hur trygghetssystemet administreras. Till socialförsäkringen bör därför hänföras flertalet trygghetssystem som administreras av Riksförsäkringsverket, Premiensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna.

5.2 Uppdelning av socialförsäkringen i två grenar

Regeringens förslag: Socialförsäkringarna skall delas in i en boställningsbaserad försäkring som avser garantibelopp och bidrag respektive en arbetsbaserad försäkring som avser inkomstförluster. Båda försäkringarna skall gälla lika för alla som är bosatta respektive arbetar i Sverige.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De allra flesta remissinstanserna har antingen tillstyrkt eller inte kommenterat förslaget även om viss kritik förekommer.

Kammarrätten i Stockholm och *Länsrätten i Stockholms län* anför att även om det kan förefalla enkelt att dela socialförsäkringen i en bosättningsbaserad och en arbetsbaserad del, kan förslaget till lagreglering inte betecknas som lättillgänglig. *Statskontoret* anser att skillnaderna mellan försäkringar och bidrag bör förtydligas, varvid försäkringslösningar bör användas för förmåner vid inkomstbortfall. Man avstyrker att alla hushållstransfereringar behandlas som försäkringar och anser att försäkringsformen bör förbehållas transfereringarna inom den arbetsbaserade försäkringen.

Skälen för regeringens förslag: En fråga är om den personkrets som skyddas enligt svensk socialförsäkringslag bör utvidgas till att omfatta alla som arbetar här i landet, dvs. även medborgare i länder utanför EES. Därvid har man att ta ställning till om en sådan utvidgning kan ske t.ex. genom att den tillkommande personkretsen blir berättigad till endast vissa förmåner. Detta innebär att man måste överväga i vilken utsträckning nuvarande krav på bosättning och på inskrivning i försäkringskassa i Sverige skall upprätthållas gentemot andra förvärvsarbetande än de som enligt EG-rätten eller någon socialförsäkringskonvention har rätt till förmåner som regleras i den svenska lagstiftningen.

Den som förvärvsarbetar i Sverige är i allmänhet också bosatt här. Ett undantag är utländska medborgare som endast tillfälligt arbetar hos svenska arbetsgivare. De omfattas i dag av arbetsskadeförsäkringen men inte av övriga socialförsäkringar. Fråga är om personer som vanligen beskattas här och som kan stå utan försäkringsskydd i bosättningslandet på grund av att de inte har arbete där. Lagen (1991:1047) om sjuklön och lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) gäller i allmänhet redan för sådana personer. Vidare skall en arbetsgivare betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare som är försäkrade enligt LAF. Avgifterna bidrar till finansieringen av bl.a. den allmänna försäkringen. Om det gäller arbete under minst sex månader, är den enskilde enligt praxis också obegränsat skattskyldig i Sverige. Denne skall då även betala allmän pensionsavgift. För löner under kortare tider betalas normalt särskild inkomstskatt. Socialförsäkringarna och andra bidragssystem är delvis skattefinansierade.

Regeringen anser det vara rimligt att personer som förvärvsarbetar i Sverige under kortare tid än ett år och som följaktligen inte anses bosatta här skall kunna få del av det svenska socialförsäkringsskyddet.

En sådan utsträckning av socialförsäkringen skulle innebära en anpassning till vad som i dag gäller i många andra EES-länder och enligt förordning 1408/71. Oavsett vilka huvudsystem för social trygghet som gäller i de olika länderna är det naturligt att vissa försäkringar är mera knutna till arbete och inkomster än till bosättning. Å andra sidan måste rätten till helt bosättningsgrundade förmåner bestå. Det kan heller inte komma i fråga att öppna hela det sociala bidragssystemet för alla personer som arbetar här endast under ett par månader. Att i ett sådant fall betala t.ex. bostadsbidrag, assistansersättning och bilstöd kan normalt inte anses påkallat vid en mer eller mindre temporär vistelse här i landet. Däremot bör denna grupp kunna komma i åtnjutande av förmåner som avser att täcka inkomstbortfall.

Regeringen föreslår därför att den svenska socialförsäkringen och anslutande bidragssystem skall delas in i två delar. Den ena delen skall innehålla förmåner som är beroende av förvärvsarbete i Sverige och den andra förmåner som skall anses grundade på bosättning i Sverige. Bosättningsdelen skall i princip omfatta ersättningar för olika kostnader och rena bidrag. Förmåner som ges med garantibelopp skall också räknas dit. Att inkomstförsäkringar ges i arbetslandet ter sig enligt vår uppfattning naturligt, i vart fall när det gäller ersättning för kortare tider. Man uppnår med en sådan ordning även en bättre överensstämmelse mellan socialförsäkringsavgifter och försäkringsförmåner. Lika lämpligt kan det vara att hänvisa anspråk på ersättning för större kostnader och regelbundna bidrag för vissa utgifter till bosättningslandet. Sådana ersättningar finansieras ofta med skattemedel och grundprincipen är att man beskattas främst i det land där man är bosatt.

Förslaget om tudelning av socialförsäkringen innebär ett led i den renodling av försäkringssystemen som för närvarande pågår i Sverige: en renodling efter olika orsaker till behovet av förmåner. Införandet av en särskild försäkring som skall gälla vid arbete här i landet kommer vidare att förenkla och underlätta försäkringskassornas handläggning av försäkringsärenden enligt förordning (EEG) nr 1408/71, som generellt utgår från en försäkrads arbete när den tillämpliga nationella lagstiftningen skall bestämmas.

Om man vill beskriva den föreslagna tudelningen som en lagvalsfråga, kan man tala om två samtidigt tillämpliga lagstiftningar: *lex loci laboris* (arbetslandets) resp. *lex loci domicilii* (bosättningslandets). För de båda huvudgrenarna av socialförsäkringen skall gälla vissa skilda villkor, men inom varje gren skall enhetligheten vara så stor som möjligt. Där bör t.ex. inte medborgarskapet ha någon betydelse, om det inte gäller tillämpning av något internationellt avtal. Det bör därför inte längre finnas särregler för svenska medborgare i lagstiftningen. Om sådana regler behålls, skulle de ändå i vissa situationer få tillämpas lika för medborgare från en rad andra länder i Europa, Afrika och Mellanöstern, vilka har internationella avtal med EU om s.k. likabehandling. Bestämmelser om likabehandling återfinns även i våra bilaterala socialförsäkringskonventioner.

Även om vårt förslag medför en större enhetlighet inom socialförsäkringen kommer det nödvändigtvis att fortfarande finnas två persongrupper för vilka särskilda regler kan gälla inom varje gren av försäkringen: dels EES-medborgare och likställda som kan åberopa förordning 1408/71 eller vissa liknade regler, dels medborgare som omfattas av någon bilateral socialförsäkringskonvention. Det står inte ett land fritt att bestämma vad som helst i den nationella lagstiftningen, om det t.ex. kan uppfattas som diskriminering mot medborgare i de länderna. Detta utgör också ett tungt vägande skäl för att den nya arbetsbaserade försäkringen skall gälla lika för alla som arbetar i Sverige.

Den nya ordningen med en arbetsbaserad gren av socialförsäkringen kommer i allmänhet inte att innebära några större förändringar för dem som både bor och arbetar i Sverige.

Regeringens bedömning: Med *försäkrad* bör avses den som ingår i den personkrets som skyddas av de olika trygghetssystem som ingår i socialförsäkringen.

Regeringens förslag: Endast ett försäkringsvillkor skall gälla för var och en av de två försäkringsgrenarna: bosättning i Sverige respektive arbete i Sverige. Varken inskrivning hos försäkringskassan eller svenskt medborgarskap skall längre vara något försäkringsvillkor.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Emellertid föreslår utredningen även väntetider och nedre inkomstgränser.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte kommenterat förslaget. *Kammarrätten i Stockholm* och *Länsrätten i Stockholms län* anser att resultatet av översynen är tämligen begränsat när det gäller att uppnå enhetliga regler.

Skälen för regeringens förslag: Syftet med översynen av begreppet försäkrad inom socialförsäkringen är att åstadkomma mer enhetliga försäkringsvillkor för likartade förmåner. Målsättningen är att det för varje förmån klart skall framgå vilka villkor som gäller för rätt till förmånen. En enhetlig användning av begreppet försäkrad inom socialförsäkringens olika förmåner kommer att underlätta handläggningen av enskilda försäkringsärenden.

Tidigare (avsnitt 5.1) har konstaterats att det inte är ändamålsenligt att definiera socialförsäkringsbegreppet utifrån strikt teoretiska eller principiella utgångspunkter. I stället bör socialförsäkringen definieras utifrån ett pragmatiskt synsätt. Vid urvalet av de förmåner eller trygghetssystem som bör hänföras till socialförsäkringen har vi utgått från hur dessa administreras. Flertalet av de trygghetssystem som administreras av Riksförsäkringsverket, Premiepensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna hänförs därför till socialförsäkringen.

Termen *försäkrad* förekommer bara i en del av de författningar som reglerar de förmåner som hänförs till socialförsäkringen, främst i AFL, LAF och lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension (LIP). Däremot används inte begreppet försäkrad i t.ex. lagen (1998:702) om garantipension, lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag, lagen (1996:1030) om underhållsstöd och lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag. I de författningar som inte använder begreppet försäkrad förekommer formuleringar såsom "den som ...", ibland med tillägg av krav på försäkring enligt AFL. Senare i texterna anges den förmånsberättigade som t.ex. sökande, ersättningsberättigad, pensionär, pensionsberättigad, bidragsberättigad, barn, handikappad, funktionshindrad, vårdare och stödtagare. Regeringen anser det inte meningsfullt att i detta sammanhang införa nya benämningar i dessa hänseenden. Vi anser det väsentliga vara att bestämma *ett* begrepp som kan användas för att beteckna den som generellt omfattas av bestämmelserna i de författningar som reglerar de förmåner vi hänför till socialförsäkringen. I fortsättningen används uttrycket *försäkrad* i en sådan mera allmän betydelse om den

som ingår i den skyddade personkretsen. Även uttrycket *försäkring* använder vi som en samlande term.

Som tidigare redovisats föreslås att socialförsäkringen skall delas i två delar: en del med förmåner som grundas på bosättning i Sverige och en del med förmåner som grundas på förvärvsarbete i Sverige. Regeringens förslag innebär således att bara *ett* grundläggande försäkringsvillkor skall gälla för respektive huvudgren, nämligen *bosättning i Sverige* respektive *arbete i Sverige*.

Försäkrad enligt AFL är i dag den som är svensk medborgare eller bosatt i Sverige. Dessa villkor kombineras på olika sätt med krav på bosättning, inskrivning i försäkringskassa, svenskt medborgarskap och inkomster. Sådana kombinationer förekommer även i andra lagar som ansluter till AFL. Någon gång förekommer även krav på folkbokföring. I ett par fall utanför AFL saknas grundläggande villkor. Vidare förekommer i något fall bara en föreskrift om att bidraget utges av den försäkringskassa där den enskilde är inskriven. Försäkrad enligt LAF är den som arbetar i Sverige. Det har med andra ord under åren växt fram ett mycket komplext regelsystem genom vilket den skyddade personkretsen avgränsas för respektive förmån. Detta har gjort socialförsäkringen svår att överblicka och förstå. Med nu framlagt förslag kommer dessa kombinationer av olika grundvillkor att försvinna.

Regeringen föreslår också att begreppet inskrivning hos försäkringskassa skall utmönstras som försäkringsvillkor. Som närmare redovisas i avsnitt 11.1 har inskrivningen numera spelat ut sin roll. Med en försäkring som delas i en arbetsbaserad och en bosättningsbaserad gren skulle en ordning med in- och utskrivning av alla som förvärvsarbetar endast temporärt i Sverige bli i det närmaste ohanterlig. Vi föreslår därför i princip att man övergår från en total registrering av försäkrade till en registrering av försäkringsfall. För dem som är bosatta i Sverige blir det ingen större skillnad. Övriga försäkrade behöver däremot registreras bara i den mån det behövs för att tillgodoräkna förmåner eller betala ut ersättningar.

Den som både är bosatt och har arbete i Sverige kommer att vara försäkrad för såväl bosättnings- som arbetsbaserade förmåner. För en sådan person kommer det i allmänhet inte att bli några större förändringar i socialförsäkringsskyddet.

Vidare kommer det, som tidigare konstaterats, fortfarande att finnas två persongrupper för vilka särskilda regler kan gälla inom varje försäkringsgren: dels EES-medborgare och likställda som kan åberopa förordning (EEG) nr 1408/71 eller liknade regler, dels medborgare som omfattas av någon bilateral socialförsäkringskonvention. Beträffande de fall i vilka endast svensk lag är tillämplig anser regeringen att försäkringen bör gälla lika för alla som är bosatta eller arbetar i Sverige. Vi föreslår därför att det i svensk lagstiftning om socialförsäkring inte längre skall finnas särregler för svenska medborgare. Vårt förslag innebär främst att svenska medborgare inte längre skall vara generellt försäkrade för inkomstgrundad ålderspension på grund av sitt medborgarskap, dvs. oberoende av såväl bosättnings- som arbetsförhållanden. Vidare innebär det att alla och inte som i dag enbart svenska medborgare kan få uppbära s.k. ATP-grundad folkpension även om de bosätter sig utomlands.

Enligt nuvarande lagstiftning är det endast svenska medborgare som kan få folkpension utbetald under bosättning utanför Sverige. Det gäller den s.k. ATP-grundade folkpensionen, som tjänas in med 1/30 för varje år någon tillgodoräknas ATP-poäng. Likabehandling på socialförsäkringsområdet är emellertid en allmänt accepterad internationell målsättning, som också manifesterats i många internationella konventioner. Dessutom kan Sverige inte upprätthålla lagstiftningens särregler för utländska medborgare i förhållande till medborgare i EES-länder eller konventionsländer.

Även med hänsyn till det reformerade ålderspensionssystemet finns det skäl att avskaffa särreglerna. I det reformerade pensionssystemet kommer en exportabel pension att tjänas in baserad på hela inkomsten, dvs. även på det första prisbasbeloppet som enligt hittillsvarande lagstiftning i stället ger rätt till folkpension. Enligt de reformerade reglerna för ålderspension kommer intjänad pensionsrätt för personer födda åren 1938-1953 att räknas om på sådant sätt att den intjänade rätten till folkpension i praktiken omvandlas till en rätt för alla oavsett medborgarskap till fullt exportabel inkomstgrundad pension. Ett bibehållande av särbehandlingen av utländska medborgare vad gäller rätten till ATP-grundad folkpension skulle således även bli åldersdiskriminerande genom att särbehandlingen endast skulle gälla utländska medborgare födda före år 1938.

Regeringen anser det dessutom mer ändamålsenligt att låta svensk socialförsäkring omfatta dem som har en *faktisk* anknytning till Sverige, såsom bosättning eller arbete, än dem som har endast en *formell* anknytning, såsom medborgarskap.

Utredningen har föreslagit regler om väntetid för såväl bosättningsbaserade som arbetsbaserade förmåner. Vad gäller den arbetsbaserade försäkringen föreslår utredningen en väntetid om fyra veckor under vilken förmåner inte skall utges. Enligt utredningen skulle denna väntetid tillämpas endast i samband med att den arbetsbaserade försäkringen börjar gälla. Som närmare utvecklas i avsnitt 7.6 anser regeringen emellertid att det inte skall införas någon väntetid för den arbetsbaserade försäkringen. Beträffande den bosättningsbaserade försäkringen föreslår utredningen att det, med vissa undantag, skall gälla en väntetid om sex månader under vilka förmåner inte skall utges i samband med att den försäkringen börjar gälla. Som närmare utvecklas i avsnitt 6.4.1 anser regeringen att några särskilda väntetider inte heller skall införas för den bosättningsbaserade försäkringen. Härigenom uppnås ett enklare regelsystem och mer enhetliga villkor kommer att gälla för rätt till utbetalning av förmåner. Möjligheten att få förmåner kommer dessutom att bättre sammanfalla med försäkringstiden.

I likhet med utredningen anser regeringen att det bör införas gemensamma bestämmelser om utgivande av förmåner för tid då någon vistas utomlands. Den frågan behandlas nedan i avsnitt 10. För vissa förmåner, såsom t.ex. föräldrapenning över garantinivån och bosättningsbaserade pensionsförmåner, föreslår vi att det liksom i dag skall finnas särskilda kvalifikationsregler beträffande vistelse och arbete i Sverige. Detta utvecklas närmare i avsnitten 6 och 7.

Regeringens förslag: Grunderna för det tudelade försäkringssystemet skall regleras i en ny lag, socialförsäkringslagen, som skall innehålla vissa gemensamma bestämmelser för de olika förmånerna. I denna lag skall det finnas bestämmelser om bosättning och arbete i Sverige, omfattningen av de två försäkringsgrenarna, försäkringstider, utgivande av ersättning utomlands samt anmälan och handläggning av ärenden.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget att reglera vissa gemensamma frågor för de olika förmånerna inom socialförsäkringarna i en gemensam lag tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Några få instanser framför kritik i denna del. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser det vara ett framsteg att samla vissa basregler i en gemensam lag, vilken kan ses som en ansats till en socialförsäkringsbalk. *Kammarrätten i Stockholm* och *länsrätterna i Stockholms resp. Skåne län* ifrågasätter om det är motiverat att bryta ut vissa frågor och reglera dem i en särskild lag. *Kammarrätten* anför att den föreslagna lagen innehåller omfattande undantag och förbehåll för vissa förmåner och anser det svårt att tillgodogöra sig innehållet i den föreslagna lagen. *Länsrätten i Stockholms län* anför samma synpunkter samt tillägger att systemförändringar med ramlagar ofta ger problem, eftersom lagstiftaren inte kan förutse alla undantagssituationer i den praktiska tillämpningen. *Länsrätten i Skåne län* förordar att bestämmelserna snarare återfinns i de olika förmånslagarna än i en särskild lag och anser att en ökad integrering av socialförsäkringsförfattningarna kan utgå från AFL. *Riksrevisionsverket* anser att förslaget medför en högst väsentlig förbättring med avseende på transparens i aktuellt lagstiftningskomplex och tillstyrker en socialförsäkringslag med principiell utformning enligt förslaget. *Riksförsäkringsverket* anser det värdefullt med en lag i vilken övergripande och gemensamma regler för socialförsäkringen kan samlas och anför att den föreslagna lagen vid ikraftträdandet bör innehålla de gemensamma bestämmelser som finns i AFL. Enligt verket kan en sådan gemensam lag vara ett första steg mot en successiv samordning i en socialförsäkringsbalk. Även *Riksskatteverket* anser det välmotiverat att de grundläggande villkoren regleras i en särskild lag. *Statskontoret* anser att reformarbetet redan från början bör inriktas på den av utredningen antydda utvecklingen av en socialförsäkringsbalk. *Försäkringskassaförbundet* och *Stockholms läns allmänna försäkringskassa* tillstyrker förslaget att införa en gemensam socialförsäkringslag. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* ser positivt på idén att tydliggöra reglerna för de olika förmånerna och att sträva efter samstämmighet i fråga om begreppsdefinitioner.

Skälen för regeringens förslag: Med åren har det växt fram en komplexitet som gjort att socialförsäkringen har blivit svår att överblicka och förstå. Syftet med våra förslag att skapa mer enhetliga försäkringsvillkor är att det för varje förmån klart skall framgå vilka villkor som gäller och att reglerna skall ges en tydlig utformning.

Regeringen har i det föregående föreslagit att socialförsäkringarna i princip skall delas i två huvudgrenar: en för garantibelopp och bidrag samt en för inkomstförlust. Olika regler skall gälla för varje gren, men inom respektive gren skall reglerna vara så enhetliga som möjligt. Den ena försäkringen grundas på bosättning i Sverige, den andra på arbete i Sverige. Den arbetsbaserade försäkringen kräver enligt vår mening att regler om vad som skall räknas som arbete i Sverige införs för hela den försäkringsgrenen. Bestämmelser av sådan karaktär finns i lagvalsreglerna i förordning (EEG) nr 1408/71 men i svensk lagstiftning enbart i LAF. Vidare behövs regler om när försäkringen börjar respektive upphör att gälla. Vi föreslår också nya regler om förmåner för tid då någon vistas utomlands samt nya regler om vilken försäkringskassa som skall besluta i ärenden.

Även den bosättningsbaserade försäkringen bör kompletteras och justeras såvitt gäller personkretsen. Sammantaget med den arbetsbaserade försäkringen är det fråga om ganska omfattande lagändringar. Även om man avstod från vissa ändringar torde det vara uteslutet att ta in alla nödvändiga regler i varje försäkringslag som gäller i dag. Det kunde visserligen ligga ett värde i att ha alla regler om en viss förmånsform i en och samma lag. I flertalet av de berörda lagarna finns emellertid flera olika hänvisningar till lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL), både när det gäller försäkringsvillkoren och beträffande administrativa föreskrifter. De först nämnda hänvisningarna borde man försöka slopa, men de senare måste rimligen behållas. Således skulle ingen lag utom AFL kunna vara heltäckande.

De nya reglerna låter sig dock inte utan vidare inplaceras i AFL. Det skulle visserligen kunna göras men de nya reglerna är ganska omfattande och ger uttryck för ett annat system än det som AFL bygger på. Härtill kommer att ålderspensionsbestämmelserna har brutits ut från AFL i samband med reformeringen av ålderspensionssystemet. Det reformarbete som för närvarande pågår beträffande andra socialförsäkringsförmåner kan medföra att ytterligare förmåner kommer att brytas ut ur AFL.

Av bl.a. de skäl som nu anförts föreslår regeringen att de nya bestämmelserna tas in i en ny gemensam lag för socialförsäkringen, socialförsäkringslagen (SofL). Denna bör innehålla inledande bestämmelser om det nya systemet för indelning och författningsreglering av försäkringen samt regler om bosättning och arbete i Sverige, omfattningen av de båda försäkringsgrenarna, inträde och utträde, utgivande av ersättning utomlands samt anmälan och beslut hos försäkringskassorna. I AFL och andra lagar införs hänvisningar till den nya socialförsäkringslagen. De ersätter i åtskilliga fall redan förekommande hänvisningar till AFL.

Med den överskådlighet som uppnås genom den nya socialförsäkringslagen underlättas de tillämpande organens verksamhet, bl.a. när det gäller att lämna information till allmänheten. De försäkrade kan också själva få en bättre överblick.

Försäkringssystemet kommer också att hållas samman genom att det i en lag dels anges vilka förmåner som ingår i socialförsäkringen, dels finns gemensamma föreskrifter om avgränsningen av den skyddade personkretsen. Med en sådan uppbyggnad underlättas en helhetssyn på socialförsäkringen, vilket kommer att motverka en framväxt av ett splitt-

rat försäkringssystem med förmåner som riskerar att överlappa varandra. Vidare underlättas framtida reformer med hänsyn till att den skyddade personkretsen för förmånerna definieras i en gemensam lag.

Prop. 1998/99:119

6 Den bosättningsbaserade försäkringen

6.1 Försäkringsvillkor och bosättningsbegreppet

Regeringens förslag: Det grundläggande villkoret för att en person skall tillhöra den krets som omfattas av grundskyddet inom socialförsäkringen, främst förmåner som utges med garantibelopp och bidrag, skall vara att han eller hon anses bosatt i Sverige. Varken svenskt medborgarskap eller inskrivning hos allmän försäkringskassa skall längre vara något villkor för att tillhöra personkretsen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna har inte kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Socialförsäkringen med anslutande bidragssystem skall, som har utvecklats i de allmänna övervägandena, delas in i två delar. Utgångspunkten är därvid att till den ena delen hänförs förmåner som är beroende av att den enskilde har förvärvsarbete. Den delen behandlas i avsnitt 7 om försäkring vid arbete i Sverige. Till den andra delen, dvs. de nu aktuella bosättningsbaserade förmånerna, hänförs sådana förmåner som utgör bidrag. Förmåner som ges med garantibelopp, t.ex. föräldrapenning i vissa fall, skall också räknas dit. Gemensamt för dessa förmåner kan sägas vara att de utgör ett grundskydd. Även den som inte har förvärvsarbete skall naturligtvis omfattas av detta grundskydd. Det faller sig mot denna bakgrund naturligt och mest praktiskt med den ordningen att dessa förmåner skall utges av det land där den enskilde är bosatt. I åtskilliga fall saknar denne anknytning till något annat land. Med hänsyn till den allt mer ökade internationaliseringen och för att uppnå enhetlig användning av begreppet försäkrad skall svenskt medborgarskap inte vara något villkor för att tillhöra den skyddade personkretsen. Skälen härför har vi utvecklat närmare i avsnitt 5.3. Beträffande de bosättningsbaserade förmånerna skall således *bosättning här i landet* vara det grundläggande villkoret för att den enskilde skall vara försäkrad, dvs. ingå i den skyddade personkretsen. Regeringen vill betona att avsikten inte är att ändra rätten till de förmåner som enligt nuvarande ordning utges enbart på grundval av bosättning i Sverige.

För att en person i det enskilda fallet verkligen skall erhålla en förmån är det naturligtvis inte tillräckligt att han eller hon ingår i den skyddade personkretsen. Det måste dessutom föreligga någon omständighet som framkallar försäkringsfallet eller utbetalning av det aktuella bidraget. Vilka omständigheter som ger denna effekt växlar mellan olika förmåner beroende på vad respektive förmån är avsedd att skydda mot eller ge trygghet för.

Regeringens förslag: Inom socialförsäkringen skall även fortsättningsvis i princip samma bosättningsbegrepp användas som inom folkbokföringen. Det är försäkringskassan som skall bedöma om den enskilde med avseende på socialförsäkringen skall anses bosatt här i landet. Ett enhetligt bosättningsbegrepp skall gälla för samtliga bosättningsbaserade förmåner inom socialförsäkringen. Den som kommer till Sverige anses bosatt här, om det kan antas att vistelsen här kommer att överstiga ett år. En i Sverige bosatt person som lämnar landet anses fortfarande bosatt här, om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte kommenterat förslaget. *Riksförsäkringsverket* tillstyrker förslaget men anför att det även fortsättningsvis kommer att finnas skillnader mellan folkbokföringens och socialförsäkringens bosättningsbegrepp. Även *Riksskatteverket* tillstyrker förslaget men tillägger att lagförslaget behöver justeras för att helt ansluta till folkbokföringen i de fall när en person flyttar till Sverige för att stanna precis ett år eller flyttar från Sverige för att stanna utomlands i precis ett år. *Stockholms läns allmänna försäkringskassa* anför att det i tveksamma fall ankommer på den enskilde att förete sådan utredning att kassan har fog för ett visst antagande om vistelsens längd, vilket kommer att innebära ökat utredningsarbete. *Föreningen för svenskar i världen* vänder sig mot att det tillämpas olika bosättningsbegrepp för medborgares skattskyldighet respektive sociala rättigheter.

Bakgrund: Ett villkor för att en person skall tillhöra den skyddade personkretsen är för flertalet förmåner att han eller hon anses bosatt här i landet. Bosättningskravet utgör ett reellt försäkringsvillkor som ibland uttrycks på ett indirekt sätt. Den enskilde skall t.ex. vara inskriven hos försäkringskassan, vilket förutsätter att det anses föreligga svensk bosättning. Svensk socialförsäkring kan till sin karaktär därför sägas vara bosättningsbaserad. Det förhållandet att den enskilde anses bosatt här i landet innebär att det finns sådan anknytning hit att han eller hon enligt nationell rätt omfattas av socialförsäkringen.

Grundläggande bestämmelser om bosättning finns i folkbokföringslagen (1991:481, FBL). Men bosättningsbestämmelser förekommer också i andra författningar. Bosättningsbegreppet inom skatterätten avviker från folkbokföringens. För socialförsäkringens vidkommande finns särskilda bosättningsbestämmelser i främst 1 kap 3 – 5 §§ AFL. Bosättningsbegreppet inom socialförsäkringen ansluter väsentligen till det inom folkbokföringen.

Försäkrade enligt AFL är dels svenska medborgare, dels personer som utan att vara svenska medborgare är bosatta i Sverige. Enligt 1 kap. 3 § första stycket andra meningen AFL anses en försäkrad som lämnar Sverige fortfarande bosatt här, om utlandsvistelsen *avses* vara längst ett år.

Bestämmelser om bosättning finns också i Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:11) om inskrivning och avregistrering hos allmän försäkringskassa. Enligt 2 § föreskrifterna anses en person bosatt i Sverige, om han har sitt egentliga hemvist här eller om han kommer hit med *avsikt* att vistas här stadigvarande. Detsamma gäller den som avser att vistas här mer än ett år för förvärsarbete eller studier, dennes medföljande make – eller därmed likställd – och barn under 18 år. Det förekommer således ett *intentionsvillkor* såväl vid inflyttning till Sverige som vistelse utomlands. För att en person skall anses bosatt här krävs vissa avsikter beträffande vistelsen.

Enligt föreskrifterna anses den som har rätt till förmåner enligt svensk lagstiftning med stöd av förordning (EEG) nr 1408/71 och medföljande familjemedlem bosatta här i landet så länge det föreligger rätt till sådana förmåner även om villkoren för bosättning inte är uppfyllda enligt huvudregeln. Den som har rätt till förmåner enligt svensk lagstiftning med stöd av förordning nr 1408/71 skall inskrivas hos försäkringskassan från och med den dag han börjar arbeta här. Även dennes medföljande familjemedlemmar skall skrivas in.

I övrigt är prövningen av bosättningsfrågan beroende av att uppehållstillstånd har beviljats. En utlänning som vistas i Sverige mer än tre månader skall enligt 1 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529, UtlL) ha uppehållstillstånd, om inte utlänningen är medborgare i ett annat nordiskt land. För att den som behöver uppehållstillstånd skall kunna skrivas in hos en försäkringskassa krävs permanent uppehållstillstånd eller uppehållstillstånd för minst ett år eller ett tillstånd som eljest kan ligga till grund för folkbokföring.

En sjöman som är medborgare i ett EU/EES-land och anställd på svenskt handelsfartyg eller på utländskt handelsfartyg som obemannat hyrs av svensk redare anses bosatt i Sverige även om han eller hon inte uppfyller kraven på mer än ett års vistelse. En sådan sjöman har rätt till samma förmåner som den som är inskriven. Utländska sjömän på svenska handelsfartyg som inte omfattas av förordning nr 1408/71 eller en konvention har rätt endast till intjänande av ATP och inkomstgrundad ålderspension samt förmåner från arbetsskadeförsäkringen.

En försäkrad kan avregistreras med retroaktiv verkan, t.ex. om försäkringskassan i efterhand får kännedom om att en försäkrad har lämnat landet för längre tid än ett år. Därvid sker avregistrering från och med dagen efter avresan.

Beträffande allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag och underhållsstöd tillämpas vid utlandsvistelse i stället för ovannämnda ettårsfrist en sexmånadersfrist för att bosättning i Sverige skall anses upphöra.

Skälen för regeringens förslag: För att en person skall omfattas av svensk socialförsäkring krävs enligt gällande nationell rätt normalt att den enskilde anses vara bosatt här i landet. I svensk rätt finns olika bosättningsbegrepp vid folkbokföringen och vid inkomstbeskattningen. Bosättningsbegreppet inom socialförsäkringen har störst likheter med det inom folkbokföringen.

Socialförsäkringssystemet föreslås reformeras i syfte att uppnå mer enhetliga villkor för när en person skall omfattas av det skydd som de olika socialförsäkringsförmånerna utgör. I de allmänna övervägandena har

vidare konstaterats att inskrivning hos försäkringskassan inte skall vara någon förutsättning för rätt till en förmån. Inte heller är avsikten att ändra rätten till de förmåner som idag utges enbart på grundval av bosättning i Sverige.

På de skäl som anförts under allmänna överväganden bör förmånerna inom svensk socialförsäkring delas in i två kategorier: bosättningsbaserade respektive arbetsbaserade förmåner. Bosättning i Sverige skall även framdeles vara ett grundläggande villkor för åtskilliga förmåner inom socialförsäkringen. Det finns därför anledning att beröra de förutsättningar under vilka en person med avseende på socialförsäkringen skall anses bosatt här i landet.

Under årens lopp har ifrågasatts om det inte borde finnas ett starkare samband mellan skattskyldighet i Sverige och rätt till sociala förmåner. Vid införandet av nuvarande sexmånadersregel för barnbidragen, vilka finansieras med skattemedel, anfördes bl.a. att det fanns en sexmånadersregel inom beskattningen av förvärvsinkomster och att det därför var logiskt att den tid under vilken en person var skattskyldig sammanföll med den tid för vilken det förelåg rätt till barnbidrag. Ett starkare samband mellan skattskyldighet och rätt till förmåner skulle kunna uppnås, om den skyddade personkretsen avgränsas så att den i ökad utsträckning sammanfaller med gruppen skattskyldiga i Sverige. Den skyddade personkretsen skulle därvid utgöras av personer som i vid mening är skyldiga att bidra till finansieringen av socialförsäkringen, som delvis bekostas med skattemedel.

Det skatterättsliga bosättningsbegreppet är vidare än det inom socialförsäkringen. Som exempel kan nämnas att en person inte behöver ha bostad i Sverige för att anses skatterättsligt bosatt här. Det kan vara tillräckligt att han eller hon har stora personliga eller ekonomiska intressen här för att anses skatterättsligt bosatt i landet. Det skatterättsliga bosättningsbegreppet har utformats bl.a. för att motverka att personer undgår beskattning till följd av skenbosättning.

Vidare är det skatterättsliga bosättningsbegreppet avsett att läggas till grund för bedömning av om en person skall vara skattskyldig i Sverige. Det skall tillgodose helt andra intressen och behov än dem som gör sig gällande inom socialförsäkringen. Enligt den s.k. femårsregeln inom skatterätten kan en person anses bosatt här långt efter det att han eller hon lämnat landet. Den som vistas utomlands en längre tid omfattas emellertid vanligen av ett annat lands system för social trygghet. Det saknas därför i allmänhet skäl att låta en person omfattas av svensk socialförsäkring under en längre tids utlandsvistelse, om det inte finns sådan kvalificerad anknytning hit som bosättning eller förvärvsarbete här i landet. Internationellt är det för övrigt anknytningsmomenten bosättning eller förvärvsarbete som normalt styr den enskildes försäkringstillhörighet. Det finns enligt regeringens mening inte något allmänt behov av att inom socialförsäkringen använda ett generellt bosättningsbegrepp som inkluderar personer som vistas utomlands under flera år.

Bosättning i Sverige utgör sedan länge en vedertagen grund för att inlemmas i det svenska trygghetssystemet. De som är bosatta i Sverige omfattas vanligen inte av något system för social trygghet utomlands. Bosättningsbegreppet inom socialförsäkringen skall naturligtvis utformas

på ett sådant sätt att det omfattar endast de situationer i vilka de enskilda har sådan anknytning till Sverige att det motiverar tillhörighet till svensk socialförsäkring. I skatterättslig mening kan en person anses bosatt här även om han eller hon inte har sådan anknytning till Sverige som kan anses motivera att denne skall omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen.

Försäkringskassan skall besluta om en person har rätt till förmåner från socialförsäkringen. I den mån bosättning i Sverige är ett villkor för sådan rätt, bör det därför vara försäkringskassan som prövar om den enskilde med avseende på socialförsäkringen skall anses bosatt här. Används motsvarande bosättningsbegrepp som det skatterättsliga inom socialförsäkringen medför det risk för att de två myndigheterna kan komma att tillämpa samma kriterier på olika sätt. En sådan ordning är inte önskvärd. Olika i tolkning beror på att de handläggande myndigheterna är inriktade på olika aspekter av bosättningsfrågan.

Mot bakgrund av det anförda är det enligt regeringens uppfattning inte lämpligt att med avseende på socialförsäkringen bedöma bosättningen efter skatterättsliga principer. De bosättningsbaserade förmånerna skall tillkomma främst dem som regelmässigt vistas här i landet.

För att uppnå ett regelsystem som är lätt att tillämpa bör utgångspunkten vara att begreppet bosatt i största möjliga utsträckning används i dess betydelse enligt normalt språkbruk. Användningen av bosättningsbegreppet bör i möjligaste mån därför återspegla de faktiska förhållandena. Den enskildes normala vistelseort bör därför tillmätas avgörande betydelse för var han eller hon skall anses bosatt. En person skall anses vara bosatt i Sverige, om han eller hon har sitt egentliga hemvist här i landet, vilket är i överensstämmelse med vad som gäller enligt FBL. Avgörande för var någon har sitt egentliga hemvist bör liksom hittills vara den s.k. dygnsviloprincipen.

Personer som kommer till Sverige

För den som kommer till Sverige under sådana förhållanden att han eller hon kommer att vara bosatt här uppkommer frågan om vid vilken tidpunkt han eller hon skall anses bli bosatt här i landet. Under förutsättning att övriga omständigheter för bosättning här i landet är uppfyllda, kan den enskilde anses bosatt här antingen genast vid tidpunkten för ankomsten hit eller först efter det att han eller hon har vistats här en viss tid.

Enligt 3 § FBL skall den som kommer till Sverige folkbokföras, om det *kan antas* att han kommer att ha sin dygnsvila här under *minst ett år*. Svensk bosättning anses i ett sådant fall således uppkomma redan vid ankomsten hit. När det gäller socialförsäkringen skall enligt RFFS 1998:11 en person som kommer hit anses bosatt här, om han har för *avsikt* att vistas här stadigvarande. Detsamma gäller den som har för *avsikt* att vistas här under en begränsad tid, om anledning till vistelsen är förvärvsarbete eller studier och vistelsen är *avsedd* att vara *mer än ett år*.

En person kan enligt gällande rätt således anses vara bosatt här i såväl folkbokföringens som socialförsäkringens mening redan vid tidpunkten för inresan. Enligt föreskrifterna i RFFS 1998:11 tillmäts den enskildes avsikter angående vistelsen här betydelse, dvs. det uppställs ett in-

tentionsvillkor för att den enskilde skall anses bosatt här med avseende på socialförsäkringen. Bedömningen av någons faktiska avsikt blir i praktiken emellertid ofta osäker. En annan utformning av bosättningsbegrepp med intentionsvillkor förekommer i 3 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd. En förutsättning för rätt till sådant stöd är att den s.k. boföräldern är bosatt i Sverige. Är ett barn inte svensk medborgare krävs dessutom att boföräldern eller barnet har vistats här i landet sedan minst sex månader. Ett barn som lämnar Sverige anses enligt den lagen fortfarande bosatt här, om den som begär underhållsstöd eller som stöd betalas ut till *visar* att utlandsvistelsen är *avsedd* att vara längst sex månader.

Övervägande skäl talar för att bosättning här även framdeles skall kunna anses föreligga redan från ankomsten hit. Bedömningen i bosättningsfrågan måste därför bygga på en prognos över vistelsetiden här i landet.

En annan fråga är om det av den som kommer till Sverige bör krävas att han eller hon visar att vistelsen är avsedd att vara viss minsta tid för att vederbörande skall anses bosatt här. En sådan ordning innebär en viss uppstramning genom att det klagörs att enbart ett påstående om en vistelse inte behöver vara tillräckligt. Å andra sidan kan beviskravet när det gäller *avsikt* inte sättas särskilt högt. Regeringen anser det vara mer ändamålsenligt att välja en lösning efter mönster från folkbokföringen. Det innebär att den som kommer till Sverige skall anses vara bosatt, om det *kan antas* att vistelsen här kommer att få viss varaktighet. I tveksamma fall, dvs. när försäkringskassan finner skäl att ifrågasätta den enskildes uppgifter, ankommer det på honom eller henne att förete sådan utredning att försäkringskassan har fog för visst antagande om vistelsens längd.

Riksskatteverket har anfört att lagförslaget behöver justeras för att helt ansluta till folkbokföringen när en person kommer till Sverige för att stanna precis ett år eller lämnar landet för att stanna utomlands i precis ett år.

Enligt den nuvarande ettårsregeln inom socialförsäkringen anses under vissa omständigheter den enskilde vara bosatt här, om vistelsen är avsedd att vara *mer än ett år*. Däremot skall folkbokföring ske av den som efter inflyttning kan antas komma att regelmässigt tillbringa dygnsvilan i landet under *minst ett år*. Avses vistelsen här vara tidsbegränsad, skall enligt författningskommentaren till 3 § FBL folkbokföring ske när vistelsen avses uppgå till minst ett år.

Frågan är om det socialförsäkringsrättsliga bosättningsbegreppet skall anpassas helt till folkbokföringen på så sätt att tidsgränsen för dem som kommer till Sverige ändras från mer än ett år till minst ett år. För att ta ställning till detta finns det anledning att något beröra skälen bakom nuvarande tidsgränser i AFL och LAF. Enligt ettårsregeln i 1 kap. 3 § AFL skall en försäkrad som lämnar Sverige anses vara bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. I motiven anfördes (prop. 1981/82:199 s. 17) att vid bestämmande av tidsgränsen borde hänsyn tas till att avtal om utlandstjänstgöring ofta gäller en tidsperiod av ett år, varför det borde föreskrivas att en försäkrad som lämnar Sverige fortfarande skall anses vara bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara

längst ett år. Vidare var avsikten att ettårsregeln för dem som lämnar landet skulle tillämpas också inom arbetsskadeförsäkringen. Det föreskrevs därför i 1 kap. 1 § första stycket LAF att den som förvärvsarbetar i verksamhet här i riket skall vara försäkrad för arbetsskada. Avsikten var att i analogi med AFL skulle skyddet enligt LAF bestå för den som av arbetsgivaren sänds ut för tillfälligt arbete för arbetsgivarens räkning i utlandet, förutsatt att utsändningstiden var högst ett år.

Inom arbetsskadeförsäkringen tillämpades enligt dåvarande praxis dels en ettårsregel för dem som lämnar Sverige, dels en s.k. omvänd ettårsregel för dem som kommer hit. Den senare regeln innebar att i de fall en utländsk arbetsgivare sändt en utländsk arbetstagare till Sverige för arbete så omfattades arbetstagaren inte av arbetsskadeförsäkringen förrän ett år efter hitkomsten. Den aktuella ettårsregeln i AFL avsågs bli tillämplig också i fråga om försäkringsskyddet enligt LAF. I konsekvens därmed ändrades på förslag av socialförsäkringsutskottet (SfU 1981/82:16 s. 12) även den omvända ettårsregeln i LAF så att en arbetstagare som av en utländsk arbetsgivare sänds hit för arbete som avses vara längre tid än ett år redan från början omfattas av den svenska arbetsskadeförsäkringen.

Tanken bakom nuvarande lagstiftning är att den som arbetar utomlands på grund av ett avtal om utlandstjänstgöring som gäller ett år skall omfattas av svensk socialförsäkring. På motsvarande sätt skall den som kommer hit för att arbeta här på grund av ett ettårigt avtal inte omfattas av svensk socialförsäkring. Som jämförelse kan nämnas att EG-rättens utsändningsregler i förordning nr 1408/71 (14.1a art) gäller under förutsättning att arbetet inte väntas vara längre än tolv månader. Enligt våra förslag i avsnitt 7.2 skall nuvarande tidsfrister behållas inom den arbetsbaserade försäkringen, bl.a. för att försäkringstillhörigheten inte skall ändras i fall med ettåriga avtal. Motsvarande bör gälla även den bosättningsbaserade försäkringen. I annat fall kan den situationen inträffa att den som vistas här på grund av ett avtal om ett års tjänstgöring kommer att anses bosatt här och omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen samtidigt som han eller hon inte skulle omfattas av den arbetsbaserade. Liksom hittills bör därför gälla att den som kommer hit inte skall ha rätt till bosättningsbaserade förmåner, om det kan antas att vistelsen här kommer att vara ett år eller kortare tid. Nuvarande diskrepans mellan folkbokföringens och socialförsäkringens bosättningsbegrepp torde inte vålla några större problem i praktiken.

Som vi anfört under de allmänna övervägandena skall enhetliga bestämmelser om bosättning gälla för de bosättningsbaserade förmånerna. Vi har stannat för en generell ettårsgräns för dem som kommit till Sverige. Detta skall således gälla även barnbidrag, förlängt barnbidrag och underhållsstöd för vilka det i dag gäller en sexmånadersgräns. I det enskilda fallet kan emellertid andra tidsgränser komma att gälla. Detta blir fallet när tillämpligheten av ett utsändande lands lagstiftning förlängs enligt förordning nr 1408/71. Även tillämpning av en socialförsäkringskonvention kan medföra avvikande tidsramar.

Bedömningen av om det kan antas att en person kommer att vistas här under mer än ett år skall göras på grundval av den enskildes personliga förhållanden. För att den som kommer hit för en begränsad tid skall anses bosatt här skall inte längre uppställas något krav på att vistelsen skall

vara föranledd av förvärvsarbete. Detta innebär emellertid inte att syftet med vistelsen saknar betydelse. Den enskildes sysselsättning här i landet kommer i allmänhet att få vägas in i bedömningen av om det kan antas att vistelsen kommer att överstiga ett år. Så kan t.ex. en semesterfirare normalt inte antas komma att stanna så länge här att denne anses bosatt här. Vidare torde det förhållandet att en person fått anställning här för längre tid än ett år kunna tala för bosättning i Sverige.

Det bör framhållas att huvudvillkoret för att en person skall anses vara bosatt i Sverige är att han eller hon har sitt egentliga hemvist här. I undantagsfall kan den situationen uppstå att det visserligen kan antas att en person kommer att vistas här under längre tid än ett år, men att den enskilde av synnerliga skäl inte kan anses ha sitt egentliga hemvist här. Detta kan t.ex. bli fallet när utlänningar avtjänar fängelsestraff här i landet. Det förhållandet att en person vistas i Sverige enbart för att avtjäna ett fängelsestraff bör nämligen inte medföra att denne anses bosatt här.

I avsnitt 8 föreslår vi vissa undantag från de allmänna bosättningsreglerna för några särskilda personkategorier.

Personer som lämnar Sverige

En utgångspunkt vid bestämmande av bosättning bör, som tidigare anförts, vara att en person skall anses bosatt i Sverige, om han eller hon har sitt egentliga hemvist här. Denna princip bör gälla även vid temporär vistelse utomlands, om den enskilde vid tidpunkten för utresan var bosatt i Sverige. I dag fortsätter bosättningen att gälla om utlandsvistelsen är *avsedd* att vara längst ett år. Den enskilde bör framdeles anses bosatt här, om utlandsvistelsen kan *antas* vara längst ett år. I detta hänseende skall göras motsvarande bedömning som för den som kommer till Sverige. Detta gäller oavsett om en person lämnar landet på grund av utsändning eller av annat skäl. Beträffande vissa särskilda personkategorier såsom utlandsstuderande, statsanställda samt biståndsarbetare m.fl. föreslår vi emellertid särskilda bosättningsbestämmelser i avsnitt 8.

Regeringens förslag: Till den bosättningsbaserade försäkringen skall hänföras följande förmåner enligt lagen om allmän försäkring:

- ersättning för sjukvård m.m. enligt 2 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna,
- föräldrapenning på garantinivån,
- folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år som har tillgodoräknats som bosättningstid i Sverige, och
- rehabilitering och särskilt bidrag enligt 22 kap.

I den bosättningsbaserade försäkringen skall det ingå även förmåner enligt följande författningar:

- lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
- lagen (1969:205) om pensionstillskott,
- lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,
- lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade,
- lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,
- lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,
- lagen (1993:389) om assistansersättning,
- lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
- lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer,
- lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
- lagen (1998:702) om garantipension, och
- lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Emellertid omfattar utredningens förslag varken rehabilitering och särskilt bidrag enligt 22 kap. AFL eller förmåner enligt lagen (1998:702) om garantipension och lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag. Däremot ingår i utredningens förslag om bosättningsbaserade förmåner även folkpension i form av ålderspension grundad på tillgodoräknad bosättningstid samt handikappersättning och vårdbidrag enligt 9 kap. AFL.

Remissinstanserna har inte anfört några invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: När det gäller urvalet av förmåner som bör vara bosättningsbaserade ligger det nära till hands att jämföra med vad som enligt gällande ordning kan anses väsentligen bosättningsbaserat. Till sjukförsäkringen enligt AFL hör bl.a. ersättning för sjukvård m.m. (2 kap. AFL). Rätten till förmåner i form av *sjukvårdsersättning eller liknande* saknar enligt gällande ordning samband med förvärvsarbete. Den enskilde skall naturligtvis oberoende av förvärvsarbete eller inkomster från sådant ha faktisk möjlighet att kunna utnyttja den vård och behandling som erbjuds i samhället. Detta talar för att de förmåner från socialförsäkringen som syftar till att hålla nere kostnaderna för vård och behandling i möjligaste mån inte bör vara förvärvsanknutna.

Den enskilde bör således med avseende på dessa vara försäkrad på den grunden att han anses bosatt här i landet.

Beträffande *bidrag till arbetshjälpmedel* enligt 2 kap. 14 § AFL kan dock följande nämnas. Förmånen är avsedd för förvärvsarbetande, försäkrade personer som behöver arbetshjälpmedel som ett led i sin rehabilitering. Arbetshjälpmedlet skall underlätta för dem att utföra sitt arbete. Bidraget skall dock inte användas till normal utrustning på den försäkrades arbetsplats. Bidraget skall vara motiverat med hänsyn till den försäkrades personliga situation och behov av arbetshjälpmedlet. Detta kan tala för att förmånen bör vara arbetsbaserad i stället för bosättningsbaserad. Ofta är det dock fråga om att tillgodose långsiktiga behov, vilket talar för att förmånen bör reserveras för dem som har en på lång sikt varaktig anknytning till Sverige. Regeringen anser därför att den enskilde bör vara försäkrad med avseende på denna förmån på den grunden att han eller hon anses bosatt här i landet.

Till sjukförsäkringen hör även *sjukpenning och havandeskapspenning*, vilka förmåner skall skydda den försäkrade mot inkomstförluster vid sjukdom respektive havandeskap. Sådana förmåner förutsätter normalt att den försäkrade har inkomster från förvärvsarbete. För framtiden skall de förmånerna ingå i den arbetsbaserade försäkringen som föreslås i avsnitt 7. Även *föräldrapenning* skall i likhet med sjukpenningen kompensera för inkomstförlust. Detta talar följaktligen för att inte heller föräldrapenningförmånen bör vara bosättningsbaserad. Emellertid har enligt gällande rätt en försäkrad som har liten eller ingen inkomst från förvärvsarbete rätt till föräldrapenning på garantinivån, för närvarande 60 kr om dagen. Det kan naturligtvis inte komma i fråga att helt utesluta vissa personkategorier från föräldrapenningsförmånen på den grunden att de saknar förvärvsarbete. Föräldrapenning på garantinivån bör därför hänföras till den bosättningsbaserade försäkringen.

Vad gäller *pensionsförmåner* är i praktiken de olika folkpensionsförmånerna bosättningsbaserade i den mån fråga inte är om s.k. ATP-baserad folkpension. Genom det reformerade ålderspensionssystemet ersätts sådan folkpension i form av ålderspension som beräknas utifrån tillgodoräknad bosättningstid med garantipension enligt lagen (1998:702) om garantipension. Med hänsyn till att garantipensionen utgör ett grundskydd som skall utges även till den som helt har saknat inkomster från förvärvsarbete skall den nya pensionsförmånen hänföras till den bosättningsbaserade försäkringen.

Detta innebär att bestämmelserna om folkpension i form av ålderspension grundad på tillgodoräknad bosättningstid i 5 kap. 1 § AFL har upphävts. De äldre bestämmelserna skall enligt övergångsbestämmelserna emellertid fortsätta att gälla för personer som är födda år 1937 eller tidigare. Bedömningen av om en person ingår i den personkrets som omfattas av dessa äldre bestämmelser skall göras utifrån hittillsvarande bestämmelser i AFL. Det finns därför inte anledning att låta socialförsäkringslagen omfatta folkpension i form av ålderspension grundad på tillgodoräknad bosättningstid.

Till den bosättningsbaserade försäkringen bör vidare hänföras förmåner enligt lagen (1998:702) om handikappersättning och vårdbidrag, som träder i kraft den 1 januari 2001. Det finns därför inte något behov

av att socialförsäkringslagen skall omfatta även motsvarande förmåner enligt nuvarande 9 kap. AFL. Dessa äldre bestämmelser gäller i fråga om handikappersättning och vårdbidrag för tid före ikraftträdandet.

Lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension har upphävts från och med den 1 januari 2001. Sådant tillägg kommer att finnas kvar endast för kvinnor som redan har beviljats tillägg. Det finns därför inte någon anledning att låta socialförsäkringslagen omfatta den förmånen.

Särskilt pensionstillägg enligt lagen (1990:773) om särskilt pensions-tillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn utges till förälder som givit sådan vård under minst sex vårdår och därvid avstått från förvärvsarbete. Med vårdår avses kalenderår före den 1 januari 1999. Bedömningen av om en person uppfyllt hittillsvarande bosättningskrav under ett vårdår skall göras enligt äldre bestämmelser. Förmånen bör hänföras till den bosättningsbaserade försäkringen även om det inte längre går att kvalificera sig för sådant tillägg. Bestämmelserna i socialförsäkringslagen skall tillämpas vid bedömningen av om den enskilde är försäkrad när förmåner skall utges.

Förmånerna *allmänt barnbidrag* och *förlängt barnbidrag* är inte relaterade till den enskildes ekonomiska förhållanden på så sätt att de avser att kompensera för någon inkomstförlust. Fråga är enbart att bidra till kostnader som är förenade med att ha vårdnaden om barn. Dessa förmåner bör därför vara bosättningsbaserade. Samma gäller *underhållsstöd* till barn till särlevande föräldrar.

Regeringens förslag innebär att barnbidrag, liksom hittills, skall vara en bosättningsbaserad förmån. I den praktiska tillämpningen har för utbetalning av barnbidrag tidigare krävts att såväl barnet som dess förälder skall vara bosatta i Sverige. Regeringsrätten har dock i ett avgörande (RÅ 1997 ref 51) slagit fast att nuvarande bestämmelser i barnbidragslagen inte innefattar något krav på att den som är behörig bidragsmottagare skall vara bosatt i Sverige för att få uppbära bidraget. Regeringen anser emellertid att det i enlighet med tidigare tillämpning framdeles bör upprätthållas ett bosättningskrav även vad avser bidragsmottagaren, dvs. normalt föräldern.

Vad gäller de olika formerna av *bostadsstöd* faller det sig naturligt att som grund för att tillhöra den skyddade personkretsen förutsätta att den enskilde är bosatt här i landet. Varken *bilstöd*, *assistansersättning* eller *adoptionbidrag* avser att täcka inkomstförluster. Inte heller är de enligt gällande rätt beroende av att den enskilde har inkomster från förvärvsarbete. Även dessa förmåner har sådan karaktär att de är att hänföra till bosättningsförmånerna. Regeringen anser generellt att förmåner som kan räknas som familjestöd och funktionsstöd hör hemma i den nya bosättningsbaserade försäkringen.

Enligt utredningen skall i den arbetsbaserade försäkringen ingå rehabilitering och rehabiliteringsersättning enligt 22 kap. AFL och dithörande författningar om förmåner som beslutas av försäkringskassorna. Rehabiliteringsersättning utgörs av rehabiliteringspenning samt särskilt bidrag som utges för kostnader som uppstår för den försäkrade i samband med rehabiliteringen. Särskilt bidrag kan utges även till t.ex. en försäkrad som har enbart folkpension i form av förtidspension grundad på tillgodoräk-

nad bosättningstid, om han eller hon genomgår rehabilitering. Enligt vår mening saknas det skäl för att begränsa möjligheterna till rehabiliteringen och rehabiliteringsersättning i form av särskilt bidrag för denna grupp. Rehabilitering och särskilt bidrag enligt 22 kap. AFL bör därför ingå även i den bosättningsbaserade försäkringen.

6.4 Särskilda villkor

6.4.1 Väntetider för förmåner

Regeringens bedömning: Någon väntetid för bosättningsbaserade förmåner bör inte införas.

Utredningens förslag innebär att bosättningsbaserade förmåner inte skall betalas för tid innan den försäkrade vistats här i landet under minst sex månader. Någon väntetid skall dock inte gälla för förmåner som utgör ersättning för sjukvård m.m. enligt 2 kap. AFL och anslutande författningar. I stället för denna väntetid skall som villkor för utbetalning av bosättningsbaserade pensionsförmåner tillämpas bestämmelserna om minsta bosättningstid i 5 kap. AFL.

Remissinstanserna: Bland remissinstanserna förekommer kritik mot förslaget om väntetiden för bosättningsbaserade förmåner. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* avstyrker försämringar i form av väntetider. *Länsrätten i Skåne län* anför att vanligen torde tidpunkten för vistelsens början och bosättningen någorlunda sammanfalla. Mot bakgrund av den grundläggande betydelse som bosättningen skall ha för försäkringskyddet finner länsrätten inga vägande skäl för att väntetid skall gälla från bosättningsstillfället. *Riksförsäkringsverket* anser principiellt att den som uppfyller bosättningsvillkoret bör få uppbära bosättningsbaserade förmåner utan generell väntetid och att en annan sak är om det kan behövas vissa kvalifikationskrav för rätten till en viss förmån. *Riksskatteverket* anför att inresta personer som behöver uppehållstillstånd folkbokförs när uppehållstillståndet medgivits. Förslaget medför enligt verket att det kan bli en omotiverad skillnad mellan personer beroende på om det behövs uppehållstillstånd eller inte. *Sveriges redareförening* avstyrker förslaget. *Föreningen för svenskar i världen* anser att en medborgare som är skattskyldig här skall ha rätt till svenska sociala förmåner utan karenstid.

Skälen för regeringens förslag: När det gäller de bosättningsbaserade förmånerna skall en person vara försäkrad, dvs. ingå i den skyddade personkretsen, på den grunden att han eller hon anses bosatt i Sverige. Från denna tidpunkt börjar den enskilde att kvalificera sig för att kunna komma i åtnjutande av de bosättningsbaserade förmånerna.

Även enligt gällande rätt krävs normalt att en person skall anses vara bosatt här för att tillhöra den skyddade personkretsen inom socialförsäkringen och anslutande bidragssystem.

För några förmåner gäller emellertid därutöver särskilda villkor för att utbetalning skall kunna ske. Så krävs för t.ex. utbetalning av föräldrapening att föräldern har varit inskriven hos allmän försäkringskassa under

minst 180 dagar i följd närmast före dagen för vilken föräldrapenningen skall utbetalas. Vidare har en förälder rätt till föräldrapenning över garantinivån under de första 180 dagarna av ersättningstiden, om han eller hon har varit sjukpenningförsäkrad över garantinivån under 240 dagar i följd före barnets födelse. Frågor rörande föräldrapenning över garantinivån behandlas i avsnitt 7. För att barnbidrag skall utges för ett i Sverige bosatt barn, som inte är svensk medborgare, krävs i dag att barnet eller någon av dess föräldrar vistas i Sverige sedan minst sex månader. Ett liknande villkor gäller enligt lagen (1996:1030) om underhållsstöd.

Med hänsyn till dessa redan i dag gällande väntetider uppstår frågan om förmåner från den nya bosättningsbaserade försäkringen skall kunna utbetalas omedelbart efter att bosättningsvillkoret är uppfyllt eller om det bör förflyta en viss minsta tid innan förmånerna utges.

En utgångspunkt för våra förslag är att enhetliga villkor eller försäkringsvillkor skall gälla för likartade förmåner. Enhetligheten för de bosättningsbaserade förmånerna skulle bli ännu större, om nuvarande särskilda ersättningsvillkor för vissa förmåner avvecklades. Vid sidan om bosättningsvillkoret skulle i sådant fall för utbetalning av barnbidrag, underhållsstöd eller föräldrapenning inte krävas viss tids vistelse här i landet.

Ett avskaffande av de särskilda ersättningsvillkoren skulle i sig medföra en utökning av den grupp personer som har omedelbar rätt att uppbära allmänna barnbidrag, underhållsstöd och föräldrapenning på garantinivån. Beträffande föräldrapenningen var ett skäl för att införa kravet på 180 dagars inskrivning hos försäkringskassan att man ville motverka att personer skulle försöka utnyttja förmånerna genom tillfällig bosättning i landet. Det är endast när föräldrapenning utges med garantibelopp (f.n. 60 kronor per dag) som den utgör en bosättningsbaserad förmån. Regeringen anser att denna förmån inte medför någon risk för skenbosättning i syfte att få förmånen.

Beträffande barnbidrag och underhållsstöd gör vi motsvarande bedömning. Någon egentlig kostnadsbesparing kan införandet av väntetider inte förväntas ge. Tvärtom medför de en risk för övervältring av t.ex. bostadskostnader på kommunerna. Vi anser därför att övervägande skäl talar för att inte införa särskilda väntetider. Härtill kommer att det nya regelsystemet blir mer enhetligt och överskådligt om utredningens förslag om väntetider inte genomförs.

Däremot skall såsom utredningen föreslagit, nuvarande krav på viss bosättningstid för folkpension respektive försäkringstid för garantipension alltjämt gälla. Dessa utgör emellertid snarare särskilda kvalifikationsvillkor än väntetider. Det finns därför inte anledning att föra över dessa bestämmelser till socialförsäkringslagen utan dessa skall finnas kvar i AFL och lagen om garantipension.

Regeringens förslag: En person som måste ha uppehållstillstånd skall ha rätt till bosättningsbaserade förmåner endast om ett sådant tillstånd har beviljats. Vid försäkringsfall kan bosättningsbaserade förmåner betalas ut tidigast från och med det att tillståndet börjar gälla, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader innan tillståndet beviljades. Om det finns synnerliga skäl för det, skall förmåner kunna betalas ut även om uppehållstillstånd inte har meddelats.

Det införs en generell föreskrift om att bosättningsbaserade förmåner inte skall utges om en person omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Begränsningen gäller för bosättningsbaserade förmåner av motsvarande karaktär som förmåner enligt den lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag utom såvitt avser bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om att vissa asylsökande m.fl. skall vara undantagna från vissa förmåner.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har inte kommenterat förslaget. *Statens invandrarverk* anför att det synes logiskt att enbart de som har permanent uppehållstillstånd skall omfattas av de bosättningsbaserade förmånerna. Enligt verket kan det emellertid finnas skäl för att även personer med tidsbegränsade uppehållstillstånd skall omfattas, om syftet med vistelsen från början är att den skall bli permanent. *Försäkringskassaförbundet* anser att det inte tillräckligt tydligt framgår om det krävs ett giltigt uppehållstillstånd för att kunna tillgodoräknas vistelsetid i Sverige.

Bakgrund: Utlänningars inresa, utresa och vistelse i Sverige liksom arbete i Sverige som anställd samt rätten till asyl regleras i utlänningslagen (1989:529, UtlL) och utlänningsförordningen (1989:547, UtlF). För vistelse här i landet krävs i princip att utlänningen har uppehållstillstånd enligt UtlL. En utlänning som vistas i Sverige i mer än tre månader skall ha uppehållstillstånd, om han eller hon inte är medborgare i något av de nordiska länderna. Sådant tillstånd kan vara tidsbegränsat eller permanent. Vidare skall en utlänning ha arbetstillstånd för att arbeta här på grund av anställning, om utlänningen varken har permanent uppehållstillstånd eller är medborgare i något annat nordiskt land.

Uppehållstillstånd får ges till en utlänning som är make, sambo eller barn under 18 år till någon som är bosatt i Sverige eller har uppehållstillstånd för bosättning här. Motsvarande gäller utlänning som på annat sätt är nära anhörig till en person. Vidare får uppehållstillstånd ges till en utlänning som har annan särskild anknytning till Sverige, som av humanitära skäl bör få bosätta sig här eller som har fått arbetstillstånd eller har sin försörjning ordnad på annat sätt.

Praxis vad gäller anhörigs möjlighet till uppehållstillstånd innebär i korthet att uppehållstillstånd ges för make och sambo när förhållandet bedöms som seriöst och parterna fyllt 18 år. Vid förhållanden som nyligen etablerats tillämpas s.k. uppskjuten invandringsprövning, varvid uppehållstillstånd ges för ett år i taget under de två första åren. Upphör anknytningen under denna tid, skall utlänningen normalt återvända hem.

Undantag görs, t.ex. när det finns barn i förhållandet, när förhållandet upphört på grund av misshandel, när det finns risk för social utstötning vid återkomsten till hemlandet eller om den part som kommit hit på grund av anknytning har hunnit bli väl etablerad i arbetslivet.

Rätt till uppehållstillstånd har också flyktingar och övriga skyddsbehövande. Upphållstillstånd som beviljas därför att en utlänning är flykting kallas asyl.

Normalt får utlänningar som accepteras som invandrare permanent uppehållstillstånd från början. Vid s.k. uppskjuten invandringsprövning utfärdas emellertid tidsbegränsat uppehållstillstånd. Tidsbegränsat uppehållstillstånd ges även i fall där det finns anmärkningar mot utlänningens vandel. Sådant tillstånd ges även vid vistelse för gäststudier eller besök, antingen besöket gäller turism, tillfälligt arbete eller annat.

Enligt 2 kap. 4 a § UtIL får regeringen för en grupp av utlänningar som bedöms ha tillfälligt behov av skydd meddela föreskrifter om att flyktingar eller övriga skyddsbehövande får ges tidsbegränsat uppehållstillstånd. Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får därvid beviljas för en sammanlagd tid av högst två år. Har ett program för återvändande inletts får uppehållstillståndet förlängas med högst två år. Bestämmelsen avser bl.a. situationer med massflykt från ett annat land. Tidsbegränsade uppehållstillstånd kan användas även vid rätt till asyl. Den som beviljats ett sådant tidsbegränsat uppehållstillstånd har rätt att arbeta i Sverige.

Den som är skyldig att ha uppehållstillstånd skall inte folkbokföras, om sådant tillstånd saknas och det inte finns synnerliga skäl för att folkbokföring ändå skall ske.

En utlänning som behöver uppehållstillstånd kan skrivas in hos försäkringskassan först sedan det har beviljats permanent uppehållstillstånd eller uppehållstillstånd för ett år eller längre tid eller ett uppehållstillstånd som annars kan ligga till grund för folkbokföring. Den som avser att vistas här i landet en begränsad tid för att arbeta eller studera anses bosatt här, om vistelsen är avsedd att vara mer än ett år.

Skälen för regeringens förslag: En grundläggande tanke bakom de bosättningsbaserade förmånerna är att den enskilde skall tillhöra den skyddade personkretsen på den grunden att han eller hon anses som bosatt i Sverige. Endast den som har rätt att vistas i Sverige bör rimligen anses vara bosatt här. Krävs det i ett enskilt fall uppehållstillstånd för att en person skall få vistas här bör, liksom i dag, sådant tillstånd ha beviljats, om den enskilde skall omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen.

Bosättningsbegreppet inom socialförsäkringen skall innebära att en person anses bosatt här i landet, om han eller hon har sitt egentliga hemvist här. Den som kommer hit skall liksom hittills normalt anses bosatt här, om det kan antas att han eller hon kommer att vistas här under längre tid än ett år. Reglerna om uppehållstillstånd skall naturligtvis beaktas vid den bedömningen.

Finns det uppehållstillstånd för endast en kort tid kan det ifrågasättas om den enskilde har tillräcklig anknytning hit för att motivera svensk försäkringstillhörighet. Det kan vara fråga om personer som sannolikt inte kommer att stanna mera varaktigt här i landet. Detta gäller självfallet dem som har begärt tidsbegränsat uppehållstillstånd med hänsyn till att

de avser att återvända hem. Samma gäller också dem som beviljats tidsbegränsat uppehållstillstånd därför att de har ett tillfälligt skyddsbehov. I dessa fall finns en presumtion för att de skall lämna Sverige. Men även i andra fall med tidsbegränsat uppehållstillstånd kan det vara tveksamt om det finns tillräcklig anknytning hit så att den enskilde bör omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen. Liksom idag bör det i försäkringshänseende emellertid i vissa fall kunna godtas att den enskilde har endast tidsbegränsat uppehållstillstånd. För att en person med tidsbegränsat tillstånd skall ha rätt till bosättningsbaserade förmåner skall naturligtvis även fortsättningsvis krävas att han eller hon kan anses bosatt här enligt de allmänna reglerna, dvs. att det kan antas att vistelsen här kan komma att pågå under längre tid än ett år. Därutöver skall som ett särskilt villkor föreskrivas att sådana förmåner får betalas ut tidigast från och med det att ett uppehållstillstånd börjar gälla. Personer som har tidsbegränsat uppehållstillstånd, t.ex. i fall med s.k. uppskjuten invandringsprövning, skall anses bosatta här i samma utsträckning som i dag.

Liksom i dag bör det finnas möjlighet att i vissa fall betala ut förmåner även om uppehållstillstånd inte har meddelats. En person som är skyldig att ha uppehållstillstånd men som saknar sådant kan enligt 4 § FBL i dag folkbokföras om det finns synnerliga skäl härför. Detta gäller bl.a. när prövning av uppehållstillstånd endast är av formell natur, t.ex. för inflyttade utländska adoptivbarn till här i landet bosatta personer. I sådana fall bör bosättningsbaserade förmåner kunna betalas ut även om uppehållstillstånd inte har beviljats.

Nuvarande inskrivningsregler medför att förmåner i viss mån kan erhållas retroaktivt, eftersom inskrivning sker från och med den dag uppehållstillståndet börjar gälla, dock tidigast från och med tredje månaden före den då den enskilde skrivs in. Enligt vår mening bör motsvarande möjlighet att erhålla förmåner retroaktivt framdeles gälla den bosättningsbaserade försäkringen.

I syfte att undvika att det kan utgå dubbla förmåner för asylsökande m.fl. bör det finnas vissa begränsningar mot utbetalning av bosättningsbaserade förmåner. Det bör därför införas en generell föreskrift om att förmåner av liknande slag inte skall utges enligt såväl socialförsäkringen som lagen om mottagande av asylsökande. Sådana bosättningsbaserade förmåner som till sin karaktär motsvarar förmåner enligt den nu nämnda lagen skall därför inte betalas för personer som omfattas av nämnda lag.

7 Den arbetsbaserade försäkringen

7.1 Principer för försäkringsvillkor

Regeringens förslag: Ett grundläggande villkor för att en person skall tillhöra den skyddade personkretsen med avseende på bl.a. sådana förmåner inom socialförsäkringen som täcker inkomstbortfall skall vara att han eller hon arbetar i Sverige. Varken svenskt medborgarskap eller inskrivning hos allmän försäkringskassa skall vara något villkor för att tillhöra personkretsen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har i allmänhet inte kommenterat förslaget om de grundläggande villkoren för att omfattas av den arbetsbaserade försäkringen. *Riksförsäkringsverket* anser att den föreslagna indelningen ger en tydligare struktur som också markerar vilka ersättningar och bidrag som bör vara skattefinansierade och vilka ersättningar som bör vara avgiftsfinansierade. *Kammarrätten i Stockholm* och *Länsrätten i Stockholms län* anför att även om förslaget om att indela förmånerna i en bosättningsrelaterad och en arbetsrelaterad del kan förefalla nog så enkelt, kan inte slutresultatet av den föreslagna lagregleringen betecknas som lättillgängligt. *Skattemyndigheten i Skåne län* anför att klyvningen på ett bosättnings- och ett arbetsbaserat förmånssystem underlättar identifieringen av de försäkringsregler som är tillämpliga i det enskilda fallet. *Försäkringskasseförbundet* tillstyrker att socialförsäkringens förmåner delas i en bosättningsbaserad del och en del grundad på förvärvsarbete i Sverige.

Skälen för regeringens förslag: Socialförsäkringen skall, som tidigare har nämnts, separeras i två delar. Den ena skall grundas på bosättning i Sverige, medan den andra skall vara beroende av arbete här i landet. Dessa båda delar skall i princip vara oberoende av varandra. Det innebär bl.a. att det i fråga om de förmånssystem som skall ingå i den arbetsbaserade delen av försäkringen i princip inte längre skall finnas några försäkringsvillkor eller villkor för rätt till förmåner som är relaterade till bosättning här i landet.

Med hänsyn till att det grundläggande anknytningsmomentet till den arbetsrelaterade delen av socialförsäkringen skall vara *arbete i Sverige* finns det anledning att närmare förklara vad som avses med det begreppet. Vad som därvid bör klargöras är dels vad som avses med förvärvsarbete, dels hur bedömningen av frågan om ett arbete skall anses utfört i Sverige skall göras. Dessa frågor behandlas i avsnitt 7.2.

Som tidigare har konstaterats är svensk socialförsäkring i dag i princip bosättningsbaserad. Emellertid är åtskilliga av de förmåner som brukar hänföras till socialförsäkringen avsedda att täcka inkomstbortfall. Detta gäller t.ex. sjukpenning, tilläggspension och inkomstgrundad ålderspension. Sådana förmåner är till sin karaktär inkomstrelaterade. De inkomster som inverkar på förmånens storlek härrör i allmänhet direkt eller indirekt från anställning eller annat förvärvsarbete. Den enskilde måste således ha arbetsinkomster eller inkomst som ersätter sådan inkomst för att kunna komma i åtnjutande av dessa inkomstrelaterade förmåner. Förmåner som utgår enligt arbetsskadeförsäkringen är naturligtvis än mer direkt kopplade till att den enskilde har eller har haft ett arbete.

Vi har i de allmänna övervägandena konstaterat att det är rimligt att låta personer omfattas av den svenska socialförsäkringen på den grunden att de arbetar här i landet. Det förhållandet att en person arbetar här i landet skall således utgöra en sådan omständighet som medför att den enskilde i vissa fall skall omfattas av svensk socialförsäkring. Annorlunda uttryckt skall ett villkor för att en person skall ingå i den skyddade personkretsen i vissa fall, dvs. med avseende på vissa slags förmåner, vara att han eller hon har arbete i Sverige. Vad som i detta sammanhang skall anses som arbete i Sverige återkommer vi till i avsnitt 7.2.

Liksom vid försäkringen på grund av bosättning i Sverige skall på de skäl som redovisats i avsnitt 5.3 varken inskrivning eller svenskt medborgarskap vara något villkor för att omfattas av den del av socialförsäkringen som skall grundas på arbete. Arbete i Sverige skall vara ett såväl nödvändigt som tillräckligt villkor för att omfattas av den arbetsbaserade försäkringen. En annan sak är att vissa särskilda villkor bör gälla för förmåner som skall betalas ut under eller i nära anslutning till utlandsvistelse.

7.2 Begreppet arbete i Sverige

Regeringens förslag: Med *arbete i Sverige* skall avses förvärvsarbete i verksamhet här i landet.

Arbete som sjöman på svenskt handelsfartyg skall anses som arbete i Sverige. Detsamma skall gälla för anställning på utländskt handelsfartyg som en svensk redare hyr i huvudsak obemannat (s.k. bare-boat charter).

Arbete utomlands för en arbetsgivare med verksamhet i Sverige skall anses som arbete här i landet, om arbetstagaren är utsänd av arbetsgivaren och arbetet kan antas vara längst ett år. Under motsvarande förhållanden skall det inte anses som arbete i Sverige när en utländsk arbetsgivare sänder en arbetstagare till Sverige för arbete.

Regeringens bedömning: Begreppet *arbete* bör avse detsamma som inom arbetsskadeförsäkringen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna kommenterar i allmänhet inte begreppet arbete i Sverige. *Riksförsäkringsverket* tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Det grundläggande anknytningsmomentet till den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen skall vara *arbete i Sverige*. Detta begrepp bör därför ges en närmare definition. Med arbete avser vi i detta sammanhang förvärvsarbete. Vad som bör klargöras är dels vad som avses med förvärvsarbete, dels hur bedömningen av frågan om ett arbete skall anses utfört i Sverige skall göras. Begreppet bör vara gemensamt för samtliga förmånssystem som hör till den arbetsbaserade försäkringen.

Enligt utformningen av vårt lagförslag definieras först de grundläggande anknytningsmomenten till socialförsäkringens båda delar, dvs. bosättning respektive arbete i Sverige. Därpå följer de egentliga försäkringsreglerna. Det innebär naturligtvis inte att försäkringsreglerna är utan betydelse för definitionen av begreppet arbete i Sverige. Principen skall vara att man är försäkrad för de arbetsbaserade förmånerna *när man arbetar i Sverige*. Utgångspunkten måste därför vara att definitionen av begreppet arbete i Sverige skall utformas så att den täcker de situationer då försäkring för arbetsbaserade förmåner bör föreligga.

Definitionen avser begreppet arbete i Sverige sådant det skall användas i den nu föreslagna socialförsäkringslagen, dvs. vid bedömningen av om en person är *försäkrad för* arbetsrelaterade förmåner eller inte. I de en-

skilda förmånslagarna kommer därutöver att finnas vissa specialvillkor som måste vara uppfyllda för att en försäkrad skall *få rätt till en viss förmån*. Detta gäller t.ex. det nuvarande kravet i 3 kap. 1 § AFL att den enskildes sjukpenninggrundande inkomst skall uppgå till minst 24 procent av prisbasbeloppet.

Det finns inom socialförsäkringen i dag inte någon gemensam definition av begreppet förvärvsarbete. Vad som avses med förvärvsarbete anges inte i lagstiftningen på området. Däremot finns på sina håll en ganska väl utvecklad praxis i frågan.

I fråga om vad som skall avses med begreppet *arbete*, anser vi det naturligt att utgå från nuvarande reglering i LAF. Försäkrad för arbetsskada är enligt 1 kap. 1 § nämnda lag den som förvärvsarbetar i verksamhet här i riket. Någon ändring är inte avsedd vad gäller frågan om en arbetsgivare skall anses som svensk eller utländsk. Arbetsskadeförsäkringen täcker arbete som utförs av såväl arbetstagare som uppdragstagare och egenföretagare, för uppdragstagare och egenföretagare krävs dock enligt nuvarande regler bosättning i Sverige. Kring denna bestämmelse finns vägledande uttalanden i förarbeten och praxis som kan vara till vägledning även vid bedömning av vad som skall avses med arbete enligt det lagförslag som vi nu lägger fram.

Det andra ledet i definitionen av arbete i Sverige avser frågan om när ett arbete skall anses utfört i Sverige.

Beträffande den föreslagna arbetsbaserade delen av socialförsäkringen skall en princip vara att den ger skydd vid arbete *i Sverige*. Detta skall enligt regeringens förslag gälla i princip oberoende av arbetets varaktighet och oberoende av den förvärvsarbetandes medborgarskap eller bosättning. Var en arbetsgivare är medborgare eller har sitt säte skall likaså vara utan betydelse. Vi föreslår således att den personkrets som skyddas enligt svensk socialförsäkringslagstiftning skall utvidgas till att gälla alla som arbetar här i landet. Skyddet omfattar dock endast förmånssystem som till sin karaktär är arbetsrelaterade och inte sådana som utgår oberoende av förvärvsarbete. Vilka förmånssystem som skall ingå redovisas i avsnitt 7.4.

Skyddet skall enligt huvudregeln gälla vid allt förvärvsarbete som rent fysiskt utförs i Sverige. Från denna regel bör det dock finnas vissa undantag i både utvidgande och inskränkande riktning. Det är enligt vår uppfattning rimligt att arbete, som visserligen inte utförs i Sverige rent fysiskt men som ändå har en stark anknytning hit, skall omfattas av den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen. Omvänt är det motiverat att från försäkringen undanta vissa typer av arbete som utförs här i landet men som har en starkare anknytning till ett annat land än till Sverige.

I enlighet med det sagda föreslår regeringen att den arbetsbaserade försäkringen på motsvarande sätt som i dag skall vara utvidgad på så sätt att *arbete som sjöman på svenskt handelsfartyg* skall anses som arbete i Sverige. Detta skall gälla även vid s.k. bare-boat charter, dvs. anställning på utländskt handelsfartyg som svensk redare hyr i huvudsak obemannat, om anställningen sker hos denne eller någon av honom anlitad arbetsgivare. En sådan regel motsvarar vad som uttryckligen eller enligt praxis gäller i dag för att en person skall vara försäkrad för bl.a. arbetsskada och tilläggs pension. Vi föreslår således inte några ändringar beträffande i

vilka fall ett fartyg skall anses som svenskt eller skall jämföras med sådant på grund av s.k. bare-boat charter.

En sjöman på svenskt handelsfartyg kommer – oberoende av medborgarskap och bosättning – att omfattas av hela den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen och är därför försäkrad för bl.a. sjukpenning och inkomstgrundad ålderspension.

En utländsk sjöman på ett svenskt handelsfartyg kommer således att, oavsett om han bor i Sverige eller i något annat land, kunna få sjukpenning och tillgodoräknas pensionsrätt på samma villkor som svenska sjömän. Detta kommer att medföra att arbetsgivaren kan få ersättning från försäkringskassan enligt förordningen (1982:842) om vissa sjukförsäkringsersättningar för sjömän även för lön och andra kostnader som arbetsgivaren haft för en utländsk sjöman.

Som framgår nedan av avsnitt 7.6 föreslås till skillnad från vad utredningen föreslagit att någon väntetid inom den arbetsbaserade försäkringen inte skall införas. Arbetsgivarens möjligheter att från försäkringskassan få ersättning för lön till en sjöman kommer således inte att påverkas. I sammanhanget kan nämnas att en förutsättning för att en sjöman skall omfattas av sjukvårdsförsäkringen är att han eller hon är bosatt här i landet. Någon väntetid för sjukvårdsersättning föreslås inte, vilket innebär att arbetsgivarers rätt till ersättning för sina vårdkostnader för en sjöman inte ändras.

Arbete som sjöman på ett utländskt handelsfartyg (dvs. ett fartyg som inte skall likställas med ett svenskt fartyg) kommer inte att anses som arbete i Sverige. I ett sådant fall kommer sjömannen inte att vara försäkrad för de arbetsbaserade förmånerna. Denne kommer således inte heller att vara försäkrad för inkomstgrundad ålderspension, om inte ATP-förbindelse har tecknats, se avsnitt 9.

Vidare föreslår regeringen att *arbete utomlands för en arbetsgivare med verksamhet i Sverige* skall anses som arbete här i landet, om arbetstagaren är utsänd av arbetsgivaren och arbetet kan antas vara längst ett år. En sådan regel motsvarar i princip vad som i dag gäller uttryckligen enligt LAF och i praktiken enligt AFL. En skillnad i förhållande till nuvarande regler är dock att vi föreslår att arbetet utomlands skall anses bedrivet i Sverige om det *kan antas* vara längst ett år. Den praktiska konsekvensen av denna skillnad gentemot nuvarande regel att arbetet skall *avses vara* längst ett år är att arbetstagarens egna uppgifter om arbetets varaktighet inte utan vidare behöver tas för goda. Försäkringskassan har möjlighet att begära att den försäkrade på lämpligt sätt påvisar omständigheter som stödjer hans uppgifter om arbetets varaktighet, t.ex. ett anställningsavtal eller ett intyg från arbetsgivaren. Regeringen anser att en sådan skärpning är motiverad. Därigenom motverkas också risk för missuppfattning av utsändningsreglerna. Vi anser vidare att formuleringen bör vara densamma som när det gäller bosättningsbegreppet. Den nya lydelsen stämmer också bättre överens med motsvarande regel i förordning (EEG) nr 1408/71 (art. 14.1).

I sammanhanget bör nämnas att vi föreslår särskilda utsändnings- och bosättningsregler för personer som av svenska staten sänds ut för arbete utomlands. Dessa regler behandlas närmare i avsnitt 8. Där behandlas även socialförsäkringsskyddet för personer som sänds ut från Sverige för olika former av biståndsarbete m.m.

Förslaget om vad som skall anses som arbete i Sverige innebär att arbete som utförs i ett annat land av den som är anställd av en arbetsgivare i det landet (lokanställning) inte blir att anse som arbete i Sverige. Det saknar därvid betydelse om arbetsgivaren är svensk eller utländsk. Inkomst från sådant arbete kommer följaktligen inte att grunda rätt till socialförsäkringsförmåner i Sverige. Jämfört med nuvarande förhållanden innebär detta en viss inskränkning av möjligheten att vid utlandsarbete tjäna in rätt till inkomstgrundad ålderspension. Inkomster på grund av lokalanställning utomlands kan nämligen enligt nuvarande regler vara pensionsgrundande, om arbetstagaren alltså är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension, vilket förutsätter svenskt medborgarskap eller bosättning här i landet. Enligt nuvarande ordning är en svensk medborgare försäkrad för inkomstgrundad ålderspension även vid utsändning under längre tid än ett år. Enligt regeringens uppfattning bör emellertid en inkomst grunda sig på arbete i Sverige, om den skall ge pensionsrätt här. Som har konstaterats i de allmänna övervägandena saknas det godtagbara skäl att behålla nuvarande system enligt vilken svenska medborgare generellt är försäkrade för inkomstgrundad ålderspension på grund av sitt medborgarskap, dvs. oberoende av såväl bosättnings- som arbetsförhållanden. Vårt förslag överensstämmer också med reglerna inom tillämpningsområdet för förordning nr 1408/71.

Regeringen föreslår också vissa *inskränkande* regler i förhållande till huvudregeln att den arbetsbaserade försäkringen skall gälla vid arbete som utförs här i landet. Som tidigare nämnts föreslås att personer som sänds ut från Sverige för en begränsad tids utlandsarbete skall anses utföra arbete i Sverige. I konsekvens med det bör arbete som utförs här i landet av en person som sänds hit av en utländsk arbetsgivare inte anses som arbete i Sverige, om arbetet här kan antas vara längst ett år. En sådan regel motsvarar också vad som i dag gäller enligt LAF och AFL. Vidare föreslår vi även särskilda regler för personer som sänds hit för arbete för en utländsk stats räkning. De behandlas i avsnitt 8.3.

Regeringens förslag innebär vissa förändringar i socialförsäkringskyddet för anställda vid utländska beskickningar och karriärkonsulat här i landet eller hos någon som tillhör sådan beskickning eller sådant konsulat. Dessa förslag behandlas särskilt i avsnitt 8.4.

Arbetsmarknaden kännetecknas av en allt mer ökad rörlighet med ändrade arbetsförhållanden. Bland annat har utvecklingen av olika datorstöd gjort det möjligt för anställda att i ökad utsträckning arbeta i hemmet eller på distans. Regeringen anser att det inte är möjligt att i detta sammanhang utarbeta kriterier för när arbete i sådana fall skall anses utfört i Sverige. Det bör ankomma på de rättsvårdande myndigheterna att genom praxis fastställa de närmare omständigheter under vilka ett arbete som helt eller delvis utförs i hemmet eller på distans skall anses som arbete i Sverige.

Beträffande *egenföretagare* anser regeringen i likhet med utredningen att det inte behöver införas några utsändningsbestämmelser. Deras arbetsbaserade förmåner samt socialavgifter grundas i mycket stor utsträckning på inkomster som beskattas i Sverige. Försäkringsskyddet skall för dessa därför kopplas till att själva verksamheten bedrivs här i landet.

Detta innebär att tillfälligt arbete utomlands kan anses som arbete i Sverige, om det utförs som ett led i en här bedriven verksamhet. Prop. 1998/99:119

7.3 Speciella försäkringssituationer

Regeringens förslag: I socialförsäkringslagen skall det införas vissa särskilda bestämmelser som reglerar försäkringstillhörigheten i speciella situationer där en person såväl i dag som framdeles skall kunna vara försäkrad trots att personen inte har något reguljärt arbete. Detta gäller i följande fall.

Den som genomgår viss utbildning eller deltar i viss verksamhet skall vara försäkrad för inkomstgrundad ålderspension och tilläggs-pension i form av förtidspension.

Den som uppbär förtidspension som har beräknats enligt 13 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall vara försäkrad för inkomstgrundad ålderspension beräknad på denna förtidspension.

Den som uppbär vårdbidrag eller dagpenning från arbetslöshetskassa skall vara försäkrad för inkomstgrundad ålderspension och tilläggs-pension i form av förtidspension.

Den som är bosatt i Sverige skall vara försäkrad för pensionsgrundande belopp för barnår enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Den som har genomgått grundutbildning för totalförsvarspliktiga är försäkrad för pensionsgrundande belopp för plikttjänstgöring enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension.

Den som genomgår utbildning som medför särskild risk för arbets-skada skall omfattas av arbetsskadeförsäkringen.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att utbildning och vissa andra verksamheter skall likställas med förvärvsarbete när det föreskrivs i de särskilda författningar som reglerar förmånerna inom socialförsäkringen. Enligt utredningen skall det gälla enbart vid tillämpning av respektive författning. På motsvarande sätt föreslår utredningen att vissa sociala förmåner skall räknas som inkomst av förvärvsarbete. Utredningens förslag omfattar inte situationer med barnår eller plikttjänstgöring.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Stockholm* anser att resultatet av utredningens översyn är tämligen begränsat när det gäller att uppnå enhetliga regler.

Skälen för regeringens förslag: På flera håll i dagens socialförsäkringssystem finns bestämmelser om att olika slags aktiviteter och bidrag skall jämföras med arbete eller inkomst av arbete. Detta gäller främst inom t.ex. tilläggs-pensioneringen och den inkomstgrundade ålderspensionen. Det innebär att bl.a. socialförsäkringsersättningar och utbildningsbidrag av olika slag anses som inkomst av anställning vid beräkning av pensionsgrundande inkomst (PGI). Vi föreslår i detta hänseende ingen ändring i sak. Däremot måste dessa bestämmelser beaktas i det lagförslag som läggs fram.

Till skillnad från utredningen anser regeringen emellertid inte att det skall föreskrivas att utbildning och vissa andra verksamheter skall likställas med förvärvsarbete. Det är mer ändamålsenligt att i stället ange i vilket hänseende utbildning och annan verksamhet skall medföra att den enskilde skall omfattas av den arbetsbaserade försäkringen. Fråga är nämligen om några speciella situationer i vilka den enskilde skall kunna bli försäkrad även om han eller hon inte har arbete.

Den enskilde skall i vissa fall vara försäkrad för inkomstgrundad ålderspension, om han eller hon genomgår viss utbildning, som medför att det utges utbildningsbidrag eller visst studiestöd. Bestämmelser om att de förmåner som därvid erhålls är pensionsgrundande finns i 2 kap. 5 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension. I den nu föreslagna socialförsäkringslagen skall anges vilka utbildningar som medför att den enskilde skall ingå i den skyddade personkretsen för den inkomstgrundade ålderspensionen. I vissa fall bör liksom i dag även det förhållandet att en person uppbär en viss ersättning utan att fråga är om viss verksamhet medföra att vederbörande är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension. Detta gäller den som uppbär dagpenning från arbetslöshetskassa. Sådant belopp kan nämligen inom arbetslöshetsförsäkringens grundförsäkring utges till en person som inte har haft något arbete, om han eller hon uppfyller det s.k. studievillkoret. Även den som uppbär vårdbidrag skall enligt en särskild bestämmelse vara försäkrad för inkomstgrundad ålderspension. Den som erhåller s.k. Marie Curie-stipendium bör liksom i dag vara försäkrad för pensionsrätt beräknad på det beloppet. I de nu anförda fallen bör den enskilde vara försäkrad även för tilläggspension i form av förtidspension. Skäl saknas nämligen att i dessa fall avskära nuvarande möjlighet till sådan pension.

Vidare bör det i socialförsäkringslagen föreskrivas att den som genomgår utbildning som är förenad med särskild risk för arbetsskada skall omfattas av arbetsskadeförsäkringen. Motsvarande gäller i dag. Bestämmelserna om försäkringstillhörighet bör emellertid samlas i socialförsäkringslagen.

Ålderspensionsrätt för förtidspensionärer, pliktjänstgöring och barnår inom det reformerade ålderspensionssystemet

Sedan utredningen överlämnade sitt betänkande har systemet för ålderspension reformerats i syfte att skapa ett från andra socialförsäkringsförmåner avskilt inkomstrelaterat ålderspensionssystem. Detta system finansieras med avgifter som tas ut på samtliga inkomster eller motsvarande som ger pensionsrätt. Den inkomstgrundade ålderspensionen utgörs av inkomstpension och premiepension samt för vissa ålderskategorier tilläggspension. Personer som är födda år 1937 eller tidigare får tilläggspension enligt det hittillsvarande pensionssystemet. En s.k. mellangeneration (personer födda åren 1938-1953) kommer att få viss del av pensionen enligt det gamla systemet och resterande från det nya.

Vidare kompletteras den inkomstgrundade ålderspensionen med ett grundskydd i form av garantipension för den som saknar eller haft endast låga inkomster under förvärvslivet. Garantipensionen skall avräknas mot inkomstgrundad ålderspension och övergångsvis utgiven änkepension från

ATP samt viss utländsk pension, däremot inte mot tjänstepension. Som anförts i avsnitt 6.3 skall garantipension hänföras till den bosättningsbaserade försäkringen.

Bestämmelser om den inkomstgrundade ålderspensionen finns i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension (LIP). Bestämmelserna om intjänande av pensionsrätt trädde i kraft den 1 januari 1999, medan bestämmelserna om beräkning av förmånernas storlek och utbetalning träder i kraft den 1 januari 2001. Reglerna i AFL om vilka personer som skall vara försäkrade för ATP och i vilka fall inkomster i annat land skall vara pensionsgrundande i Sverige har tills vidare överförts oförändrade till det reformerade ålderspensionssystemet. Vad gäller den inkomstgrundade ålderspensionen är inkomster av anställning samt inkomster av annat förvärvsarbete pensionsgrundande enligt bestämmelserna i 2 kap. LIP. Som huvudregel skall således en försäkrad ha uppburit arbetsinkomster för att det skall fastställas pensionsrätt eller pensionspoäng. Därutöver förekommer emellertid enligt 3 kap. LIP även andra pensionsgrundande belopp än pensionsgrundande inkomst. Sådana belopp beräknas för en försäkrad som har uppburit förtidspension, för en försäkrad som har fullgjort pliktjämsgöring samt för en försäkrad förälder till små barn.

Med hänsyn till att det framför allt är arbetsinkomster som läggs till grund för beräkning av pensionsrätt till den inkomstgrundade ålderspensionen skall enligt förslaget i avsnitt 7.4 den inkomstgrundade ålderspensionen i likhet med ATP hänföras till de arbetsbaserade förmånerna. Dessutom bör personkretsen försäkrade för inkomstgrundad ålderspension bestämmas på motsvarande sätt som den för ATP med hänsyn till att personer ur den s.k. mellangenerationen kommer att få pension enligt båda pensionssystemen.

Till skillnad från vad som gäller inom ATP-systemet kan inom den reformerade ålderspensionen utöver verkliga inkomster även fiktiva inkomster ge pensionsrätt. Därvid tillgodoräknas som tidigare nämnts den försäkrade pensionsgrundande belopp som i likhet med pensionsgrundande inkomst ingår i pensionsunderlaget. Den som uppburit tilläggspension i form av *förtidspension* som beräknats på grundval av antagandepoäng skall tillgodoräknas ett pensionsgrundande belopp (3 kap. 4 § LIP). Pensionsgrundande belopp för *pliktjämsgöring* tillgodoräknas under vissa förutsättningar den som genomgår grundutbildning för totalförsvarspiktiga (3 kap. 8 § LIP). Vidare tillgodoräknas föräldrar pensionsgrundande belopp för *barnår* för barnets fyra första år (3 kap. 10 § LIP).

Bestämmelser om pensionsgrundande belopp för förtidspensionärer har införts i avvaktan på att reformerade regler om förtidspension träder i kraft år 2001. Hur dessa regler skall utformas kommer att behandlas vid den fortsatta beredningen av reformeringen av förtidspensionssystemet. Enligt 1 kap. 4 § tredje stycket LIP är den som uppburit förtidspension alltid försäkrad för inkomstgrundad ålderspension beräknad på denna förtidspension. Bestämmelsen kan i viss mån sägas motsvara föreskriften i 1 kap. 3 § tredje stycket AFL om att den som tillgodoräknats pensionspoäng för ATP alltid är försäkrad för ATP. Emellertid bör regleringen av vem som är försäkrad göras endast i den föreslagna socialförsäkringslagen. Ålderspension för förtidspensionär beräknas dessutom inte enbart

med ledning av inkomst av förvärvsarbete. Bestämmelsen i 1 kap. 4 § tredje stycket LIP bör därför överföras till socialförsäkringslagen.

För att pensionsrätt för barnår eller plikttjänst skall ge upphov till utbetalning av pension måste även ett s.k. förvärvsvillkor vara uppfyllt (5 kap 13 § LIP). Detta innebär att det för den försäkrade under viss tid och i viss omfattning måste ha fastställts pensionsgrundande inkomst. Med pensionsgrundande inkomst likställs pensionsgrundande belopp för förtidspensionärs antagandeinkomst. Förvärvsvillkoret skall vara uppfyllt genom att det för den försäkrade har fastställts pensionsgrundande inkomst som för ett vart av fem år uppgår till minst två gånger ett belopp motsvarande prisbasbeloppet. Villkoret skall vara uppfyllt senast det året den försäkrade fyller 70 år, dvs. villkoret kan uppfyllas efter att pensionsrätt har beräknats för barnår eller plikttjänstgöring.

Den inkomstgrundade ålderspensionen skall som nämnts ingå i den arbetsbaserade försäkringen. En utgångspunkt vid reformeringen av försäkringsbegreppet skall enligt vår mening emellertid vara att pensionsrätt för barnår eller plikttjänstgöring skall kunna fastställas för en försäkrad även om förvärvsvillkoret ännu inte har uppfyllts. Detta innebär att sådan pensionsrätt skall kunna fastställas även för den som ännu inte har blivit yrkesverksam, vilket är i överensstämmelse med nuvarande bestämmelser om inkomstgrundad ålderspension. En annan sak är att den försäkrade måste ha uppfyllt förvärvsvillkoret senast det år han eller hon fyller 70 år, om det vid utbetalning av pension skall tas hänsyn till pensionsbehållning som härrör från pensionsgrundande belopp för plikttjänstgöring eller barnår. Förvärvsvillkoret för plikttjänstgöring eller barnår utgör inte något egentligt försäkringsvillkor utan enbart ett villkor för beräkning av årlig inkomstpension.

Mot denna bakgrund bör vissa ytterligare justeringar göras av utredningens framlagda förslag att utbildning och vissa andra verksamheter skall likställas med förvärvsarbete vid tillämpning av de förmånslagar som ingår i den arbetsbaserade försäkringen.

Personer som har arbete i Sverige är försäkrade för inkomstgrundad ålderspension inklusive eventuell pensionsrätt för barnår. Däremot passar ordningen med pensionsrätt för barnår mindre väl med bestämmelsen att viss verksamhet skall likställas med förvärvsarbete. Det bör därför i stället införas en bestämmelse så att även den som har haft små barn men ännu inte har förvärvsarbetat kommer att anses som försäkrad vid tillämpning av LIP.

Gemensamt för samtliga dem som kan komma i åtnjutande av pensionsrätt för barnår är enligt nuvarande regler endast att de skall ha varit bosatta i Sverige under intjänandeåret. Normalt krävs bl.a. även att den försäkrade är förälder till det aktuella barnet, har haft vårdnaden om barnet under minst halva året samt har varit bosatt tillsammans med det under minst halva året. Från dessa senare villkor förekommer olika undantag. Exempelvis krävs under vissa förutsättningar inte att blivande adoptivföräldrar skall ha fått vårdnaden om barnet för att kunna tillgodoräknas pensionsrätt för barnår (3 kap. 22 § andra stycket LIP). Vidare kan pensionsrätt för barnår under vissa förutsättningar överlåtas till en styvförälder eller till en förälder som inte uppfyller kraven beträffande viss tids vårdnad och sammanboende med barnet. I socialförsäkringslagen bör

därför införs en bestämmelse om att även den som är bosatt i Sverige skall anses som försäkrad vid tillämpning av bestämmelserna om pensionsrätt för barnår i LIP.

Bedömningen av om det föreligger bosättning i Sverige skall göras enligt bosättningsbestämmelserna i 2 kap. socialförsäkringslagen. Dessa bestämmelser innebär bl.a. att den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall anses bosatt i Sverige. Samma gäller dennes medföljande make och andra familjemedlemmar. Detta innebär att makarna skall anses bosatta i Sverige även vid tillämpning av bestämmelserna om barnår i 3 kap. LIP och pensionsgrundande belopp för barnår kan således tillgodoräknas om övriga villkor härför är uppfyllda.

I sammanhanget kan nämnas att enligt 3 kap. 18 § LIP skall ersättning för arbete utomlands som inte är pensionsgrundande i Sverige räknas in i utfyllnadsinkomsten vid beräkning av pensionsgrundande belopp för barnår. Syftet härför är att motverka att den försäkrade tillgodoräknas ett alltför högt pensionsgrundande belopp för barnår.

7.4 De arbetsbaserade förmånerna

Regeringens förslag: Till den arbetsbaserade försäkringen skall hänföras följande förmåner enligt lagen om allmän försäkring:

- sjukpenning,
- havandeskapspenning,
- föräldrapenning över garantinivån,
- tillfällig föräldrapenning,
- tilläggspension i form av förtidspension och efterlevandepension,
- folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år för vilka det tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension, och
- rehabilitering och rehabiliteringsersättning enligt 22 kap.

I den arbetsbaserade försäkringen skall det även ingå förmåner enligt följande författningar:

- lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
- lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård, och
- lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Utredningens förslag skiljer sig från regeringens förslag på så sätt att till den arbetsbaserade socialförsäkringen hänförs även förmåner från arbetslöshetsförsäkringen, utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering samt förmåner enligt lagen om delpensionsförsäkring. Däremot omfattar utredningens förslag inte förmåner enligt det reformerade ålderspensionssystemet.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser anser att arbetslöshetsförsäkringen inte skall ingå i socialförsäkringen. *Arbetsmarknadsstyrelsen* avstyrker att arbetslöshetsförsäkringen ingår i socialförsäkringslagen. Styrelsen anför att förslaget medför att en person i vissa fall inte kan

återknyta till tidigare försäkringsperioder eller arbete som ligger lång tid tillbaka. *Kammarrätten i Stockholm* och *Länsrätten i Stockholms län* anser att de olika förmånernas särdrag inte har beaktats tillräckligt, särskilt inte förmånerna vid arbetslöshet. *Riksförsäkringsverket* anser det mest ändamålsenligt att låta begreppet socialförsäkring omfatta endast de förmåns- och ersättningsssystem som administreras av de allmänna försäkringskassorna. *Statskontoret* anser att boskillnad bör göras mellan försäkringar mot inkomstbortfall till följd av arbetslöshet respektive medicinska orsaker. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* avvisar att arbetslöshetsförsäkringen införlivas i socialförsäkringen samt anför att arbetslöshetsförsäkringen inte är någon socialförsäkring, som ska hanteras av offentliga myndigheter, utan en försäkring som administreras av självständiga arbetslöshetskassor. *Arbetslöshetskassornas samorganisation* anser att arbetslöshetsförsäkringen bör behållas som en trygghetsförsäkring inom arbetsmarknadspolitiken och inte införlivas i socialförsäkringen. *Försäkringskasseförbundet* anser det riktigt att arbetslöshetsersättning skall ingå i socialförsäkringen med hänsyn till indelningen i bosättnings- och förvärvsarbetsbaserade förmåner.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens förslag innebär att den svenska socialförsäkringen och anslutande bidragssystem delas i två delar. Den ena delen skall omfatta förmåner som är beroende av förvärvsarbete och den andra förmåner som skall anses grundade på bosättning i Sverige. Till den arbetsbaserade delen bör därför i princip hänföras endast sådana förmånssystem som kan sägas utgöra rena inkomstbortfallsförsäkringar. Det skall således vara fråga om förmåner som kan utges på grund av och i relation till förlorad arbetsinkomst. Grundbidrag eller garantiersättningar som utges oberoende av förvärvsarbete bör inte ingå i den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen, även om de i dag lagtekniskt är inordnade i ett system för inkomstbortfallsförsäkringar.

Utredningen har till den arbetsbaserade försäkringen hänfört bl.a. lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring. Lagen om delpensionsförsäkring upphör emellertid att gälla vid utgången av år 2000. Den upphävda lagen skall dock fortfarande gälla i fråga om dels redan beviljade delpensioner, dels delpension som söks före upphävandet och skall beviljas för tid med början före den 1 januari 2001. De bestämmelser som nu föreslås skall inte träda i kraft förrän den 1 januari 2001. Det finns därför inte något behov av att låta socialförsäkringslagens bestämmelser avgöra vem som skall omfattas av lagen om delpensionsförsäkring.

Till den arbetsbaserade delen av försäkringen bör enligt utredningen hänföras även vissa förmånssystem som visserligen inte kan sägas vara inkomstbortfallsförsäkringar i egentlig mening men som likväl förutsätter att den enskilde har eller har haft ett arbete för att förmånen skall kunna utgå. Vad som avses är vissa typer av arbetslöshetsförmåner och utbildningsbidrag inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Som vi närmare har utvecklat i avsnitt 5.1 skall arbetslöshetsförsäkringen samt utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering inte ingå i socialförsäkringarna.

Däremot skall som redovisats i föregående avsnitt till den arbetsbaserade försäkringen hänföras inkomstgrundad ålderspension bl.a. av de skälen att fråga är om en inkomstrelaterad förmån.

I enlighet med det sagda föreslår regeringen att den som arbetar i Sverige bör vara försäkrad för följande förmåner enligt lagen om allmän försäkring (AFL):

1. sjukpenning,
2. havandeskapspenning,
3. föräldrapenning över garantinivån,
4. tillfällig föräldrapenning,
5. tilläggs pension i form av förtidspension och efterlevandepension,
6. folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år för vilka det tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs pension, och
7. rehabilitering och rehabiliteringsersättning enligt 22 kap.

Regeringen föreslår vidare att den som arbetar i Sverige även skall omfattas av:

1. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
2. lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård och
3. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

7.5 Försäkringstid

Regeringens förslag: Den arbetsbaserade försäkringen skall vid anställning gälla från och med den första dagen av anställningstiden. I övriga fall skall den gälla från och med den dag när arbetet har påbörjats.

Försäkringen upphör att gälla tre månader (efterskyddstid) efter det att arbetet har upphört av annan anledning än ledighet för semester, ferier eller motsvarande uppehåll. Dock skall den upphöra tidigare om den enskilde till följd av arbete i annat land skall vara försäkrad där eller om det finns andra särskilda skäl. Den fortsätter emellertid att gälla under tid för vilken den försäkrade uppbär någon arbetsbaserad förmån, liksom under tid när han eller hon enligt de grunder som regeringen fastställer genomgår utbildning eller står till arbetsmarknadens förfogande.

För biståndsarbetare m.fl. som till följd av utlandsarbete inte omfattas av den arbetsbaserade försäkringen och som efter utlandstjänstgöringens slut återvänder till Sverige skall efterskyddstiden börja löpa först efter återkomsten, om utlandsvistelsen har varat längst fem år. En förutsättning för detta är att utlandstjänstgöringen har upphört av annan anledning än ledighet för semester, ferier eller motsvarande uppehåll.

Vid förvärvsavbrott på grund av graviditet, vård av barn och totalförsvarstjänstgöring skall försäkringen fortsätta att gälla under motsvarande tid som i dag.

Försäkringen för pensionsförmåner och arbetsskadeförmåner skall fortsätta att gälla i den mån rätt till sådana förmåner kan härledas från ett tidigare arbete här i landet eller i vissa fall från ersättning som avses i avsnitt 7.3, t.ex. vårdbidrag och vissa studieersättningar. Detsamma skall i vissa fall gälla även i fråga om föräldrapenning.

Utredningen föreslår att arbetet skall ha påbörjats för att den arbetsbaserade försäkringen skall börja gälla.

Enligt utredningen skall, till skillnad från regeringens förslag, som huvudregel den arbetsbaserade försäkringen upphöra senast fyra veckor efter den dag när arbetet har upphört av annan anledning än ledighet för semester, ferier eller motsvarande uppehåll. Dock skall försäkringen fortsätta att gälla så länge någon arbetsbaserad förmån betalas ut. Utredningens förslag om försäkringens upphörande är frikopplat från dagens system med s.k. SGI-skyddade tider.

Remissinstanserna: Kritik förekommer dels mot förslaget att försäkringen skall gälla först efter att arbetet har påbörjats, dels mot att den skall upphöra att gälla fyra veckor efter det att arbetet upphört. *Länsrätten i Skåne län* anser att avgörande skäl saknas för skärpningen att den arbetsbaserade försäkringen skall börja gälla från och med att arbetet påbörjas. *Socialstyrelsen* anför att en förkortning av efterskyddet från sex månader till fyra veckor medför att vissa arbetslösa och studerande hamnar utanför försäkringen och riskerar att få försörja sig på socialbidrag. *Statskontoret* anför att en följd av att grundvillkoren för ersättning vid sjukdom kopplas samman med dem vid arbetslöshet tycks bli att en person kan stå utan inkomstrelaterad ersättning även vid sjukdom om en bortre parentes införs. *Arbetsmarknadsstyrelsen(AMS)* anför att förslaget om försäkringstider kan komma i konflikt med arbetslöshetsförsäkringens regler om överhoppningsbar tid. Vidare anför AMS att för den som studerar eller tar hand om eget barn under två år bryts försäkringsskyddet efter fyra veckor, eftersom den sökande under studierna eller hemmavistelsen inte uppbär någon förmån som omfattas av den arbetsbaserade försäkringen. *Stockholms läns allmänna försäkringskassa* anför att det saknas en fullständig redovisning av konsekvenserna av begränsningen av försäkringstiden och anser att det bör göras en samordnad utredning av reglerna om sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och reglerna om försäkringstid. *Försäkringskassaförbundet* anser dels att den som förvärvsarbetar i Sverige bör ha rätt till sjukvårdsförmåner, dels att efterskyddet innebär försämringar som kan övervältra kostnader på kommunerna. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* anser att efterskyddet är för kort och att det är viktigt att slå vakt om systemet med så kallade SGI-skyddade tider. *Tjänstemännens Centralorganisation* anser att det blir en betydande skärpning om den arbetsbaserade försäkringen skall gälla från och med att arbetet påbörjats samt konstaterar att förslaget att man måste få ersättning från arbetslöshetsförsäkringen för att efterskyddet skall gälla är en skärpning som drabbar nytillträdda på arbetsmarknaden. *Arbetslöshetskassornas samorganisation* anser det vara mycket angeläget att även den som blivit arbetslös och inte har någon form av arbetslöshetsförmåner ges ett obrutet försäkringsskydd.

Skälen för regeringens förslag: En central fråga är under vilken tid den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen skall gälla. Det nuvarande socialförsäkringssystemet är till stor del bosättningsbaserat, dvs. det är inte förekomsten av förvärvsarbete utan i stället bosättningen som avgör om en person är försäkrad för en viss förmån. Försäkringsskyddet består så länge bosättningen i Sverige består. Undantag från den principen gäller inom bl.a. arbetsskadeförsäkringen, där anknytningsmomentet till

försäkringen är förvärvsarbete här i landet. Krav på bosättning i landet finns inom arbetsskadeförsäkringen endast för uppdragstagare och egenföretagare.

Försäkringen börjar gälla

De förmånssystem som skall inordnas i den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen omfattar förmåner som utgår på grund av förlorad arbetsinkomst. Regeringen anser det därför vara en naturlig utgångspunkt att skyddet inom denna del av försäkringen som princip skall gälla endast under tid när den enskilde har ett arbete, antingen i form av en anställning eller som uppdragstagare eller egenföretagare.

Frågan om när skyddet enligt den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen skall börja gälla måste avgöras mot bakgrund av att försäkringens huvudsakliga syfte är att ge ett skydd mot förlorad arbetsinkomst. Det är emellertid också nödvändigt att beakta att försäkringen nu öppnas för alla som arbetar här i landet, oavsett bosättningsförhållanden. Vi anser därför att en verklig anknytning till arbetslivet här i landet bör ha uppkommit innan den enskilde kommer att omfattas av den arbetsbaserade försäkringen. Den nya ordningen med en arbetsbaserad försäkring innebär att denna gren av socialförsäkringen öppnas för en mer internationell personkrets med svagare anknytning till Sverige. Det torde i allmänhet förflyta längre tid från det att anställning erhålls till dess att arbetet skall påbörjas när den anställde är bosatt utomlands än när han eller hon är bosatt här i landet. Redan i dag förekommer åtskilliga fall i vilka det är oklart när en s.k. tillträdesresa skall anses påbörjad. Med den av utredningen föreslagna ordningen att den arbetsbaserade försäkringen skall börja gälla den dag under vilken det försäkringsgrundande arbetet har påbörjats skulle det bli väsentligt lättare att i det enskilda fallet avgöra om försäkringen har börjat gälla. Man begränsar på så sätt antalet tveksamma fall i vilka det kan ifrågasättas om ett arbete verkligen skulle ha påbörjats.

Å andra sidan har en arbetstagare som är försäkrad för sjukpenning normalt rätt till sjuklön under de fjorton första dagarna av en sjukperiod. Under en sjuklöneperiod föreligger inte rätt till sjukpenning. En arbetstagares rätt till sjuklön gäller från och med den första dagen av anställningstiden. Vid en avtalad anställningstid som understiger en månad inträder rätten till sjuklön endast om arbetstagaren tillträtt anställningen och sedan varit anställd under fjorton dagar i följd. Ett genomförande av utredningens förslag att en arbetstagare skall ha infunnit sig på arbetsplatsen innan försäkringen börjar gälla är inte anpassat till ordningen med sjuklön.

Regeringen anser att det skulle vara otillfredställande med ett system enligt vilket en arbetstagare vid sjukdom inledningsvis skulle få sjuklön, men senare vägras sjukpenning på den grunden att försäkringen inte börjat gälla, eftersom den enskilde inte påbörjat sitt avtalade arbete. Dessutom kan det även med utredningens förslag i vissa fall vara oklart när försäkringen skall börja gälla, t.ex. för arbetstagare som har möjlighet att arbeta hemma. Någon ändring av när den arbetsbaserade försäkringen skall börja gälla bör därför inte genomföras för arbetstagarna.

Den arbetsrelaterade delen av socialförsäkringen skall gälla oberoende av vilken typ av arbete den enskilde utövar, dvs. den skall gälla såväl för

anställda som för uppdragstagare och egenföretagare. En särskild fråga blir därför att avgöra när försäkringen börjar gälla för en uppdragstagare eller egenföretagare. Det finns när det gäller dessa grupper inte på samma sätt som för anställda några fasta tidpunkter, t.ex. en avtalad anställningstid, att hålla sig till.

En företagares (eller uppdragstagares) försäkring för arbetsbaserade socialförsäkringsförmåner bör normalt anses inträda när hans personliga verksamhet i rörelsen påbörjas. För att så skall anses vara fallet behöver inte nödvändigtvis krävas att direkt inkomstbringande arbete påbörjats, t.ex. ett uppdrag åt en kund. Någon form av aktivitet som mera konkret kan anses utförd som ett led i verksamhet bör dock krävas. Exempel på detta kan vara införskaffande av maskiner och råvaror för tillverkning av en produkt eller påbörjad marknadsföring av tjänster. Enbart inregistrering av en firma eller registrering för mervärdesskatt bör emellertid inte anses tillräckligt för att arbete som egenföretagare skall anses ha påbörjats. Detta motsvarar dagens ordning.

Försäkringen upphör att gälla

Sedan skyddet enligt den arbetsbaserade försäkringen har inträtt skall det i princip gälla så länge den försäkrade har ett arbete. Det gäller således inte bara under tid när den försäkrade faktiskt arbetar utan även under semester och andra motsvarande ledigheter, t.ex. ferieledigheter för lärare. Den försäkrade har således ett kontinuerligt pågående försäkringskydd under denna tid. Detta utesluter dock inte att det för rätt till enskilda förmåner kan finnas ytterligare krav som måste uppfyllas. T.ex. måste en olycksfallsskada fortfarande ha ett samband med förvärvsarbete för att den skall kunna anses som en arbetsskada, och för sjukpenning och föräldrapenning fordras i vissa fall att man har varit tvungen att avstå från arbete under den aktuella dagen. Någon förändring i detta hänseende föreslås inte.

Den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen är tänkt att vara en inkomstbortfallsförsäkring. Detta innebär att den skall täcka ekonomisk skada som uppkommer med anledning av att det för den försäkrade föreligger arbetshinder, t.ex. på grund av sjukdom. En förutsättning för att erhålla förmåner från den arbetsbaserade försäkringen bör nämligen vara att den försäkrade gör en inkomstförlust på grund av att det har uppkommit en sådan situation som försäkringen skall ge skydd vid. Principiellt sett bör därför skyddet enligt den arbetsbaserade delen upphöra när anställningen upphör eller när den som bedriver annat förvärvsarbete upphör med sin verksamhet.

Enligt utredningen är det emellertid inte rimligt att strikt upprätthålla en sådan princip, varför man föreslår att det skall finnas ett visst generellt efterskydd, som skall upphöra senast fyra veckor efter det att arbetet har upphört. Den som drabbas av något arbetshinder när detta efterskydd gäller skall enligt utredningen alltså vara försäkrad. I vissa fall bör efterskyddet upphöra tidigare än fyra veckor efter att arbetet upphörde, om det finns särskilda skäl för det. Detta kan enligt utredningen vara fallet t.ex. när den försäkrade i stället för sitt tidigare arbete påbörjar ett

arbete i ett annat land. Ett annat exempel som nämns är att den försäkrade uppger att han eller hon lämnar Sverige och all anknytning hit.

Regeringen anser till skillnad från vad utredningen föreslagit att arbetslöshetsförsäkringen samt utbildningsbidraget vid arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering inte skall ingå i socialförsäkringen.

En konsekvens av utredningens förslag blir att den som växlar mellan perioder av arbete, arbetslöshet och sjukdom vanligen kommer att ges ett kontinuerligt, obrutet försäkringsskydd. Det innebär i och för sig inte att en sådan person utan vidare har rätt till alla förmåner inom den arbetsbaserade försäkringen utan endast att han ingår i den skyddade personkretsen. Därutöver krävs för rätt till de flesta förmåner att ytterligare villkor uppfylls. Utredningens förslag innebär en viss skärpning i förhållande till vad som gäller i dag. En person vars arbete har upphört blir nämligen utförsäkrad, om det vid tidpunkten för upphörande av det generella efterskyddet om fyra veckor inte föreligger rätt till någon förmån från den arbetsbaserade försäkringen.

Vidare kan nämnas att det inom Socialdepartementet för närvarande bereds frågor rörande regleringen av förtidspension och ersättning för personer som har en långvarig men inte varaktig nedsättning av arbetsförmågan. Detta beredningsarbete berör också sjukpenning. Ändrade regler för sjukpenning kan naturligtvis få återverkningar på den faktiska försäkringstiden för sjukpenningförsäkringen. Med hänsyn härtill och till att underlaget för sjukpenning påverkar även andra förmåner än sjukpenning, t.ex. rehabiliteringspenning enligt 22 kap. AFL, finns det anledning att beröra nuvarande förhållanden inom sjukpenningförsäkringen.

Sjukpenning utges enligt 3 kap. 1 § AFL under vissa förutsättningar till en hos försäkringskassan inskriven försäkrad. Dock föreligger inte rätt till sjukpenning på grundval av anställningsförmåner för tid som ingår i en sjuklöneperiod under vilken den försäkrades arbetsgivare har att svara för sjuklön. Sjukpenning utges vid sjukdom som sätter ned den försäkrades arbetsförmåga med minst en fjärdedel. Vid inskrivning av en försäkrad skall försäkringskassan besluta om dennes tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. Uppgår den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst (SGI) till minst 24 procent av prisbasbeloppet, skall försäkringskassan därvid även fastställa dennes SGI. För att SGI skall fastställas krävs att den försäkrade har inkomst av eget arbete. En fastställd SGI skall omprövas vid ändrade förhållanden, t.ex. när inkomstförhållandena har ändrats. Har den försäkrade inte längre inkomst av arbete skall han eller hon som regel inte längre omfattas av sjukpenningförsäkringen. I vissa fall får den försäkrade emellertid behålla fastställd SGI även om han eller hon inte längre förvärvsarbetar. Sådan s.k. SGI-skyddad tid utgör ett avsteg från huvudregeln. Bestämmelser om SGI-skyddad tid finns främst i 3 kap. 5 § AFL. Ytterligare bestämmelser förekommer i Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:12) om sjukpenninggrundande inkomst.

Fastställd SGI får således i dag i vissa situationer sänkas lägst till vad den skulle ha varit närmast före förvärvsavbrottet, om försäkringskassan då känt till samtliga förhållanden. Den främsta orsaken till SGI-skydd är sjukdom. Den som inte förvärvsarbetar av anledning som berättigar till sjukpenning, rehabiliteringspenning, motsvarande ersättning enligt LAF

eller annan jämförbar ekonomisk förmån har rätt att behålla sin SGI enligt bestämmelserna i Riksförsäkringsverkets föreskrifter.

Till de personer som omfattas av s.k. SGI-skyddad tid hör bl.a. de som bedriver studier som berättigar till studiestöd, eller som bedriver vissa andra former av studier inom det egna yrkesområdet, de som avbryter sitt förvärvsarbete eller minskar sin arbetstid för kortare tid än sex månader, de som är arbetslösa före 65 års ålder och är anmälda som arbetssökande på arbetsförmedlingen samt är beredda att anta erbjudet arbete i en omfattning som svarar mot fastställd SGI, de som minskar sin arbetstid i samband med graviditet eller som är hemma för vård av barn samt de som fullgör sin värnplikt. Vidare föreskrivs i 3 kap. 5 b § AFL att för vissa biståndsarbetare som efter utlandstjänstgöring återkommer till Sverige skall SGI fastställas till lägst vad som utgjorde SGI:n omedelbart före utlandstjänstgöringen. SGI för en person vars förtidspension eller sjukbidrag har upphört eller minskat skall enligt 3 kap. 5 c § AFL motsvara den SGI som den försäkrade skulle varit berättigad till innan dess att respektive förmån började utges eller vad som löneutvecklingen inom yrkesområdet därefter föranleder om den försäkrade är arbetssökande.

Av de nuvarande bestämmelserna om SGI-skyddad tid följer att det innan förvärvsuppehållet normalt skall ha fastställts en SGI för den försäkrade för att det skall föreligga s.k. SGI-skydd. Nämnas bör att enligt 3 kap. 5 § AFL kan försäkringskassan emellertid fastställa SGI retroaktivt i samband med ett ersättningsärende. I det fall den försäkrade skulle ha haft en SGI på en viss nivå om försäkringskassan känt till samtliga förhållanden, finns det således möjlighet att fastställa denna i efterhand.

SGI har i första hand betydelse för storleken av sjukpenning enligt AFL. Den utgör emellertid också underlag för bestämmande av andra förmåner inom socialförsäkringssystemet såsom rehabiliteringspenning, föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, havandeskapspenning och närståendepenning.

Regeringen anser att sjukpenningförsäkringens karaktär av inkomstbortfallsförsäkring talar för att sjukpenningförsäkringen principiellt bör gälla endast så länge den försäkrade har ett arbete. Å andra sidan är det inte rimligt att strikt upprätthålla en sådan princip. Det framstår som orimligt om en person exempelvis skulle ställas utan sjukpenningförsäkring på grund av att han i samband med byte av anställning under en kort tid inte är förvärvsverksam. Mot denna bakgrund är det motiverat med ett visst generellt efterskydd.

Enligt nuvarande föreskrifter skall en försäkrads sjukpenninggrundande inkomst inte sänkas om han eller hon avbryter sitt förvärvsarbete för kortare tid än sex månader i följd. Utredningens förslag innebär att denna sexmånadersregel slopas och att det i stället skall gälla ett efterskydd om fyra veckor från det att arbetet har upphört. Regeringen anser emellertid att en så kort efterskyddstid på ett oacceptabelt sätt skulle drabba vissa grupper såsom säsonganställda som under den arbetsfria tiden inte uppbär arbetslöshetsersättning eller någon annan förmån som medför att försäkringen skall fortsätta att gälla. Regeringen anser därför att det i stället bör gälla en generell efterskyddstid under tre månader efter det att arbetet har upphört av annan anledning än ledighet för semester, ferier eller motsvarande uppehåll.

Vidare anser regeringen att försäkringen liksom i dag i vissa fall skall kunna fortsätta att gälla under längre tid efter det att arbetet har upphört. I dag är så fallet genom tillämpningen av de s.k. SGI-skyddade tiderna. Utredningen föreslår i detta hänseende att försäkringen skall fortsätta att gälla så länge den enskilde uppbär någon arbetsrelaterad förmån. Den av utredningen föreslagna lösningen täcker flertalet situationer där i dag SGI-skyddade tider tillämpas. Med utredningens förslag kan dock den enskilde i vissa fall komma att ställas utanför den arbetsbaserade försäkringen.

Som tidigare har nämnts pågår för närvarande inom Socialdepartementet beredning av förslag rörande förtidspension och SGI-frågor. De förslagen kan komma att leda till förändrade regler och därmed inverka på det faktiska försäkringsskyddets utsträckning i tiden. I avvaktan på nya regler om beräkning av SGI bör det enligt regeringens mening eftersträvas en ordning som ansluter till dagens SGI-skydd. De nu föreslagna bestämmelserna får i framtiden justeras efter de nya SGI-reglerna.

Regeringen anser att systematiskt sett skall huvudregeln vara att den som inte längre har inkomst av arbete inte heller längre skall omfattas av sjukpenningförsäkringen. Vidare skall liksom i dag försäkringens giltighet kunna utsträckas i tiden med tillämpning av ett SGI-skydd. Detta innebär att den som vid förvärvsavbrott omfattas av nuvarande bestämmelser om SGI-skydd – med undantag för den tidigare nämnda sexmånadersregeln – får behålla sitt försäkringsskydd i motsvarande omfattning som i dag.

Regeringens förslag att en försäkrad vid förvärvsavbrott skall behålla sitt försäkringsskydd om han eller hon omfattas av nuvarande bestämmelser om SGI-skydd avser naturligtvis bara de förmåner som utges på grundval av SGI eller sjukpenning. Att försäkringsskyddet består innebär i och för sig inte att den försäkrade utan vidare har rätt till alla förmåner inom den arbetsbaserade försäkringen utan endast att han ingår i den skyddade personkretsen. Därutöver krävs för rätt till de flesta förmåner att ytterligare villkor uppfylls.

I mera teknisk mening uppnås det ovan redovisade skyddet genom att det föreskrivs i socialförsäkringslagen att den arbetsbaserade försäkringen fortsätter att gälla för tid under vilken den enskilde uppbär en förmån från denna försäkring. Vidare skall försäkringen fortsätta att gälla för tid för vilken en person genomgår viss utbildning eller står till arbetsmarknadens förfogande.

Vidare införs en särskild bestämmelse för vissa biståndsarbetare m.fl. (se avsnitt 8.5) som innebär att det generella efterskyddet om tre månader skall börja löpa när de efter avslutad utlandstjänstgöring återkommer till Sverige. I dessa fall blir det således en överhoppningsbar tid under utlandstjänstgöringen.

Vid förvärvsavbrott på grund av graviditet, vård av barn och totalförsvarstjänstgöring skall försäkringen fortsätta att gälla under motsvarande tid som i dag.

Vissa typer av förmåner är konstruerade så att de tjänas in under en tidsperiod men betalas ut vid en senare tidpunkt. Det gäller framför allt pensioner men även arbetsskadeersättning kan börja betalas ut långt efter det att det arbete under vilken en arbetsskada uppstått har avslutats. För

att på detta sätt grundade förmåner skall kunna betalas ut, föreslår regeringen att försäkringen för dessa förmåner skall bestå även efter det att den enskilde upphört att förvärvsarbeta, i den mån rätt till förmånerna kan härledas från ett tidigare arbete här i landet. Det innebär vidare att den som någon gång tillgodoräknats pensionspoäng eller pensionsrätt enligt bestämmelserna i 11 kap. AFL eller 4 kap. LIP alltid är försäkrad för inkomstgrundad pension. Dessa förslag innebär ingen förändring i förhållande till vad som gäller i dag.

Nämnas bör att det för utbetalning av inkomstgrundad ålderspension enligt det reformerade ålderspensionssystemet inte krävs att den pensionsberättigade är *försäkrad* vid utbetalningstillfället. Däremot krävs naturligtvis att vederbörande varit försäkrad tidigare för att någon pensionsrätt skall kunna ha intjänats. Motsvarande avses framdeles gälla även tilläggspension. Bestämmelser om uttag av tilläggspension finns i 12 kap. AFL och 6 kap. LIP, varav de senare träder i kraft den 1 januari 2001. Vidare avses ändringar att genomföras även beträffande folkpension. I avvaktan härpå har regeringen anpassat förslaget till de författningar som hittills beslutats av riksdagen. Försäkringen för bl.a. pensioner skall således fortsätta att gälla i det fall rätten till en sådan förmån kan härledas från ett tidigare arbete i Sverige, vilket alltså kommer att ha betydelse för om pension i vissa fall skall kunna utbetalas. Försäkringen för pensioner skall dessutom fortsätta att gälla om den kan härledas till en sådan situation som avses i avsnitt 7.3. I sistnämnda fall är det fråga om pension som skall beräknas på pensionsgrundande inkomst som inte utgör ersättning för arbete, t.ex. vårdbidrag och vissa studieersättningar. En person som erhållit sådana förmåner är nämligen försäkrad för inkomstgrundad ålderspension och tilläggspension i form av förtidspension även om han eller hon inte har haft något arbete.

Regeringen föreslår särskilda regler om försäkringstid även beträffande föräldrapenning över garantinivån. Försäkringen för dessa förmåner föreslås bestå även efter den tidigare nämnda efterskyddstiden om tre månader. Även förslaget i denna del förklaras av att det, i enlighet med vad som nu gäller inom respektive förmånsslag, också i framtiden bör vara möjligt att börja uppbära förmånen även om det har gått lång tid sedan det senaste arbetet upphört. Försäkringen skall därför gälla så länge rätten till förmån kan härledas från ett tidigare arbete.

För att den enskilde skall kunna få en förmån är det, som tidigare nämnts inte tillräckligt, att han eller hon är försäkrad. Därutöver ställs i de olika förmånslagarna ytterligare villkor som är specifika för respektive förmån.

För att den som är försäkrad för föräldrapenning över garantinivån skall kunna erhålla denna förmån måste även fortsättningsvis vissa för föräldrapenningen specifika villkor vara uppfyllda. Möjligheten att erhålla föräldrapenning över garantinivån är som regel beroende av att den försäkrade har sjukpenninggrundande inkomst enligt AFL.

Beträffande *egenföretagare* och *uppdragstagare* skall på motsvarande sätt som när försäkringen börjar gälla en egenföretagare eller uppdragstagare anses ha upphört med sitt arbete när hans personliga verksamhet i rörelsen har upphört. Detta kan anses vara fallet om denne t.ex. har sålt rörelsetillgångarna. Vidare bör arbete som regel anses ha upphört, om en

egenföretagare inte längre taxeras för inkomst av rörelse. Om avbrott i verksamheten görs endast tillfälligt bör arbetet däremot inte anses upphört. Prop. 1998/99:119

7.6 Särskilda villkor

Regeringens bedömning: Någon väntetid bör inte införas för den arbetsbaserade försäkringen.

Regeringens förslag: Den som behöver arbetstillstånd eller uppehållstillstånd med motsvarande verkan skall inte ha rätt till förmåner från den arbetsbaserade försäkringen förrän sådant tillstånd meddelats. Ersättning skall därvid kunna betalas från och med den dag då tillståndet börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader innan tillståndet beviljades.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag såvitt avser arbetstillstånd och uppehållstillstånd. Utredningen föreslår, med undantag för arbetsskadeförsäkringen, därutöver att förmåner som omfattas av den arbetsbaserade försäkringen inte skall betalas för de första fyra veckorna av den tid under vilken försäkringen börjar gälla.

Remissinstanserna: *Hovrätten över Skåne och Blekinge* tillstyrker inte några försämringar i form av väntetider. *Länsrätten i Skåne län* anser att avgörande skäl saknas för väntetid för de arbetsbaserade förmånerna med hänsyn till att de huvudsakligen kompenserar inkomstbortfall, i viss mån tjänas in och finansieras av den enskilde. *Riksförsäkringsverket* avstyrker förslaget om en väntetidsregel på grund av att besparingseffekten torde bli liten samtidigt som en sådan regel medför administrativt merarbete. Även *Försäkringskassaförbundet* anser att någon väntetid inte bör införas. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* framhåller att en väntetid dels försvårar för nytillträdda på arbetsmarknaden att få ett försäkringsskydd, dels blir särskilt besvärande för behovsanställda som inte har längre arbetsperioder avtalade. *Tjänstemännens Centralorganisation* avstyrker förslaget om väntetid, eftersom det får stora konsekvenser för nytillträdda som saknar fast arbete och för utförsäkrade. *Sveriges redareförening* anför att förslaget om väntetid kolliderar med sjömanslagen som ger rätt till sjuklön från första sjukdagen. Vidare pekar föreningen på att sjömän som anställs av en svensk arbetsgivare för tjänstgöring på ett fartyg med internationaliseringsavtal skrivs ut från försäkringskassan men återgår till densamma så snart anställningen upphör. Föreningen anser att detta system måste behållas utan att sjömän eller arbetsgivare drabbas av karens för sjukförsäkringsersättningar.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare redovisats föreslås att skyddet enligt den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen skall börja gälla från och med den dag när arbetet har påbörjats. För anställda skall försäkringen emellertid gälla från och med den första dagen av anställningstiden. Den förvärvsarbetande blir vid den tidpunkten generellt försäkrad för förmåner som ingår i denna del av socialförsäkringen och börjar då tjäna in rätt till olika förmåner. En annan fråga är om den en-

skilde genast när han eller hon blir försäkrad skall ges en omedelbar *rätt till förmåner*.

Det finns i de författningar som reglerar de olika socialförsäkringsförmånerna redan i dag en rad olika kvalifikationsregler. Utredningen anser det rimligt att ställa upp ett generellt krav på att arbete skall ha utförts under viss minsta tid innan rätt att uppbära arbetsbaserade socialförsäkringsförmåner kan uppkomma.

I dag finns redan längre gående kvalifikationsregler i flera förmånssystem, t.ex. för föräldrapenning, varför den väntetidsregel som utredningen föreslår i praktiken skulle få relativt begränsad betydelse. Med hänsyn till att en sådan väntetid skulle tillämpas endast i samband med att den arbetsbaserade försäkringen börjar gälla skulle den få betydelse endast för personer som är nyutträdna på arbetsmarknaden eller för dem vars försäkringsskydd av någon anledning brutits. Den av utredningen föreslagna väntetiden utgör inte någon karens vid varje ersättningsfall. Vidare avser utredningens förslag inte att påverka rätten till sjuklön enligt sjuklönelagen. Utredningen anser trots detta att en väntetid kan fylla en funktion. Den skulle förhindra t.ex. att en person som påbörjar ett mycket kortvarigt arbete, och som därför inte kan få sjuklön förrän han varit anställd fjorton kalenderdagar i följd, i stället skulle kunna få rätt till sjukpenning vid sjukdom som inträffar efter kanske bara någon dags arbete. En sådan väntetid skulle också innebära att den som påbörjar ett arbete som uppdragstagare eller egen företagare inte kan få förmåner för de första fyra veckorna av arbetet.

Regeringen anser det oskäligt med en väntetid som drabbar personer som är nyutträdna på arbetsmarknaden. Med hänsyn till att sjuklöneperioden numera utgör fjorton dagar skulle väntetiden få bestämmas till motsvarande tid. Besparingseffekten av en så kort väntetid kan inte anses uppväga olägenheterna med en sådan. Dessutom förenklas regelsystemet om det inte belastas med särskilda väntetider för arbetsbaserade förmåner.

I Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:11) om inskrivning och avregistrering hos allmän försäkringskassa finns bestämmelser om krav på uppehållstillstånd i vissa fall. Av 5 § andra stycket framgår att en utländsk medborgare som behöver uppehållstillstånd kan skrivas in hos försäkringskassa först när han beviljats permanent uppehållstillstånd eller ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för ett år eller längre tid. Vårt lagförslag förutsätter en liknande bestämmelse (jfr avsnitt 6.4.2). Den som enligt utlänningslagen behöver ha arbetstillstånd eller uppehållstillstånd med motsvarande verkan (avser bl.a. egenföretagare) skall enligt förslaget inte ha rätt till förmåner förrän sådant tillstånd har meddelats. Mot bakgrund av regeringens förslag om att inskrivning hos försäkringskassa skall avskaffas som försäkringsvillkor (se avsnitt 11.1) är lagförslaget utformat så att kraven på beviljat arbets- eller uppehållstillstånd utgör villkor för att förmåner skall kunna betalas ut. Vidare skall enligt förslaget förmåner i de avsedda fallen kunna betalas ut tidigast från och med den dag då tillståndet börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader innan tillståndet meddelats. Den angivna tidsgränsen överensstämmer också i det avseendet med nuvarande regler.

8.1 Inledning

Beträffande några särskilda persongrupper bör liksom i dag socialförsäkringen ha en utsträckt giltighet vid utlandsvistelse. Detta gäller bl.a. statsanställda som utsänds för tjänstgöring utomlands. De omfattas normalt av socialförsäkringen i den utsändande staten utan begränsning av de generella ettårsreglerna som har redovisats i avsnitten 6.2 och 7.2. En annan grupp utgörs av ambassadanställda m.fl. Den diplomatiska kåren är normalt undantagen den mottagande statens lagstiftning och omfattas heller inte av den statens system för social trygghet. För s.k. lokalanställda på beskickningar gäller däremot ofta det omvända förhållandet. Ytterligare en i detta sammanhang speciell personkategori utgörs av biståndsarbetare m.fl. som tjänstgör utomlands. För dessa har svensk socialförsäkring en utsträckt tillämpning. En annan grupp med speciella förhållanden utgörs av de utlandsstuderande.

8.2 Utlandsstuderande

Regeringens förslag: Den bosättningsbaserade försäkringen skall ha en utsträckt tillämpning för vissa utlandsstuderande.

En i Sverige bosatt person som lämnar landet för att studera utomlands skall anses vara fortsatt bosatt här, och därmed omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen, under den tid för vilken han eller hon genomgår studiestödsberättigande utbildning eller uppbär utbildningsbidrag för doktorander.

Den som kommer till Sverige för att studera skall inte omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen utom i de fall han eller hon är berättigad till utbildningsbidrag för doktorander.

Reglerna för studerande skall även gälla medföljande familjemedlemmar.

Utredningens förslag motsvarar i huvudsak regeringens. Därutöver föreslår utredningen att en utlandsstuderande från försäkringskassan skall kunna få bindande förhandsbesked om han eller hon anses bosatt här med avseende på de bosättningsbaserade förmånerna.

Remissinstanserna: *Riksförsäkringsverket* tillstyrker förslaget utom såvitt avser förhandsbesked och anför att det räcker med att knyta an till studiestödssystemet. *Riksskatteverket* anför att bosättningsbegreppet för studerande inte kommer att överensstämma med folkbokföringen. Enligt verket innebär det att försäkringskassan måste kontrollera om personer som avregistrerats som utflyttade skall omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen och om inflyttade inte skall omfattas. Verket framhåller att erforderliga uppgifter då inte kan hämtas från folkbokföringen. *Centrala Studiestödsnämnden* anser förslagen vara väl avvägda och att anknytningen till studiestödet är naturlig. *Stockholms läns allmänna försäkringskassa* och *Försäkringskassaförbundet* anför att det inte framgår hur

en försäkringskassa kan få uppgift om att en person inte beviljats studiemedel på grund av ekonomiska förhållanden.

Bakgrund: Den som studerar i sitt bosättningsland omfattas vanligen av socialförsäkringen där. När det gäller utlandsstuderande, dvs. studerande som lämnar eller kommer till Sverige för att studera, finns det däremot anledning till särskilda överväganden för att det inte skall uppstå oklarheter om denna grupps försäkringstillhörighet.

Enligt 1 kap. 3 § första stycket AFL skall en försäkrad som lämnar Sverige anses vara bosatt här i landet, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. En svensk medborgare är i och för sig försäkrad enligt 1 kap. 3 § AFL även när han studerar utomlands. Däremot inverkar bosättningsförhållandena även på en svensk medborgares möjligheter att tjäna in eller erhålla olika förmåner.

Bedrivs utlandsstudier längre tid än ett år uppkommer frågan om i vilket land den studerande skall anses bosatt. I praktiken avregistreras ofta inte de utlandsstuderande. Riksförsäkringsverket rekommenderar i allmänna råd om försäkring, inskrivning och avregistrering att det vid bedömning av om en utlandsvistelse överstiger ett år inte skall tas hänsyn till avbrott i utlandsvistelsen för semester, besök under längre helger och liknande i Sverige.

Skälen för regeringens förslag: Socialförsäkringen har för några särskilda personkategorier i dag en utsträckt tillämpning i samband med utlandsvistelse. Detta gäller statsanställda, biståndsarbetare m.fl. samt dessas medföljande familjemedlemmar. Utvecklingen går mot ökande internationalisering, vilket innebär att det tillkommer nya personkategorier som är internationellt aktiva. En sådan särskild grupp utgör de utlandsstuderande.

Under senare år har antalet personer som studerar utomlands med svenskt studiestöd ökat kraftigt. Under år 1998 uppgick antalet till drygt 30 000. Till den övervägande delen är det fråga om personer som inte omfattas av studielandets system för social trygghet. För flertalet utlandsstuderande överstiger tiden för utlandsstudierna ett år. Det medför att de med tillämpning av ettårsregeln i AFL kan komma att anses som inte bosatta här i landet. I sådant fall kommer den studerande inte att omfattas av svensk socialförsäkring.

Flertalet av dem som studerar utomlands är unga personer, som ännu inte har bildat egen familj. Deras närmaste anhöriga är i allmänhet bosatta i Sverige. I en del fall har utlandsstudierna karaktär av huvudutbildning, medan de i andra fall utgör en komplettering till en svensk utbildning. Huvuddelen kommer efter avslutade studier att arbeta här i landet och kan därför anses behålla en väsentlig anknytning till Sverige under studietiden. Detta talar för att de under studietiden bör kunna omfattas av svensk socialförsäkring.

Svensk socialförsäkring har redan inriktats på att omfatta även de studerande. Inom ramen för det reformerade ålderspensionssystemet skall pensionsrätt för studier med studiemedel kunna tillgodoräknas från och med år 1995. Frågan om den närmare utformningen av pensionsrätt för studier kommer dock att behandlas i samband med beredningen av studiestödssystemet. Utbildningsbidraget för doktorander samt vissa andra studiestöd är i dag pensionsgrundande.

De studerande som saknar förvärvsinkomster har ofta ett svagt socialförsäkringsskydd. Detta gäller inte minst dem som studerar utomlands, eftersom det i denna grupp förekommer att den enskildes försäkringstillhörighet kan vara oklar. Det är fråga om en grupp som vid internationella förhållanden har ett svagt försäkringsskydd även om studerande som omfattas av ett lands socialförsäkringssystem numera kan åberopa sig på flera av samordningsreglerna i förordning (EEG) nr 1408/71. Förordningen saknar dock helt regler om i vilket land en studerande skall vara försäkrad. Det får anses vara internationell praxis att utgå från att utlandsstuderande inte skall omfattas av studielandets lagstiftning om social trygghet.

Regeringen anser att villkoren för att omfattas av socialförsäkringen bör utformas så att utlandsstuderande från Sverige inte ställs utan försäkringsskydd. Vi anser därför att studerande som lämnar Sverige för att studera utomlands bör omfattas av viss svensk försäkring. Vad gäller frågan om vilka förmåner som skall kunna utges vid vistelse utomlands hänvisas till avsnitt 10.

Regeringen anser att det är de bosättningsbaserade förmånerna som bör komma i fråga för de utlandsstuderande. Med hänsyn härtill och till att enhetliga försäkringsvillkor i största möjliga utsträckning skall gälla bör de utlandsstuderandes försäkringstillhörighet regleras på så sätt att de under studietiden utomlands fortfarande kan anses bosatta här i landet. I socialförsäkringslagen bör därför finnas en särskild bosättningsbestämmelse för utlandsstuderande.

Den grupp studerande som skall omfattas av denna specialreglering bör avgränsas till dem som normalt kan antas ha så stark anknytning till Sverige att det motiverar svensk försäkringstillhörighet. I ett samhälle med ökad internationell mobilitet kan en persons medborgarskap inte gärna läggas till grund för dennes försäkringstillhörighet, eftersom ett sådant förfarande kan vara diskriminerande. Detta gäller även för de utlandsstuderande. Medborgarskap kan därför inte användas som kriterium för att avgränsa studerandekategorin.

Enligt gällande rätt krävs viss anknytning till Sverige för att en person skall kunna beviljas studiemedel. En studerande som är berättigad till studiemedel för utlandsstudier kan under vissa förutsättningar tillgodoräknas bosättningsperiod för folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension. Vidare kommer i framtiden studiemedel att ge pensionsrätt i det reformerade ålderspensionssystemet. Mot denna bakgrund anser regeringen att det förhållandet att en person har rätt till svenskt studiestöd för utlandsstudier innebär att det föreligger sådan anknytning till Sverige som motiverar svensk försäkringstillhörighet. Motsvarande bör även gälla dem som är berättigade till utbildningsbidrag för doktorandstudier utomlands.

En annan fråga är om det för svensk försäkringstillhörighet skall räcka med att den utlandsstuderande är i princip berättigad till studiemedel eller om det skall krävas att han eller hon faktiskt uppbär sådana. Det förhållandet att en person inte har studiemedel kan bero på att vederbörande har avstått från eller inte är berättigad till sådana. Det senare kan t.ex. bero på att han eller hon har inkomster av viss storlek eller att avsedda studier inte är studiemedelsberättigande.

Regeringen föreslår att de utlandsstuderande skall omfattas av den bostättningsbaserade försäkringen. En förutsättning för att omfattas av denna försäkringsdel skall vara att den enskilde anses bosatt i Sverige. Tillhörigheten till denna del av försäkringen skall inte påverkas av om den enskilde t.ex. har förvärvsarbete eller inkomster. För att en utlandsstuderande skall anses bosatt här skall därför inte krävas att han eller hon faktiskt uppbär studiemedel. Det skall vara tillräckligt att vederbörande genomgår en studiestödsberättigande utbildning.

Beträffande erforderlig utredning om att en studerande uppfyller villkoren för att omfattas av den bostättningsbaserade försäkringen under sina utlandsstudier bör följande gälla. En studerande som inte uppbär studiemedel skall hos försäkringskassan förete ett studieintyg från läroanstalten. Försäkringskassan skall därefter vid kontakt med Centrala studiestödsnämnden få bekräftat att studierna vid denna läroanstalt i princip ger rätt till studiestöd.

Riksskatteverket framhåller i sitt remissyttrande att det föreslagna bostättningsbegreppet för de utlandsstuderande inte sammanfaller med folkbokföringens. Enligt verket måste försäkringskassan därför kontrollera om personer som skattemyndigheten avregistrerat som utflyttade eller registrerat som inflyttade skall omfattas av den bostättningsbaserade försäkringen. Redan i dag förekommer att folkbokföring och försäkringstillhörighet inte sammanfaller. Detta gäller t.ex. biståndsarbetare m.fl. som tjänstgör utomlands under längre tid än ett år. Det förhållande som Riksskatteverket påtalar är således inte unikt för de utlandsstuderande. Mot denna bakgrund bör socialförsäkringens särskilda bostättningsbegrepp för utlandsstuderande inte vålla några större problem.

För att tillräcklig anknytning till Sverige skall föreligga bör dessutom krävas att den enskilde skall vara bosatt här i landet innan studier påbörjas i ett annat land.

För tveksamma fall föreslår utredningen att studerande skall kunna inhämta ett bindande förhandsbesked från försäkringskassan. Enligt utredningen skall det i ett förhandsbesked anges om den enskilde skall anses bosatt i Sverige. Utredningen föreslår att även biståndsarbetare m.fl. (se avsnitt 8.5) skall kunna få sådant förhandsbesked. Riksförsäkringsverket avstyrker i sitt remissyttrande att det införs förhandsbesked för de utlandsstuderande.

Med bindande förhandsbesked ökas förutsebarheten av konsekvenserna av studier utomlands. Regeringen anser dock att fördelarna med ett förhandsbesked måste vägas mot det merarbete som en ordning med bindande förhandsbesked medför.

Regeringen anser att kravet på förutsebarhet för de utlandsstuderande kan upprätthållas genom särskilda informationsinsatser som riktas till de grupper som kan tänkas avse att studera utomlands. Information om försäkringsförhållandena vid utlandsstudier kan lämnas av försäkringskassan och t.ex. när en person ansöker om studiemedel för utlandsstudier.

Mot bakgrund av det anförda föreligger det enligt regeringens mening inte tillräckliga skäl för att införa bindande förhandsbesked för de utlandsstuderande. Vi anser således att utredningens förslag om bindande förhandsbesked för de utlandsstuderande inte skall genomföras.

Studerande som kommer till Sverige för att studera

Beträffande utlandsstuderande förekommer också en omvänd situation mot den ovan behandlade. Därmed avses personer som lämnar sitt boplatansland för att studera i Sverige. Den föreslagna specialregleringen för utlandsstuderande som lämnar Sverige innebär att den skyddade personkretsen inom den boplatansbaserade försäkringen utvidgas i förhållande till huvudbestämmelsen om boplatans här i landet. Regeringens förslag bygger på principen att utlandsstuderande skall i första hand vara försäkrade där de har sitt egentliga hemvist. Detta synsätt måste tillämpas även på utlandsstuderande som kommer till Sverige för att studera. Annars kommer två motstridiga principer för försäkringstillhörighet att gälla för de utlandsstuderande. Enligt den ena skulle den studerande vara försäkrad i sitt boplatansland, medan den andra skulle innebära att studielandet skall svara för försäkringen.

Socialförsäkringen skulle få en alltför utsträckt tillämpning på utlandsstuderande, om den skulle omfatta både dem som kommer hit och dem som lämnar Sverige. Regeringen anser det inte rimligt att låta svensk socialförsäkring bära kostnader för personer som vistas här i landet enbart för att studera och som har sin huvudanknytning till ett annat land. I dessa fall är det nämligen fråga om en tillfällig vistelse i Sverige. De särskilda bestämmelser vi föreslår för personer som lämnar Sverige för att studera i ett annat land innebär en utvidgning av den skyddade personkretsen. Vi anser att den skyddade personkretsen i motsvarande utsträckning bör begränsas vad gäller dem som kommer hit för att studera. Mot denna bakgrund bör det införas en särskild boplatansbestämmelse för dem som kommer hit för att studera. Regeringen föreslår att den som kommer till Sverige för att studera skall anses boplatans här endast om han eller hon är berättigad till utbildningsbidrag för doktorander. Eftersom s.k. gäststuderande inte är berättigade till studiestöd kommer denna grupp inte att anses som boplatans här i landet.

Reglerna för dem som studerar här i landet skall även gälla medföljande familjemedlemmar.

Regeringens förslag: I likhet med vad som gäller i dag skall socialförsäkringen vara utsträckt för utsända statsanställda och deras medföljande familjemedlemmar.

Den som av en svensk statlig arbetsgivare sänds ut till ett annat land för arbete för dennes räkning skall under hela utsändningstiden utan tidsbegränsning omfattas av såväl den bosättningsbaserade som den arbetsbaserade försäkringen. Medföljande familjemedlemmar skall under samma tid omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen. En förutsättning för att den utsände skall omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen skall vara att denne vid något tidigare tillfälle har varit bosatt här i landet.

Den som av en annan stat sänds ut till Sverige för arbete här för arbetsgivarens räkning skall inte omfattas av svensk socialförsäkring.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte kommenterat förslaget. *Riksförsäkringsverket* instämmer i förslaget. *Arbetsgivarverket* anför att det förekommer att arbetstagare som arbetat utomlands för en statlig arbetsgivare inte omfattas av AFL, t.ex. förflyttningspliktiga UD-tjänstemän som har varit tjänstlediga för arbete i en internationell organisation. Verket anför att dessa vid återgång till tjänst hos utrikesförvaltningen utan att återvända till Sverige har nekats inskrivning i försäkringskassan.

Bakgrund: Socialförsäkringen är i dag utsträckt för statsanställda som tjänstgör utomlands och deras medföljande familjemedlemmar. Enligt huvudregeln i AFL anses en försäkrad som lämnar Sverige fortfarande bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall enligt en särskild bestämmelse emellertid anses bosatt i Sverige under hela utsändningstiden även om denna är avsedd att vara längre än ett år. Detta gäller även medföljande make eller därmed likställd samt medföljande barn som inte har fyllt 18 år. Syftet med den bestämmelsen är att statens utsända tjänstemän och deras medföljande familjemedlemmar *fortfarande* skall anses bosatta här i landet även om utlandsvistelsen är avsedd att vara längre tid än ett år. Ifrågavarande bestämmelser medför att den utsändes familjemedlemmar automatiskt blir försäkrade enligt AFL under den tid den anställde vistas utomlands. Denna effekt uppkommer oavsett om make och barn tidigare varit försäkrade. Försäkringsskyddet tillkommer även den med vilken en utsänd gifter sig och de barn som föds utomlands, liksom de barn mannen eller hustrun medför i äktenskapet.

Med utsändningstid avses enligt förarbetena till utsändningsregeln för statsanställda den tid under vilken den anställde har förordnande från arbetsgivaren att tjänstgöra utomlands. Ett tidigare bemyndigande för regeringen att för vissa kategorier utsända göra undantag från dessa bestämmelser har slopats i samband med reformeringen av ålderspensions-systemet, eftersom det saknar nämnvärd praktisk betydelse.

Även arbetsskadeförsäkringen är utsträckt för den aktuella gruppen. Om regeringen inte föreskriver annat, skall en arbetstagare som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för dennes räkning vara försäkrad för arbetsskada.

De särskilda utsändningsreglerna för statsanställda infördes bl.a. för att undanröja en bristande överensstämmelse mellan skyldigheter och rättigheter i förhållande till svenska staten för personer som hade sänts ut för tjänstgöring utomlands och fick lön av svenska staten. De av staten utsända kyrkobokfördes i regel där de var kyrkobokförda vid avresan. Motsvarande gäller numera folkbokföringen (14 § FBL). Vidare beskattades de statsanställdas löner i Sverige. Mot denna bakgrund gjorde man en utvidgning på förmånssidan genom att införa nämnda bestämmelser för statsanställda.

Skälen för regeringens förslag: Nuvarande ordning innebär att anställda hos en svensk statlig arbetsgivare vid utsändning till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning omfattas av svensk socialförsäkring under hela utsändningstiden oavsett dess längd. De skäl som har lagts till grund härför anser vi alltjämt tala för att dessa personer skall omfattas av svensk socialförsäkring. Motsvarande bör gälla även deras medföljande familjemedlemmar.

De som är anställda hos en statlig arbetsgivare skall således vid utsändning normalt omfattas av *hela* socialförsäkringen. Med hänsyn till att socialförsäkringen skall delas i en bosättningsbaserad och en arbetsbaserad gren behövs särskilda bestämmelser om dessa personers tillhörighet till de två försäkringsgrenarna. Genom dessa bestämmelser skall försäkringsskyddet för de statsanställda som är utsända inte begränsas av de allmänna ettårsreglerna inom den bosättningsbaserade respektive arbetsbaserade försäkringsgrenen. Den som av en svensk statlig arbetsgivare utsänds för arbete för dennes räkning i ett annat land skall anses utföra arbete i Sverige under hela utsändningstiden även om den överstiger ett år. På grund härav skall den utsände omfattas av den arbetsbaserade försäkringen. Vidare skall den som av en svensk statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för dennes räkning fortfarande anses bosatt här. Detta medför att han eller hon skall fortsätta att omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen.

Förslaget innebär att endast den utsände omfattas av den arbetsbaserade försäkringen. Medföljande familjemedlemmar omfattas endast av den bosättningsbaserade försäkringen, om de inte själva kvalificerar sig för den arbetsbaserade försäkringen. Det förhållandet att en medföljande make eller därmed likställd under utlandsvistelsen anses bosatt i Sverige medför dock att vederbörande i ett hänseende kommer att omfattas även av den arbetsbaserade försäkringen. Som tidigare har utvecklats i avsnitt 7.3 skall denne nämligen anses försäkrad för inkomstgrundad ålderspension såvitt gäller tillgodoräknande av pensionsrätt för barnår.

Vad gäller frågan om försäkringstillhörighet för en statsanställd som vid tidpunkten för utsändningen varken är bosatt eller tjänstgör i Sverige, dvs. en person som inleder sin tjänstgöring för en svensk statlig arbetsgivare med att arbeta i ett annat land (s.k. direktutsändning), vill vi anföra följande. EG-rätten utgår från att statsanställda skall omfattas av lagstiftningen i den medlemsstat som gäller för den förvaltning som sysselsätter

dem (art 13.2d i förordning 1408/71). Nuvarande nationella bestämmelser om anställda som utsänds av en svensk statlig arbetsgivare bygger på denna princip. En förutsättning för att omfattas av socialförsäkringen, när förordning 1408/71 inte är tillämplig, har hittills varit att den anställde vid tidpunkten för utsändningen är bosatt i Sverige.

Som tidigare framgått innebär regeringens förslag att socialförsäkringen delas upp i en arbetsbaserad gren och en bosättningsbaserad gren. För att omfattas av arbetsbaserade förmåner kommer det inte att krävas att den anställde är bosatt i Sverige. När det gäller bosättningsbaserade förmåner kommer kravet på bosättning i Sverige att kvarstå. En möjlighet är att låta direktutsända enbart omfattas av den arbetsbaserade försäkringen. För att nå samordningsvinster och en förenklad administration vad gäller olika kategorier av utsända statsanställda, föreslår emellertid regeringen att även direktutsända skall omfattas av hela socialförsäkringen. På så sätt uppnås en överensstämmelse i behandlingen av utsända som omfattas av EG-rätten och de som täcks enbart av nationella bestämmelser. Under förutsättning att fråga är om utsändning och inte lokalanställning kommer således den statsanställdes arbete utomlands att anses som arbete i Sverige. Vidare kommer den utsände att anses som bosatt i Sverige. En förutsättning för att omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen bör vara att den utsände vid något tillfälle har varit bosatt i Sverige.

Liksom hittills (jmf. prop. 1984/85:78 s.116) bör även den med vilken en utsänd gifter sig och de barn som föds utomlands, liksom de barn mannen eller hustrun medför i äktenskapet, anses bosatta i Sverige. För den statsanställda och de medföljande familjemedlemmarna kommer detta att gälla under hela utsändningstiden, dvs. den tid under vilken den anställde har förordnande från arbetsgivaren att tjänstgöra utomlands. Visserligen innebär detta ett avsteg från principen att en särreglering av bosättningsbegreppet även i framtiden bör vara begränsad till förlängning av tidigare etablerad bosättning här i landet. Undantaget kommer dock endast att gälla för statsanställda och av de skäl som angivits ovan.

En förutsättning för att anses som utsänd är naturligtvis att den enskilde inte är lokalanställd av svenska staten utomlands. Den som är anställd av en svensk utlandsmyndighet är således inte att anse som utsänd.

Med utsänd avses i detta sammanhang en person som är anställd i Sverige men som skall tjänstgöra utomlands, t.ex. på grund av ett särskilt placeringsbeslut. Fråga kan också vara om en person som är tjänstledig från en tjänst hos en statlig myndighet i Sverige för att utföra arbete utomlands för en annan svensk statlig myndighet. Utsändning föreligger bl.a. när regeringen anställer en person för tjänstgöring utomlands, t.ex. som specialattaché eller försvarsattaché.

Något behov av att förena de särskilda bestämmelserna om utsända statsanställda med bemyndigande för regeringen att för vissa kategorier utsända göra undantag finns inte. Bemyndigandet i 1 kap. 1 § fjärde stycket i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring bör därför slopas.

Regeringens förslag beträffande statsanställda som utsänds från Sverige bygger på principen att den utsände skall vara försäkrad i anställningslandet. Motsvarande princip bör upprätthållas när en anställd hos en utländsk statlig arbetsgivare sänds hit för arbete här för arbetsgivarens räkning. Regeringen föreslår därför att den hitsände statsanställda under utsändningstiden, oavsett dess varaktighet, inte skall anses bosatt här i landet. Inte heller skall det arbete han under sagda tid utför för den utsändande arbetsgivarens räkning anses som arbete i Sverige. Det torde i praktiken endast vara fråga om ett fåtal fall.

8.4 Särskilt angående ambassadanställda m.fl.

Regeringens förslag: Den som tjänstgör vid en utländsk stats beskickning eller karriärkonsulat i Sverige skall vid tillämpningen av bestämmelserna om socialförsäkringen anses bosatt i Sverige, om det är förenligt med konventionerna om diplomatiska respektive konsulära förbindelser. Detta gäller även medföljande familjemedlemmar.

Ett arbete vid en utländsk stats beskickning eller karriärkonsulat skall medföra att arbetstagaren omfattas av den arbetsbaserade försäkringen, om detta är förenligt med konventionerna om diplomatiska respektive konsulära förbindelser. Den som med tillämpning av det anförda skall vara försäkrad enligt den arbetsbaserade försäkringen skall omfattas även av arbetsskadeförsäkringen och inkomstgrundad ålderspension.

En person som på grund av anknytning till en internationell organisation omfattas av bestämmelserna i 4 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall skall på motsvarande sätt som i dag omfattas av såväl den bosättningsbaserade som den arbetsbaserade försäkringen endast i den mån detta är förenligt med vad som följer av tillämplig stadga eller avtal som anges i bilagan till den lagen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: *Riksskatteverket* anser att det bör övervägas om de lokalanställda inte skall betala egenavgifter på löner från ambassaden i stället för att dessa skall betala arbetsgivaravgifter. *Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS)* anför att lokalanställda enligt förordning (EEG) nr 1408/71 normalt omfattas av lagstiftningen i arbetslandet men att medborgare i den sändande staten kan välja att omfattas av lagstiftningen i den staten. Enligt förslaget skall de lokalanställda vara försäkrade i Sverige. Detta innebär enligt AMS att möjligheten att välja den sändande statens försäkring försvinner, vilket strider mot förordning nr 1408/71.

Bakgrund: Bestämmelser om personer som tjänstgör vid ambassader och konsulat finns i Wienkonventionerna om diplomatiska (1961) respektive konsulära (1963) förbindelser som har ratificerats av Sverige. Enligt konventionen om diplomatiska förbindelser är den personkrets som skall undantas från den mottagande statens lagstiftning om social trygghet begränsad till den diplomatiska personalen samt medlemmar av

beskickningen i övrigt som är medborgare i den sändande staten eller i tredje stat och inte heller är stadigvarande bosatta i den mottagande staten. Samma regler gäller för en diplomatisk företrädarens privat tjänare om denne omfattas av den sändande statens eller tredje stats lagstiftning om social trygghet. Wienkonventionen om konsulära förbindelser föreskriver för både karriärkonsuler och all övrig personal som är knuten till konsulat som förestås av en karriärkonsul att de, om de är medborgare i den sändande staten, är undantagna från den mottagande statens lagstiftning endast om de är utsända och således inte om de är stadigvarande bosatta i den mottagande staten. Beträffande konsulatmedlemmars privat tjänare gäller att de är undantagna från den mottagande statens lagstiftning på samma villkor som privat tjänare hos en diplomatisk företrädare.

Antalet lokalanställda personer vid utländska ambassader i Sverige kan uppskattas till 600-800. Dessa personer undantas inte genom Wienkonventionerna från svensk socialförsäkringslagstiftning. Utöver den lokalanställda personalen finns personal som följt med från det sändande landet för att arbeta vid de olika ambassaderna. Dessa personer åtnjuter emellertid immunitet på socialförsäkringsområdet.

Skälen för regeringens förslag: I dag gäller sammanfattningsvis följande. Den s.k. lokalanställda personalen vid utländska beskickningar och karriärkonsulat i Sverige är till följd av bosättning i Sverige berättigade till förmåner enligt bl.a. AFL. Detsamma gäller anställda hos en arbetsgivare som tillhör en sådan beskickning eller ett sådant konsulat (privat tjänare m.fl.). För att arbetstagaren skall tillgodoräknas pensionsgrundande inkomst krävs att en ATP-förbindelse/förbindelse enligt LIP tecknas. Enligt praxis omfattas de lokalanställda däremot inte av arbetskadeförsäkringen. Om arbetsgivaren har tecknat en ATP-förbindelse/förbindelse enligt LIP som omfattar lokalanställda skall denne betala tilläggspensionsavgift (numera ålderspensionsavgift). Arbetsgivaren är däremot inte skyldig att betala andra socialavgifter.

Enligt regeringens uppfattning bör arbete som utförs av lokalanställd personal på beskickningar och konsulat i Sverige i socialförsäkringshänseende behandlas på samma sätt som annat arbete i Sverige. Det är också den huvudprincip som gäller enligt förordning 1408/71 (art. 16). Det finns, som vi ser det, inget godtagbart skäl att behandla personer som arbetar vid en beskickning eller ett konsulat för ett land utanför EU (eller EES) annorlunda än personer som arbetar vid beskickningar eller konsulat för länderna inom gemenskapen.

Som anförts i de allmänna övervägandena skall enhetliga villkor gälla för likartade förmåner. Vad gäller den arbetsbaserade försäkringen skall det grundläggande försäkringsvillkoret vara att den enskilde har arbete i Sverige. Den som uppfyller detta villkor skall vara försäkrad för samtliga arbetsbaserade förmåner. Detta innebär att den arbetsbaserade försäkringen skall utvidgas för de lokalanställda som i dag är försäkrade enligt AFL till att omfatta även tilläggspension, inkomstgrundad ålderspension och arbetsskadeförsäkring. Avsteg från den angivna principen bör göras endast i den mån det följer av internationella överenskommelser som Sverige ingått.

Regeringen föreslår att bestämmelserna om den bosättningsbaserade respektive arbetsbaserade försäkringen (se avsnitt 6 och 7) skall gälla

även anställda vid utländska beskickningar och karriärkonsulat här i landet samt deras betjäning, om det är förenligt med den i Wien den 18 april 1961 avslutade konventionen om diplomatiska förbindelser (SÖ 1961:1) respektive den i Wien den 24 april 1963 avslutade konventionen om konsulära förbindelser (SÖ 1974:10). Vid bedömningen av vilka personkategorier som skall omfattas av svensk socialförsäkring måste beaktas konventionernas bestämmelser om immunitet och privilegier. Av intresse är främst bestämmelserna i artiklarna 33, 37 och 38 i konventionen om diplomatiska förbindelser respektive artiklarna 48 och 71 i konventionen om konsulära förbindelser. För personer som enligt konventionerna anses stadigvarande bosatta i den mottagande staten gäller begränsningar för immunitet och privilegier, vilket har betydelse för om den enskilde kan omfattas av svensk socialförsäkring. Underlag för bedömningen av om en person är att anse som stadigvarande bosatt enligt konventionerna kan lämnas av Utrikesdepartementet (protokollet). Den som vid tillämpningen av konventionerna inte undantas från svensk socialförsäkring skall vid tillämpningen av bestämmelserna i socialförsäkringslagen anses bosatt i Sverige. Vidare skall i ett sådant fall arbete som en sådan person utför vid tillämpningen av bestämmelserna i socialförsäkringslagen anses som arbete i Sverige. Även den försäkrades familj skall i sådana fall anses bosatt i Sverige.

Beträffande Arbetsmarknadsstyrelsens påpekande att lokalanställda enligt EG-rätten (art. 16 i förordning 1408/71) skall omfattas av arbetslandets lagstiftning, men att medborgare i den sändande staten kan välja att omfattas av lagstiftningen i den staten, vill vi anföra följande. Bestämmelserna i EG-rätten har företräde framför nationell lag. För tydlighets skull föreslås dessutom en uttrycklig bestämmelse om att EG-rätten har företräde framför den nu föreslagna socialförsäkringslagen. De lokalanställda fräntas således inte möjlighet att välja det sändande landets lagstiftning.

Vad gäller Riksskatteverkets förslag om uttag av egenavgifter kan följande nämnas. Frågan om avgifter vad avser den aktuella personkategorins inkomster kräver särskilda överväganden. Avgiftsfrågan får tas upp i samband med den beredning av utredningens förslag i betänkandet (SOU 1998:67) Socialavgiftslagen som pågår inom Finansdepartementet.

Immunitet och privilegier gäller också för personer som har anknytning till internationella organisationer. En förteckning över sådana organisationer och personkategorier har intagits som bilaga till lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. I nämnda bilaga har också förtecknats tillämpliga stadgor och avtal. I en del av dessa finns bestämmelser om tillhörighet för tjänstemän vid Världssjöfartsuniversitetet i Malmö och deras familjemedlemmar. Försäkringstillhörigheten för sådan person skall liksom i dag bedömas enligt respektive avtal eller stadga. Vi föreslår i sak ingen ändring för dessa persongrupper jämfört med nuvarande bestämmelser.

Regeringens förslag: Den bosättningsbaserade försäkringen skall vara utsträckt för en i Sverige bosatt person som arbetar utomlands för svenska trossamfund eller svenska ideella organisationer som bedriver biståndsverksamhet.

De som för sådana organisationer tjänstgör utomlands skall vara försäkrade i Sverige såvitt avser den bosättningsbaserade försäkringen, om utlandsvistelsen kan antas vara längst fem år. Detta gäller även medföljande familjemedlemmar.

Utredningens förslag motsvarar regeringens såvitt gäller att den bosättningsbaserade försäkringen skall vara utsträckt för biståndsarbetare m.fl. när dessa tjänstgör utomlands. Dock föreslår utredningen att detta skall gälla oberoende av utlandsvistelsens längd, om den enskilde fortfarande har väsentlig anknytning till Sverige. Enligt utredningens förslag skall det utsträckta försäkringsskyddet gälla endast vid tjänstgöring i utvecklingsland. Vidare föreslår utredningen att biståndsarbetare m.fl. från försäkringskassorna skall kunna få bindande förhandsbesked i frågan om han eller hon skall anses bosatt i Sverige under utlandsvistelsen.

Remissinstanserna: *Riksförsäkringsverket* anser att väsentlig anknytning till Sverige inte skall vara något försäkringsvillkor utan att det i stället bör användas en tidsfrist på fem år. Verket ser inte någon anledning att använda begreppet utvecklingsland samt avstyrker att det införs bindande förhandsbesked. *Riksskatteverket* anför att bosättningsbegreppet för biståndsarbetarna inte överensstämmer med folkbokföringen, varför försäkringskassan måste kontrollera om de som avregistrerats som utflyttade skall omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen. Verket framhåller att erforderliga uppgifter då inte kan hämtas från folkbokföringen. *Stockholms läns allmänna försäkringskassa* anför att det kommer att föreligga stor osäkerhet om begreppet väsentlig anknytning innan detta har utvecklats i praxis.

Forum Syd välkomnar att biståndsarbetare och missionärer erkänns som en speciell personkategori samt anför att i detta hänseende bör det vara lika regler inom den arbetsbaserade försäkringen som den bosättningsbaserade. Vidare anser Forum Syd att begreppet väsentlig anknytning till Sverige skall förtydligas och kompletteras med en tidsgräns på sex år. Vidare önskar Forum Syd förtydligande av rätten till sjukvård i Sverige under utlandsvistelse. Enligt Forum Syd behövs inte någon förteckning över utvecklingsländer, eftersom även ett väl utvecklat land kan ha eftersatta grupper och etniska minoriteter. Forum Syd anser att denna personkategori skall ha rätt till arbetslöshetsförsäkring samt att tjänstgöringstiden utomlands skall vara beräkningsunderlag för pension.

Nämnden för Svenska kyrkans mission och *Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet* välkomnar att det i den bosättningsbaserade försäkringen tas hänsyn till behoven hos den aktuella gruppen. Dock anser nämnden att begreppet utvecklingsland bör bytas mot *annat land*. Vidare anför nämnden att begreppet *väsentlig anknytning* är för vagt, vilket skapar osäkerhet för den som söker utlandstjänst. Enligt nämnden bör det

gälla en tidsgräns på sex år, medan graden av väsentlig anknytning kan vara avgörande tiden därefter. Beträffande den arbetsbaserade försäkringen föreslår nämnden att den aktuella gruppens utlandsarbete skall anses som arbete i Sverige såvitt gäller tilläggspension och arbetslöshetsförsäkring. Enligt nämnden innebär utredningens förslag rörande den arbetsbaserade försäkringen klara försämringar för personal utanför EU/EES-området. Vidare framhåller nämnden att tillhörighet till pensionssystemet är en långsiktig trygghet, som är viktig för den enskilde och därmed för möjligheterna att rekrytera kvalificerad personal. *Svenska missionsrådet* befarar att det kan bli svårt att avgöra vad som utgör väsentlig anknytning till Sverige. Vidare befaras att det kan bli mycket svårt att skapa kriterier för vilka länder som är utvecklingsländer. Rådet anser det helt oacceptabelt om rätt till ersättning från arbetslöshetsförsäkring och arbetsskadeförsäkring skall föreligga endast om anställningen utomlands är högst ett år.

Bakgrund: För de biståndsarbetare m.fl. som utsänds av en statlig arbetsgivare skall gälla de särskilda bestämmelser om utsändning av statsanställda som tidigare behandlats i avsnitt 8.3. Beträffande de biståndsarbetare m.fl. som tjänstgör utomlands för enskilda svenska organisationer kan följande nämnas. I det följande avses, om inte annat anges, med biståndsarbetare även missionärer m.fl.

De enskilda organisationerna svarar för en betydande del av svenska biståndsinsatser i utvecklingsländerna och i katastrofdrabbade områden. Bland de enskilda organisationer som är verksamma på detta område finns stora svenska folkrörelser, missionsamfund och församlingar, internationellt verksamma organisationer, stödgrupper, ideella föreningar m.m. En stor del av dessa organisationer finansieras genom medlemsavgifter, enskilda fonder, frivilligt insamlade medel och genom ideellt arbete. Det internationella biståndsarbete som bedrivs av dessa organisationer finansieras delvis även med statliga biståndsmedel, oftast genom bidrag från Styrelsen för internationell utveckling (SIDA). Härigenom utgör de enskilda organisationernas biståndsinsatser en väsentlig del av den svenska biståndspolitik.

I Sverige finns drygt 400 enskilda organisationer, som är verksamma i internationell biståndsverksamhet. Till denna verksamhet har knutits uppskattningsvis 2 000 biståndsarbetare. De biståndsarbetare som rekryteras för biståndsprojekt i utvecklingsländerna är ofta kvalificerade personer som under en begränsad tid vill göra en ideell insats inom utvecklings- och katastrofbiståndet. Vanligen rekryteras de för arbete i ett utvecklingsland under en tid av minst två år.

Biståndsarbetare hos enskilda organisationer som bedriver biståndsverksamhet omfattas vid tjänstgöring utomlands i dag av ettårsregeln i 1 kap. 3 § första stycket AFL, om inte annat föreskrivs.

För biståndsarbetare finns i dag särbestämmelser om *sjukpenninggrundande inkomst (SGI)*, *föräldrapenning*, bosättningstid för *folkpension* och *allmänt barnbidrag*. Dessa bestämmelser är tillämpliga på personer som av Svenska kyrkan, ett svenskt trossamfund, ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet varit sända till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning.

Enligt 3 kap. 5 b § AFL skall SGI för den försäkrade vid återkomsten till Sverige fastställas till lägst det belopp som gällde vid utresan (s.k. vilande SGI). Detta gäller om utlandsvistelsen har varat högst tre år. Bestämmelsen omfattar även biståndsarbetarens medföljande make eller därmed likställd. Vid prövning av om en biståndsarbetare uppfyller vissa villkor för föräldrapenning bortses enligt 4 kap. 9 § tredje stycket AFL från utlandsvistelse som varat högst tre år. Detta gäller villkoren om viss tids inskrivning hos försäkringskassan och om försäkring för viss sjukpenning. Vid beräkning av bosättningstid för rätt till folkpension tillgodoräknas enligt 5 kap. 6 § c AFL den tid under vilken den enskilde varit utsänd för arbete för arbetsgivarens räkning, om utlandsvistelsen varat längst tre år i följd. Detta gäller emellertid endast för svenska medborgare. Beträffande försäkringstid för garantipension förekommer en motsvarande bestämmelse i 2 kap. 4 § lagen om garantipension. Enligt 1 § tredje stycket lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag anses medföljande barn till den som tillhör ifrågavarande personkrets bosatt här, om utlandsvistelsen är *avsedd* att vara längst tre år.

Skälen för regeringens förslag: Den biståndsverksamhet som bedrivs av svenska enskilda ideella organisationer är ett väsentlig inslag i det samlade svenska biståndet. Det är därför ett allmänt svenskt intresse att denna verksamhet kan stödjas.

I organisationernas biståndsverksamhet ingår som ett centralt moment att biståndsarbetare, präster, missionärer och andra funktionärer sänds ut från Sverige för att direkt eller indirekt ta del i det praktiska biståndsarbetet utomlands. Sådan tjänstgöring är ofta förenad med personliga uppoffringar för funktionärerna vad gäller ekonomiska och sociala villkor. Det ligger i sakens natur att sådan tjänstgöring ofta är förlagd till länder med mindre utvecklade system för social trygghet än som förekommer i Sverige.

Det finns, som tidigare nämnts, i dag olika bestämmelser som syftar till att ge biståndsarbetarna ett förstärkt socialförsäkringsskydd under tjänstgöring utomlands. De skäl som ligger bakom dessa gynnande särbestämmelser anser regeringen fortfarande har bärkraft. Den aktuella persongruppen bör avgränsas på samma sätt som i dag, dvs. fråga är om personer som är anställda i vissa organisationer. Liksom i dag skall även medföljande familjemedlemmar ingå i personkretsen.

Den bosättningsbaserade försäkringen

De enskilda organisationernas biståndsarbetare omfattas vid tjänstgöring utomlands av ettårsregeln i AFL, dvs. de anses enligt huvudregeln i 1 kap. 3 § första stycket AFL bosatta här i landet endast om vistelsen utomlands är avsedd att vara längst ett år. Som framgår av avsnitt 6.2 föreslår vi att en allmän ettårsregel skall gälla inom den bosättningsbaserade försäkringen. Biståndsarbetare som sänds ut av en statlig arbetsgivare omfattas av den särskilda bosättningsregeln för statsanställda, vilket innebär att dessa anses bosatta här i landet under hela utsändningstiden. Vårt förslag avser de fall i vilka de enskilda organisationernas biståndsarbetare m.fl. med hänsyn till utlandstjänstgöringens längd inte kan anses bosatta här i landet enligt den allmänna ettårsregeln.

En central tanke bakom förslaget att indela socialförsäkringen i en bosättningsbaserad och arbetsbaserad gren är att i möjligaste mån använda enhetliga försäkringsvillkor för likartade förmåner. Det är enligt regeringens mening olämpligt att ha olika bosättningsbegrepp från förmån till förmån. Vad gäller den bosättningsbaserade försäkringen anser vi därför att det skall införas en särskild bosättningsbestämmelse för den aktuella gruppen biståndsarbetare m.fl. Liksom när det gäller statsanställda biståndsarbetare skall den bosättningsbaserade försäkringens ettårsregel inte tillämpas på dem som sänds ut av enskilda organisationer, när det är fråga om utlandsvistelse under längre tid än ett år. Denna särskilda bosättningsbestämmelse för biståndsarbetare i enskild tjänst får generell tillämpning på biståndsarbetarna när det gäller rätten till bosättningsbaserade förmåner. Detta innebär att, om en biståndsarbetare under tjänstgöring utomlands skall anses bosatt i Sverige, han eller hon kommer att omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen, vilket innebär en utvidgning med avseende på antalet förmåner, bl.a. beträffande underhållsstöd. Biståndsarbetaren fortsätter med andra ord att vara *försäkrad*. Vad gäller frågor rörande *utgivande av förmåner* vid vistelse utomlands hänvisas till avsnitt 10.

För närvarande gäller bl.a. att en biståndsarbetare som bosättningstid för folkpension får tillgodoräkna sig utsändningstid, om utlandsvistelsen varat längst tre år i följd. Denna treårsfrist återkommer vid bedömning av rätten till barnbidrag, föräldrapenning och SGI. Som framgår av det ovan redovisade tillämpas i dag emellertid utsändningstider på upp till fem år. Vi anser därför att de nuvarande treårsreglerna för biståndsarbetare inte längre fyller sitt syfte. Den godtagbara tiden för utsändning bör justeras så att den blir mer anpassad till biståndsarbetarnas faktiska tjänstgöringsförhållanden.

Enligt utredningen torde en väl tilltagen tidsfrist kunna öka risken för att även personer med svag anknytning till Sverige kommer att omfattas av socialförsäkringen under lång tid.

Under remissbehandlingen har framkommit kritik mot förslaget att det skall krävas att den enskilde biståndsarbetaren har väsentlig anknytning till Sverige för att anses bosatt här under utlandstjänstgöringen. Vanligen torde det vara så att ju längre tid en utlandsvistelse pågår desto svagare blir anknytningen hit. Med en sådan utformning av bosättningsbegreppet kan det enligt regeringens mening vara svårt för den enskilde att bedöma om han eller hon under en avsedd utlandstjänstgöring kommer att omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen. Villkoren för att omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen bör i stället anpassas till biståndsarbetarnas tjänstgöringsförhållanden genom att den nuvarande tidsgränsen förlängs till fem år. Flertalet biståndsarbetare torde under en sådan tid ha tillräcklig anknytning till Sverige för att kunna anses bosatta här med avseende på socialförsäkringen. En förutsättning för tillämpning av denna särskilda bosättningsregel skall, liksom i dag, vara att den enskilde är bosatt här omedelbart före den aktuella utlandstjänstgöringen. Den föreslagna bosättningsregeln för biståndsarbetare innebär nämligen att den enskilde fortfarande skall anses bosatt här. Detta får ökad betydelse, eftersom det för tillgodoräkning av bosättningstid för folkpension

respektive försäkringstid för garantipension inte längre skall uppställas krav på svenskt medborgarskap.

Några skäl för att utsträcka den bosättningsbaserade försäkringen utöver fem år har inte framkommit. Genom att tillämpa en fast tidsgräns vinnns den fördelen att det blir lättare för den enskilde att på förhand bedöma om han eller hon kommer att vara försäkrad. Detta minskar också behovet av att kunna få bindande förhandsbesked. Vidare kan de handläggande myndigheterna bedöma bosättningsfrågan utan ingående utredning om den enskildes förhållanden. Med en bosättningsbestämmelse som bygger på en fast tidsgräns uppnås således vissa administrativa vinster jämfört med utredningens förslag.

Enligt utredningens förslag skall den utvidgande bosättningsregeln för biståndsarbetare vara tillämplig endast vid tjänstgöring i utvecklingsland. En sådan avgränsning av tillämpningsområdet skulle, såsom Nämnden för Svenska kyrkans mission har påpekat, medföra att det för personal i samma organisation och med likartat uppdrag kommer att gälla olika villkor beroende på arbetsland. Enligt regeringens mening bör det utvidgade bosättningsbegreppet för biståndsarbetare gälla även vid tjänstgöring i t.ex. katastrofdrabbade områden. Tillämpningen av det utvidgade bosättningsbegreppet kan därför inte begränsas till verksamhet i utvecklingsland. Liksom i dag bör det vara tillräckligt att fråga är om tjänstgöring i annat land än Sverige. Med hänsyn härtill uppkommer det inte något behov av att införa en ordning med bindande förhandsbesked i bosättningsfrågan.

Reglerna för biståndsarbetare m.fl. skall även gälla medföljande familjemedlemmar.

Den arbetsbaserade försäkringen

Vad gäller de arbetsbaserade förmånerna föreslår utredningen inte några nya särbestämmelser för biståndsarbetarna. Däremot föreslås för denna grupp vissa ändringar beträffande bestämmelserna om s.k. vilande SGI och om vissa villkor för föräldrapenning.

Remisskritik förekommer mot de konsekvenser utredningens samlade förslag får för biståndsarbetarna såvitt gäller arbetslöshetsersättning jämte intjänande av tilläggspension och inkomstgrundad ålderspension.

Som redovisats i avsnitt 5.1 föreslår regeringen, till skillnad från utredningen, att arbetslöshetsförsäkringen inte skall hänföras till socialförsäkringen. Något förslag rörande arbetslöshetsförsäkringen läggs därför inte fram. Möjligheterna för biståndsarbetare att uppbära arbetslöshetsförmåner påverkas således inte av våra förslag.

Hittillsvarande ordning med s.k. överhoppningsbar tid vid bestämmande av SGI respektive prövning av vissa villkor för föräldrapenning över garantinivån anser vi i princip skall behållas. I enlighet med vad vi anfört om bosättningsbegreppet för biståndsarbetarna skall, till skillnad från vad utredningen föreslår, den överhoppningsbara tiden förlängas till fem år. Den skall således varken vara beroende av om det föreligger väsentlig anknytning till Sverige eller att fråga är om tjänstgöring i ett utvecklingsland. Beträffande föräldrapenning över garantinivån innebär detta att man vid prövning av om en biståndsarbetare uppfyller villkoret

om minst 240 dagars försäkring för en sjukpenning över garantinivån i följd före barnets födelse eller beräknade tidpunkt härför skall bortse från tiden för utlandsvistelsen, om biståndsarbetaren under den tiden anses bosatt här enligt den föreslagna särskilda bosättningsregeln.

En central tanke bakom regeringens förslag är att enhetliga villkor i möjligaste mån skall gälla för likartade förmåner. Det grundläggande försäkringsvillkoret inom den arbetsbaserade försäkringen skall vara att den enskilde arbetar i Sverige. Som tidigare redovisats i de allmänna övervägandena (avsnitt 5.3) föreslås att medborgarskap inte skall tillmätas någon betydelse inom socialförsäkringen, om det inte gäller tillämpning av något internationellt avtal. Svenskt medborgarskap skall med andra ord inte vara något villkor för att omfattas av svensk socialförsäkring. Något avsteg från denna princip med avseende på biståndsarbetare bör inte göras.

I vissa fall skall arbete utomlands anses som arbete i Sverige. Den som uppfyller villkoret om arbete i Sverige skall omfattas av den arbetsbaserade försäkringen i sin helhet. Det skulle enligt vår mening emellertid vara orimligt att låta biståndsarbetare i enskild tjänst omfattas av hela den arbetsbaserade försäkringen under en utlandstjänstgöring som överstiger ett år. En sådan ordning skulle för övrigt föranleda att de enskilda organisationerna på biståndsarbetarnas löner skall betala samtliga arbetsgivaravgifter, således inte bara ålderspensionsavgift.

Mot bakgrund av framförd remisskritik vill vi anföra följande beträffande frågan om biståndsarbetare hos enskilda organisationer bör vara försäkrade för tilläggspension och inkomstgrundad ålderspension även vid utlandstjänstgöring som överstiger ett år. Som tidigare konstaterats kan det knappast komma i fråga att utsträcka den arbetsbaserade försäkringen enbart för svenska medborgare. Häremot talar önskemålet om enhetliga försäkringsvillkor för likartade förmåner. Vidare går samhällsutvecklingen mot en ökad internationalisering. Det torde bli allt vanligare att personer arbetar i länder där de varken är medborgare eller bosatta. Bestämmelser som gynnar svenska medborgare riskerar därför att i ökad utsträckning komma i konflikt med internationella normer som inte godtar diskriminering på grund av medborgarskap. Det kan enligt vår mening inte godtas att omfattningen av ett obligatoriskt försäkringsskydd för biståndsarbetare skall vara beroende av om denne är svensk medborgare eller inte.

Mot bakgrund av det anförda anser regeringen att det saknas tillräckliga skäl för att införa någon särreglering vad gäller tilläggspension och inkomstgrundad ålderspension för biståndsarbetare som tjänstgör utomlands för enskilda organisationer under längre tid än ett år.

Regeringens bedömning: ATP-förbindelserna och förbindelserna avseende inkomstgrundad ålderspension står i strid med EG-rätten. Riksförsäkringsverket är oförhindrat att säga upp förbindelser som gäller inom förordningens tillämpningsområde.

Regeringens förslag: Möjligheten att teckna ATP-förbindelser och motsvarande förbindelser inom det reformerade ålderspensionssystemet skall avskaffas helt. Bestämmelserna om sådana förbindelser i AFL och LIP skall upphävas, vilket medför att pensionsgrundande inkomst därefter inte skall tillgodoräknas på grund av sådana förbindelser.

Möjligheten att nyteckna en ATP-förbindelse eller förbindelse inom det reformerade ålderspensionssystemet skall försvinna fr.o.m. tidpunkten för ikraftträdandet av våra förslag. Pensionsgrundande inkomst till följd av en förbindelse som gällde vid den tidpunkten skall dock kunna tillgodoräknas även för det femte därpå följande året.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens bortsett från den övergångstid under vilken pensionsgrundande inkomst skall tillgodoräknas på grund av förbindelser som är gällande vid tidpunkten för ikraftträdandet av de nya bestämmelserna.

Remissinstanserna: Flertalet remissinsatser har inte kommenterat förslagen rörande ATP-förbindelserna. *Riksförsäkringsverket* tillstyrker förslagen samt anför att man kommer att säga upp ATP-förbindelserna inom tillämpningsområdet för förordning 1408/71. *Riksskatteverket* tillstyrker att ATP-förbindelserna avskaffas samt anför att frågor rörande arbetsgivares avdragsrätt för premie avseende pensionsrätt vid arbete utomlands bör uppmärksammas i samband med att förbindelserna eventuellt helt avskaffas.

Bakgrund: I dagens pensionssystem finns möjlighet att i vissa fall genom en s.k. *ATP-förbindelse* åstadkomma att en inkomst grundar pensionsrätt i Sverige, trots att den enligt huvudreglerna inte gör det. Motsvarande förbindelser finns även inom det reformerade ålderspensionssystemet. I det följande avses med s.k. ATP-förbindelse även förbindelse avseende inkomstgrundad ålderspension. Genom förbindelsen åtar sig en arbetsgivare, utan att vara avgiftsskyldig enligt svensk lag eller konvention, att betala tilläggspensionsavgift (numera ålderspensionsavgift) på den lön som utbetalas till en arbetstagare. Möjligheten att teckna ATP-förbindelse reglerades i 11 kap. 2 § tredje – femte stycket och 20 kap. 15 § andra stycket AFL. Motsvarande bestämmelser för förbindelser avseende inkomstgrundad ålderspension återfinns numera i 2 kap. 11 § respektive 15 kap. 18 § LIP.

En s.k. ATP-förbindelse kan sägas vara ett avtal mellan en arbetsgivare och Riksförsäkringsverket, varigenom arbetsgivaren förbinder sig att svara för ålderspensionsavgift såvitt avser utgiven lön eller annan ersättning i fall då sådan skyldighet annars inte skulle föreligga. Till följd av förbindelsen tillgodoräknas arbetstagaren lönen eller ersättningen som pensionsgrundande inkomst (PGI) av anställning.

En ATP-förbindelse avges av arbetsgivaren och skall godkännas av Riksförsäkringsverket. Enligt praxis måste en förbindelse ha generell omfattning, dvs. avse samtliga svenska medborgare som sysselsätts i den verksamhet som anges i förbindelsen. ATP-förbindelse kan ingås med retroaktiv verkan. En förbindelse kan sägas upp av båda parter. Riksförsäkringsverket kan säga upp förbindelsen t.ex. om arbetsgivaren inte fullgör sina skyldigheter.

Skälen för regeringens förslag: Beträffande ATP-förbindelser uttalades i samband med reformeringen av ålderspensionssystemet att dessa kunde ses som en form av frivillig försäkring, vilket talade mot att det infördes någon motsvarighet till dem i det reformerade pensionssystemet. Även om det inte är fråga om frivillig försäkring enligt förordning (EEG) nr 1408/71 på sätt att arbetstagaren själv disponerar över försäkringstillhörigheten så föreligger frivillighet på det sättet att det inte är fråga om en obligatorisk försäkring. Det kunde emellertid finnas skäl att närmare överväga vilka konsekvenser ett avskaffande av förbindelserna skulle få, inte minst för dem som redan omfattas av sådana. Som en provisorisk lösning infördes därför en motsvarighet till ATP-förbindelserna inom det reformerade ålderspensionssystemet.

ATP-förbindelser och förordning (EEG) nr 1408/71

Inom EG-rätten gäller som huvudregel att de personer på vilka reglerna i förordning (EEG) nr 1408/71 om personkrets och lagval är tillämpliga skall omfattas av lagstiftningen i endast en medlemsstat (art. 13.1). I art. 15 stadgas dock vissa undantag såvitt avser frivillig försäkring eller frivillig fortsättningsförsäkring.

Principen i art. 15 är att, om tillämpningen av två eller flera medlemsstaters lagstiftningar medför dubbelförsäkring enligt ett obligatoriskt försäkringssystem och ett system för frivillig försäkring, personen i fråga skall omfattas av endast det obligatoriska försäkringssystemet. Och om dubbelförsäkring uppkommer enligt två eller flera system för frivillig försäkring, kan han omfattas endast av ett av dessa (art. 15.2). När det gäller invaliditet, ålderdom och dödsfall (pensioner) kan han emellertid ansluta sig till en medlemsstats system för frivillig försäkring eller frivillig fortsättningsförsäkring, även om han omfattas av en annan medlemsstats obligatoriska försäkring, i den mån en sådan dubbelförsäkring uttryckligen eller underförstått är tillåten i den förstnämnda medlemsstaten (art. 15.3).

Utredningen om socialförsäkringen och EG ansåg i sitt betänkande (SOU 1992:26) Rätten till folkpension att det är tveksamt om möjligheten för arbetstagare, som enligt förordning 1408/71 omfattas av ett annat medlemslands lagstiftning, att genom ATP-förbindelse tillhöra den svenska tilläggs pensioneringen står i överensstämmelse med reglerna i förordningen. Av betydelse härför är om ATP-förbindelserna kan ses som en frivillig försäkring. Detta kan enligt den utredningen ifrågasättas, bl.a. eftersom förbindelserna tecknas av arbetsgivare och då arbetstagarna inte har något formellt inflytande över om de skall vara försäkrade för ATP eller ej. Det skulle från arbetstagarens synpunkt inte vara fråga om en frivillig försäkring.

Med hänvisning till likabehandlingsprincipen i art. 3 i förordning 1408/71 ansåg Utredningen om socialförsäkringen och EG dessutom att kravet på svenskt medborgarskap inte skulle kunna upprätthållas gentemot sådana utländska medborgare som är bosatta i Sverige men är försäkrade i ett annat land.

Riksförsäkringsverket har alltsedan förordning 1408/71 blev gällande här i landet gjort den bedömningen att det inte längre är möjligt att inom EU/EES teckna nya ATP-förbindelser. Skälet härför är att verket anser att förbindelserna kan leda till dubbelförsäkring, vilket skulle stå i strid med reglerna i förordningen. Nya förbindelser avseende EU/EES godtas därför inte längre. Den angivna förändringen bygger inte på någon ändring i svensk nationell lagstiftning utan på verkets tolkning av förordning 1408/71.

Det är enligt regeringens mening mycket tveksamt om de svenska ATP-förbindelserna kan ses som en frivillig försäkring i den mening som avses i art. 15.3 i förordning 1408/71. Arbetstagaren saknar i praktiken möjlighet att avgöra om han skall ansluta sig till denna försäkring eller inte. ATP-förbindelsen utgör nämligen ett avtal mellan arbetsgivaren och Riksförsäkringsverket.

Regeringen delar den bedömning beträffande tillåtligheten av att teckna ATP-förbindelser inom tillämpningsområdet för förordning 1408/71 som gjorts av Utredningen om socialförsäkringen och EG samt i RFV:s praxis. ATP-förbindelserna ger full försäkring för tilläggspension och inkomstgrundad ålderspension enligt samma regler som gäller för den obligatoriska försäkringen för alla som förvärvsarbetar. Önskade dubbelförsäkringar skulle därför kunna uppstå inom EES. ATP-förbindelserna bör inte ses som någon frivillig försäkring i förordningens mening. Dessutom bör den svenska lagstiftningen inte längre "uttryckligen eller underförstått" tillåta denna dubbelförsäkring, vilket krävs enligt art. 15.3.

ATP-förbindelser generellt

De grupper som framför allt skulle påverkas av ett avskaffande av förbindelserna torde vara personer som är anställda i privat näringsliv för arbete i länder utanför EU/EES under längre tider, anställda vid utländska beskickningar och konsulat här i landet. För sådana biståndsarbetare som tjänstgör i icke konventionsland för en svensk arbetsgivare kan ATP-förbindelse däremot inte avgas. De är i dag försäkrade för tilläggspension och inkomstgrundad ålderspension enligt de allmänna reglerna, om de är svenska medborgare (se avsnitt 8.5). Vid dessa personers dödsfall skulle även anhöriga kunna komma att påverkas.

När konsekvenserna för den enskilde av ett avskaffande av ATP-förbindelserna skall bedömas bör hänsyn tas inte bara till hur pensionsrätt från den allmänna försäkringen påverkas utan också i vad mån förlusten av sådan rätt kompenseras på annat sätt. Av betydelse i sammanhanget är då det kompletterande skydd i form av kollektivavtalsbaserade försäkringar som finns på arbetsmarknaden och som förutom kompletterande ålderspension ger rätt till ersättning vid inkomstbortfall på grund av bl.a sjukdom och under tid med sjukbidrag eller förtidspension. När det gäller

anställda som på svensk arbetsgivares uppdrag utför arbete utomlands (utsända) finns på såväl SAF-LO-området (AMF-försäkringarna) som SAF-PTK-området försäkringar som bl.a. ger särskild kompensation i de fall den anställde på grund av utlandstjänstgöringen inte kunnat tillgodoräknas ATP-poäng under ett visst kalenderår.

På SAF-PTK-området finns dessutom möjlighet för en utländsk arbetsgivare med svensk anknytning (t.ex. dotterbolag till svenskt bolag) att hos SPP teckna en tilläggsförsäkring för svensk personal anställd utomlands. Även i denna försäkring kompenseras arbetstagaren för förlorade ATP-poäng på grund av utlandstjänstgöringen. För närvarande finns ingen motsvarande försäkring på SAF-LO-området.

Biståndsarbetare i enskilda organisationer har genom olika former av avtal mellan organisationerna och försäkringsbolag ett visst försäkringskydd vid utlandsarbete. I en rapport (PUG 1996:1) från Utrikesdepartementets projekt- och utredningsgrupp har lämnats en redovisning av innehållet i dessa försäkringar. Det framgår där att de inte ger någon kompensation för förlorad pensionsrätt i Sverige. Därför rekommenderas i rapporten att enskilda organisationer tecknar och betalar tilläggs-pensionsförsäkringar för biståndsarbetare som anställs utomlands. Enligt uppgifter som utredningsgruppen inhämtat från olika försäkringsbolag kan även relativt små premier ge ett ordentligt tillskott i pension.

Försäkringsbolagen erbjuder i dag inte bara rena pensionsförsäkringar. Det finns därutöver olika former av sjukförsäkringar, m.m. Dessa är som regel utformade så att de ger ersättning i form av – ofta standardiserade – tillägg till vad som utgår från den allmänna försäkringen. De förutsätter att den försäkrade beviljats någon form av förmån från det allmänna, t.ex. sjukpenning eller förtidspension.

De skäl som anfördes i samband med införandet av möjligheten att teckna ATP-förbindelser har i viss mån alltså giltighet. Mot detta kan sägas att utvecklingen i de flesta länder torde vara sådan att pensionslagstiftningen successivt förbättrats. Möjligheterna att exportera utländska pensioner till Sverige har också ökat till följd av de bilaterala konventioner om social trygghet som Sverige ingått med andra länder och inte minst genom de avtal som EU och dess medlemsländer träffat med ett stort antal tredje länder). Behovet av förbindelserna torde således vara mindre nu än tidigare. Att så är fallet antyds också av den omständigheten att det antal personer (245 st år 1994) för vilka förbindelserna används nu är mycket begränsat.

En viktig faktor är vilka alternativ som står till buds för den arbetstagare som vill försäkra sig om ett tillfredsställande försäkringsskydd i de situationer då han inte kan tillgodoräknas pensionsgrundande inkomst och därmed ATP-poäng (pensionsrätt) i Sverige. De alternativ som f.n. finns är dels kollektivavtalsförsäkringar, dels privata, individuella försäkringar av olika slag. Allmänt sett är dessa dyrare än det skydd som ges genom det nuvarande obligatoriska svenska pensionssystemet. Detta gäller inte minst på grund av att förpliktelseerna enligt en ATP-förbindelse begränsar sig till skyldigheten att betala ålderspensionsavgift men inte allmän pensionsavgift. Försäkringen kan således i förbindelsefallen sägas vara kraftigt subventionerad.

Genom kollektivavtalsförsäkring eller genom att teckna en privat pensionsförsäkring kan den berörde – själv eller genom sin arbetsgivare – skaffa sig ett komplement till den ålderspension han i övrigt är berättigad till. I sådana försäkringar kan även skydd för efterlevande läggas in. I flera av dessa försäkringar ingår också ett sjukförsäkringsmoment till följd varav även personer som drabbas av långvarig sjukdom eller blir förtidspensionerade kan nå upp till en högre ersättningsnivå.

Det nu sagda innebär att, om förbindelser motsvarande dagens ATP-förbindelser skall finnas kvar, frågan om ansvaret för betalningen av pensionsavgifterna måste övervägas. Det torde därvid knappast kunna komma i fråga att – som idag i praktiken är fallet – det skall betalas en lägre avgift för personer som är anslutna till pensionssystemet enbart genom en förbindelse. Intresset för möjligheten att teckna en förbindelse borde därmed komma att minska i jämförelse med alternativet privata individuella pensionsförsäkringar. Som vi tidigare har uttalat hör den typ av tilläggsbetalningar med åtföljande tillgodoräknande av pensionsrätt som en sådan förbindelse leder till inte hemma i ett offentligt obligatoriskt försäkringssystem.

Vidare talar grundtanken om enhetliga villkor som ligger bakom uppdelningen av socialförsäkringen i två grenar mot en ordning med partiell tillhörighet till den arbetsbaserade försäkringen.

Vi anser nu att övervägande skäl talar för att möjligheten att teckna ATP-förbindelser bör avskaffas helt och att någon motsvarighet till sådana förbindelser inte heller bör finnas i det reformerade pensionssystemet. Förbindelserna är för det första inte förenliga med bestämmelserna i förordning 1408/71, dvs. inom EU/EES. Ett system med frivilliga tilläggsbetalningar hör inte hemma i en offentlig obligatorisk försäkring. Förbindelserna leder i de allra flesta fall till dubbelförsäkring, dvs. den anställde omfattas av socialförsäkringen i såväl Sverige som arbetslandet, vilket generellt sett knappast är önskvärt. Vidare synes det faktiska behovet av ATP-förbindelser numera vara tämligen begränsat, och det kan med fog ifrågasättas om det är rimligt att behålla en ordning som utnyttjas för bara ett par hundra personer.

Regeringen föreslår således att möjligheten att teckna ATP-förbindelser avskaffas.

Möjligheten att tillgodoräkna arbetstagaren pensionsgrundande inkomst på grund av en ATP-förbindelse kan bringas att upphöra antingen genom att RFV säger upp samtliga existerande förbindelser eller genom uttrycklig författningsreglering.

Vad som nu sagts hindrar inte att det i lagstiftningen ges en viss övergångstid innan möjligheten att tillgodoräkna pensionsgrundande inkomst på grund av en existerande ATP-förbindelse försvinner. Ett viktigt skäl för detta är att förekomsten av en sådan förbindelse kan ha varit en väsentlig förutsättning vid bestämmandet av villkor i anställningsavtal mellan berörda arbetsgivare och arbetstagare. Dessa bör således ges viss tid att söka andra lösningar på hur pensionsfrågan skall lösas. Vi föreslår därför att pensionsgrundande inkomst till följd av en redan existerande ATP-förbindelse skall kunna tillgodoräknas även för femte året som följer närmast efter lagstiftningens ikraftträdande.

10.1 Bosättningsbaserade förmåner

Regeringens förslag: Vissa begränsningar skall gälla för utbetalning av bosättningsbaserade förmåner för tid när den försäkrade vistas i ett land som varken är medlem i EU eller omfattas av EES-avtalet. Som huvudregel skall sådana förmåner kunna utbetalas vid en utlandsvistelse endast om det kan antas att denna kommer att vara i längst sex månader.

För sjukvårdsersättning skall hittillsvarande bestämmelser om vård som ges utomlands tillämpas även i fortsättningen.

Bosättningsbaserade pensionsförmåner skall dock kunna betalas när den försäkrade vistas utomlands, så länge denne fortfarande anses bosatt här i landet. För handikappersättning och annat funktionsstöd skall dock huvudregeln gälla.

Undantag från dessa begränsningar skall gälla för statsanställda som sänds ut från Sverige och för deras medföljande familjemedlemmar. Sådant undantag skall också gälla för familjestöd till biståndsarbetare m.fl. och utlandsstuderande.

Utbetalning skall kunna medges även vid utlandsvistelse under längre tid än sex månader eller när bosättning här i landet har upphört, om det är uppenbart oskäligt att dra in förmånen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att lagstiftningen så långt det är möjligt bör bringas i överensstämmelse med EG-rätten. *Riksförsäkringsverket* anser principiellt att ersättning generellt skall kunna utges under hela den tid som försäkringstillhörigheten föreligger men vill inte utöka nuvarande möjligheter till ersättning vid utlandsvistelse. Om det av kostnadsskäl anses motiverat att göra begränsningar motsätter sig verket inte det. *Stockholms läns allmänna försäkringskassa* anför att enligt förslaget skall särreglerna för svenska medborgare upphöra, dvs. utländska medborgare får rätt till export av ATP-baserad folkpension. Enligt försäkringskassan bör samordning ske med garantipensionen som skall utbetalas endast vid bosättning i Sverige och på grundval av bosättningstid. Vidare anför försäkringskassan att ålderspension enligt 16 kap. 1 § AFL skall beviljas utan ansökan samtidigt som det i den föreslagna lydelsen inte anges att personen skall vara bosatt i Sverige. Pension kan enligt försäkringskassan inte beviljas en utomlands bosatt, om dennes adress inte är känd. *Försäkringskassaförbundet* anför att reglerna för utbetalning av folkpension bör samordnas med den planerade lagstiftningen inom pensionsområdet. I 5 kap. 1 § AFL stadgas att såväl tilläggspension som folkpension kan exporteras. De föreslagna reglerna bör förtydligas så att skillnaden mellan dessa och de som gäller enligt AFL framgår. *Föreningen för svenskar i världen* anser att en förutsättning för att få behålla barnbidrag och underhållsstöd bör vara att man betalat skatt i Sverige.

Skälen för regeringens förslag: Det finns i dag vissa begränsningar mot utbetalning av förmåner till den som vistas utomlands. En grundläggande begränsning är bestämmelserna om försäkringstillhörighet. Den som inte är svensk medborgare skall enligt 1 kap. 3 § första stycket AFL vara bosatt i Sverige, om han eller hon skall vara försäkrad. En försäkrad som lämnar Sverige anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Åtskilliga förmåner enligt AFL kan således inte betalas ut vid utlandsvistelse, eftersom den enskilde inte längre omfattas av den svenska socialförsäkringen. Avser den enskilde att vistas utomlands längre tid än ett år, kan utbetalning inte göras för tiden efter utresan.

För de olika förmånerna inom socialförsäkringen finns ytterligare bestämmelser angående möjligheterna till utbetalning vid utlandsvistelse.

Regeringen anser att bosättningsbaserade förmåner även framdeles skall kunna utbetalas vid temporär utlandsvistelse. Något behov av att generellt utöka möjligheterna till utbetalningar i sådana situationer har dock inte framkommit. Inte heller av kostnadsskäl bör det komma i fråga att generellt utöka möjligheterna till utbetalning av bosättningsbaserade förmåner vid temporära utlandsvistelser. Våra förslag om att vissa personkategorier skall få ett förstärkt försäkringsskydd vid utlandsvistelse kommer dock att föranleda ökade kostnader för socialförsäkringen. För att täcka dessa kostnader kan de generella möjligheterna till utbetalning vid utlandsvistelser beskäras något. Vi återkommer längre fram till frågor rörande utbetalning av förmåner till de särskilda personkategorierna, nämligen statsanställda, biståndsarbetare och utlandsstuderande.

Vissa förmåner såsom barnbidrag, förlängt barnbidrag och underhållsstöd kan som huvudregel betalas ut vid utlandsvistelse endast om denna är avsedd att vara en kortare tid än som godtas enligt den s.k. ettårsregeln i AFL. Dessa förmåner kan betalas ut endast för utlandsvistelse som är avsedd att vara längst sex månader. Närståendepenning kan betalas ut endast för tid under vilken den närstående vårdar den sjuke här i landet.

Regeringen anser att vissa restriktioner skall gälla för utbetalning av förmåner för tid under vilken en person vistas utomlands, även om denne fortfarande är försäkrad här i landet. Det finns inte anledning att utvidga möjligheterna att vid utlandsvistelse uppbära barnbidrag, förlängt barnbidrag och underhållsstöd. Å andra sidan anser vi, som tidigare redovisats, att det vid en utlandsvistelse skall gälla en ettårsgräns för att behålla tillhörigheten till den bosättningsbaserade försäkringen. Utlandstiden bör nämligen kunna tillgodoräknas bl.a. som bosättnings- och försäkringstid för folkpension respektive garantipension.

Ett annat skäl för dessa begränsningar är att en stor del av systemen för social trygghet i andra länder är arbetsbaserade, medan svensk socialförsäkring till väsentlig del även framdeles kommer att vara bosättningsbaserad. Ibland är en utlandsvistelse förknippad med arbete utomlands, vilket kan medföra att den enskilde kommer att omfattas av ett annat lands sociala trygghetssystem. De bosättningsbaserade förmånerna är väsentligen skattefinansierade i Sverige, och skattebefrielse för förvärsinkomster erhålls i många fall redan vid sex månaders anställning i ett annat land. För att minska risken för dubbelförsäkring och av finansiella

skäl bör således vissa restriktioner gälla för utbetalning av förmåner för tid när den försäkrade vistas utomlands.

Det anförda gäller främst vid vistelse i ett land som varken är medlem i EU eller omfattas av EES-avtalet. Bestämmelserna i förordning (EEG) nr 1408/71 syftar nämligen till att undvika bl.a. dubbel försäkringstillhörighet. Härtill kommer att bestämmelserna i förordning 1408/71 gäller före nationell lagstiftning. Begränsningar mot utbetalning av förmåner för tid under vilken den försäkrade vistas utomlands kommer därför att få störst betydelse vid sådan utlandsvistelse som inte omfattas av gemenskapsrätten. Inom EES kan sådana begränsningar i allmänhet ändå inte upprätthållas. Begränsningarna mot utbetalning av bosättningsbaserade förmåner vid utlandsvistelse skall enligt vårt förslag därför gälla endast vid vistelse i ett land som varken är medlem i EU eller omfattas av EES-avtalet. Enligt vår allmänna princip om likställighet, dvs. att socialförsäkringens bestämmelser skall gälla lika oberoende av den enskildes medborgarskap, bör begränsningarna gälla oavsett om den försäkrade är medborgare i ett land inom EU/EES eller inte.

Mot bakgrund av det anförda anser regeringen att nuvarande begränsning mot utbetalning av barnbidrag, förlängt barnbidrag och underhållsstöd vid utlandsvistelse i princip skall behållas. För att göra villkoren för utbetalning av bosättningsbaserade förmåner mer enhetliga skall utbetalning av sådana förmåner som huvudregel inte få göras för en utlandsvistelse som kan antas vara längre tid än sex månader. Detta skall således normalt vara den längsta tid under vilken förmåner får betalas vid utlandsvistelse. Den ettårsregel som vid utlandsvistelse skall styra själva tillhörigheten till den bosättningsbaserade försäkringen skall således i allmänhet inte utgöra den främsta begränsningen mot utbetalning av förmåner under utlandsvistelse. Däremot kommer i detta hänseende ettårsregeln att vara den yttersta begränsningen.

Vissa undantag anser vi bör göras från den föreslagna sexmånadersregeln för utbetalning vid utlandsvistelse. Undantag bör göras för ersättning för sjukvård m.m. med hänsyn till att sådan ersättning kan avse vårdåtgärder som är oundgängligen påkallade. För dessa ersättningar skall således nuvarande bestämmelser behållas. Detta innebär att ettårsregeln för bosättning normalt kommer att gälla som begränsning för utbetalning av sjukvårdsersättning vid utlandsvistelse, i den mån ersättning i dag över huvud taget kan ges.

Vad gäller de bosättningsbaserade förmånerna bör undantag från sexmånadersregeln för utbetalning vid utlandsvistelse göras för flertalet pensionsförmåner. Sexmånadersregeln skall således tillämpas varken på garantipension eller folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension. I sammanhanget kan nämnas att vad gäller folkpension är det endast den bosättningsbaserade folkpensionen som i likhet med garantipensionen skall hänföras till den bosättningsbaserade försäkringen. ATP-baserad folkpension hänförs till den arbetsbaserade försäkringen. Det uppkommer därför inte något behov av samordning mellan garantipension och ATP-baserad folkpension vad gäller villkoren för utbetalning.

Sexmånadersregeln skall heller inte tillämpas på pensionstillskott och särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn. Avgörande för om pensionsförmånerna skall kunna

utbetalas för tid när den försäkrade vistas utomlands skall i stället vara att denne fortfarande anses bosatt här i landet, dvs. att han eller hon fortfarande är försäkrad. Detta innebär att utbetalning kan göras till den som lämnar landet, om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år, vilket i praktiken motsvarar vad som gäller i dag.

Bestämmelserna om villkoren för utbetalning av bosättningsbaserade pensionsförmåner vid utlandsvistelse skall införas i den nu föreslagna socialförsäkringslagen. Det finns därför inte anledning att även i 16 kap. 1 § AFL införa något bosättningskrav. För övrigt sker utbetalning av garantipension normalt först efter ansökan.

Vidare skall bestämmelserna i 5 kap. 1 § AFL inte längre reglera rätt till utbetalning vid utlandsvistelse. Bestämmelser därom skall framdeles finnas i 4 kap. socialförsäkringslagen.

Det förhållandet att utbetalning av bosättningsbaserade förmåner inte får ske för tid när en försäkrad vistas utomlands utgör inte i sig något hinder mot att tiden får tillgodoräknas som bosättningstid för folkpension enligt bestämmelserna i 5 kap. 5–11 §§ AFL respektive försäkringstid för garantipension enligt 2 kap. lagen (1998:702) om garantipension.

Vad gäller handikappersättning och vårdbidrag anser vi att det saknas tillräckliga skäl för att göra undantag från den föreslagna huvudregeln att utbetalning kan få göras vid utlandsvistelse som kan antas vara i längst sex månader. Vi gör samma bedömning när det gäller funktionsstöd i andra former och bostadsstöd under utlandsvistelser.

De föreslagna begränsningarna mot utbetalning avser utlandsvistelse under den tid för vilken en förmån skulle ha betalats. Däremot saknar det naturligtvis betydelse var den försäkrade vistas vid tidpunkten för själva betalningstransaktionen.

Vad gäller bedömningen av om en person i socialförsäkringshänseende skall anses bosatt här i landet föreslår vi i avsnitt 6.2 vissa ändringar beträffande personer som kommer till respektive lämnar Sverige. För närvarande grundas bedömningen bl.a. på dessa personers *avsikter* angående varaktigheten av vistelsen i resp. utanför Sverige. Enligt vårt förslag skall, i stället för enbart avsikten angående en vistelses varaktighet, bedömningen grundas på den varaktighet en vistelse kan *antas* ha. Avgörande för om utbetalning skall kunna ske för en tid som en försäkrad vistas utomlands bör därför vara den tid som utlandsvistelsen kan *antas* komma att vara.

Några särskilda personkategorier

Regeringen föreslår, som redovisats i avsnitt 8, särskilda bosättningsbestämmelser för statsanställda och biståndsarbetare som utsänds från Sverige samt för personer som studerar utomlands. Dessa personkategorier kommer därför vid utlandsvistelse att omfattas av svensk socialförsäkring i större utsträckning än vad som följer av ettårsregeln.

För den som är utsänd av en svensk statlig arbetsgivare för arbete för arbetsgivarens räkning och som därvid anses bosatt här i landet skall begränsningar mot utbetalning av bosättningsbaserade förmåner inte tillämpas. Samma gäller dennes medföljande familjemedlemmar. Vårt förslag innebär ingen förändring för dessa grupper.

För biståndsarbetare och missionär m.fl. föreslår vi, som tidigare redovisats, en utvidgning av den bosättningsbaserade försäkringen. Möjligheterna för dem att omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen utökas med hänsyn till att de kan anses fortsatt bosatta här under längre utlandsvistelser än tidigare. Vidare kommer de under utlandsvistelsen att vara försäkrade för samtliga bosättningsbaserade förmåner. Nuvarande specialbestämmelser för biståndsarbetare och missionärer m.fl. innebär att de får uppbära barnbidrag och föräldrapenning i större utsträckning än som skulle följa av sexmånadersregeln för barnbidrag respektive inskrivningskraven för föräldrapenning. Nuvarande specialreglering för denna grupp innebär också att det vid beräkning av SGI och bosättningsperiod för folkpension bortses från viss utlandsvistelse. En väsentlig del av de särskilda bestämmelserna för biståndsarbetare och missionärer m.fl. avser familjestöd. Det är fortfarande i första hand familjestödsförmåner som denna grupp bör kunna få uppbära under utlandsvistelsen. Detta skall gälla under hela utlandsvistelsen, om bosättning anses föreligga här i landet. Begränsningarna mot utlandsbetalning för denna grupp skall enligt vår mening inte avse föräldrapenning på garantinivån, barnbidrag, förlängt barnbidrag, bidrag vid adoption av utländska barn och underhållsstöd. Detta innebär en utvidgning av skyddet såvitt gäller underhållsstöd.

För att få mer enhetliga regler anser vi att samma lättnader från begränsningar mot utbetalning vid utlandsvistelse skall gälla för de studerande som vid utlandsstudier fortfarande skall anses bosatta här i landet.

Dispens för utbetalning vid utlandsvistelse

Regeringen anser att det bör finnas vissa möjligheter att medge utbetalning av bosättningsbaserade förmåner även när rätten till en förmån har upphört på grund av att den enskilde inte längre anses bosatt här. En sådan möjlighet finns i dag för folkpension enligt 5 kap. 16 § AFL och en anslutande kungörelse (1962:516). Folkpension kan i sådana fall fortsätta att betalas ut dels i fall som anges i kungörelsen, dels om det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt att dra in pensionen. För garantipension finns en liknande bestämmelse i 4 kap. 3 § lagen om garantipension. Den bestämmelsen har emellertid ett något mer begränsat tillämpningsområde än vad som gäller för folkpensionen. Enligt nämnda kungörelse har det varit möjligt att för pensionsberättigade, som av hälsoskäl har behövt vistas utomlands, att få sin folkpension utbetald i ett annat land än Sverige. Enligt förordning (EEG) nr 1408/71 skall folkpension betalas ut även vid bosättning i ett annat medlemsland. Detta gäller också garantipension, varför reglerna om hälsoskäl inte längre har samma betydelse. Däremot ges även för garantipension möjlighet till fortsatt utbetalning i särskilt ömmande fall.

Regeringen anser att det bör finnas en möjlighet att kunna besluta att en bosättningsbaserad förmån skall få utbetalas även i ett fall när det föreligger hinder mot utbetalning på grund av bestämmelserna om begränsning mot utbetalning vid utlandsvistelse. Denna möjlighet bör också finnas när rätten till en förmån har upphört på grund av bosättningsbestämmelserna. Sådana beslut bör kunna meddelas på ansökan av den för-

säkrade, och dispens bör kunna ges om det skulle vara uppenbart oskäligt att dra in förmånen. Vi anser dock att det inte finns behov av att såsom utredningen föreslår i en bestämmelse särskilt ange att utbetalning kan beslutas även för utlandsvistelse som är påkallad av hälsoskäl. Vid bedömningen av om det är uppenbart oskäligt att dra in en förmån kan ändå beaktas bl.a. hälsoskäl. Bestämmelsen bör tillämpas restriktivt.

10.2 Arbetsbaserade förmåner

Regeringens förslag: För utbetalning av arbetsbaserade förmåner vid utlandsvistelse skall vissa begränsningar gälla. Förmåner vid sjukdom, havandeskap, tillfällig vård av barn och rehabilitering skall kunna utges vid utlandsvistelse endast om ersättningsfallet har inträffat medan den försäkrade utförde arbete utomlands som jämföras med arbete i Sverige. Sagda förmåner skall också kunna utges om försäkringskassan har godkänt att den enskilde vistas utomlands.

När det gäller utbetalning av arbetsbaserade pensionsförmåner och ersättning från arbetsskadeförsäkringen skall några särskilda begränsningar däremot inte tillämpas. Dessa förmåner skall vid utlandsvistelse kunna betalas ut så länge rätten till förmånen består enligt respektive lag.

Utbetalning av föräldrapenning över garantinivån skall vid utlandsvistelse så som i dag kunna ske om barnet är bosatt i Sverige.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att lagstiftningen så långt är möjligt bör bringas i överensstämmelse med EG-rätten. *Riksförsäkringsverket* instämmer i förslaget. *Försäkringskassaförbundet* anför att reglerna för utbetalning av folkpension bör samordnas med den nya lagstiftningen inom pensionsområdet. I 5 kap. 1 § AFL stadgas att såväl tilläggs pension som folkpension kan exporteras. De föreslagna reglerna bör förtydligas så att skillnaden mellan dessa och de som gäller enligt AFL framgår.

Skälen för regeringens förslag: De arbetsbaserade förmånerna kan till väsentlig del sägas vara intjänade förmåner, och de skall heller inte vara knutna till den enskildes bosättning. Sjukpenning utges som huvudregel för närvarande inte vid utlandsvistelse. Dock utges sådan ersättning, om den försäkrade blir sjuk när han utför arbete som ett led i en i Sverige bedriven verksamhet. Sjukpenning kan också utges vid utlandsvistelse, om den försäkrade under sjukdom eller viss medicinsk behandling eller rehabilitering reser utomlands med försäkringskassans medgivande. Vid sjukdom och andra fall när dagersättningar utgår har försäkringskassorna ett visst ansvar för den försäkrades rehabilitering.

Regeringen anser att nuvarande begränsningar mot utbetalning av sjukpenning vid vistelse utomlands i princip bör behållas. Motsvarande begränsningar bör också gälla för förmåner vid havandeskap, tillfällig vård av barn och rehabilitering. Närståendepenning ges aldrig vid vård utomlands. Vad gäller övriga arbetsbaserade förmåner, bortsett från

föräldrapenning över garantinivån, skall förmåner kunna utges så länge rätten till förmån består enligt de särskilda lagarna om förmånerna. Dithörande frågor om upphörande av den arbetsbaserade försäkringen har behandlats ovan i avsnitt 7.

Föräldrapenning över garantinivån är en förmån som kan utgå periodvis under lång tid. Denna förmån blir numera en helt arbetsbaserad förmån och skall kunna betalas ut när ett barn vårdas utomlands. Det nuvarande kravet på att barnet skall vara bosatt i Sverige behålls dock.

Bestämmelserna i 5 kap. 1 § AFL skall inte längre reglera rätten till utbetalning vid utlandsvistelse. Sådana bestämmelser skall i stället finnas i 4 kap. socialförsäkringslagen.

11 Handläggningsfrågor

11.1 Inskrivning och beslut hos försäkringskassan m.m.

Regeringens förslag: Inskrivning hos försäkringskassan skall inte längre vara något villkor för rätt till förmåner.

Nuvarande bestämmelser om tillhörighet till försäkringskassa ersätts av bestämmelser som anger vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut (forumregler). Bestämmelser införs också om vilken försäkringskassa som skall vara behörig att fatta beslut i ett ärende som rör en person som inte är bosatt i Sverige.

Som huvudregel skall, liksom i dag, den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde är folkbokförd vara behörig att fatta beslut. Den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt tillbringar dygnsvilan eller regelmässigt arbetar skall vara behörig att fatta beslut för en person som inte är bosatt här. Beslut som gäller sjömän skall, om det inte avser pension, liksom i dag fattas av Västra Götalands allmänna försäkringskassa. Om inte någon annan försäkringskassa är behörig att fatta beslut, skall ärendet avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Länsrätten i Stockholms län* anser att det för att undvika tillämpningsproblem bör ges föreskrifter i lag om när försäkringskassan skall pröva en persons tillhörighet till de olika förmånstyperna. *Riksförsäkringsverket* tillstyrker att inskrivning ersätts med en administrativ registrering. Verket anser att bestämmelserna om vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut i ett ärende bör ändras så att den enskilde alltid kan vända sig till den kassa inom vars verksamhetsområde han eller hon är bosatt. *Statskontoret* har ingen erinran mot att inskrivningskravet slopas men anför att en effektiv ärendehantering kräver aktuella register hos handläggande organ. *Stockholms läns allmänna försäkringskassa* anför att registreringsfunktionen bör förtydligas så att dess rättsverkan framgår. Försäkringskassan anser att det bör införas förhandsbesked angående bosättnings- och arbetsvillkoret för att öka förutsebarheten för

den enskilde. Vidare anför försäkringskassan att det inte framgår om Utlandskontoret skall handlägga de ärenden i vilka Stockholms läns allmänna försäkringskassa är behörig. En sådan ordning skulle innebära nya arbetsuppgifter för Utlandskontoret. *Försäkringskassaförbundet* anser att konsekvenserna av att slopa begreppet inskrivning inte är tillräckligt utredda. Vidare anser förbundet att även andra som avser att vistas utomlands än biståndsarbetare bör kunna få förhandsbesked. Förslaget att Stockholms läns allmänna försäkringskassa skall vara behörig när övriga forumregler inte är tillämpliga kan medföra nya arbetsuppgifter för Utlandskontoret, vilket påverkar kontorets resursbehov.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) skall den som är försäkrad och bosatt i Sverige vara inskriven hos allmän försäkringskassa. Inskrivning sker normalt hos den kassa inom vars verksamhetsområde den försäkrade var folkbokförd den 1 november föregående år. Var den försäkrade inte folkbokförd vid den tidpunkten, skall inskrivning ske hos den kassa inom vars verksamhetsområde han eller hon är bosatt vid årets ingång. Om en person bosätter sig här i landet senare under året skall inskrivning ske hos den kassa inom vars verksamhetsområde bosättningen äger rum.

I AFL uppställs som villkor för rätt till bl.a. sjukpenning och föräldrapenning att den försäkrade är inskriven hos försäkringskassa. Motsvarande villkor för rätt till förmåner finns även i andra författningar, t.ex. lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård.

Kravet på inskrivning hos försäkringskassa har vid tillämpningen av förordning (EEG) nr 1408/71 och i andra internationella sammanhang vållat åtskilliga problem när det gäller beviljandet av förmåner till personer som skall omfattas av svensk lagstiftning men som inte är bosatta här och därför inte med stöd av 1 kap. 4 § AFL kan skrivas in hos någon försäkringskassa. Denna fråga hanteras i dag på så sätt att Riksförsäkringsverket i föreskrifter om inskrivning och avregistrering hos allmän försäkringskassa angett att den som enligt förordning 1408/71 har rätt till förmåner enligt svensk lagstiftning skall anses bosatt här i landet så länge denna rätt till förmåner består. I flertalet konventioner Sverige ingått föreskrivs att den som skall omfattas av svensk försäkring skall anses bosatt här i landet.

Det kan därför ifrågasättas om inskrivning hos försäkringskassa fortfarande skall vara en förutsättning för att någon skall få rätt till en förmån.

I förarbetena till 1 kap. 4 § AFL (prop. 1962:90 s. 332) anfördes bl.a. att försäkrad med rätt till sjukpenning måste vara registrerad, eftersom registreringen skulle ligga till grund såväl för bestämmande av förmånernas storlek som för avgiftsberäkning. Vidare ansågs det oegentligt att, såsom tidigare skett, använda en konstruktion med medlemskap i försäkringskassa för att ange förhållandet mellan den försäkrade och den kassa han tillhör. I stället infördes begreppet inskriven hos kassan. Ändringen avsågs inte innebära någon skillnad i sak mot vad som dittills gällt.

Med den konstruktion som 3 kap. AFL ursprungligen hade, var kravet på inskrivning hos försäkringskassa egentligen inte något krav – i vart fall inte omedelbart – för rätt till sjukpenning, utan ett krav för att en person skulle kunna placeras i sjukpenningklass.

Det finns anledning att ifrågasätta nödvändigheten av att behålla kravet på inskrivning hos försäkringskassa som villkor för rätt till en förmån. Inskrivning förekommer i allmänhet inte som självständigt villkor för rätt till förmån. Beträffande den frivilliga sjukpenningförsäkringen enligt 21 kap. AFL har dock inskrivning en sådan självständig betydelse.

Som antytts inledningsvis har inskrivningskravet vållat problem i internationella sammanhang. Inskrivningsvillkoret gäller inte med avseende på alla förmåner som hänförs till socialförsäkringen. Bland annat behöver en svensk medborgare inte vara inskriven för att vara försäkrad för inkomstgrundad ålderspension. Med hänsyn till att sjukpenninggrundande inkomst kan fastställas retroaktivt i samband med ett ersättningsärende behövs inte någon förhandsregistrering för att bestämma sjukpenningförmånens storlek. Socialförsäkringssystemet är obligatoriskt, varför det starkt kan ifrågasättas om rätten till en förmån bör vara beroende av att den enskilde är registrerad eller inskriven hos försäkringskassan. Som tidigare konstaterats kan det nuvarande bosättningskravet vid inskrivning inte upprätthållas i t.ex. EES-fall. Bosättning här i landet kan inte längre vara någon nödvändig förutsättning för inskrivning, om sådan registrering skall krävas för rätt till en förmån.

Med hänsyn till att en del av socialförsäkringen avses bli arbetsbaserad skulle det uppkomma ett betydande administrativt merarbete för försäkringskassorna, om även personer med endast tillfälligt förvärvsarbete i Sverige skall vara föremål för in- och utskrivning.

Regeringen anser mot bakgrund av det anförda att inskrivning inte längre skall vara något villkor för rätt till förmåner inom socialförsäkringen. Den generella inskrivningen kan i princip ersättas med en registrering av försäkringsfall. Beträffande personer som är bosatta i Sverige – och som skall tillgodoräknas bl.a. försäkringstid (bosättningsstid) för garantipension – blir det ingen större skillnad. Övriga personer behöver registreras bara i den mån det behövs för att tillgodoräkna intjänande av förmåner eller utbetalning av förmåner.

Även om inskrivning hos försäkringskassa inte skall vara något villkor för rätt till en förmån, kommer det även fortsättningsvis att behövas någon form av registrering av uppgifter av olika slag. Däremot kommer det för att en person skall vara försäkrad inte längre att vara något villkor att han eller hon är registrerad som inskriven hos en försäkringskassa. Detta innebär inte att försäkringskassan är förhindrad att registrera uppgifter i motsvarande utsträckning som i dag. Däremot kan en förmån inte vägras på den grunden att den enskilde inte är inskriven. Om en person begär att få en bosättningsbaserad förmån, skall försäkringskassan ta ställning bl.a. till om personen i fråga uppfyller bosättningsvillkoret. Därvid kan naturligtvis försäkringskassan använda de uppgifter som finns registrerade hos kassan. Motsvarande gäller den som vill ha en arbetsbaserad förmån. Beträffande inkomstrelaterade pensioner måste i samma omfattning som i dag uppgifter registreras om intjänade pensioner och pensionspoäng och annat som skall ligga till grund för framtida beräkning av pension. Däremot finns det anledning att i administrativa föreskrifter ange att personer som är försäkrade eller berättigade till förmåner på lämpligt sätt skall registreras hos en

försäkringskassa. De allmänna försäkringskassorna, Premiepensionsmyndigheten och Riksförsäkringverket har liksom hittills enligt 2 § socialförsäkringsregisterlagen (1997:934) rätt att besluta om registerstrukturen och att tillskapa och föra register inom de ramar som den lagens bestämmelser anger. Mot bakgrund av att regeln om inskrivning hos försäkringskassa också är en forumregel, dvs. den anger vilken kassa den enskilde skall tillhöra, torde någon föreskrift rörande registrering vara nödvändig.

Beslutande försäkringskassa - forumregler

Bestämmelsen i 1 kap. 4 § AFL om försäkringskassetillhörighet har i princip överförs från 1947 års lag om allmän sjukförsäkring (SFL). Enligt förarbetena var det med hänsyn till att de avgifter som de försäkringspliktiga betalade till sjukkassorna skulle upptagas på vederbörandes debetsedel och uppbäras i samband med skatteuppbörden inte möjligt att låta bosättningen vara avgörande för vid vilken sjukkassa försäkring skulle ske. I likhet med skattskyldigheten ansågs att försäkringen i stället borde anknytas till mantalsskrivningsorten. Nuvarande regel i 1 kap. 4 § AFL överensstämmer med reglerna om beskattningsort. Som huvudregel sker beskattning i den kommun där den skattskyldige skall vara folkbokförd den 1 november året före året näst före taxeringsåret. Denna överensstämmelse bör tills vidare behållas.

Nuvarande regler om tillhörighet till försäkringskassa bör behållas. Ärenden som avser en person som är bosatt i Sverige skall således avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde var folkbokförd den 1 november föregående år. För den som inte var folkbokförd vid denna tidpunkt skall beslut fattas av den kassa inom vars verksamhetsområde han eller hon var bosatt vid det aktuella årets ingång eller, för den som bosätter sig i Sverige senare under året, av den kassa inom vars verksamhetsområde bosättning sker.

Med hänsyn till att en del av socialförsäkringen skall vara arbetsbaserad behövs det bestämmelser om vilken försäkringskassa som skall vara behörig att fatta beslut i ärende angående en försäkrad som inte är bosatt i Sverige. Ärenden som rör sådana personer skall i första hand avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt tillbringar dygnsvilan. Om dygnsvilan inte tillbringas i Sverige, vilket kan vara fallet för t.ex. s.k. gränsgångare, skall ärendet avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt arbetar. Är den enskilde sjöman skall ärendet, om det inte avser pension, avgöras av Västra Götalands läns allmänna försäkringskassa. Om det inte med stöd av de angivna reglerna kan bestämmas till vilken försäkringskassa ärendet hör, skall ärendet avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa. Det finns inte anledning att i lag ange om dessa ärenden skall avgöras av utlandskontoret.

Regeringens förslag: Den som bosätter sig i Sverige och som inte är folkbokförd här skall anmäla sig till den försäkringskassa som är behörig att fatta beslut i ärenden som rör honom eller henne. Samma gäller en anställd som av en svensk statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning om den anställde inte är folkbokförd.

Om den som arbetar i Sverige utan att vara bosatt här vill anmäla detta, skall det göras till den försäkringskassa som är behörig att fatta beslut i ärenden som rör honom eller henne.

Bosättningsbaserade förmåner skall inte kunna utges för längre tid tillbaka än tredje månaden före den då anmälan om bosättning gjordes eller försäkringskassan på annat sätt fick kännedom om bosättningen. Andra arbetsbaserade förmåner än förmåner enligt arbetsskade-försäkringen skall inte kunna utges för längre tid tillbaka än tredje månaden före den då försäkringskassan fick kännedom om arbetet.

Den som upphör att vara försäkrad i Sverige eller som lämnar Sverige för en tid som kan antas ha betydelse för rätten till förmåner skall anmäla detta till försäkringskassan.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Riksförsäkringsverket* instämmer i utredningens bedömningar och förslag. *Statskontoret* ställer sig frågande till att bosättning i Sverige skall anmälas till försäkringskassan medan arbete bara får anmälas. *Skattemyndigheten i Skåne län* anför att efterlevnaden av anmälningskyldighet ofta är dålig, varför det är viktigt att beakta kontrollaspekterna så att den som inte iakttar anmälningskyldigheten löper risk att fångas upp via myndighetskontroller.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare nämnts skall inskrivning hos försäkringskassan inte längre vara något villkor för rätt till förmån från socialförsäkringssystemet. För att försäkringskassorna även fortsättningsvis skall kunna administrera de olika förmånssystemen behövs emellertid någon form av registrering hos försäkringskassorna. Vidare behövs bestämmelser om skyldighet eller möjlighet för den enskilde att anmäla sig hos en försäkringskassa för att förmåner skall kunna utbetalas eller tillgodoräknas.

Alla som är folkbokförda här i landet skall enligt nuvarande regler vid 16 års ålder automatiskt inskrivas hos försäkringskassan. I praktiken sker detta efter avisering från skattemyndigheten. Med hänsyn till att socialförsäkringen i huvudsak är allmän och obligatorisk, men även av administrativa skäl, bör denna ordning bestå. Försäkringskassorna skall därför även i framtiden registrera dem som är folkbokförda inom kassans verksamhetsområde. Det stora flertalet personer som finns här i landet kommer därför inte att behöva vidta någon åtgärd för att bli registrerade och för att – om övriga förutsättningar är uppfyllda – kunna tillgodoräknas eller komma i åtnjutande av olika förmåner inom socialförsäkringen. De föreskrifter som behövs för underrättelser mellan myndigheterna bör meddelas i förordning.

Liksom är fallet i dag kommer det även i fortsättningen att finnas personer som är bosatta här i landet men som inte är folkbokförda här. Detta gäller främst personer som efter inflyttning ännu inte hunnit folkbokföras. Vidare skall vissa personer, t.ex. utlandsstuderande, biståndsarbetare m.fl., i socialförsäkringshänseende anses bosatta här även om de inte är folkbokförda i Sverige.

Vad gäller personer som kommer till Sverige och därvid blir folkbokförda får försäkringskassan en avisering från Riksskatteverket om verkställd folkbokföring. Denna utgör en impuls för kassan att utreda den enskildes förhållanden för bedömning av om denne skall inskrivas. Beträffande personer som inte folkbokförs får kassan inte någon sådan avisering. Den som kommer till Sverige utan att bli folkbokförd men som betraktar sig som bosatt här skall därför anmäla sig till försäkringskassan för att kunna få bosättningsbaserade förmåner. En motsvarighet till en sådan regel finns för övrigt redan i 1 kap. 5 § andra stycket AFL. Även en statsanställd som är direktutsänd (se avsnitt 8.3) och följaktligen inte är folkbokförd skall anmäla sig, eftersom han eller hon skall anses bosatta här.

Den som arbetar i Sverige utan att vara bosatt här skall omfattas av den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen. Personer som tillhör denna kategori kommer inte med samma automatik som för här bosatta att kunna registreras hos någon försäkringskassa. I flertalet av de aktuella fallen är det fråga om kort tids arbete i Sverige (högst ett år). Försäkringen torde därför komma att utnyttjas av endast ett begränsat antal personer. Det kan därför inte anses ändamålsenligt med en anmälningsskyldighet för denna grupp. Försäkringskassorna skulle i annat fall kunna komma att bli belastade med ett inte obetydligt antal onödiga registreringar av personer som skall vara försäkrade under endast en kort tid, kanske bara några veckor.

För den som utan att vara bosatt här i landet skall omfattas av den arbetsbaserade försäkringen bör det därför vara frivilligt att anmäla sig till den allmänna försäkringskassan. En utebliven anmälan medför inte att den som drabbas av ett försäkringsfall inte kan få ersättning från försäkringen. Den försäkrade kan i sådant fall, liksom den som redan är registrerad, göra en anmälan till försäkringskassan om det inträffade försäkringsfallet.

För att försäkringskassorna inte skall belastas med omfattande undersökningar av förhållanden i förfluten tid skall varken bosättningsbaserade eller arbetsbaserade förmåner utges för längre tid tillbaka än tredje månaden före den då anmälan om bosättning eller arbete gjordes eller försäkringskassan på annat sätt fått kännedom om bosättningen eller arbetet. Arbetskadeförsäkringen skall dock kunna utges för längre tid tillbaka än tredje månaden före den då försäkringskassan fick kännedom om arbetet. Detta ersätter nuvarande möjlighet till inskrivning med retroaktiv verkan enligt 1 kap. 5 § AFL. Det bör påpekas att reglerna normalt inte kommer att kunna medföra förlust av pensionsrättigheter, eftersom försäkringskassorna genom skattemyndighetens beslut om pensionsgrundande inkomst bör få kännedom om personer som har arbetat här i landet.

Enligt Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:11) skall en försäkrad som lämnar Sverige för en tid som kan antas överstiga ett år anmäla det till försäkringskassan. Om utlandsvistelsen är avsedd att vara

mer än ett år, avregistreras den försäkrade från försäkringskassan med verkan fr.o.m. dagen efter avresan. Motsvarande bör gälla även framdeles. Med hänsyn till socialförsäkringens uppdelning på en bosättningsbaserad och en arbetsbaserad del får härvid viss modifiering göras. Den som upphör att vara *försäkrad* i Sverige för bosättnings- eller arbetsbaserade förmåner skall i allmänhet anmäla detta till försäkringskassan, enligt vissa närmare administrativa föreskrifter. Vidare måste den som lämnar Sverige för längre tid än ett år liksom i dag anmäla detta. Eftersom rätten till förmåner vid utlandsvistelse i många fall skall vara ytterligare begränsad (se avsnitt 10) skall anmälningsskyldighet föreligga även vid vissa utlandsvistelser som understiger ett år.

I 20 kap. 8 och 9 §§ AFL finns bestämmelser om skyldighet för enskilda respektive myndigheter, arbetsgivare och försäkringsgivare att lämna uppgifter till bl.a. försäkringskassor rörande förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av AFL. Motsvarande skyldighet att lämna uppgifter bör föreligga även i fråga om förhållanden som kan vara av betydelse för tillämpningen av socialförsäkringslagen. Utöver den typ av uppgifter som enligt de angivna bestämmelserna i AFL lämnas ut redan i dag kan det gälla bl.a. uppgifter om när ett arbete har påbörjats respektive avslutats.

I socialförsäkringslagen bör finnas en bestämmelse om att handlägningsbestämmelserna i AFL – bl.a. om skyldighet att lämna uppgifter – skall gälla även vid tillämpning av socialförsäkringslagen. Det innebär bl.a. att en arbetsgivare skall vara skyldig att till försäkringskassan lämna uppgifter om sina anställda i fråga om deras anställningsförhållanden (anställningstid, ledigheter, etc.) om det behövs för tillämpningen av socialförsäkringslagen.

11.3 Överklaganden m.m.

Regeringens förslag: Nuvarande bestämmelser i lagen om allmän försäkring om omprövning, ändring och överklagande av beslut skall gälla även i ärenden som rör tillämpningen av socialförsäkringslagen.

Utredningens förslag rörande bestämmelser om omprövning, ändring och överklagande omfattar även arbetslöshetsförsäkringen. I övrigt överensstämmer utredningens förslag med regeringens.

Remissinstanserna: Några invändningar har inte framkommit i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelser om omprövning och ändring samt överklagande av försäkringskassans beslut finns i 20 kap. 10–13 §§ AFL. Hänvisning till dessa bestämmelser förekommer i andra författningar om förmåner som handhas av försäkringskassorna. Som framgår av avsnitt 5.1 skall socialförsäkringen inte omfatta förmåner som utges på grund av arbetslöshet. Det behövs därför i socialförsäkringen inte någon hänvisning till bestämmelser inom arbetslöshetsförsäkringen. Däremot skall de nämnda bestämmelserna i AFL om omprövning, ändring eller överklagande gälla även beträffande tillämpningen av socialför-

säkringslagen. Någon bearbetning av dessa bestämmelser bör inte ske i detta sammanhang, eftersom det för närvarande pågår en samlad översyn av de processuella reglerna inom socialförsäkringen (Utredningen om processuella regler inom socialförsäkringen [dir. 1998:73]). Prop. 1998/99:119

12 EG-rättsliga konsekvenser

12.1 Nuvarande EG-rättsliga förhållanden

12.1.1 Allmänt om social trygghet

Sedan år 1995 är Sverige medlem i Europeiska unionen (EU), vilket innebär att EG-regler om social trygghet gäller även i Sverige. Sådana bestämmelser finns främst i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpning av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen. Till förordningen finns en tillämpningsförordning (nr 574/72). Viss betydelse i sammanhanget har också förordning (EEG) nr 1612/68 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen.

Bestämmelserna i förordning 1408/71 syftar till samordning men inte harmonisering av medlemsländernas socialförsäkringssystem. De nationella bestämmelserna får enligt *likabehandlingsprincipen*, som uttrycks i art. 6 i Romfördraget och i art. 3 i förordningen, inte vara diskriminerande i förhållande till medborgare i andra medlemsländer.

Förordningen skall garantera att den som utnyttjar rätten till fri rörlighet mellan medlemsländerna omfattas av lagstiftningen om social trygghet i ett av dessa. I förordningen finns bestämmelser om bl.a. likabehandling av EU-medborgare, bestämmande av tillämplig lagstiftning, sammanläggning av kvalifikationstider, export av förmåner och proportionell beräkning av pensioner. En grundläggande princip är att den för vilken förordningen gäller skall omfattas av lagstiftningen i bara en medlemsstat. I regel skall den enskilde omfattas av arbetslandets lagstiftning, dvs. lagstiftningen i det land där arbetet rent faktiskt utförs.

Lagvalsreglerna i förordningen gäller före nationell lagstiftning. EG-domstolen har slagit fast att en medlemsstat inte kan bestämma i vilken utsträckning dess lagstiftning är tillämplig, eftersom detta bestäms av gemenskapsrättsliga regler. I princip avgör lagvalsreglerna bara vilket lands lagstiftning som är tillämplig. EG-domstolen har emellertid i flera domar framhållit att syftet med reglerna är även att tillförsäkra att den som täcks av förordningen inte ställs utan socialförsäkringsskydd därför att inget lands lagstiftning är tillämplig. Om förordningen utpekar ett visst lands lagstiftning som tillämplig, skall den enskilde vara försäkrad enligt ett system för social trygghet i det landet.

Det ankommer på den nationella lagstiftningen att ange närmare villkor för att tillhöra ett nationellt system för social trygghet och förutsättningarna för att få förmåner. Vidare ankommer på sådan lagstiftning att fastställa villkor för tillgodoräknande av försäkringsperioder. Den nationella lagstiftningen får dock inte avvika från gemenskapsrättsliga principer och regler. Villkor i nationell lagstiftning som för anslutning till ett

system för social trygghet kräver bosättning i landet kan därför inte upprätthållas. Lagvalsreglerna ersätter sådana villkor med villkor om arbete i berörd medlemsstat. Är däremot EG-rätten inte tillämplig i ett visst fall, finns inga hinder mot att tillämpa nationella bosättningskrav.

Från huvudregeln att den förvärvsarbetande skall omfattas av arbetslandets lagstiftning finns undantag, t.ex. vid s.k. *utsändning*. Enligt förordningen skall den utsände omfattas av lagstiftningen i det land där han normalt arbetar. En förutsättning härför är bl.a. att utsändningen inte väntas vara längre än tolv månader. Motsvarande gäller även egenföretagare. I båda fallen kan under vissa omständigheter förlängning ske med tolv månader.

För vissa grupper av anställda gäller särskilda lagvalsregler. Statligt anställda skall omfattas av lagstiftningen i den medlemsstat inom vars förvaltning de är verksamma. Sjömän skall som regel omfattas av lagstiftningen i den s.k. flaggstaten. Beskickningspersonal (med undantag för den diplomatiska personalen) skall som huvudregel omfattas av arbetslandets lagstiftning. Därvid gäller att medborgare i den sändande staten kan välja att omfattas av lagstiftningen i den senare staten.

12.1.2 Avtal mellan EG och tredje land

Sverige har genom inträdet i EU förbundit sig att tillämpa avtal som ingåtts mellan gemenskapen och tredje land. Flera sådana avtal har bestämmelser om social trygghet. Avtal om social trygghet finns främst med länder kring Medelhavet och i central- och östeuropa. Dessa regler avser i huvudsak sammanläggning av försäkringstider för intjänande av pension och rätt till familjeförmåner. Europa-Medelhavsavtalen ger dock medborgare i aktuellt tredje land i stort sett samma rätt till social trygghet som för arbetslandets egna medborgare.

12.1.3 EES-avtalet

År 1992 ingicks EES-avtalet mellan EG och dess medlemsländer samt EFTA-staterna, varvid åtskillig EG-rättslig lagstiftning blev tillämplig även i dessa stater. Sverige deltar numera i samarbetet såsom medlem i EU. Avtalet utgör EG-rätt i Sverige. EES-avtalet ger EES-medborgare rätt att flytta mellan de avtalsslutande länderna för att söka anställning, att inneha anställning i ett land enligt det landets regler samt att stanna i ett land där de haft anställning. Avtalet ger fri etableringsrätt för självständiga näringsidkare. Huvuddelen av den regelmassa på området social trygghet som ingår i EES-avtalet utgörs av förordningarna 1408/71 och 574/72, som således är tillämpliga även i förhållande till EES-stater som inte är medlemmar i EU. Detta innebär att förordningarna gäller även i förhållande till Island, Norge och Liechtenstein.

12.2 EG-rättsliga konsekvenser för bosättningsbaserade förmåner

Prop. 1998/99:119

En huvudprincip enligt gemenskapsrätten är att den enskilde skall omfattas av lagstiftning om social trygghet i den stat där han förvärvsarbetar, medan bosättning vanligen har en mera underordnad betydelse i dessa sammanhang. Gemenskapsrätten har företrädde framför nationell rätt.

Om en i Sverige bosatt person enligt gemenskapsrätten, dvs. förordning 1408/71, skall omfattas av lagstiftning i en annan stat därför att han t.ex. arbetar i den staten, medför det att han eller hon inte skall anses bosatt här vid tillämpning av bestämmelserna om bosättningsbaserade förmåner. Det förhållandet att den enskilde skall omfattas av lagstiftningen i en annan stat medför att han eller hon inte skall omfattas av svensk nationell rätt beträffande vissa förmåner som avses i förordningen. En särskild bestämmelse därom (3 kap. 16 § socialförsäkringslagen) införs som ett förtydligande, eftersom EG-rätten inte direkt förbjuder en stat att tillhandahålla avgiftsfria förmåner (EG-domstolen i mål 69/79 Jordens-Vosters). Den som inte är bosatt här i landet men som enligt gemenskapsrätten skall omfattas av svensk lagstiftning om social trygghet skall å andra sidan vid tillämpning av bestämmelserna om bosättningsbaserade förmåner liksom i dag anses bosatt här i landet (jfr 3 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter [RFFS 1998:11] om inskrivning och avregistrering hos allmän försäkringskassa).

Det anförda gäller endast förmåner som omfattas av förordning 1408/71. Vidare kan nämnas att enligt art. 76.1 i förordningen skall bosättningslandet i vissa fall betala ett tillägg till förmåner som erhålls från arbetslandet.

12.3 EG-rättsliga konsekvenser för arbetsbaserade förmåner

Förslaget att göra en del av socialförsäkringen arbetsbaserad medför visserligen en viss anpassning till EG-rätten, men för myndigheter och domstolar är det fortfarande av stor vikt att känna till vilka avvikande regler som finns och att rätt kunna tillämpa dessa.

Som framgår av föregående avsnitt måste bosättningsbaserade förmåner utges till personer som enligt förordning 1408/71 skall omfattas av svensk lagstiftning, oavsett om de är bosatta här i landet eller inte. Förslaget att en del av socialförsäkringen skall vara arbetsbaserad innebär i stor utsträckning en anpassning till vad som gäller enligt EG-rätten. Huvudprincipen där är att en förvärvsarbetande skall omfattas av lagstiftningen om social trygghet i det land han eller hon arbetar oberoende av i vilket land denne är bosatt. I vissa situationer kommer dock en tillämpning av EG-rätten fortfarande att medföra konsekvenser som avviker från vad som gäller enligt svensk nationell lagstiftning. Det är inte möjligt att här göra en uttömmande uppräkningslista av alla sådana situationer men det rör sig huvudsakligen om fall då en person samtidigt arbetar i flera länder, antingen genom att arbetet i sig är gränsöverskridande eller genom att personen har flera arbeten.

Några av de förmåner som skall ingå i den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen omfattas, som anförts i avsnitt 5.1, inte av förordning 1408/71. Det innebär naturligtvis inte att personer som är medborgare i ett medlemsland och arbetar i Sverige i fråga om dessa förmåner skall behandlas sämre än medborgare i andra länder. De skall liksom övriga grupper kunna få rätt till sådana förmåner på de villkor som gäller enligt svensk nationell lagstiftning.

I EG-rätten och även i flera konventioner finns bestämmelser om sammanläggning av försäkringstider eller andra kvalifikationstider för rätt till förmåner. När den nya lagstiftningen skall tillämpas måste även sådana bestämmelser beaktas.

12.4 EG-rättsliga konsekvenser för några särskilda personkategorier

Studerande som lämnar Sverige för att studera utomlands kommer som regel att vara försäkrade i Sverige för bosättningsbaserade förmåner. Såvitt gäller den som studerar i ett EU-land medför detta att han eller hon med tillämpning av förordning 1408/71 i dess nuvarande lydelse kan komma i åtnjutande av sjukvårdsförmåner i studielandet. Dessa förmåner utges därvid på svensk bekostnad. Det motsatta kommer att gälla den som från ett medlemsland kommer till Sverige för att studera, om han eller hon är försäkrad i sitt hemland.

Beträffande *statsanställda* gäller enligt förordning 1408/71 (art 13.2.d) att statligt anställda skall omfattas av lagstiftningen i den medlemsstat som gäller för den förvaltning som sysselsätter dem. De föreslagna bestämmelserna i socialförsäkringslagen står i detta hänseende i överensstämmelse med förordningen. Specialbestämmelserna för *biståndsarbetare m.fl.* innebär att dessa skall omfattas av den bosättningsbaserade delen av socialförsäkringen vid utsändning som kan antas vara längst fem år. Vid utsändning på högst ett år omfattas de även av den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen. Vid tjänstgöring utanför området för EES berörs dessa inte av EG-rättens regelsystem. I de fall de såsom utsända för längre tid än ett år tjänstgör i ett land som omfattas av EES-avtalet kommer de i allmänhet inte att vara försäkrade i Sverige, vilket också framgår av 3 kap. 16 § socialförsäkringslagen.

I sammanhanget kan nämnas att enligt art. 17 i förordningen kan två medlemsstater komma överens om undantag från bl.a. bestämmelserna om utsändning till förmån för vissa grupper av personer eller för vissa personer.

12.5 EG-rätten och ATP-förbindelser

Som närmare har utvecklats i avsnitt 9 står ATP-förbindelserna och förbindelser avseende inkomstgrundad ålderspension i strid med förordning 1408/71. Möjligheten att teckna sådana förbindelser avskaffas och bestämmelserna om sådana förbindelser upphävs, vilket innebär att pensionsgrundande inkomst inte längre skall tillgodoräknas på grund av så-

dana förbindelser. Dock skall under en övergångstid av fem år pensionsgrundande inkomst kunna tillgodoräknas på grund av redan gällande förbindelser. Med hänsyn till vad som redovisats i avsnitt 9 torde emellertid dessa förbindelser inte kunna användas i de fall en person med tillämpning av EG-rätten skall omfattas av ett annat lands lagstiftning om social trygghet.

12.6 EG-rättsliga konsekvenser beträffande förmåner vid utlandsvistelse

12.6.1 Allmänt om exportabilitet inom EU

Förordning 1408/71 bygger på *exportabilitetsprincipen*, som innebär att förmåner skall kunna betalas ut oavsett var inom EU den enskilde är bosatt. Villkor i nationell lagstiftning som begränsar rätten till förmåner till dem som är bosatta i ifrågavarande medlemsstat kan inte upprätthållas gentemot dem som enligt förordning 1408/71 omfattas av lagstiftningen i den medlemsstaten. Principen grundas på art. 51 i Romfördraget. Den kommer till uttryck även i art. 10 i förordningen, som emellertid inte utgör någon uttömmande reglering av exportabilitet. Artikeln gäller, om inte annat anges, kontantförmåner vid invaliditet eller ålderdom eller till efterlevande liksom pensioner på grund av olycksfall i arbetet eller arbetsjukdomar samt dödsfallsersättning. Sådana kontantförmåner får inte minskas, ändras, innehållas, dras in eller konfiskeras med anledning av att den berättigade är bosatt i ett annat EES-land än det som svarar för betalningen. För förmåner vid sjukdom och moderskap och för familjeförmåner gäller särskilda regler som medger betalning utomlands enligt de särskilda bestämmelserna i avdelning III och enligt bestämmelser i förordning 574/72 för olika slags förmåner.

Ibland används uttrycket exportabilitet även om andra förmåner än ersättningar för förlorad arbetsinkomst och liknande, t.ex. vårdförmåner. Dessa utgår som huvudregel i bosättnings- eller vistelselandet i enlighet med dess lagstiftning, även om den berättigade omfattas av lagstiftningen i en annan stat. Exportabilitetsprincipen kan i dessa fall sägas komma till uttryck i den behöriga statens skyldighet att ersätta bosättnings- eller vistelselandet för uppkomna kostnader.

Beträffande bostadsbidrag kan följande nämnas. Bostadsbidrag i form av särskilt bidrag för hemmavarande barn omfattas av förordning 1408/71. Anställda, egenföretagare och personer med arbetslöshetsersättning kan med stöd av förordningen ha rätt till särskilt bidrag. Även pensionärer som är bosatta i ett medlemsland och som har svensk allmän pension kan med stöd av förordningen ha rätt till bostadsbidrag i form av särskilt bidrag. Bostadsbidragslagens krav på att den enskilde skall vara bosatt och folkbokförd i Sverige gäller inte i sådana fall. Detta innebär att särskilt bidrag kan ges till den som vistas kortare tid i Sverige än ett år men som med tillämpning av förordningen har rätt till särskilt bidrag. Bostadsbidrag i form av bidrag till bostadskostnader omfattas däremot inte av förordning 1408/71 utan anses som en förmån enligt förordning 1612/68. Det innebär att en medborgare i ett medlemsland vilken är ar-

betstagare i Sverige har rätt till bidrag för bostadskostnader oavsett bostättning eller folkbokföring här. Sådant bidrag kan dock lämnas endast för bostad i Sverige.

Prop. 1998/99:119

12.6.2 Närmare om konsekvenserna vid utlandsvistelse

Vad gäller den bosättningsbaserade försäkringen avser de föreslagna särskilda bestämmelserna om förmåner vid utlandsvistelse endast vistelse i ett land som inte ingår i EES. Detta innebär att om den enskilde anses bosatt här enligt bestämmelserna i socialförsäkringslagen har det för utbetalningen av förmåner ingen betydelse om den försäkrade vistas i Sverige eller i ett annat EES-land. Några begränsningar i rätten till utbetalning för tid den försäkrade vistas utomlands gäller inte i dessa fall. I förordningen (1994:2053) om vissa ersättningar i internationella förhållanden till landsting och kommuner från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring finns bestämmelser om ersättning för vård m.m. som omfattas av förordning 1408/71.

Beträffande den arbetsbaserade försäkringen kan bl.a. följande nämnas. Enligt förslaget skall vissa begränsningar gälla för utbetalning av arbetsbaserade förmåner för tid under vilken den försäkrade vistas utomlands. Reglerna i förordning 1408/71 innebär att rätt till utbetalning av kontantförmåner utomlands föreligger i vissa situationer. I dessa fall kommer förordningens bestämmelser att gälla framför socialförsäkringslagens bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse.

Enligt art. 19.1 b i förordning 1408/71 kan en försäkrad som är bosatt i ett annat medlemsland än det där han är försäkrad få kontantförmåner vid sjukdom i bosättningslandet. Förmånerna utges av försäkringslandet, om det inte finns en överenskommelse att förmånerna för försäkringslandets räkning skall betalas ut av bosättningslandet.

Av bestämmelserna i art. 22.1 framgår att det inte föreligger fri rätt till export av förmåner inom EES. Vid vistelse utanför den behöriga staten (försäkringslandet) kan den försäkrade ha rätt dels till vårdförmåner *på denna stats bekostnad*, dels till kontantförmåner *från* sagda stat. Detta gäller bl.a. vid behov av akut vård under vistelse i en annan medlemsstat.

Den viktigaste situationen då förordningens regler medför rätt till kontantförmåner i annat land än den behöriga staten är när den anställde är bosatt i en annan medlemsstat än den behöriga staten. Detta gäller bl.a. för sjukpenningförmåner.

För tillämpningen av förordning 1408/71 är begreppet *bosättning* av betydelse. Med bosättning avses enligt art. 1 h stadigvarande bosättning. Enligt EG-domstolen är detta ett EG-rättsligt begrepp och det är detta som är avgörande, inte vad som föreskrivs i nationell lagstiftning. Med *vistelse* förstås enligt art. 1 i tillfällig vistelse. Någon ytterligare definition ges inte av dessa begrepp.

Bosättningsbaserade förmåner kommer enligt socialförsäkringslagen att kunna betalas ut vid vistelse i ett annat EES-land oavsett om den försäkrade eller förmånen i sig omfattas av förordning 1408/71. Med avseende på den bosättningsbaserade försäkringen kommer en vistelse i ett annat EES-land att behandlas på samma sätt som en vistelse i Sverige.

Den som arbetar i ett annat EES-land och är bosatt i Sverige och som med tillämpning av förordning 1408/71 på grund därav skall omfattas av arbetslandets lagstiftning om social trygghet kommer emellertid inte att omfattas av svensk socialförsäkring, vare sig det gäller den bosättningsbaserade eller arbetsbaserade delen.

Föräldrapenning över garantinivån, som kommer att vara en arbetsbaserad förmån, skall kunna utbetalas under bosättning och vistelse i ett annat EES-land.

13 Jämställdhetspolitiska konsekvenser

Vad gäller frågan om hur förslagen kan förväntas påverka, direkt eller indirekt, kvinnors respektive mäns villkor och därmed förutsättningar för jämställdhet mellan könen vill regeringen anföra följande.

Rent allmänt konstaterar utredningen att det inom socialförsäkringen föreligger en skillnad med avseende på kön på så sätt att vissa förmåner uppbärs i större utsträckning av det ena könet än det andra. Detta gäller främst föräldrapenning, som till största delen uppbärs av kvinnor.

Vad gäller bl.a. föräldrapenning över garantinivån samt havandeskapspenning utökas den skyddade personkretsen till att omfatta även dem som arbetar i Sverige utan att vara bosatta här.

Regeringens förslag innebär vidare, till skillnad från utredningens förslag, att någon väntetid inte skall finnas inom den bosättningsbaserade försäkringen. Förslaget innebär, till skillnad mot vad som gäller i dag, bl.a. att föräldrapenning på garantinivån samt barnbidrag för utländska medborgare som kommer till Sverige skall kunna utges så snart personen kan anses bosatt här.

Regeringen anser i likhet med utredningen att förslagen inte kan anses påverka förutsättningarna för jämställdhet mellan könen.

14 Kostnader

Regeringens förslag innebär att det inom den *bosättningsbaserade* delen av socialförsäkringen tillkommer ett antal personer som under längre tid studerar utomlands samt ett antal personer som arbetar med t.ex. biståndsarbete. Å andra sidan faller bl.a. utländska studerande här i landet bort.

Enligt tillgänglig statistik studerar under längre tid än ett år för närvarande cirka 30 000 personer utomlands med svenskt studiestöd. Nuvarande praxis innebär dock att också en stor del av de personer som studerar utomlands under längre tid än ett år alltså anses bosatta i Sverige och därför inte avregistreras från försäkringskassan. Eftersom många av de cirka 30 000 personer som studerar utomlands med svenskt studiestöd under längre tid än ett år – och som enligt regeringens förslag skall anses bosatta i Sverige – inte skall räknas som en tillkommande grupp försäkrade antas att det verkliga antalet är ca 9 000.

En annan tillkommande persongrupp är från Sverige utsända biståndsarbetare i enskild tjänst. Det finns i dag ca 2 000 biståndsarbetare i denna kategori. Dessa personer har redan i dag en utökad rätt till vissa förmåner (främst barnbidrag) vid utlandsvistelse.

När det gäller den *arbetsbaserade* delen av socialförsäkringen kan det antas att det för år räknat tillkommer ca 8 000 personer till den skyddade personkretsen. En stor del av dessa stannar emellertid i Sverige en kortare tid vilket innebär att den skyddade personkretsen kan antas komma att utvidgas med ca 2 000 personer.

Våra förslag kan i ett inledningsskede komma att medföra vissa administrativa kostnader. Det är dock vår bedömning att våra förslag kommer att medföra sådana förenklingar i regelsystemet att dessa initiala kostnader kommer att vägas upp av successiva administrativa besparingar.

Bosättningsbaserade förmåner

De förmåner som har antagits kunna komma att beröras i någon större omfattning är sjukvårdsförmåner, barnbidrag och underhållsstöd. Även kostnader för folkpensionering och garantipension kan komma att påverkas men är svåra att beräkna.

Några kostnadsökningar för bostadsbidrag förväntas inte. Bostadsbidrag kan i dag och även med tillämpning av våra förslag utgå för en bostad i Sverige. Det krävs emellertid att sökanden är folkbokförd i den bostaden. De personer som ingår i den utvidgade personkretsen inom den bosättningsbaserade försäkringen, dvs. utlandsstuderande och biståndsarbetare m.fl. som lämnar Sverige för längre tid än ett år, skall rätteligen avföras från folkbokföringen under den tid de vistas utomlands.

Vårt förslag till utformning av den bosättningsbaserade delen av socialförsäkringen innebär att de personer som ingår i den utökade personkretsen – huvudsakligen utlandsstuderande – kommer att anses som bosatta i Sverige under hela utlandsstudietiden. Det innebär bl.a. att de då är sjukvårdsförsäkrade enligt AFL och att sjukvårdsersättning kan utges för dessa personer. Den möjlighet som utlandsstuderande m.fl. som omfattas av vårt förslag kommer att få är i huvudsak att, *när de vistas i Sverige*, erhålla kostnadsreducerad akut sjukvård och kostnadsreducerade läkemedel. Den sammanlagda effekten av förslagen när det gäller utgifter för sjukvårdsförmåner och läkemedel är svår att beräkna men beräknas inte komma att överstiga 5 miljoner kronor.

Utgifterna för barnbidrag respektive underhållsstöd bedöms inte komma att överstiga 10 miljoner kronor respektive 2 miljoner kronor.

De pensionsförmåner som omfattas av den bosättningsbaserade delen av försäkringen är folkpension i form av förtidspension, efterlevandepension och ett antal andra tilläggsförmåner samt garantipension. När det gäller utgifter för garantipension får våra förslag inga effekter på kort sikt. Däremot skulle de kunna få effekt på längre sikt. Vårt förslag innebär att personer som ingår i den tillkommande personkretsen – i huvudsak studerande – får tillgodoräkna sig tid under vilken de studerar i utlandet som försäkringstid i Sverige. I vilken utsträckning denna försäkringstid kommer att påverka en framtida pension är beroende av vilken försäkringstid den enskilde kan tillgodoräknas i övrigt. Om denne kan

tillgodoräknas en försäkringstid om minst 40 år även utan utlandsstudietiden uppstår ingen utgiftsökning alls. Här skall också beaktas att tiden från och med det år den enskilde uppnått 16 års ålder till och med det år då han har fyllt 24 år tillgodoräknas som försäkringstid endast om det för den enskilde har fastställts pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp enligt LIP. I den nya socialförsäkringslagen föreslås att personer som kommer till Sverige för att studera inte skall anses bosatta här och därigenom inte heller vara omfattade av den bosättningsbaserade delen av socialförsäkringen. De kommer således, till skillnad mot vad som är fallet i dag, inte att kunna tillgodoräknas försäkringstid för garantipension. Sammanfattningsvis bedöms någon ökning av utgifterna för garantipension inte komma att uppstå till följd av våra förslag.

Även när det gäller övriga bosättningsbaserade pensionsförmåner är regeringens bedömning den att någon utgiftsökning inte kommer att uppstå. Personer som studerar utomlands under längre tid kan med dagens regler visserligen sakna rätt att erhålla sådana förmåner så länge de vistas utomlands, men så snart de återvänder hem och återupptar bosättningen här i landet kommer de att kunna få rätt till förmåner.

Arbetsbaserade förmåner

De arbetsbaserade förmåner som kan antas komma att beröras av regeringens förslag är främst sjukpenning, föräldrapenning över garantinivån, tillfällig föräldrapenning och rehabilitering. Även tilläggs pensioneringen och den inkomstgrundande ålderspensionen kommer att beröras men effekterna av förslagen är – liksom när det gäller garantipensionen – svårare att beräkna. Arbetsskadeförsäkringen kan i viss mån också komma att påverkas.

Kostnaderna för sjukpenning för de personer som ingår i den tillkommande personkretsen inom den arbetsbaserade försäkringen beräknas uppgå till ca 7 miljoner kronor och för rehabiliteringspenning till ca 1 miljon kronor.

Vid beräkning av effekter i fråga om föräldrapenning – över garantinivån och tillfällig föräldrapenning – har antagits att den utvidgade personkretsen inom den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen är sådana som arbetar i Sverige utan att vara bosatta här. Det kommer huvudsakligen att handla om personer som kommer till Sverige för att arbeta här längst ett år. För att dessa personer skall kunna få föräldrapenning på sjukpenningnivå måste de först uppfylla kvalifikationsvillkoren för föräldrapenning, t.ex. kravet på försäkring för en sjukpenning över garantinivån under minst 240 dagar i följd före barnets födelse. Mot bakgrund av detta beräknas utgifterna för föräldrapenning inte komma att överstiga mer än ca 1 miljon kronor per år.

Till den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen hör enligt vårt förslag bl.a. den inkomstgrundande ålderspensionen och tilläggs pensioneringen. För att en förvärvsarbetande person skall kunna tillgodoräknas pensionsgrundande inkomst (PGI) krävs enligt nuvarande regler att denne är svensk medborgare eller bosatt i Sverige eller sjöman på svenskt handelsfartyg. När det gäller rätt till *utbetalning* av dessa förmåner krävs däremot varken svenskt medborgarskap eller bosättning här i landet. Den

som tillgodoräknats pensionspoäng kan således, förutsatt att antalet poängår uppgår till minst tre, uppbära tilläggspension även sedan anknytningen till Sverige upphört. Någon motsvarighet till kravet på minst tre år med ATP-poäng för rätt till pension finns inte för inkomstgrundad ålderspension i form av inkomstpension och premiepension. Vårt förslag innebär att en person som ingår i den utökade personkretsen – vilken beräknats till 8 000 hitkommande personer om året – kan komma att tillgodoräknas PGI samt pensionspoäng och pensionsrätt trots att han varken är svensk medborgare eller anses bosatt här i landet. För att på så sätt tillgodoräknad pensionspoäng eller pensionsrätt skall ge rätt till utbetalning av tilläggspension krävs dock att personen i fråga har tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år. Detta krav på pensionsgrundande inkomster under minst tre år gäller emellertid inte inkomstpension och premiepension. Den som arbetar i Sverige under endast något enstaka år kommer således inte heller i framtiden att få rätt till tilläggspension. Det skall också beaktas att pensionsgrundande inkomst tillgodoräknas den enskilde endast för år då dennes förvärvsinkomster uppgått till minst 24 procent av prisbasbeloppet. Den som arbetar här i landet och under ett visst år inte når upp till den gränsen kommer således inte att tillgodoräknas det året som ett poängår, vilket har betydelse för rätten till tilläggspension. Däremot kommer inkomstpension och premiepension att intjänas från första kronan.

När det gäller tilläggspension i form av *förtidspension* kan det i och för sig förväntas att ett visst antal förtidspensionsfall tillkommer inom den utvidgade personkretsen. Den pension som dessa personer får kommer emellertid att bli liten, eftersom de endast i sällsynta fall kommer att uppfylla villkoren för att få förtidspensionen beräknad med ledning av s.k. antagandepoäng. Den kostnadsökning som således kan uppkomma är enligt vår bedömning försumbar.

Som ovan nämnts krävs för att en person skall få rätt till tilläggspension i form av *ålderspension* att denne tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år. Någon kostnadsökning för försäkringen kan således uppkomma endast i fall då en person arbetat i Sverige under sammanlagt minst tre år utan att samtidigt bli bosatt här. Under vart och ett av dessa år skall den försäkrades arbetsinkomst dessutom överstiga ett prisbasbelopp. Det är regeringens bedömning att de flesta personer som ingår i den tillkommande personkretsen inte kommer att uppfylla dessa villkor. Bland de personer som ändå kommer att uppfylla villkoren kommer flertalet dessutom att få en mycket liten tilläggspension. Även när det gäller tilläggspension i form av ålderspension kan således kostnadsökningen för försäkringen förväntas bli mycket begränsad.

Vi föreslår i detta betänkande att alla särregler för svenska medborgare skall upphöra (se avsnitt 5.4). Det innebär bl.a. att alla utländska medborgare – dvs. inte bara medborgare i EES-länder eller konventionsländer – i likhet med svenska medborgare kan få rätt till *export av folkpension som grundas på tillgodoräknade pensionspoäng*. Detta kommer att medföra en viss ökning av utgifterna för folkpension.

Medborgare i länder utanför EES och konventionsområdet kommer således enligt vårt förslag att få rätt till export av *ATP-grundad* (30-delsberäknad) folkpension. De kommer däremot inte att kunna exportera ga-

rantipensionen eller den *bosättningsgrundade* (40-delsberäknade) folkpensionen. Medborgare inom EES och konventionsområdet har däremot, till följd av EG-rätten eller konventionsbestämmelser, rätt till export av garantipension och båda formerna av folkpension.

De personer som genom vårt förslag kommer att få rätt till export av ATP-grundad folkpension är inte en för försäkringen helt ny grupp, utan det rör sig om utländska medborgare som idag får *bara tilläggspension*. De finns således redan med bland antalet pensioner (16 000) som exporteras till länder utanför EES och konventionsområdet. Vad som är nytt är att dessa personer kommer att få rätt även till folkpension.

Med hänsyn till att en del av de folkpensioner som i dag exporteras till utländska medborgare är enbart bosättningsgrundade och att någon rätt till export av sådan pension inte kommer att finnas för medborgare i länder utanför EES eller konventionsområdet, kan det antas att kostnadsökningen kan beräknas till ca 60 – 80 miljoner kronor. Tilläggas kan att den ATP-baserade folkpensionen framdeles kommer att ingå i tilläggspensionen.

De kostnadsökningar som har redovisats ovan kommer dock att vara övergående. Vad gäller ålderspension kommer i ett längre perspektiv att till den arbetsbaserade försäkringen höra enbart inkomstpension och premiepension. Ökade kostnader på grund av ändringar av den skyddade personkretsen kommer därför vad gäller ålderspension automatiskt att medföra att avgiftsintäkterna kommer att öka i motsvarande mån.

Inom arbetsskadeförsäkringen finns i dag krav på bosättning här i landet endast för uppdragstagare och egenföretagare. För anställda finns inget sådant krav. Tillkommande i den av arbetsskadeförsäkringen skyddade personkretsen är således ett fåtal uppdragstagare och egenföretagare. Dessutom tillkommer enligt vårt förslag 600–800 personer som är lokalanställda vid utländska ambassader här i landet som enligt nu gällande praxis inte omfattas av arbetsskadeförsäkringen. En mindre ökning av utgifterna för arbetsskadeförsäkringen kan således uppkomma. Den kan dock enligt vår bedömning knappast komma att överstiga ca 1 miljon kronor per år.

Effekter på intäktssidan

I betänkandet Socialavgiftslagen (SOU 1998:67) har Utredningen om socialförsäkringens personkrets bl.a. redovisat förslag till en ny socialavgiftslag, som blir mer fristående och tydlig än dagens sammanvävning av avgiftsbestämmelser och försäkringsbestämmelser. Det förslaget innebär beträffande ålderspension också en förbättrad överensstämmelse mellan försäkringstillhörighet och avgiftsskyldighet.

Betänkandet bereds i Finansdepartementet och en proposition beräknas föreläggas riksdagen under år 1999. Enligt utredningens förslag beräknas statens intäkter i form av socialavgifter och allmän pensionsavgift öka med 123 miljoner kronor per år till följd av att möjligheterna att ta ut avgifter ökar.

Vid en sammanräkning av de ovan gjorda beräkningarna av ökade eller minskade utgifter respektive intäkter som våra förslag kan föranleda, finner man att det i fråga om förmåner inom den *bosättningsbaserade* delen av socialförsäkringen uppkommer en kostnadsökning om ca 17 miljoner kronor årligen medan kostnaderna för förmåner inom den *arbetsbaserade* delen av försäkringen beräknas öka med ca 70 – 80 miljoner kronor. Med anledning av det reformerade pensionssystemet är det dock troligt att den reella kostnadsökningen på sikt blir mindre.

De beräkningar som har gjorts är osäkra bl.a. beroende på osäkerhet i fråga om i vilken grad de personer som ingår i den tillkommande personkretsen kommer att utnyttja förmånssystemen. Sett i förhållande till socialförsäkringens samlade kostnader är den kostnadsökning som skulle kunna uppkomma liten. Som ovan nämnts kommer dessutom den största utgiftsökningen – kostnaden för export av ATP-grundad folkpension – att minska när det reformerade pensionssystemet träder i kraft.

Regeringens slutsats är att de förslag som kommer att läggas fram i propositionen om socialavgifter medför ökade avgiftsintäkter som beräknas klart överstiga de kostnadsökningar som nu föreliggande förslag kan komma att medföra. Vidare anser regeringen att förslagen med anledning av den nu föreslagna socialförsäkringslagen på sikt väsentligt kommer att underlätta administrationen och tillämpningen av de olika förmånssystemen.

15 Ikraftträdande och övergångsfrågor

15.1 Ikraftträdandet av förslagen

<p>Regeringens förslag: De nya bestämmelserna skall träda i kraft den 1 januari 2001.</p>
--

Utredningens förslag: De nya reglerna skall träda i kraft den 1 januari 1999.

Remissinstanserna: *Riksförsäkringsverket* anser att den nya lagen bör träda i kraft tidigast år 2001 och att hänsyn därvid tas till när vissa pågående arbetsuppgifter rörande pensionsreformen och sekelskiftesproblematik upphör. *Statskontoret* erinrar om att reformering av IT-stödet och pensionssystemet samt förberedelser inför sekelskiftet medför stora påfrestningar för Riksförsäkringsverket och försäkringskassorna. *Riksrevisionsverket* understryker vikten av god framförhållning i genomförandet för att hålla kostnaderna nere och uppnå samordningsvinster med andra regelförändringar.

Skälen för regeringens förslag: Ett genomförande av de aktuella förslagen medför att det måste vidtas olika förberedelser hos de handläggande myndigheterna. Främst gäller det administrativa åtgärder, utbildningsinsatser och anpassning av ADB-stöd. Vidare behöver det utfärdas kompletterande verkställighetsföreskrifter. Med hänsyn härtill fram-

15.2 Övergångsregler

15.2.1 Allmänt

Regeringens förslag: Inom den *bosättningsbaserade* delen av socialförsäkringen skall de nya bestämmelserna som huvudregel tillämpas i fråga om förmåner för tid efter den nya lagstiftningens ikraftträdande den 1 januari 2001 medan äldre bestämmelser skall tillämpas för förmåner som avser tid dessförinnan.

När det gäller bilstöd enligt lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade och adoptionsbidrag enligt lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn skall äldre bestämmelser tillämpas på ansökningar som kom in till den handläggande myndigheten innan de nya bestämmelserna trädde i kraft.

Inom den *arbetsbaserade* delen av socialförsäkringen skall som huvudregel de nya bestämmelserna tillämpas i fråga om förmåner för tid efter den nya lagstiftningens ikraftträdande medan äldre bestämmelser tillämpas för förmåner som avser tid dessförinnan.

Vad gäller arbetsskadeförsäkringen skall den nya lagstiftningen tillämpas i fråga om skador som har inträffat efter ikraftträdandet. Bestämmelser om anmälan och handläggning av ärenden skall dock gälla för alla skador som anmäls till försäkringskassan efter ikraftträdandet.

Nya bestämmelser om rätt till förmåner skall inte i något fall tillämpas i fråga om förmåner för tid före ikraftträdandet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag med den skillnaden att utredningen dessutom föreslår att äldre bestämmelser skall kunna tillämpas även året omedelbart efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna, om det är till fördel för den enskilde. I sitt senare lämnade betänkande Socialavgiftslagen (SOU 1998:67) föreslår utredningen att ett förslag om ny lagstiftning om socialavgifter skall träda i kraft den 1 januari 2001. Enligt utredningens uttalande i det betänkandet torde det inte längre behövas särskilda övergångsregler för första året med socialförsäkringslagen.

Remissinstanserna: *Riksförsäkringsverket* ser i princip ingen anledning att invända mot förslaget till övergångsregler men utesluter inte att dessa kan medföra merarbete. Verket hade gärna sett en bedömning om vilka administrativa insatser som kan behövas för att fånga upp ärenden som skall följa de äldre reglerna. *Stockholms läns allmänna försäkringskassa* anför att övergångsreglernas uppbyggnad med en alternativregel kommer att kräva omfattande utredningsarbete eftersom det bästa av alternativen enligt nuvarande respektive föreslagna bestämmelser skall tillämpas. Även *Försäkringskassaförbundet* anser att dubbla regelsystem bör undvikas även om det i vissa fall kan medföra en sämre situation för den försäkrade, eftersom risken för felaktiga beslut och resursbehovet ökar.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs någon form av övergångsreglering för att avgöra bl.a. vad som skall gälla för rätt till en förmån efter att de nu föreslagna bestämmelserna har trätt i kraft, om försäkringsfallet inträffat före ikraftträdandet. En annan fråga är vad som skall gälla för pågående utbetalningar av förmåner. Vidare måste övergångsbestämmelser finnas i fråga om förmåner som visserligen betalas ut efter ikraftträdandet men som helt eller delvis tjänats in under tid före denna tidpunkt (huvudsakligen pensioner).

Bosättningsbaserade förmåner

Vad gäller de bosättningsbaserade förmånerna bör utgångspunkten vara att de nya bestämmelserna skall tillämpas på förmåner som avser tid efter den nya lagstiftningens ikraftträdande, medan äldre bestämmelser skall tillämpas på förmåner för tiden dessförinnan. Tidpunkten för själva utbetalningen av en förmån saknar däremot betydelse i detta sammanhang. Det avgörande skall i stället vara vilken tid förmånen avser att täcka.

Denna princip bör gälla även för en förmån som utges såväl före som efter ikraftträdandet. Det innebär att rätten till en förmån för en viss tidsperiod skall bedömas enligt de regler som gäller under just den tidsperioden, oberoende av när ersättningsperioden påbörjats. Med hänsyn till att bosättningsbegreppet väsentligen är oförändrat bör en sådan ordning inte medföra några större olägenheter för de enskilda. Det torde mera sällan uppstå fall i vilka en person som hittills ansetts bosatt här i landet enligt de nya bestämmelserna inte längre skall anses bosatt här och följaktligen heller inte omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen. Detta kan emellertid inträffa t.ex. för dem som kommer till Sverige för att studera eller för anställda som av en annan stat sänds hit för arbete. Enligt utredningen bör det i sådana fall vara möjligt att övergångsvis tillämpa äldre bestämmelser.

Som huvudregel skall gälla att nya bestämmelser tillämpas på förmåner för tid efter den nya lagstiftningens ikraftträdande, medan äldre bestämmelser tillämpas på förmåner som avser tid dessförinnan. I fråga om utbetalning av förmåner, men inte intjänande, föreslår utredningen att äldre regler skall tillämpas även för det år som följer närmast efter ikraftträdandet, om det är till fördel för den enskilde. Den nya lagstiftningen skall inte träda i kraft förrän den 1 januari 2001 samt beräknas att bli utfärdad minst ett år dessförinnan. Med hänsyn härtill kommer de försäkrade som enligt den nya lagstiftningen inte längre skall anses bosatta här i landet att få god tid på sig att planera sin vistelse i Sverige. Regeringen anser därför att det inte finns något behov av att för de bosättningsbaserade förmånerna införa någon undantagsregel om att äldre bestämmelser skall kunna tillämpas även året omedelbart efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna, om det är till fördel för den enskilde. Vidare kommer handläggningen att underlättas om en sådan undantagsbestämmelse inte införs. Med hänsyn härtill skall det i övergångsbestämmelserna för de bosättningsbaserade förmånerna inte finnas någon undantagsbestämmelse av det slag utredningen föreslår.

Vissa bosättningsbaserade förmåner är utformade på ett sådant sätt att de egentligen inte avser en viss tid. Detta gäller dels bilstöd enligt lagen

(1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade, dels adoptionsbidrag enligt lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn. Vidare förutsätter dessa förmåner att den enskilde ansöker om dem. Frågan om vilka bestämmelser som skall tillämpas i dessa fall bör därför kopplas till tidpunkten för ansökan. Har ansökan gjorts före ikraftträdandet, skall äldre bestämmelser tillämpas för dessa förmåner. Detta skall gälla oberoende av om det är till fördel för den enskilde eller inte. För övrigt är denne oförhindrad att göra en ny ansökan efter att de nya bestämmelserna har trätt i kraft.

Arbetsbaserade förmåner

Även för de arbetsbaserade förmånerna skall som huvudregel gälla att de nya bestämmelserna tillämpas på förmåner som avser tid efter den nya lagstiftningens ikraftträdande medan äldre bestämmelser tillämpas för förmåner som avser tid dessförinnan. Exempelvis skall rätten till sjukpenning för en sjukperiod som inträffat och även avslutats före ikraftträdandet bedömas helt enligt äldre bestämmelser, även om förmånen inte kan betalas ut före ikraftträdandet. Inträffar sjukfallet efter ikraftträdandet skall däremot enbart den nya lagstiftningen tillämpas.

Beträffande försäkringsfall som påbörjats före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna och som fortsätter därefter medför denna princip att förmånen inte skall utges för tiden efter ikraftträdande, om den enskilde till följd av de nya bestämmelserna upphör att omfattas av den arbetsbaserade försäkringen. Det kan ifrågasättas om en sådan konsekvens är rimlig. Förslagen beträffande den arbetsbaserade försäkringen innebär främst en utvidgning av den skyddade personkretsen. Den som av en utländsk statlig arbetsgivare sänds till Sverige för arbete här för arbetsgivarens räkning skall emellertid inte omfattas av den arbetsbaserade försäkringen oavsett utsändningstidens längd. Detta innebär en skärpning gentemot dagens bestämmelser. Emellertid rör det sig om ett fåtal personer, eftersom denna ändring berör varken beskickningspersonal eller dem som är hitsända för högst ett år. Med hänsyn till att de nya bestämmelserna inte skall träda i kraft förrän den 1 januari 2001 och lång tid dessförinnan kommer att utfärdas ges det god tid för de berörda att planera sin vistelse här i landet. Det finns därför inte något större behov av utredningens föreslagna undantagsregel. Även administrativa skäl talar, såsom remissinstanserna anfört, emot en sådan bestämmelse. Med hänsyn härtill skall det för de arbetsbaserade förmånerna i övergångsbestämmelserna inte finnas någon undantagsbestämmelse av det slag utredningen föreslår.

Även den omvända situationen kan uppkomma, dvs. att en person som före ikraftträdandet drabbats av exempelvis ett sjukfall då inte varit försäkrad men med tillämpning av de nya reglerna kommit att bli omfattad av försäkringen. I ett sådant fall skall de nya reglerna tillämpas fr.o.m. tidpunkten för ikraftträdandet. De skall således inte gälla retroaktivt.

När det gäller förmåner från arbetsskadeförsäkringen föreslås att den nya lagstiftningen på sedvanligt sätt skall tillämpas i fråga om skador som har inträffat efter ikraftträdandet. Bestämmelser om anmälan och handläggning av ärenden skall dock gälla för alla skador som anmäls till försäkringskassan efter ikraftträdandet. Med att en skada har inträffat

efter ikraftträdandet avses enligt LAF och dithörande praxis att ett olycksfall har inträffat, såvitt nu är i fråga, efter utgången av år 2000 eller att en arbetssjukdom därefter har visat sig för första gången. Den som tidigare har varit försäkrad enligt LAF men som inte omfattas av de nya bestämmelserna är enligt praxis fortsatt försäkrad för arbetssjukdom som kan härledas till det tidigare arbetet. I det motsatta fallet, dvs. någon är försäkrad efter år 2000 men inte tidigare, kan endast arbete som utförts fr.o.m. år 2001 beaktas. En sådan situation kan uppstå för t.ex. en svensk medborgare som varit anställd vid en utländsk ambassad här i landet.

Övrigt

I socialförsäkringslagen finns bestämmelser om bosättning och arbete i Sverige i olika fall när en person kommer till Sverige från ett annat land eller lämnar Sverige och beger sig till ett annat land. Till den sedvanliga ikraftträdandebestämmelsen till socialförsäkringslagen bör fogas en förtydligande bestämmelse om vad som skall gälla i de fall när en person redan före ikraftträdandet har lämnat eller kommit till Sverige. De avsedda bestämmelserna skall tillämpas även när den aktuella flyttningen har skett före ikraftträdandet. Således skall exempelvis bestämmelsen om biståndsarbetare m.fl. i 2 kap. 4 § socialförsäkringslagen tillämpas även på en person som före år 2001 sänts till ett annat land för arbete där. Detta innebär inte att bestämmelsen skall tillämpas för tid före 2001 utan endast att en person som före det året sänts ut för arbete skall fr.o.m. den 1 januari 2001 behandlas på samma sätt som en person som sänts ut då eller senare. Rätten till förmåner bedöms därvid enligt de övergångsregler som föreslagits ovan.

15.2.2 Särskilt om intjänande av rätt till pension

Regeringens förslag: Frågan om viss tid skall kunna tillgodoräknas den enskilde som bosättnings- eller försäkringstid i Sverige vid beräkning av folkpension respektive garantipension skall avgöras med tillämpning av de nya reglerna endast om denna tid infaller efter den nya lagstiftningens ikraftträdande den 1 januari 2001.

Vid beräkning av pensionsgrundande inkomst och tillgodoräknande av pensionspoäng för rätt till tilläggspension samt pensionsrätt för rätt till inkomstgrundad inkomstpension skall de nya reglerna tillämpas endast för år fr.o.m. det då dessa regler träder i kraft.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens med den skillnaden att förslaget inte omfattar intjänande enligt det reformerade ålderspensionssystemet.

Remissinstanserna: Förslaget har i allmänhet inte kommenterats. Riksförsäkringsverket har inget att erinra mot utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Rätt till folkpension grundas på tillgodoräknade bosättningsår i Sverige eller tillgodoräknade pensionspoäng. För rätt till garantipension krävs att den enskilde tillgodoräknats

försäkringstid, vilken motsvarar bosättningstid. Rätt till inkomstgrundad ålderspension (inklusive tilläggspension) grundas på inkomst av förvärvsarbete genom att den försäkrade för varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställs för honom, tillgodoräknas pensionsrätt eller pensionspoäng. Till grund för beräkningen av den enskildes pensionförmåner läggs således förhållanden som har inträffat före – ibland långt före – tidpunkten för ansökan; pensionsgrundande inkomst har beräknats år för år och pensionspoäng har registrerats löpande i pensionsregistren, etc.

De nya bestämmelserna om vad som skall avses med bosättning i Sverige innebär för flertalet försäkrade inte någon förändring vad gäller rätten till garantipension eller folkpension. För vissa grupper kommer dock bosättningsbegreppet att medföra förändringar. Det gäller främst studerande och biståndsarbetare (se avsnitt 8). Bestämmelserna om kvalifikationstid skall emellertid inte ges någon retroaktiv verkan utan skall gälla fr.o.m. det år som den nya lagstiftningen träder i kraft. Det innebär att frågan om en viss tid skall kunna tillgodoräknas den enskilde som försäkringstid för garantipension eller bosättningstid i Sverige för rätt till folkpension skall avgöras enligt de nya bestämmelserna endast om detta år infaller efter den nya lagstiftningens ikraftträdande.

När det gäller *utbetalning av folkpension som grundas på tillgodoräknade pensionspoäng* för tilläggspension skall, som tidigare redovisats i avsnitt 5.3, det nuvarande kravet på bosättning här i landet som gäller för utländska medborgare avskaffas. Inte heller denna förändring skall ha retroaktiv verkan, dvs. rätt till export av folkpension grundad på pensionspoäng för utländska medborgare skall gälla endast i fråga om pension för tid efter den nya lagstiftningens ikraftträdande.

På motsvarande sätt skall beräkning av pensionsgrundande inkomst och tillgodoräknande av pensionspoäng och pensionsrätt ske med tillämpning av de nya bestämmelserna endast för år fr.o.m. det under vilket dessa regler träder i kraft. Det innebär t.ex. att det nuvarande kravet på bosättning här i landet för utländska medborgare för att pensionsgrundande inkomst skall kunna beräknas, fortfarande kommer tillämpas på år som infaller före den nya lagstiftningens ikraftträdande. Detta gäller således även om ansökan om pension görs efter denna tidpunkt och trots att något krav på bosättning här i landet då inte längre finns.

Vad gäller övergångsregleringen för s.k. ATP-förbindelser hänvisas till avsnitt 9.

16.1 Förslaget till socialförsäkringslag

1 kap. Allmänna bestämmelser

Socialförsäkringslagen (SofL) innehåller grundläggande bestämmelser om vem som är försäkrad. Lagen skall fungera som en "paraplylag" i förhållande till andra särskilda författningar som reglerar rätten till olika förmåner. Vilka dessa särskilda författningar är framgår av lagens tredje kapitel.

I lagens tre första paragrafer anges att lagen innehåller bestämmelser om den personkrets som kan komma ifråga för förmåner och vilka myndigheter och andra organ som deltar i handläggningen av de frågor som rör förmånerna. Motsvarande bestämmelser finns i dag i flera av de författningar som reglerar olika socialförsäkringsförmåner, t.ex. i 1 kap. 1 och 2 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) och i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag.

Som framgår av de allmänna övervägandena, avsnitt 5.1 finns det olika metoder att försöka avgöra om en trygghetsanordning är en försäkring eller var gränserna för området socialförsäkring generellt sett skall dras. Till socialförsäkringen i denna bemärkelse skall räknas sådana trygghetsanordningar eller förmånssystem som det hänvisas till i lagen. Vilka dessa är framgår av lagens tredje kapitel. Se även avsnitt 6.3 och 7.4.

Avsikten är att allmänna, grundläggande villkor för rätt till olika socialförsäkringsförmåner skall finnas i SofL, medan för varje förmån specifika villkor skall finnas i de olika författningarna som reglerar dessa förmåner.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om vem som omfattas av social trygghet genom social försäkring och vissa bidragssystem (*socialförsäkringen*). Lagen gäller för de försäkringar och bidragssystem som anges i 3 kap.

Rätten till en förmån skall grundas på bosättning eller förvärvsarbete i Sverige om inte något annat särskilt anges.

I paragrafens *andra stycke* anges att rätten till en förmån skall grundas på bosättning eller på förvärvsarbete i Sverige om inte något annat särskilt anges. Socialförsäkringen skall således delas i två delar, en del som grundas på bosättning här i landet (den bosättningsbaserade försäkringen) och en del som grundas på arbete här (den arbetsbaserade försäkringen). Dessa delar skall i princip vara oberoende av varandra. Förslaget har utvecklats i avsnitt 5.2. Det innebär i korthet att en person för att kunna få rätt till vissa typer av socialförsäkringsförmåner, t.ex. barnbidrag, måste vara bosatt i Sverige, medan han för rätt till andra förmåner såsom sjukpenning skall ha ett förvärvsarbete här. På *Lagrådets* inrådan har en ny andra mening i första stycket införts. I denna mening avgränsas lagens tillämpningsområde. Stadgandet "om inte något annat särskilt anges" har införts på grund av att en person i några speciella situationer kan vara försäkrad för i grunden arbetsbaserade förmåner trots att något direkt arbete inte har utförts (se 3 kap. 12–15 §§ SofL).

2 § I de författningar som anges i 3 kap. finns närmare bestämmelser om rätt till förmåner m.m. Prop. 1998/99:119

I paragrafen hänvisas till 3 kap. I de författningar som anges där finns närmare bestämmelser om rätten till de aktuella förmånerna.

3 § Frågor om förmåner inom socialförsäkringen handhas av Riksförsäkringsverket, Premiepensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna.

I paragrafen anges vilka myndigheter och andra organ som handhar de olika förmånerna i enlighet med respektive författning.

4 § Gemenskapsrätten inom Europeiska unionen (EU) eller inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtal om social trygghet som ingåtts med andra stater, kan medföra begränsningar i tillämpligheten av bestämmelserna i denna lag.

Paragrafen är en ren upplysningsparagraf. I paragrafen anges att tillämpningen av bestämmelserna i SofL kan komma att begränsas när annat följer av gemenskapsrätten inom Europeiska unionen (EU) eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Detsamma gäller när Sverige ingått avtal om social trygghet med andra stater. Paragrafen har justerats i enlighet med vad *Lagrådet* anfört. En redogörelse för EG-rätten på socialförsäkringsområdet har lämnats i kapitel 12. Den gemenskapsrätt som avses är i första hand Romfördraget och förordningarna (EEG) nr 1408/71 och 1612/68. I kapitel 12 har det även redogjorts för vilka konsekvenser lagförslaget får inom tillämpningsområdet för EG-rätten. Dessa konsekvenser behandlas därför inte här. Som framgått av de angivna avsnitten innebär förslaget i viss mån en anpassning till vad som gäller inom tillämpningsområdet för EG-rätten. Någon fullständig anpassning är det emellertid inte fråga om, och det kan därför i vissa fall uppkomma situationer då bestämmelserna i SofL inte skall tillämpas.

2 kap. Bosättning och arbete i Sverige

Bosättning i Sverige

1 § Vid tillämpningen av denna lag skall en person anses vara bosatt i Sverige, om han eller hon har sitt egentliga hemvist här i landet.

Den som kommer till Sverige och kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år skall anses vara bosatt här. Detta gäller dock inte om synnerliga skäl talar mot det.

En i Sverige bosatt person som lämnar landet skall fortfarande anses vara bosatt här om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år.

I denna paragraf anges vad som vid tillämpningen av SofL i allmänhet skall avses med bosättning i Sverige. Innehållet motsvarar i stort sett redan gällande rätt. Ändringarna har motiverats i avsnitt 6.1 och 6.2. I de följande fem paragraferna finns särskilda regler i bosättningsfrågan för vissa personkategorier. För personer som inte tillhör någon av dessa personkategorier skall således frågan avgöras med tillämpning av enbart förevarande paragraf.

Bestämmelserna i första och andra styckena motsvaras delvis av 3 § i RFV:s föreskrifter (RFFS 1985:16) om inskrivning och avregistrering hos allmän försäkringskassa. I *första stycket* anges huvudregeln, nämligen att en person skall anses bosatt i Sverige, om han eller hon har sitt egentliga hemvist här i landet.

Bestämmelsen i *andra stycket* första meningen innebär att den som kommer till Sverige och kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år skall anses bosatt här även om han eller hon skulle kunna anses ha sitt egentliga hemvist i något annat land. Den innebär samtidigt att den som kommer hit utan att det kan antas att han eller hon kommer att vistas här längre tid än ett år inte skall anses vara bosatt här. Om synnerliga skäl föreligger skall en person som kommer hit och kan antas komma att vistas här i landet ändå inte anses vara bosatt i Sverige. Härmed avses främst personer som döms för brott och som kommer att stanna här i landet enbart för att avtjäna fängelsestraff. Förutom dessa "fängelsefall" kan eventuellt andra undantag göras, t.ex. för personer som vistas här i landet under längre tid på grund av att de erhåller sjukvård av något slag.

I *tredje stycket* finns den s.k. ettårsregeln, vilken innebär att en i Sverige bosatt person som lämnar landet fortfarande skall anses bosatt här, om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år. Liknande bestämmelse finns för närvarande i 1 kap. 3 § första stycket AFL.

Särskilda bestämmelser

Statsanställda

2 § Den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall anses vara bosatt i Sverige under hela utsändningstiden om han eller hon tidigare någon gång varit bosatt i Sverige.

När en annan stat som arbetsgivare sänder en person till Sverige för arbete för arbetsgivarens räkning skall den personen inte anses vara bosatt i Sverige.

Paragrafens *första stycke* motsvarar i huvudsak nuvarande bestämmelser om statsanställdas socialförsäkringsskydd i 1 kap. 3 § fjärde stycket AFL. Bestämmelsen tillämpas på såväl de som sänds från Sverige som på de som tidigare varit utsända och inte återvänder till Sverige före det att de sänds ut på nytt direkt från det land de vistas i, s.k. direktutsända. Det har tidigare inte stadgats att den utsände någon gång skall ha varit bosatt i Sverige. Detta krav har dock lagts till nu. Bestämmelsen i första stycket är endast tillämplig på personer som anställs av en myndighet i Sverige men placeras utomlands. Den är således inte tillämplig på lokalanställda av svenska staten utomlands, dvs. personal som har anställts av en svensk utlandsmyndighet, såsom beskickning, delegationer vid internationella organisationer och karriärkonsulat. För att uppnå en ömsesidighet i systemet har vidare i *andra stycket* föreskrivits att en person som av en annan stat sänds till Sverige för arbete inte skall anses bosatt här. Detta gäller oberoende av utsändningstidens längd. Frågor om statsanställdas socialförsäkringsskydd behandlas i avsnitt 8.3.

3 § En person som tillhör en annan stats beskickning eller karriärkonsulat eller dess betjäning skall anses vara bosatt i Sverige endast om det är förenligt med bestämmelserna om immunitet och privilegier i de konventioner som anges i 2 och 3 §§ lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Detta gäller även en sådan persons privat tjänare.

En person som på grund av anknytning till en internationell organisation omfattas av bestämmelserna i 4 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall skall anses vara bosatt i Sverige endast i den mån det är förenligt med vad som följer av tillämplig stadga eller avtal som anges i bilagan till den lagen.

Frågor om socialförsäkringstillhörigheten för anställda vid ambassader och karriärkonsulat – särskilt vad gäller lokalanställd personal – behandlas utförligt i avsnitt 8.4. Som framgått där åtnjuter viss personal på utländska beskickningar och karriärkonsulat här i landet privilegier och immunitet. Det gäller dels den diplomatiska personalen men också anställd tjänstepersonal m.fl. I paragrafen klargörs att även s.k. privat tjänare vid utländska ambassader m.m. här i landet skall omfattas av bestämmelsen. Vid bedömningen av vilka kategorier som skall omfattas av svensk socialförsäkring skall konventionernas bestämmelser beaktas.

I *andra stycket* anges förutsättningarna för att en person som har anknytning till en sådan internationell organisation som avses i 4 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall skall anses bosatt i Sverige under vissa förutsättningar. Sverige har ingått särskilda avtal som berör internationell verksamhet här i landet. De internationella organisationerna och de personer som har anknytning till dessa har regelmässigt immunitet och privilegier. I några av avtalen finns det särskilda bestämmelser avseende socialförsäkringen för den vid organet anställda personalen. Som ett exempel på ett sådant avtal kan nämnas den s. k. IMO-konventionen (Överenskommelse med internationella sjöfartsorganisationen [IMO] angående världssjöfartsuniversitetet, se SÖ1983:48). Detta avtal innehåller bestämmelser om att universitetstjänstemän och deras familjemedlemmar skall omfattas av särskilda socialförsäkringsarrangemang som ombesörjs av IMO och därför skall vara undantagna från den svenska socialförsäkringen. Undantag från denna regel gäller för familjemedlemmar som var bosatta i Sverige omedelbart före tjänstemannens anställning vid universitetet. Denna senare kategori är enligt avtalet berättigad till svenska socialförsäkringsförmåner med undantag för barnbidrag.

I andra avtal uttalas att den verksamma personalen jämte familjemedlemmar skall åtnjuta samma rättigheter, privilegier och immunitet som föreskrivs i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser.

Biståndsarbetare m.fl.

4 § En i Sverige bosatt person som lämnar landet för arbete för arbetsgivarens räkning skall fortfarande anses vara bosatt här, om han eller hon är anställd av

1. ett svenskt trossamfund eller ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller
2. en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet.

Första stycket gäller endast om utlandsvistelsen kan antas vara längst fem år. Prop. 1998/99:119

I paragrafen regleras vad som skall gälla i fråga om bosättning här i landet för personer som arbetar med biståndsarbete och liknande. I gällande rätt regleras bosättningen för dessa kategorier i lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag och i lagen (1998:702) om garantipension. Utifrån gällande rätt har en förlängning av utlandsvistelsen gjorts med två år och den kan enligt den föreslagna lydelsen nu vara längst fem år. Frågan behandlas i avsnitt 8.5.

Utlandsstuderande m.fl.

5 § En i Sverige bosatt person som lämnar landet för att studera i ett annat land skall fortfarande anses vara bosatt i Sverige så länge han eller hon genomgår en studiestödsberättigande utbildning eller har utbildningsbidrag för doktorander.

Den som kommer till Sverige för att studera skall inte anses vara bosatt här. Detta gäller dock inte den som har utbildningsbidrag för doktorander.

I paragrafen regleras vad som skall gälla om bosättning här i landet för vissa grupper av studerande. I *första stycket* finns en bestämmelse om fortsatt bosättning i Sverige för personer som lämnar landet för att studera i ett annat land. Bestämmelsen har motiverats utförligt i avsnitt 8.2.

Enligt reglerna i 1 § skall en person som kommer till Sverige och kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år anses bosatt här. När det gäller en person som kommer hit i syfte att studera skall detta dock – vilket framgår av paragrafens *andra stycke* – gälla endast under förutsättning att den enskilde har rätt till utbildningsbidrag för doktorander. Även denna fråga har behandlats i avsnitten 8.2. *Lagrådet* har pekat på det förhållandet att det kan förekomma att en person kommer till Sverige för att studera men lyckas finansiera sina studier genom att erhålla anställning som doktorand. *Lagrådet* har också påpekat att det motsatta förhållandet kan föreligga, dvs. att en svensk forskarstuderande reser utomlands för att studera men erhåller anställning som doktorand. Vid de av *Lagrådet* angivna förhållandena kommer huvudregeln att bli direkt tillämplig. Den som kommer till Sverige som forskarstuderande eller reser ut ur landet som en sådan och därefter erhåller anställning skall ses som en vanlig arbetstagare. Huvudregeln i 1 § andra eller tredje stycket blir då direkt tillämplig. Om en forskarstuderande innehar anställning som doktorand redan vid utresan från Sverige kan även den särskilda bestämmelsen i 2 § första stycket kunna komma ifråga. Frågan blir då om doktoranden har sänts ut av en statlig arbetsgivare eller inte.

Familjemedlemmar

6 § Vad som sägs om personer som avses i 2–5 §§ gäller även medföljande make samt barn som inte fyllt 18 år. Med make likställs den som utan att vara gift med den utsände lever tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn.

I paragrafen finns bestämmelser om bosättning här i landet för familjemedlemmar till en person som tillhör någon av de i 2 – 5 §§ behandlade personkategorierna. Det innebär att medföljande make och därmed likställda samt barn som inte fyllt 18 år skall anses bosatta i Sverige när den statsanställda, m.fl. själv skall anses bosatt här.

Arbete i Sverige

7 § Med arbete i Sverige avses vid tillämpning av denna lag förvärvsarbete i verksamhet här i landet.

Om en fysisk person som bedriver näringsverksamhet har sådant fast driftställe i Sverige som avses i punkt 3 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen (1928:370) skall verksamhet hänförlig dit anses bedriven här i landet.

I denna paragraf anges vad som vid tillämpningen av SofL i allmänhet skall avses med arbete i Sverige. Uttrycket ”arbete i Sverige” är i sig ett begrepp och skall användas vid bedömningen av om en person är försäkrad för arbetsrelaterade förmåner eller ej. I de följande tre paragraferna finns särskilda regler om arbete på fartyg, utsändning och utbildning m.m. Frågor om vad som skall avses med arbete i Sverige behandlas även i avsnitt 7.2.

I *första stycket* anges att med arbete i Sverige avses förvärvsarbete i verksamhet här i landet. Härmed avses arbete/verksamhet som arbetstagare, uppdragstagare eller egenföretagare. Bestämmelsen kan jämföras med 1 kap. 1 § första stycket LAF i dess gällande lydelse. Med förvärvsarbete här i landet inbegrips givetvis ett arbete som utförs av en arbetstagare utom riket under en tjänsteresa.

Bestämmelsen i *andra stycket* har ändrats i enlighet med vad *Lagrådet* anført. Bestämmelsen innebär att om en fysisk person som bedriver näringsverksamheten har ett fast driftställe i Sverige på sådant sätt som anges i nämnda anvisningspunkt i kommunalskattelagen skall ett förvärvsarbete hänförligt dit anses bedrivet i Sverige. Som utvecklats i avsnitt 7.2 innebär detta att, förutom arbete som rent fysiskt bedrivs i Sverige, även tillfälligt arbete utomlands kan anses som arbete i Sverige om det utförs som ett led i arbete vid ett fast driftställe i Sverige. Det kan t.ex. röra sig om arbete som en egenföretagare tillfälligt bedriver i utlandet under förutsättning att detta inte kan anses självständigt i förhållande till arbetet vid det fasta driftstället i Sverige.

Särskilda bestämmelser

Arbete på fartyg

8 § Arbete som sjöman på svenskt handelsfartyg anses som arbete i Sverige. Detta gäller även om arbetet utförs

1. i anställning på utländskt handelsfartyg som en svensk redare hyr i huvudsak obemannat, om anställningen sker hos redaren eller hos någon arbetsgivare som redaren har anlitat, eller

2. i anställning hos ägaren till ett svensk handelsfartyg eller hos någon arbetsgivare som anlåtats av ägaren, om fartyget hyrs ut till en utländsk redare i huvudsak obemannat.

Med sjöman avses den som enligt sjömanslagen (1973:282) skall anses som sjöman.

I paragrafens *första stycke* anges först att arbete som sjöman på svenskt handelsfartyg skall anses som arbete i Sverige. Bestämmelsen har sitt ursprung i de regler om försäkring för bl.a. arbetsskada och tilläggs pension som uttryckligen eller enligt praxis gäller i dag. Dessutom skall enligt första stycket 2 även anställning vid s.k. bare-boat charter anses som arbete i Sverige. Den regeln har sitt ursprung i 20 kap. 1 § tredje stycket AFL.

Liksom enligt AFL i dag (20 kap. 1 § andra stycket) skall vid tillämpningen av paragrafen den anses som sjöman som enligt sjömanslagen skall anses som sjöman. Detta anges i paragrafens *andra stycke*.

Utsändning m.m.

9 § Arbete utomlands för en arbetsgivare med verksamhet i Sverige skall anses som arbete här i landet, om arbetstagaren är utsänd av arbetsgivaren och arbetet kan antas vara längst ett år.

När en utländsk arbetsgivare under motsvarande förhållande sänder någon till Sverige för arbete skall arbete i Sverige inte anses föreligga.

I fall som anges i 2 § gäller första och andra styckena även om utsändningstiden kan antas vara längre än ett år.

Som framgår av kommentaren till 7 § är det inte endast arbete som rent fysiskt bedrivs i Sverige som vid tillämpningen av SofL skall anses som arbete i Sverige. Även arbete som utsänd arbetstagare kan under vissa förutsättningar vara att anse som arbete i Sverige. I *första stycket* har införts en allmän utsändningsregel. En uttrycklig sådan regel finns i dag endast i 1 kap. 1 § fjärde stycket LAF, även om reglerna i 1 kap. 3 § AFL får samma faktiska konsekvenser i ett utsändningsfall. En skillnad i förhållande till nuvarande regler är dock att det här sägs att arbetet utomlands skall anses bedrivet i Sverige om det kan *antas* vara längst ett år (jfr avsnitt 7.2). Den praktiska konsekvensen av denna skillnad gentemot nuvarande regel att arbetet skall *avses* vara längst ett år, är att arbetstagarens egna uppgifter om arbetets varaktighet inte utan vidare måste tas för goda utan dessa bör stödjas av andra omständigheter, t.ex. ett anställningsavtal eller ett intyg från arbetsgivaren.

I LAF finns i dag även en bestämmelse (1 kap. 1 § femte stycket) rörande personer som sänds *till* Sverige för arbete här. En arbetstagare som av en utländsk arbetsgivare sänds till Sverige för arbete här omfattas av arbetsskadeförsäkringen endast om arbetet är avsett att vara längre än ett år. I förevarande paragrafs *andra stycke* finns en motsvarande bestämmelse. Det innebär att en "omvänd" utsändningsregel som motsvarar den nuvarande i LAF kommer att gälla inte bara inom arbetsskadeförsäkringen utan inom hela den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen sådan denna definieras enligt SofL. I likhet med den "rättvända" utsändningsregeln i första stycket ersätts avsiktsvillkoret med ett antagandevillkor angående innebörden därav se avsnitt 7.2.

I *tredje stycket* finns bestämmelser om utsträckt utsändningstid i vissa fall. Den som sänds ut av en statlig arbetsgivare för arbete i annat land skall anses utföra arbete i Sverige under hela utsändningstiden, även om denna tid överstiger ett år; jfr nuvarande 1 kap. 1 § fjärde stycket LAF

samt avsnitt 8.3. En person som av en utländsk stat sänds till Sverige för arbete här skall på motsvarande sätt anses utföra arbete i det sändande landet under hela utsändningstiden.

Prop. 1998/99:119

Diplomater m.fl.

10 § Arbete som utförs av en person som tillhör en annan stats beskickning eller karriärkonsulat skall anses som arbete i Sverige endast om det är förenligt med bestämmelserna om immunitet och privilegier i de konventioner som anges i 2 och 3 §§ lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Detta gäller även en sådan persons privattjänare.

Ett sådant arbete som medför att en person på grund av anknytning till en internationell organisation omfattas av bestämmelserna i 4 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall skall anses som arbete i Sverige endast i den mån det är förenligt med vad som följer av tillämplig stadga eller avtal som anges i bilagan till den lagen.

I paragrafens *första stycke* anges att sådant arbete som utförs av ambassadpersonal m.fl. skall anses som arbete i Sverige om det är förenligt med bestämmelserna om immunitet och privilegier i de konventioner som anges i 2 och 3 §§ lagen om immunitet och privilegier i vissa fall. Detta innebär att bedömningen av vilka personer som skall omfattas av socialförsäkringen skall göras utifrån konventionerna, som därför skall läggas till grund för bedömningen av om den enskilde vid tillämpning av denna lag skall anses ha arbete i Sverige. Den som enligt denna bestämmelse anses ha arbete i Sverige kommer att omfattas av den arbetsbaserade försäkringen i dess helhet, dvs. även av arbetsskadeförsäkringen. Se även vad som anförts i avsnitt 8.5.

I *andra stycket* stadgas att ett arbete som en person utför för en särskild internationell organisation och som omfattas av bestämmelserna i 4 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall skall anses vara utfört i Sverige. Sverige har ingått särskilda avtal som berör internationell verksamhet här i landet. De internationella organisationerna och de personer som har anknytning till dessa har regelmässigt immunitet och privilegier. I några av avtalen finns det särskilda bestämmelser avseende socialförsäkringen för den vid organisationen anställda personalen. Som ett exempel på ett sådant avtal kan nämnas den s. k. IMO-konventionen (se kommentaren till 3 §). Vidare kan tilläggas vad gäller detta avtal att sådant arbete som utförs av den som omfattas av avtalet skall omfattas av den svenska socialförsäkringen med avseende på socialförsäkringsförmåner som hänför sig till arbete i Sverige utanför den organisation som avtalet avser.

I andra avtal uttalas att den verksamma personalen jämte familjemedlemmar skall åtnjuta samma rättigheter, privilegier och immunitet som föreskrivs i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser.

3 kap. Socialförsäkringskyddet

Bosättningsbaserad försäkring

1§ Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner som anges i lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. ersättning för sjukvård m.m. enligt 2 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna,
2. föräldrapenning på garantinivå,
3. folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år som har tillgodoräknats som bosättningsstid i Sverige, samt
4. rehabilitering och särskilt bidrag enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.

2 § Den som är bosatt i Sverige omfattas även av

1. lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
2. lagen (1969:205) om pensionstillskott,
3. lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,
4. lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade,
5. lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,
6. lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,
7. lagen (1993:389) om assistansersättning,
8. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
9. lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer,
10. lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
11. lagen (1998:702) om garantipension, och
12. lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag.

I dessa båda paragrafer anges dels de förmåner enligt AFL som en här i landet bosatt person är försäkrad för på grund av bosättningen (1 §), dels den övriga lagstiftning om bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner som en bosatt person omfattas av (2 §). I de författningar som räknas upp i 2 § används inte, såsom i AFL, begreppet försäkrad men denna skillnad är närmast teknisk. Innebörden av att en person är försäkrad för förmåner enligt AFL respektive omfattad av lagstiftningen är densamma; personen i fråga uppfyller det grundläggande anknytningsmomentet till det aktuella förmånssystemet (jfr avsnitt 6.1). I den bosättningsbaserade delen av socialförsäkringen är det grundläggande anknytningsmomentet bosättning här i landet. Vad som avses med bosättning i Sverige har definierats i 2 kap. denna lag.

Omfattningen av den bosättningsbaserade försäkringen har behandlats i avsnitt 6.3. Uppräkningen i paragraferna utgår från nu gällande lagstiftning och kan framdeles justeras efter hand som nya förmånsformer tillkommer. Ett förtydligande beträffande folkpensionsförmånerna har gjorts efter *Lagrådets* granskning.

Till 2 kap. AFL är knutet en mängd olika författningar som berör rätt till sjukvård och rätt till olika ersättningar för kostnader som uppkommer i samband med att någon erhåller vård. Vissa av dessa förmåner handhas av försäkringskassorna men de flesta handhas av landstingen. SofL omfattar emellertid inte – vilket framgår av 1 kap. 3 § – de landstingsanknutna förmånerna, och därför har i 1 § 1 här gjorts den begränsningen att försäkringen med anknytning till 2 kap. AFL omfattar endast därtill hörande förmåner som beslutas av försäkringskassorna.

I och med att kravet på inskrivning i försäkringskassan har tagits bort och ersatts med ett krav på bosättning innebär detta att även bidragstagaren (se även ändringarna i de lagar som anges i 2 § 1 och 3) skall vara bosatt i Sverige.

3 § Till den som enligt utlänningslagen (1989:529) behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får förmåner enligt 1 och 2 §§ utges tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljats. Om det finns synnerliga skäl, får förmåner utges även om uppehållstillstånd inte har beviljats.

Förmåner enligt första stycket betalas inte ut för tid då bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. har lämnats till den försäkrade om förmånerna är av motsvarande karaktär.

I paragrafens *första stycke* anges att förmåner, som efter flyttning till Sverige skall betalas ut till den som enligt utlänningslagen (1989:529) behöver ha uppehållstillstånd i Sverige, får betalas tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljats. Eftersom viss tid kan förflyta från det att ett tillstånd börjar gälla fram till det att det beviljats har en tremånadersgräns angivits för hur lång tid tillbaka förmåner kan utbetalas. Som framgått i avsnitt 6.4.2 motsvarar bestämmelsen delar av en nuvarande regel i 5 § andra stycket RFFS 1998:11 om inskrivning och avregistrering hos allmän försäkringskassa (jfr också 1 kap. 5 § första stycket AFL).

I sista meningen första stycket har intagits ett undantag. *Lagrådet* har förordat en omformulering av meningen så att det tydligare kommer till uttryck att meningen har en självständig innebörd och inte anknyter till de tidsgränser som anges i första meningen. Stadgandet innebär att förmåner får utges även om ett uppehållstillstånd inte har beviljats om det föreligger synnerliga skäl. Sådana skäl bör exempelvis anses föreligga när uppehållstillståndsprövningen endast är av formell natur t.ex. för inflyttade utländska adoptivbarn till här bosatta personer eller minderåriga barn som återförenas med här bosatta föräldrar som har uppehållstillstånd.

Bestämmelsen i *andra stycket* är ny som generell föreskrift men motsvaras i viss mån av den nuvarande lydelsen i 1 § andra stycket andra meningen lagen om allmänna barnbidrag och 5 § tredje stycket lagen om förlängt barnbidrag. Bestämmelsen föreslås i övrigt för att, efter mönster av en bestämmelse om undantag från bistånd enligt 6 § socialtjänstlagen (1980:620), förhindra att dubbla förmåner utbetalas i fall då bistånd kunnat lämnas enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande (jfr 1 § andra stycket i den lagen).

Arbetsbaserad försäkring

4 § Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. sjukpenning och havandeskapspenning,
2. föräldrapenning över garantinivå och tillfällig föräldrapenning,
3. tilläggspension i form av förtidspension och efterlevandepension,
4. folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension beräknad i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension, samt
5. rehabilitering och rehabiliteringsersättning enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.

5 § Den som arbetar i Sverige omfattas även av

1. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,

2. lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård, och Prop. 1998/99:119
3. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

I dessa båda paragrafer anges dels de förmåner enligt AFL som en här i landet förvärvsarbetande person på grundval av arbetet är försäkrad för (4 §), dels den övriga lagstiftning om arbetsbaserade socialförsäkringsförmåner som en förvärvsarbetande person omfattas av (5 §). I de författningar som räknas upp i 5 § används inte alltid, såsom i AFL, begreppet försäkrad men denna skillnad är närmast teknisk. Innebörden av att en person är försäkrad för förmåner enligt AFL respektive omfattad av annan lagstiftning är densamma; personen i fråga uppfyller det grundläggande anknytningsmomentet till det aktuella förmånssystemet (jfr avsnitt 7.4). I den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen är det grundläggande anknytningsmomentet rent principiellt förekomsten av förvärvsarbete i verksamhet här i landet, åtminstone under en viss tid. Vad som avses med arbete i Sverige har definierats i 2 kap. denna lag. Ett förtydligande beträffande folkpensionsförmånerna har gjorts efter *Lagrådets* granskning.

Till 22 kap. AFL är knutet flera olika författningar som berör rätt till olika rehabiliteringsförmåner. Medan vissa av dessa förmåner handhas av försäkringskassorna handhas andra av landstingen. SofL omfattar emellertid inte – vilket framgår av 1 kap. 3 § – de landstingsanknutna förmånerna, och därför har här i 4 § 5 gjorts den begränsningen att försäkringen med anknytning till 22 kap. AFL omfattar endast därtill hörande förmåner som beslutas av försäkringskassorna.

Omfattningen av den bosättningsbaserade försäkringen har behandlats i avsnitt 6.2 och 6.3.

Försäkringstid

6 § För arbetstagare gäller försäkringen enligt 4 och 5 §§ från och med den första dagen av anställningstiden. För andra gäller försäkringen dock från och med den dag då arbetet har påbörjats.

Försäkringen upphör att gälla tre månader efter den dag då arbetet har upphört av någon annan anledning än ledighet för semester, ferier eller motsvarande uppehåll (*efterskyddstid*). Försäkringen upphör tidigare än som nu sagts om den enskilde påbörjat arbete i ett annat land och omfattas av motsvarande försäkring i det landet eller om det finns andra särskilda skäl.

I paragrafens *första stycke* ges bestämmelser om när den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen skall börja att gälla. *Lagrådet* har förordat att innehållet i första och andra meningen skall byta plats, eftersom huvudregeln bör avse normalfallet dvs. anställningsförhållandet. Paragrafen har omformulerats i enlighet härmed. För en arbetstagare gäller att om denne har en särskilt avtalad anställningsdag skall arbetet anses påbörjat nämnda dag och försäkringen börjar då att gälla. För övriga, icke anställda, gäller att ett arbete skall ha påbörjats för att försäkringen skall börja gälla.

I *andra stycket* anges den tidsrymd som försäkringen alltjämt skall gälla efter det att arbetet har upphört. Denna tid omfattar en period om tre månader och har benämnts *efterskyddstid*. Sådana uppehåll som semes-

ter, ferier eller motsvarande uppehåll räknas aldrig som efterskyddstid. Vidare anges att försäkringen kan komma att upphöra tidigare än tre månader efter det då arbetet har upphört exempelvis om en person påbörjat ett nytt arbete i ett annat land och då omfattas av försäkringen i det landet. Andra särskilda skäl kan vara att den enskilde själv uppger att arbetet har upphört och att han eller hon inte har för avsikt att arbeta mer.

7 § Om en förmån som avses i 4 eller 5 § utges när försäkringen skall upphöra enligt 6 § andra stycket, fortsätter försäkringen enligt 4 eller 5 § att gälla under den tid för vilken förmånen utges. Försäkringen fortsätter också att gälla, enligt de grunder som regeringen fastställer, för den tid en person genomgår utbildning eller står till arbetsmarknadens förfogande.

Av paragrafen framgår att den, som vid den tidpunkt då den arbetsbaserade försäkringen enligt 6 § skall upphöra (dvs. senast tre månader efter det att arbetet upphört) uppbär någon förmån som omfattas av försäkringen, fortsätter att vara försäkrad så länge den förmånen eller någon annan arbetsbaserad förmån utbetalas. Det innebär t.ex. att den som är sjuk och uppbär sjukpenning då arbetet upphör kan fortsätta att få sjukpenning enligt reglerna i 3 kap. AFL så länge sjukdomen består. Om den försäkrade vid sjukpenningrättens upphörande börjar uppbära någon annan arbetsbaserad förmån, t.ex. föräldrapenning över garantinivån, fortsätter hela försäkringen alltså att gälla. Först då den försäkrade inte längre är berättigad till någon av de arbetsbaserade förmånerna upphör försäkringsskyddet. Försäkringen fortsätter även att gälla för den som genomgår utbildning eller står till arbetsmarknadens förfogande på det sätt regeringen i de särskilda fallen föreskriver.

8 § Försäkringen för pensioner eller skadeersättningar som avses i 4 § 3 och 4 samt 5 § 1 och 3 skall gälla när rätten till en förmån enligt de lagar som anges där kan härledas från ett arbete i Sverige. Detsamma gäller försäkringen för föräldrapenning över garantinivå enligt 4 § 2.

Försäkringen för pensioner enligt första stycket skall också gälla i det fall rätten till förmånen kan härledas från sådan ersättning som anges i 12 och 13 §§.

I paragrafens *första stycke* finns särskilda regler om försäkringstid när det gäller förmåner som betalas ut vid en tidpunkt men som grundas på en tidigare intjänad rätt till dessa förmåner. Det gäller enligt första meningen i stycket tilläggspension och folkpension som grundas på intjänade pensionspoäng enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och inkomstgrundad ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension (LIP) samt arbetsskadeersättning enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Det innebär att den som någon gång på grund av arbete tillgodoräknats pensionspoäng eller pensionsrätt enligt bestämmelserna i AFL eller numera i LIP alltid är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension och folkpension som grundas på tillgodoräknade pensionspoäng. Vidare är den som under tid då han utfört förvärvsarbete i Sverige blivit utsatt för skadlig inverkan i arbetet försäkrad för en ådragen arbetsskada även efter det att arbetet upphört. Den arbetsskadade kan således få rätt till ersättning från arbetsskadeförsäkringen även för tid efter det att arbetet upphört och detta även om skadan visat sig först efter denna tidpunkt. Någon motsvarande bestämmelse angående arbetsskada-

de finns inte i gällande bestämmelser men enligt praxis har gällt att en person, som inte längre är försäkrad, är berättigad till ersättning även om arbetsskadan visat sig efter arbetets upphörande under förutsättning att ett orsakssamband föreligger.

Även beträffande föräldrapenning över garantinivå gäller särskilda regler om försäkringstid. Försäkringen för denna förmån kan bestå även efter den tidpunkt då den enligt 6 § skulle ha upphört. Reglerna förklaras av att det i enlighet med vad som nu gäller inom respektive förmånsslag även i framtiden skall vara möjligt att uppbära förmånen även om längre tid än tre månader förflutit sedan det senaste kvalificerande arbetet upphört.

I vissa fall krävs enligt de särskilda förmånslagarna att den försäkrade fortfarande har ett arbete, som han antingen utför samtidigt som förmånen uppbärs eller behöver avstå från under den aktuella dagen.

I *andra stycket* anges att försäkringen för pensioner även fortsätter att gälla om den kan härledas från sådan ersättning som anges i 11 och 12 §§. Försäkringen kan således gälla även när den enskilde haft andra ersättningar än sådana som erhållits på grund av arbete. I detta stycke klargörs att den som någon gång fått pensionsrätt beräknad på sådan ersättning som anges i paragraferna är försäkrad även när det gäller utfäendet av pensionen. Innebörden härav är således att även om man inte uppfyller de gängse kraven på att vara försäkrad för den arbetsbaserade delen skall man ändå anses vara försäkrad när utbetalning av pensionen kommer ifråga.

Bestämmelsen har modifierats efter påpekande av *Lagrådet*.

9 § För biståndsarbetare m.fl. enligt 2 kap. 4 § som till följd av utlandsarbete inte omfattas av den arbetsbaserade försäkringen och som efter utlandstjänstgöringens slut återvänder till Sverige skall efterskyddstiden börja löpa först efter återkomsten, om utlandstjänstgöringen varat längst fem år.

I paragrafen har införts en bestämmelse som innebär att för biståndsarbetare m.fl. som arbetar i utlandet skall inte efterskyddstiden börja räknas förrän från det att dessa har återkommit till Sverige från sin utlandstjänstgöring. För att det klart skall framgå att bestämmelsen endast är tillämplig på den försäkrade som direkt efter utlandstjänstgöringens slut återvänder till Sverige har detta angivits enligt förslag av *Lagrådet*.

10 § Försäkringen enligt 4 eller 5 § fortsätter att gälla efter efterskyddstiden enligt 6 § andra stycket så länge skyddsbestämmelserna om beräkning av sjukpenninggrundande inkomst i 3 kap. 5 § tredje stycket 4–6 lagen (1962:381) om allmän försäkring är tillämpliga.

Lagrådet har pekat på det mindre lämpliga i att helt och hållet ersätta det som nu är lagreglerat med regeringsföreskrifter. Paragrafen har därför ändrats så att den nu hänvisar till situationer som finns i 3 kap. 5 § 3 stycket punkterna 4–6 lagen om allmän försäkring. Försäkringen kan således komma att gälla under längre tid än den normala efterskyddstiden enligt 6 §. Vidare kan nämnas att försäkringen efter att fall som avses i förevarande paragraf inte längre är för handen kan fortsätta att gälla i fall som avses i t.ex. 3 kap. 7 §.

11 § Den som enligt utlänningslagen (1989:529) behöver ha arbetsstillstånd i Sverige eller ett uppehållstillstånd med motsvarande verkan har inte rätt till förmåner enligt 4 och 5 §§ förrän ett sådant tillstånd har beviljats. Ersättning får därvid utges tidigast från och med den dag då tillståndet börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades.

Begränsningarna i första stycket gäller inte arbetsskadeersättning enligt 5 § 1.

Dispositionen av 11–15 §§ har ändrats på det sätt *Lagrådet* föreslagit. Den tidigare 15 § utgör nu 11 § och de tidigare föreslagna 11–14 §§ utgör nu 12–15 §§. I den förevarande paragrafens *första stycket* finns en bestämmelse om rätt till arbetsbaserade förmåner för personer som för att kunna arbeta här i landet behöver arbetsstillstånd eller uppehållstillstånd med motsvarande verkan. Med uppehållstillstånd med motsvarande verkan avses permanent uppehållstillstånd och andra uppehållstillstånd som beviljas personer som skall arbeta här i landet men som inte behöver arbetsstillstånd (egenföretagare och liknande). Denna bestämmelse motsvarar till sitt innehåll bestämmelsen i 3 § om bosättningsförmåner för personer som behöver uppehållstillstånd här i landet.

Enligt *andra stycket* gäller arbetsskadeförsäkringen utan krav på arbetsstillstånd.

Speciella försäkringssituationer

12 § En person som har förtidspension som beräknats enligt 13 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension beräknad på denna förtidspension.

I den förevarande paragrafen stadgas att en person är försäkrad för intjänande av ålderspensionsrätt om han eller hon har förtidspension som har beräknats utifrån antagandepoäng. Det kan förekomma att en person som aldrig har haft ett arbete har förtidspension beräknad enligt 13 kap. 2 §. Denna bestämmelse skyddar personer som hör till en sådan kategori, t.ex. en person som uppburit vårdbidrag.

13 § Den som uppbär någon av följande förmåner är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension och tilläggspension i form av förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. vårdbidrag, som inte avser merkostnader, enligt 8 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag,
2. dagpenning från arbetslöshetskassa,
3. utbildningsbidrag i form av dagpenning under arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering samt ersättning vid generationsväxling,
4. utbildningsbidrag för doktorander,
5. korttidsstudiestöd och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973:349),
6. vuxenstudiebidrag enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa samt särskilt utbildningsbidrag,
7. timersättning vid vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux) och ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),

8. dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspiktiga, eller

9. stipendium som enligt punkt 12 sjunde stycket av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370) skall tas upp som intäkt av tjänst.

I paragrafen anges att den som uppbär de olika förmånerna under 1–9 är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension och tilläggs pension i form av förtidspension. Denna bestämmelse har införts för att möjliggöra intjänande av ålderspensionsrätt m.m. för den som inte blivit försäkrad direkt genom förvärvsarbete.

14 § Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för pensionsgrundande belopp för barnår enligt 3 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Den som har genomgått grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt är försäkrad för pensionsgrundande belopp för plikt-tjänstgöring enligt 3 kap. lagen om inkomstgrundad ålderspension.

I paragrafen stadgas att den som är bosatt i Sverige är försäkrad för barnår och plikt-tjänstgöring trots att förmånen är förknippad med ett arbetsvillkor. Bestämmelsen innebär således att en person i dessa situationer skall kunna få tillgodoräknas pensionsgrundande belopp genom bosättning trots att förmånen är arbetsbaserad. Arbetsvillkoret måste dock uppfyllas på något sätt antingen före den aktuella perioden eller efter, vilket framgår av bestämmelserna i LIP. Bestämmelsen har endast betydelse för den som inte genom arbete blivit försäkrad enligt 3 kap. 5 § 3.

15 § Den som genomgår utbildning som är förenad med särskild risk för arbetsskada är försäkrad för arbetsskada enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om detta.

Denna paragraf är överförd från 1 kap. 1 § 2 stycket lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Gemensamma bestämmelser

16 § Den som, i enlighet med förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, omfattas av lagstiftningen i en annan stat är inte försäkrad för sådana förmåner enligt denna lag som motsvarar förmåner som avses i förordningen.

I paragrafen ges en bestämmelse som uttryckligen anger att den som enligt förordning (EEG) nr 1408/71 i visst fall skall vara omfattad av ett annat lands lagstiftning inte är försäkrad för förmåner som även skulle kunna ges enligt SofL. Bestämmelsen är bl.a. föranledd av att förordning (EEG) nr 1408/71 inte förbjuder ett land att ge en person förmåner även om någon skyldighet därtill inte föreligger enligt förordningen (se EG-domstolens dom i mål 69/79 Jordens-Vosters).

Av förordning (EEG) nr 1408/71 följer att familjemedlemmar till en förvärvsarbete som skall omfattas av lagstiftningen i Sverige kan ha rätt till bl.a. sjukvårdsförmåner här i landet även om de inte är bosatta här. *Lagrådet* har ifrågasatt om andra stycket skall tas med i lagen då

dess innehåll får anses följa av förordningen (EEG) nr 1408/71. Mot denna bakgrund och då gränsdragningsproblem kan uppkomma, tas därför detta stycke bort. Prop. 1998/99:119

4 kap. Förmåner vid utlandsvistelse

Bosättningsbaserade förmåner

1 § För tid då en försäkrad vistas i ett land som inte ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) får förmåner som grundas på bosättning utges endast i de fall som avses i 2 och 3 §§.

Som framgår av paragrafen skall begränsningarna i fråga om de bosättningsbaserade förmånerna gälla endast vid vistelse utanför EES. Vid vistelse i ett land inom EES gäller således samma regler som vid vistelse i Sverige.

Det bör märkas att en grundläggande förutsättning för tillämpningen av bestämmelserna i kapitlet är att den enskilde vid utlandsvistelsen alltfjänt är försäkrad, dvs. fortfarande anses bosatt här i landet.

2 § Förmåner får utges om utlandsvistelsen kan antas vara längst sex månader.

När det gäller ersättning för sjukvård m.m. enligt 3 kap. 1 § 1 tillämpas särskilda bestämmelser om vård som ges utomlands.

Pensionsförmåner enligt 3 kap. 1 § 3 samt 2 § 2, 6 och 11 utges så länge den försäkrades bosättning i Sverige består enligt 2 kap.

Huvudregeln—vilken finns i paragrafens *första stycke*—är att bosättningsbaserade förmåner kan utges endast om utlandsvistelsen kan antas vara längst sex månader. Bedömningen av utlandsvistelsens längd skall göras i samband med utresan. Bedöms vistelsen komma att vara längre än sex månader kommer förmånen inte att kunna ges under utlandsvistelsen. Motsvarande regler gäller redan i dag för bl.a. barnbidrag.

I paragrafens *andra och tredje stycke* görs undantag från sexmånadersregeln för vissa angivna förmåner. Det gäller dels sjukvårdsförmåner (andra stycket), dels olika folkpensionsförmåner (tredje stycket). I fråga om sjukvårdsförmåner är rättigheterna begränsade enligt vad som följer av bestämmelserna i AFL och därtill anknytande författningar. Folkpensionsförmåner och garantipension betalas däremot så länge den försäkrades bosättning i Sverige består enligt 2 kap.

3 § Tidsbegränsningen i 2 § första stycket gäller inte sådana statsanställda och deras familjemedlemmar som avses i 2 kap. 2 och 6 §§.

Tidsbegränsningen gäller inte heller familjestöd enligt 3 kap. 1 § 2 eller 2 § 1, 3, 5 och 10 till biståndsarbetare m.fl. och studerande eller deras familjemedlemmar som avses i 2 kap. 4–6 §§.

Av paragrafens *första stycke* följer att sexmånadersregeln i 2 § inte skall gälla för personer som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning. De skall således behandlas som om de vistades i Sverige. Detsamma gäller medföljande make och barn under 18 år.

För biståndsarbetare m.fl. och studerande i utlandet skall enligt paragrafens *andra stycke* sexmånadersregeln i 2 § inte gälla i fråga om visst

familjestöd. Det gäller här föräldrapenning på garantinivå, barnbidrag, förlängt barnbidrag, adoptionsbidrag samt underhållsstöd. Biståndsarbetaren, annan därmed jämställd eller studeranden skall i fråga om dessa förmåner behandlas som om han vistades i Sverige. Detsamma gäller för familjemedlemmar till dessa personer. Vad som avses med familjemedlemmar framgår av 2 kap. 6 §.

4 § Har rätten till en bosättningsbaserad förmån upphört med tillämpning av bestämmelserna om bosättning i 2 kap. eller bestämmelserna om utlandsvistelse i 1–3 §§, får förmånen efter ansökan hos försäkringskassan fortsätta att utges om det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt att dra in förmånen.

I paragrafen ges möjlighet för en försäkringskassa att efter ansökan besluta om förlängd utbetalning i vissa fall av en bosättningsbaserad förmån efter det att rätten till förmånen har upphört med tillämpning av bestämmelserna om bosättning i 2 kap. eller bestämmelserna om utlandsvistelse i 1–3 §§. En liknande bestämmelse finns för närvarande i 5 kap. 16 § AFL. Frågan har behandlats i slutet av avsnitt 10.1.

Arbetsbaserade förmåner

5 § För tid då en försäkrad vistas utomlands får förmåner vid sjukdom, havandeskap, tillfällig vård av barn och rehabilitering enligt 3 kap. 4 § 1, 2 och 5 endast utges i följande fall:

1. om ett ersättningsfall inträffar utomlands medan den försäkrade där utför sådant arbete som skall anses som arbete i Sverige enligt 2 kap.,
2. om försäkringskassan medger att den försäkrade reser till utlandet.

I paragrafen finns bestämmelser om begränsningar i rätten till utgivande av vissa arbetsbaserade förmåner för tid då den förmånsberättigade vistas utomlands. När det gäller hithörande s.k. dagersättningar har försäkringskassorna såvitt gäller deras område i allmänhet samtidigt ansvar för att de försäkrade blir rehabiliterade. Till skillnad mot vad som är fallet beträffande de bosättningsbaserade förmånerna (se 1 § detta kapitel) gäller begränsningarna även inom EES. I fall då förordning (EEG) nr 1408/71 är tillämplig kan dock begränsningarna komma att delvis sättas ur spel.

Begränsningarna gäller i fråga om sjukpenning, havandeskapspenning, tillfällig föräldrapenning, rehabilitering och rehabiliteringsersättning. Vidare kan – efter mönster av nuvarande 3 kap. 15 § första stycket e) AFL – sådana förmåner betalas ut endast om ett ersättningsfall inträffar utomlands medan den försäkrade utför sådant arbete som skall anses som arbete i Sverige eller om försäkringskassan medger att den försäkrade reser till utlandet. *Lagrådet* har förordat att hänvisningen till 4 kap. 1 § fjärde stycket AFL, som fanns i punkten 3 i paragrafen, skall utgå. Denna punkt har därför tagits bort.

6 § Pensionsförmåner och skadeersättningar enligt 3 kap. 4 § 3 och 4 samt 5 § 1 och 3 utges för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning över garantinivå enligt 3 kap. 4 § 2,

1. om barnet är bosatt i Sverige, eller
2. om försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

För tydlighets skull anges i paragrafen att sådana förmåner för vilka begränsningarna i 5 § inte skall gälla kan betalas ut för tid då den förmånsberättigade vistas utomlands så länge han är försäkrad för förmånen enligt 2 och 3 kap., dvs. på samma villkor som gäller vid vistelse i Sverige. Beträffande föräldrapenning över garantinivån gäller detta under förutsättning att barnet fortfarande anses bosatt i Sverige, i syfte att för denna speciella förmån ändå behålla någon anknytning till Sverige under den långa tid som förmånen kan lämnas.

Gemensamma bestämmelser

7 § För utbetalning av en förmån utomlands får krävas bevis om att rätten till förmånen består.

En liknande bestämmelse finns i bl.a. 16 kap. 13 § AFL som avser pension och som nu föreslås bli upphävd.

5 kap. Anmälan och handläggning av ärenden

Anmälan till försäkringskassan

1 § Den som bosätter sig i Sverige och som inte är folkbokförd här skall anmäla sig till den försäkringskassa som avses i 4 §. Bosättningsbaserade förmåner enligt 3 kap. 1 och 2 §§ får inte utges för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då anmälan gjordes eller försäkringskassan på annat sätt fick kännedom om bosättningen.

Den som avses i 2 kap. 2 § första stycket och som inte är folkbokförd här skall anmäla sig till den försäkringskassa som avses i 5 § andra stycket.

Den som bosätter sig i Sverige och som inte är folkbokförd här i landet skall enligt paragrafen anmäla bosättningen till försäkringskassan (jfr nuvarande 1 kap. 5 § andra stycket AFL). Vilken försäkringskassa som anmälan skall göras till framgår av 4 §. Syftet med anmälningsskyldigheten är att försäkringskassan ges möjlighet att pröva om anmälaren kan bli försäkrad för bosättningsbaserade förmåner. Vidare finns en bestämmelse som begränsar möjligheten till retroaktiv utbetalning av förmåner. Bosättningsbaserade förmåner skall enligt denna bestämmelse inte kunna utges för längre tid tillbaka än tredje månaden före den då anmälan har gjorts eller försäkringskassan på annat sätt fått kännedom om bosättningen (jfr nuvarande 1 kap. 5 § första stycket AFL). Bestämmelsen avser endast utgivande av förmåner och hindrar således inte att t.ex. tillgodoräknande av försäkringstid för garantipension sker för längre tid tillbaka. *Andra stycket* avser s.k. direktutsända som inte återvänder till Sverige före det att de sänds ut på nytt.

2 § Arbetsbaserade förmåner enligt 3 kap. 4 § samt 5 § 2 och 3 får inte utges för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då försäkringskassan fick kännedom om arbetet.

En anmälan om arbete i Sverige som görs av den som arbetar här utan att vara bosatt i landet skall lämnas till den försäkringskassa som avses i 5 §.

Lagrådet har påpekat att paragrafen saknar motsvarighet till 1 § första styckets anmälningsskyldighet och forum och har lämnat ett förslag till skrivning härom. På grund av administrativa skäl införs inte någon anmälningsskyldighet. Paragrafen har dock omformulerats efter det att förslaget lämnades till *Lagrådet*. Liksom är fallet beträffande de bostättningsbaserade förmånerna (se föregående paragraf) gäller restriktioner mot retroaktiva utbetalningar för arbetsbaserade förmåner. Begränsningen innebär att arbetsbaserade förmåner inte utges för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då försäkringskassan fick kännedom om arbetet. För en person som arbetar här i landet utan att vara bosatta här krävs normalt då att denna har anmält arbetet till försäkringskassan för att kassan skall få sådan kännedom. För den som också är bosatt här i landet lämnar försäkringskassan normalt att få kännedom om arbetet genom information från skattemyndigheten. Detta framgår av paragrafens *första stycke*. Där framgår också att begränsningen inte gäller i fråga om arbetsskadeförmåner.

I *andra stycket* anges att om en anmälan om arbete i Sverige görs av den som inte är bosatt här skall han eller hon göra den till den försäkringskassa som avses i 5 §, vilket i praktiken är samma kassa som om denne hade varit bosatt här. Av skäl som utvecklats i avsnitt 11.1 föreligger således inte någon generell skyldighet för den som kommer till Sverige för att arbeta att anmäla sig till försäkringskassan.

3 § Den som lämnar Sverige för en tid som kan antas ha betydelse för rätten till förmåner enligt 2 eller 4 kap. skall anmäla detta till den försäkringskassa som avses i 4–6 §§.

I paragrafen anges att den som lämnar Sverige för en tid som kan antas ha betydelse för rätt till förmåner skall anmäla detta till försäkringskassan. Den som uppbär någon socialförsäkringsförmån och lämnar Sverige skall anmäla detta till försäkringskassan. Även den som upphör att arbeta i Sverige utan att då vara berättigad till någon socialförsäkringsförmån och lämnar landet skall göra en anmälan om detta till försäkringskassan. Sådan anmälningsskyldighet bör dock inte föreligga om den förvärvsarbetande aldrig anmält sig hos försäkringskassan eller av annat skäl inte blivit registrerad där. Vidare måste den som lämnar Sverige för längre tid än ett år liksom i dag göra en anmälan om detta. Eftersom utgivande av förmåner vid utlandsvistelse i många fall enligt 4 kap. skall vara ytterligare begränsad, kan anmälningsskyldighet föreligga även vid utlandsvistelser understigande ett år.

Beslutande försäkringskassa m.m.

4 § Ett ärende som skall avgöras av en allmän försäkringskassa och avser någon som är bosatt i Sverige skall avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde var folkbokförd den 1 november föregående år.

Om den enskilde inte var folkbokförd i Sverige den 1 november föregående år, skall ett ärende avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde är bosatt vid årets ingång. Sker bosättningen senare under året, skall ärendet avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde bosättningen sker.

5 § Ett ärende som skall avgöras av en allmän försäkringskassa och avser någon som inte är bosatt i Sverige skall avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt tillbringar sin dygnsvila. Om dygnsvilan inte tillbringas i Sverige, skall ärendet avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt arbetar. Är den enskilde sjöman skall ärendet, om det inte avser pension, avgöras av Västra Götalands allmänna försäkringskassa.

Om det inte med stöd av första stycket kan bestämmas till vilken försäkringskassa ärendet hör, skall ärendet avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

6 § Ärenden som gäller personer vilka har rätt till förmåner som familjemedlemmar skall alltid avgöras av samma försäkringskassa som skall avgöra ett ärende angående den från vilken de härleder rätten till förmåner.

Ett ärende, som avser någon som omfattas eller väljer att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 16 i förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, skall avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

I paragraferna finns bestämmelser om vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut när det gäller personer som bor i Sverige (4 §) eller som arbetar här i landet utan att vara bosatta här (5 §) eller som i EG-fall främst är familjemedlemmar till personer som avses i 5 § (6 §). Bestämmelserna har sin motsvarighet i nuvarande bestämmelser i 1 kap. 4 § AFL samt i 5, 7 och 8 §§ i RFFS 1998:11. Bestämmelsen i 5 § andra stycket är dock ny. Enligt den skall, om det inte på annat sätt kan bestämmas till vilken försäkringskassa ett ärende hör, ärendet avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa (jfr 8 kap. 2 § LAF) Nämnda försäkringskassa skall även avgöra ärenden om pension såvitt gäller utländska sjömän. *Lagrådet* har föreslagit att 6 § första stycket skall omformuleras. Paragrafen har formulerats i enlighet med lagrådets förslag.

Övriga bestämmelser

7 § Vid tillämpningen av denna lag skall följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring tillämpas:

- 18 kap. 46 och 47 §§ om Riksförsäkringsverkets tillsyn,
- 20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,
- 20 kap. 4 § om återbetalning,
- 20 kap. 8 § om uppgiftsskyldighet för den enskilde,
- 20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet för myndigheter och arbetsgivare m.fl.,
- 20 kap. 10 § om omprövning av en försäkringskassas beslut,
- 20 kap. 10 a § om ändring av en försäkringskassas beslut, och
- 20 kap. 11–13 §§ om överklagande av beslut m.m.

I paragrafen anges det att vissa bestämmelser i AFL skall tillämpas vid tillämpningen av Sofl. Detta innebär dock inte att de i paragrafen angivna lagrummen uteslutande skall tillämpas utan även andra icke angivna bestämmelser kan komma att tillämpas.

I kraftträdande- och övergångsbestämmelserna

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. Bestämmelserna i denna lag om personer som lämnar eller kommer till Sverige skall tillämpas även på personer som före den 1 januari 2001 har lämnat respektive kommit till landet.

3. Har arbete upphört under perioden oktober – december år 2000 skall efterskyddstiden i 2 kap. 6 § andra stycket räknas från lagens ikraftträdande.

4. Den som vid lagens ikraftträdande uppbär hustrutillägg enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1998:708) om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension, är fortfarande försäkrad för denna förmån.

5. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om bosättningsbaserad folkpension i form av ålderspension för den som är född år 1937 eller tidigare.

Lagen träder i kraft den 1 januari 2001.

I punkt 2 anges att bestämmelserna i lagen angående personer som lämnar eller kommer till Sverige skall gälla även dem som har lämnat eller kommit till Sverige före det att lagen träder i kraft. Detta innebär exempelvis att den som har lämnat Sverige före den 1 januari 2001 kan få en längre bosättningsbaserad försäkringstid. Å andra sidan kan den som kommit hit före nämnda tidpunkt i vissa undantagsfall komma att förlora sin försäkringstillhörighet eftersom vissa personer enligt de nya bestämmelserna inte längre kommer att anses bosatt här. Som exempel på denna kategori kan nämnas en person som kommer hit för att studera och inte är berättigad till utbildningsbidrag för doktorander (se även avsnitt 15.2). Det kan också förekomma att en person kan återfå sin försäkringstillhörighet, som exempel kan nämnas en biståndsarbetare som före lagens ikraftträdande lämnar Sverige för en längre tid än tre år men för högst fem år. Vid lagens ikraftträdande återfår en sådan person sin försäkringstillhörighet.

I punkt 3 anges att efterskyddstiden på tre månader skall räknas från den 1 januari 2001 om den enskilde har arbete som upphört under tiden oktober – december år 2000. Med uttrycket ”har arbete upphört” avses att den enskilde inte längre har något arbete som grundar rätt till arbetsbaserad försäkring. Den som enligt gällande praxis avslutar ett arbete med avsikt att påbörja ett nytt arbete inom sex månader är fortfarande sjukpenningförsäkrad utifrån den inkomst som han hade av det arbetet. För att övergången till de nya reglerna inte skall innebära att en sådan person kan komma att stå helt oförsäkrad för sjukpenning vid ikraftträdandet införs denna bestämmelse.

I punkt 4 stadgas att den som vid lagens ikraftträdande uppbär hustrutillägg enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1998:708) om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension alltså är försäkrad för denna förmån.

I punkt 5 anges att äldre bestämmelser fortfarande gäller för dem som är födda år 1937 eller tidigare avseende den bosättningsbaserade folkpensionen i form av ålderspension. Detta innebär att möjligheten att beräkna folkpension i form av ålderspension i förhållande till år som tillgodoräknats som bosättningsår, s.k. 40-delsberäkning, kvarstår för de angivna årsgrupperna.

16.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 1998/99:119

1 kap.

3 §

I paragrafen införs i enlighet med avsnitt 5.4 en *ny bestämmelse*, som innehåller upplysningar om att det i socialförsäkringslagen (SofL) finns bestämmelser om vem som är försäkrad för olika förmåner enligt AFL. Vidare anges att SofL även innehåller bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och om handläggning av ärenden, m.m. Bestämmelserna i SofL är generellt tillämpliga på förmåner enligt AFL. Beträffande innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen (jfr 1 kap. 3 § SofL).

Paragrafens *nuvarande bestämmelser*, som upphävs, reglerar vem som är försäkrad enligt AFL. Till dessa upphävda bestämmelser hör bl.a. den s.k. ettårsregeln angående utlandsvistelse samt de särskilda utsändningsreglerna för statsanställda och deras medföljande familjemedlemmar. I stället för de upphävda reglerna tillämpas bestämmelserna i 2 och 3 kap. SofL.

4 och 5 §§

Förslaget innebär att bestämmelserna i 4 och 5 §§ om inskrivning hos allmän försäkringskassa upphävs, eftersom inskrivning enligt avsnitt 5.3 och 11.1 inte längre skall vara något försäkringsvillkor. Jfr numera i stället forumbestämmelserna i 5 kap. SofL.

2 kap.

8 §

Nuvarande bestämmelser i denna paragraf upphävs. I stället tillämpas bestämmelserna i SofL (bl.a. 3 kap. 1 och 16 §§).

2 kap.

10 §

Nuvarande bestämmelser upphävs i vad de hänför sig till inskrivningsförhållandena. Vilken kassa som är behörig att fatta beslut skall nämligen inte längre bestämmas med hänsyn till den försäkrades inskrivningsförhållanden. Generella bestämmelser om behörig försäkringskassa finns i stället i 5 kap. SofL. Nuvarande bestämmelser i *första stycket* ersätts av 5 kap. 4–6 §§ SofL. Den nu gällande bestämmelsen i första stycket andra meningen om att en försäkringskassa kan uppdra åt en annan försäkringskassa att pröva vissa frågor behålls dock. *Andra stycket* andra meningen har omformulerats eftersom inskrivningsinstitutet har utmönstrats.

3 kap.**1 §**

Ändringarna i *första stycket* innebär bl.a. att det för rätt till sjukpenning inte längre skall krävas att den försäkrade är inskriven hos allmän försäkringskassa. Inskrivning skall inte längre vara något försäkringsvillkor. Vem som är försäkrad framgår numera av 1 kap. 3 § AFL jämförd med 3 kap. 4 § 1 SofL. – Den nu gällande bestämmelsen i andra stycket upphävs, eftersom inskrivning hos försäkringskassan inte skall vara något villkor för rätt till sjukpenning.

2 §

Bestämmelserna i *första stycket* ändras på så sätt att SGI skall beräknas efter den försäkrades årliga inkomst i pengar från arbete *här i landet*. Liksom hittills hänförs sådan inkomst till antingen inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete. Vidare slopas den nuvarande bestämmelsen (andra meningen) att ersättning från en utländsk arbetsgivare inte skall anses utgöra inkomst av anställning, om det är fråga om arbete i dennes verksamhet utomlands.

Det avgörande för om en person omfattas av den arbetsbaserade försäkringen (t.ex. sjukpenning) skall, som tidigare har utvecklats i avsnitt 7, vara att han eller hon arbetar i Sverige. Detta medför bl.a. att avgörande för om en inkomst är sjukpenninggrundande alltid skall vara att den avser arbete här i landet. I detta hänseende skall det normalt sakna betydelse om en arbetsgivare är svensk eller utländsk. Bestämmelser om vad som avses med arbete här i landet finns i 2 kap. 7–10 §§ SofL (jfr nya 1 kap. 3 § AFL).

2 a §

Enligt nuvarande bestämmelse i *första stycket* anses ersättning från en utländsk arbetsgivare som inkomst av annat förvärvsarbete, om ersättningen avser arbete som utförts här i landet samt arbetsgivaren och arbetstagaren kommit överens om att hänföra ersättningen till sådan inkomst (s.k. omvänt likställighetsavtal).

Ersättning från en sådan arbetsgivare skall även framdeles kunna hänföras till inkomst av annat förvärvsarbete, om det föreligger ett omvänt likställighetsavtal. Däremot behöver det vid prövningen av om ersättningen utgör inkomst av annat förvärvsarbete inte längre uppställas något särskilt krav på att intäkten avser arbete här i landet. Som framgår av kommentaren till 3 kap. 2 § första stycket är en inkomst sjukpenninggrundande endast om den grundas på eget arbete här i landet. Avser en inkomst arbete utomlands är den inte förmånsgrundande.

Ett generellt försäkringsvillkor för de arbetsbaserade förmånerna, t.ex. sjukpenning, skall enligt 3 kap. 6 § SofL vara att den enskilde arbetar i Sverige. Vad som anses som arbete i Sverige prövas enligt bestämmelserna i 2 kap. 7–10 §§ SofL.

5 §

Ändringarna i *första stycket* innebär följande. Liksom hittills skall försäkringskassan besluta om en försäkrads tillhörighet till sjukpenningförsäkringen. Kravet på att detta skall ske i samband med inskrivning av

den försäkrade slopas, eftersom inskrivning inte längre skall vara ett försäkringsvillkor. Kassen skall också fastställa SGI för den försäkrade. För en försäkrad som inte är bosatt här i landet skall beslutet fattas efter att det har gjorts inkomstanmälan hos kassen. Omprövning av sjukpenningförsäkringen skall kunna ske i samma situationer som i dag.

5 b §

För biståndsarbetare m.fl. som varit utsända till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall, liksom hittills, gälla särskilda bestämmelser för beräkning av SGI. Vid återkomsten till Sverige skall SGI fastställas till lägst det belopp som utgjorde SGI omedelbart före utlandsresan.

Bestämmelserna i detta lagrum ändras på så sätt att den avsedda personkategorin definieras i 2 kap. 4 § SofL. Denna ändring är föranledd av att den aktuella kategorin skall vara försäkrad för samtliga bosättningsbaserade förmåner. Skälen härför har utvecklats ovan i avsnitt 8.5. Nuvarande begränsning till utlandsvistelser som varat i högst tre år slopas. För att omfattas av bestämmelserna om biståndsarbetare m.fl. krävs, som anges i 2 kap. 4 § SofL, i stället att den enskildes utlandsvistelse kan antas vara längst fem år.

Föreskrifterna om medföljande familjemedlemmar slopas. I stället tillämpas motsvarande bestämmelser i 2 kap 6 § SofL.

13 §

Nuvarande bestämmelser upphävs i vad de hänför sig till inskrivningsförhållandena. Vilken kassa som är behörig att fatta beslut skall nämligen inte längre bestämmas med hänsyn till den försäkrades inskrivningsförhållanden. Generella bestämmelser om behörig försäkringskassa finns i stället i 5 kap. SofL. Nuvarande bestämmelser i *första stycket* ersätts av 5 kap. SofL. 4–6 §§. Den nu gällande bestämmelsen i första stycket andra meningen om att en försäkringskassa kan uppdra åt en annan försäkringskassa att pröva vissa frågor behålls dock.

15 §

Bestämmelsen i nuvarande första stycket e upphävs. I övrigt är paragrafen oförändrad. I stället för nuvarande bestämmelser om sjukpenning för tid när försäkrade vistas utomlands skall bestämmelserna om förmåner vid utlandsvistelse i SofL tillämpas. Bestämmelser om arbetsbaserade förmåner, t.ex. sjukpenning, finns i 4 kap. 5 och 6 §§ SofL.

4 kap. 1 §

I *första stycket* slopas inskrivning hos försäkringskassan som villkor för rätt till föräldrapenningförmåner, eftersom inskrivning inte längre skall utgöra ett villkor för försäkring. Enligt bestämmelsen har en försäkrad förälder rätt till föräldrapenningförmåner. Vem som är försäkrad för sådana förmåner regleras i 3 kap. SofL (3 kap. 1 § 2 – föräldrapenning på garantinivån, 3 kap. 4 § 2 – föräldrapenning över garantinivån och tillfällig föräldrapenning).

3 §

I paragrafen har hänvisningen till 1 och 9 §§ tagits bort. Denna hänvisning har slopats på grund av att den är obehövlig.

9 §

Bestämmelsen i *nuvarande första stycket* slopas. Inskrivning hos försäkringskassan under minst 180 dagar i följd skall inte längre vara något villkor för rätt till föräldrapenning. Särskilda kvalifikationsregler finns i 4 kap. 6 § AFL. Dessa innebär att föräldern skall ha varit försäkrad för sjukpenning över garantinivån under minst 240 dagar i följd före barnets födelse eller beräknad tidpunkt härför, om föräldrapenning över garantinivån skall betalas för de 180 första dagarna med belopp motsvarande föräldrarnas sjukpenning.

De föreslagna bestämmelserna i *första stycket* motsvarar dem i nuvarande andra stycket med den skillnaden att villkoret om inskrivning slopas.

I *andra stycket* införs en ny bestämmelse om biståndsarbetare m.fl. Bestämmelsen ersätter den i nuvarande tredje stycket. I avsnitt 8.5 och i författningskommentaren till 2 kap. 4 § SofL har närmare redogjorts för vad som skall gälla för biståndsarbetare m.fl. Det kan här nämnas att grundläggande förutsättningar för att en biståndsarbetare skall omfattas av svensk socialförsäkring är att han eller hon arbetar som anställd i sådant svenskt organ som anges i 2 kap. 4 § SofL och att utlandsvistelsen vid utresan kan antas vara längst fem år. Vid bestämmande av om villkoret om försäkring för viss sjukpenning är uppfyllt skall bortses från tiden för utlandsvistelsen (den fasta tidsbegränsning har utsträckts till fem år).

5 kap.**1 §**

Ändringen i *första stycket* innebär att villkoret om bosättning i Sverige för att ha rätt till folkpension överförs till SofL. Detta är en följd av att försäkringsvillkoren för de olika socialförsäkringsförmånerna skall regleras i SofL. Enligt 3 kap. 1 § 3 och 2 § 12 SofL är den som är bosatt i Sverige försäkrad för folkpensionsförmåner.

Det *nuvarande andra stycket* slopas. Svenskt medborgarskap skall nämligen inte längre ge rätt till särskilda förmåner. Förslaget har motiverats i avsnitt 5.2 och 5.3.

2 §

Denna bestämmelse skall upphöra att gälla. I stället tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 2 § 12 SofL, vilket innebär att den som är bosatt här i landet även framdeles kommer att vara försäkrad för vårdbidrag och handikappersättning.

6 §

I denna paragraf införs nya bestämmelser om bosättningstid i Sverige. Enligt huvudregeln i 6 § a skall bestämmelserna om bosättning i Sverige i 2 kap. SofL läggas till grund för bedömning av om en person skall anses bosatt här (se författningskommentarerna till 2 kap. 1–6 §§ SofL). Den tid som en person vid tillämpning av bestämmelserna i SofL anses bosatt

här i landet tillgodoräknas som bosättnings- tid. Bestämmelsen i 6 § a ersätter nuvarande bestämmelser i första stycket a (om folkbokföring), första stycket c och femte stycket (om biståndsarbetare m.fl.), första stycket f (om utlandsstuderande) samt tredje stycket (om statsanställda som har utsänts). För de särskilda personkategorierna statsanställda, biståndsarbetare och utlandsstuderande tillämpas bestämmelserna i 2 kap. 2, 4–6 §§ SofL.

Under b införs en bestämmelse som motsvarar den i nuvarande första stycket b. En här i landet bosatt person som har ansökt om uppehållstillstånd skall som bosättnings- tid tillgodoräknas även tid som förflutit mellan tidpunkten för ansökan om uppehållstillstånd enligt 1 kap. 4 § UtL och bosättning enligt 2 kap. SofL. Detta gäller bara tid under vilken han eller hon har vistats här oavbrutet. Det nuvarande folkbokföringskravet ersätts av bosättningsbestämmelserna i 2 kap. SofL. Någon hänvisning görs inte till äldre bestämmelser som motsvarar 1 kap. 4 § UtL, eftersom de nya bestämmelserna skall tillämpas enbart på förhållandena efter bestämmelsernas ikraftträdande (se nedan).

Bestämmelsen under c överensstämmer med den i nuvarande andra stycket. I övrigt kan nämnas att bestämmelserna i nuvarande första stycket d och e samt i fjärde, sjätte och sjunde styckena slopas. Punkt d skulle t.ex. numera få en helt annan innebörd än tidigare och passar inte in i det nya tudelade försäkringssystemet. Övriga regler avser i princip äldre förhållanden.

De nya bestämmelserna om bosättnings- tid skall tillämpas på förhållanden som inträffat efter bestämmelsernas ikraftträdande. Som framgår av tredje punkten övergångsbestämmelserna skall äldre bestämmelser tillämpas beträffande tillgodoräkning av bosättnings- tid i Sverige enligt 5 kap. med avseende på tiden före ikraftträdandet. Annorlunda uttryckt innebär detta att nuvarande bestämmelser skall även framdeles tillämpas vid bedömning av om bosättnings- tid skall tillgodoräknas för tid före ikraftträdandet.

16 §

Nuvarande bestämmelser i detta lagrum skall upphöra att gälla. I stället tillämpas bestämmelserna i 4 kap. 4 § SofL.

11 kap.

1 §

I *första stycket* läggs det till att den inkomst som grundar rätt till tilläggs- pension är inkomst av förvärvsarbete, här i landet. Vad som avses med förvärvsarbete här i landet framgår av 2 kap. 7—10 §§ SofL.

16 kap.

1 §

I nuvarande lydelse av första stycket föreskrivs bl.a. att försäkringskassan utan att ansökan därom har gjorts i vissa fall skall besluta om hel ålders- pension till en hos kassan inskriven pensionsberättigad från och med den månad han fyller 65 år. Bestämmelsen ändras på så sätt att villkoret om inskrivning slopas, eftersom inskrivning inte skall utgöra något villkor

för att vara försäkrad. Vilken försäkringskassa som skall besluta om pension regleras genom bestämmelserna i 5 kap. 4–6 §§ SofL. Prop. 1998/99:119

13 §

Bestämmelsen om att det för utbetalning av pension utomlands får krävas bevis att rätt till pension alltjämt föreligger upphävs. I stället tillämpas motsvarande bestämmelser i 4 kap. 7 § SofL.

20 kap.

1 §

Bestämmelserna om sjömän och arbete på svenskt handelsfartyg i andra och tredje styckena upphävs. I stället tillämpas motsvarande bestämmelser i 2 kap. 8 § SofL.

21 kap.

1 §

I denna paragraf finns bestämmelser om vem som mot att betala avgift kan låta sig omfattas av frivillig sjukpenningförsäkring. Sådan möjlighet tillkommer enligt nuvarande första stycket den som är inskriven hos försäkringskassan. Med hänsyn till att inskrivningsvillkoret avskaffas ändras bestämmelsen på så sätt att den omfattar den som är bosatt här i landet och har fyllt sexton år. Detta motsvarar den personkrets som enligt nuvarande ordning skall vara inskriven hos kassan. Vid bedömning av om en person skall anses bosatt här i landet tillämpas bestämmelserna i 2 kap. SofL (jfr nya lydelsen 1 kap. 3 § AFL).

22 kap.

1 §

Enligt i denna paragraf har en försäkrad möjligheter till rehabilitering och rätt till rehabiliteringsersättning enligt vad som anges i kapitlet. För närvarande gäller detta endast en försäkrad som är inskriven hos allmän försäkringskassa eller har rätt till sjukpenning enligt 3 kap. 1 § andra stycket. Paragrafen ändras på så sätt att kravet på inskrivning slopas, eftersom inskrivning inte längre skall vara något försäkringsvillkor. Det alternativa villkoret om rätt till sjukpenning enligt 3 kap. 1 § andra stycket upphävs till följd av att bestämmelserna därom i nämnda paragraf skall upphöra att gälla (se författningskommentaren till 3 kap. 1 §). Försäkrad för ifrågavarande förmåner är enligt 3 kap. 4 § 5 SofL den som arbetar i Sverige.

Rehabiliteringsåtgärder och särskilt bidrag enligt detta kapitel kan också grundas på bosättning. Enligt 3 kap. 1 § 4 SofL, t.ex. kan en förtidspensionär beviljas nämnda förmåner.

2 §

I ett nytt *tredje stycke* införs en bestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela särskilda föreskrifter om rehabilitering av en försäkrad som inte är bosatt här i landet. Förmånerna enligt 22 kap. kommer normalt att vara arbetsbaserade. Detta medför att även personer som inte är bosatta här i landet kommer att omfattas av bestämmelserna om rehabilitering och rehabiliteringsersätt-

ning. Det kan emellertid bl.a. förekomma att en försäkrad som arbetar i Sverige vid ett sjukdomsfall vistas i sin bostad utomlands. I sådana situationer kan särskilda problem uppstå med att vidta rehabiliteringsåtgärder. Det kan också allmänt sett diskuteras vilket rehabiliteringsansvar som arbetsgivarna och försäkringskassorna bör ha för personer som inte bor i Sverige. Med bidragsmottagare avses då den som enligt denna paragraf har rätt att uppbära barnbidraget.

Det kan i detta sammanhang nämnas att rehabiliteringsåtgärder även kan grundas direkt på bosättning t.ex. kan en förtidspensionär beviljas vissa rehabiliteringsåtgärder och rehabiliteringsersättning i form av särskilt bidrag.

17 §

Bestämmelserna om vilken försäkringskassa som skall pröva frågor som avses i 22 kap. ändras. I stället tillämpas bestämmelserna i 5 kap. 4–6 §§ SofL

16.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring

32 §

Bestämmelserna i *första stycket* om vilken försäkringskassa som är behörig att pröva frågor om änkepension i anledning av dödsfall före den 1 juli 1960 ändras med anledning av att inskrivning hos allmän försäkringskassa slopas i AFL. I stället tillämpas bestämmelserna i 5 kap. SofL.

16.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension

1 kap.

4 §

Paragrafens nuvarande bestämmelser reglerar vem som är försäkrad enligt LIP. Dessa bestämmelser ersätts nu av en hänvisning till SofL. Vissa för socialförsäkringarna generella bestämmelser, som är tillämpliga på bl.a. inkomstgrundad ålderspension, finns i den lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om inkomstgrundad ålderspension, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen av om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 5 § SofL tillhör inkomstgrundad ålderspension den arbetsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I 2 kap. SofL finns bestämmelser om vad som avses med arbete i Sverige. För att inkomstgrundad ålderspension skall utges krävs därutöver att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns i SofL bestämmelser även om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningkommentaren till den lagen.

2 kap.**2 §**

Det tidigare kravet att den enskilde skulle vara försäkrad enligt 1 kap. 4 § första eller andra stycket slopas till följd av att nya bestämmelser införs i den paragrafen. I paragrafen har infogats att inkomsterna skall ha uppburits här i landet, det är således endast sådana inkomster som har intjänats här i landet som kan komma i fråga när det gäller beräkning av pensionsgrundande inkomst (jfr 3 kap. 2 § AFL). Med försäkrad avses i stället den som är försäkrad enligt bestämmelserna i SofL (jfr nya 1 kap. 4 § LIP). Enligt 3 kap. 5 § 3 SofL är den som arbetar i Sverige försäkrad för inkomstgrundad ålderspension.

6 §

Paragrafen handlar om vad som avses med inkomst av annat förvärvsarbete såvitt gäller inkomst av näringsverksamhet. Kravet på att inkomst av näringsverksamhet skall avse verksamhet här i landet tas bort då detta nu regleras i 2 kap. 7 § SofL.

10 §

Paragrafen ändras om på så sätt att punkterna 1 och 2 har tagits bort. Punkterna är obehövliga eftersom inkomster som skall vara pensionsgrundande alltid måste ha intjänats här i landet. Paragrafens nya lydelse innebär att om en arbetstagare träffat en med sin arbetsgivare överenskommelse om att inkomsten skall vara inkomst av annat förvärvsarbete så gäller denna. Om inte någon överenskommelse träffats blir således inkomsten enligt huvudregeln inkomst av anställning (jfr ändringen i 3 kap. 2 a § AFL)

12 kap.**1 §**

Ändringen i paragrafens *andra stycke* är en följd av att inskrivning hos allmän försäkringskassa slopas i AFL.

13 kap.**4 §**

Ändringen i paragrafens *första stycke* är en följd av att inskrivning hos allmän försäkringskassa slopas i AFL. Tillämpliga bestämmelser om vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut ges i 5 kap. SofL.

15 kap.**4 §**

Ändringen i paragrafen är en följd av att bestämmelserna i 1 kap. 4 § andra stycket utmönstrats och ersatts av de för socialförsäkringarna generella bestämmelserna i SofL. Ändringen innebär en viss utvidgning av den kategori som underrättelse inte behöver sändas till. Underrättelse behöver enligt förslaget inte sändas till den som inte är bosatt här i landet och som har en okänd adress.

16.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension

Prop. 1998/99:119

Sådana förbindelser som ingåtts enligt AFL före den 1 januari 1999 skall enligt 12 § lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension gälla vid tillgodoräknande av pensionsrätt även enligt LIP. Nu föreslås emellertid att möjligheten att teckna s.k. ATP-förbindelser skall avskaffas och att bestämmelserna om sådana förbindelser i AFL och LIP skall upphävas. Om en sådan förbindelse gäller vid ikraftträdandet den 1 januari 2001 skall pensionsgrundande inkomst dock kunna tillgodoräknas för åren 2001–2005, vilket framgår av punkten 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1999:000) om ändring i lagen om inkomstgrundad ålderspension. 12 § införelagen upphävs därför. Den skall dock fortfarande tillämpas för åren 2001–2005.

16.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:702) om garantipension

1 kap.

1 a §

Denna paragraf är ny och hänvisar till SofL. Vissa för socialförsäkringarna generella bestämmelser, som är tillämpliga på bl.a. garantipension, finns i den lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om garantipension, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § SofL tillhör garantipension den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I SofL finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses vara bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till garantipension. För att garantipension skall utges krävs därutöver naturligtvis att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns det i SofL bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Bestämmelser om vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut finns i 5 kap. SofL. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

2 kap.

1 §

I denna paragraf införs nya bestämmelser om försäkringstid för garantipension. Samtidigt upphävs de särskilda bestämmelserna om försäkringstid för biståndsarbetare m.fl. i 4 § i detta kapitel. Som försäkringstid skall i stället tillgodoräknas tid under vilken en person skall anses ha varit bosatt här i landet enligt bestämmelserna i 2 kap. SofL. Se vidare författningskommentaren till 2 kap. 1–6 §§ SofL.

2 §

I denna paragraf görs en konsekvensändring med anledning av att villkoret om folkbokföring i 1 § ersätts av bosättning enligt SofL.

4 §

Den föreslagna bestämmelsen i 1 § ersätter de två första meningarna i första stycket samt andra stycket i nuvarande bestämmelser. För biståndsarbetare m.fl. tillämpas bestämmelserna i 2 kap. 4 och 6 §§ SofL.

4 kap.**1 §**

Ändringen i paragrafen är en följd av att 12 kap. 7 § LIP upphävs.

16.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

1 §

Bestämmelserna i *första stycket* innebär att allmänt barnbidrag skall lämnas för barn som bidrag till barnets uppehälle och uppfostran. Däremot skall det för allmänna barnbidrag inte längre finnas några villkor om svenskt medborgarskap.

Enligt nuvarande bestämmelser i *andra stycket*, som upphävs, lämnas barnbidrag för ett i Sverige bosatt barn, som inte är svensk medborgare, om barnet eller någon av föräldrarna vistas här i landet sedan minst sex månader. Någon sådan väntetid för bosättningsbaserade förmåner skall inte längre tillämpas. Vidare upphävs i detta stycke bestämmelsen om att barnbidrag inte lämnas för tid när det utges dagersättning enligt 17 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. I stället tillämpas motsvarande bestämmelse i 3 kap 3 § andra stycket SofL. Detta innebär inte någon ändring i sak beträffande de allmänna barnbidragen.

Även nuvarande bestämmelser i *tredje stycket* upphävs. I stället för de upphävda bestämmelserna om bosättning i Sverige under utlandsvistelse tillämpas dels bestämmelserna om bosättning i Sverige i 2 kap. 1–6 §§ SofL, dels bestämmelserna om bosättningsbaserade förmåner vid utlandsvistelse i 4 kap. 1–4 §§ samma lag. I 4 kap. SofL finns bestämmelser om förmåner för tid under vilken den enskilde vistas i ett land som inte ingår i EES. Några särskilda begränsningar skall inte gälla för utbetalning för tid när en försäkrad vistas i ett annat EES-land.

1 a §

Forumbestämmelsen i *andra stycket* ersätts med en hänvisning till SofL. Vissa för socialförsäkringarna generella bestämmelser, som är tillämpliga på bl.a. allmänna barnbidrag, finns i den lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om allmänna barnbidrag, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen av om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § SofL tillhör de allmänna barnbidragen den bo-

sättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I den lagen finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till allmänna barnbidrag. För att sådant bidrag skall lämnas krävs därutöver dessutom naturligtvis att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda. – Som framgår av kommentaren till 1 § denna lag finns i SofL bestämmelser även om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m.

Beslut om allmänna barnbidrag skall fattas av den allmänna försäkringskassa som enligt bestämmelserna i 5 kap. SofL är behörig att avgöra ärenden om socialförsäkringsförmåner till den som uppbär barnbidraget, dvs. normalt en förälder. Med hänsyn till att allmänt barnbidrag utgör en bosättningsbaserad förmån är det främst bestämmelsen i 5 kap. 4 § SofL som kommer att bli tillämpliga, dvs. behörig försäkringskassa är den inom vars verksamhetsområde den enskilde är bosatt. Till följd av EG-rätten kan i det i vissa fall bli aktuellt att lämna barnbidrag även till en person som inte är bosatt här i landet. I sådant fall tillämpas bestämmelserna i 5 kap. 5 eller 6 §§ SofL. – Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

4 §

I *första stycket* görs ett tillägg om att allmänt barnbidrag lämnas endast om bidragsmottagaren är bosatt i Sverige. Som anförts i avsnitt 6.3 skall det för rätt till allmänna barnbidrag upprätthållas ett bosättningskrav även beträffande bidragsmottagaren, normalt en förälder. Detta följer av att det i 3 kap. 2 § 1 SofL föreskrivs att den som är bosatt i Sverige omfattas av lagen om allmänna barnbidrag. Regeringsrätten har emellertid i en dom (RÅ 1997 Ref 51) uttalat att det i barnbidragslagen inte finns något krav på att den som enligt 4 § nämnda lag är behörig bidragsmottagare skall, för att få uppbära bidraget, vara bosatt i Sverige. Nämnda bestämmelse i SofL medför i detta hänseende en återgång till vad som tidigare tillämpats. Med hänsyn till att Regeringsrättens praxis frångås och med beaktande av vad *Lagrådet* har anført föreskrivs därför nu i denna paragraf att allmänt barnbidrag lämnas endast om bidragsmottagaren är bosatt i Sverige.

Det kan tilläggas att denna ändring blir tillämplig även på förlängt barnbidrag. I 8 § lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag föreskrivs nämligen bl.a. att i fråga om förlängt barnbidrag tillämpas även bestämmelserna i 4 § lagen om allmänna barnbidrag. Beträffande förlängt barnbidrag gäller emellertid att ett barn som fyllt 18 år själv äger uppbära det förlängda barnbidraget, i den mån det inte är omyndigförklarat. I sådant fall är barnet bidragsmottagare och det saknar då naturligtvis betydelse om dess föräldrar är bosatta här i landet.

6 kap.**17 b §**

Ändringarna i paragrafen är en följd av att inskrivning hos allmän försäkringskassa slopas i AFL. Hänvisning görs i stället till forumreglerna i 5 kap. socialförsäkringslagen.

16.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

1 §

Enligt det nuvarande andra stycket utges pensionstillskott endast till den som är bosatt i Sverige. Pensionstillskott skall även i fortsättningen vara en bosättningsbaserad förmån, men detta villkor anges i stället i SofL till vilken denna paragraf hänvisar. Vissa för socialförsäkringarna generella bestämmelser, som är tillämpliga på bl.a. pensionstillskott, finns i den lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om pensionstillskott, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen av om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § SofL tillhör pensionstillskott den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I den lagen finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till denna förmån.

Vidare finns i SofL bestämmelser även om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

16.10 Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)

4 kap.**32 §**

För rätt till studiemedel för en sjukperiod eller del därav krävs att denna har godkänts av den allmänna försäkringskassan. Bestämmelsen i paragrafen ändras på så sätt att godkännandet skall göras av den försäkringskassa som enligt bestämmelserna i 5 kap. 4 § SofL skall avgöra ärenden avseende studerande.

16.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring

Prop. 1998/99:119

1 kap.

1 §

Nuvarande bestämmelse i *första stycket* om vem som är försäkrad för arbetsskada skall upphöra att gälla, eftersom tillämpliga bestämmelser om försäkringstillhörighet i stället skall regleras genom SofL. I stället föreskrivs mera allmänt att det i den nu aktuella lagen finns bestämmelser om försäkring för arbetsskada.

En ny bestämmelse införs i *andra stycket*, som hänvisar till SofL. Vissa för socialförsäkringarna generella bestämmelser, som är tillämpliga på bl.a. arbetsskadeförsäkringen, finns i den lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om arbetsskadeförsäkring, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen av om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 5 § SofL omfattas den som arbetar i Sverige av arbetsskadeförsäkringen. I 2 kap. SofL finns bestämmelser om vad som avses med arbete här i landet.

Vidare finns i SofL bestämmelser även om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

Bestämmelserna i *nuvarande andra stycket* överförs till SofL och återfinns där i 3 kap. 15 §. Bestämmelserna i *nuvarande tredje stycket* upphävs med hänsyn till att bosättning här i landet inte längre skall vara ett villkor för att en person skall omfattas av den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen.

Dessutom upphävs dels bestämmelserna i *nuvarande fjärde stycket* om arbetsskadeförsäkring vid utsändning av en arbetstagare för arbete utomlands, dels bestämmelserna i *nuvarande femte stycket* om att arbetsskadeförsäkringen inte skall omfatta arbetstagare som av en utländsk arbetsgivare sänds till Sverige för arbete som avses vara högst ett år. I stället tillämpas bestämmelserna i 2 kap. 9 § SofL.

3 kap.

1 §

Enligt den nuvarande bestämmelsen har en skadad som är sjukförsäkrad enligt AFL vid arbetsskada rätt till samma förmåner från sjukförsäkringen som vid annan sjukdom. Föreskriften ändras till att avse "den försäkrade", eftersom det inte längre kan anses lämpligt att använda begreppet sjukförsäkrad. Sjukförsäkringen enligt 2 kap. AFL innehåller numera en bosättningsbaserad del och en arbetsbaserad del. Vid arbetsskada skall den som är försäkrad enligt LAF således liksom i dag ha rätt till samma förmåner från sjukförsäkringen enligt AFL som vid annan sjukdom, dvs. i den mån han är försäkrad enligt AFL. Ändringen i den nu aktuella paragrafen innebär ingen ändring i sak.

2 §

Enligt nuvarande bestämmelse har en skadad som inte är berättigad till sjukpenning eller inte alls är sjukförsäkrad enligt AFL vid arbetsskada rätt till förmåner från arbetsskadeförsäkringen enligt vad som skulle ha utgått om 2, 3 och 22 kap. AFL hade varit tillämpliga. Som en konsekvens av ändringarna i föregående paragraf ersätts uttrycket *sjukförsäkrad enligt AFL* med en annan formulering.

8 kap.**1 §**

Ändringen i *första stycket* görs med anledning av att bestämmelserna i nuvarande 1 kap. 1 § andra stycket överförs till 3 kap. 15 § SofL.

I *tredje stycket* införs bestämmelser om att en arbetsgivare skall anmäla en inträffad skada till den försäkringskassa som enligt 5 kap. SofL skall avgöra ett ärende avseende den försäkrade. Samtidigt upphävs 2 § i kapitlet eftersom forumreglerna nu finns i SofL.

3 §

Enligt den nuvarande föreskriften i första meningen skall den i 2 § första stycket avsedda allmänna försäkringskassan så snart det kan ske bestämma den ersättning som skall betalas ut. Hänvisningen till 2 § tas bort, eftersom bestämmelserna i den paragrafen skall upphävas.

5 §

Hänvisningen till bestämmelsen 16 kap. 13 § AFL om utbetalning utomlands slopas, eftersom sistnämnda bestämmelse skall upphöra att gälla (se författningskommentaren till det lagrummet).

16.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän

2 §

Ändringen i denna paragraf syftar till att göra det möjligt att enligt 1 § betala krigsskadeersättning till sjömän även vid olycksfall före och efter den tidpunkt då den arbetsbaserade socialförsäkringen börjar respektive upphör att gälla enligt 3 kap. 6 § SofL. Resor utom riket kan i här avsedda fall pågå under längre tider i samband med tjänstgöringen. Ändringen medför således att efterskyddstiden kan komma att utsträckas.

16.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:989) om socialförsäkringsväsendet under krig och krigsfara

4 §

Möjligheten enligt *första stycket* att låta inskrivning enligt AFL anstå, ändras på grund av att inskrivning inte längre skall vara något försäkringsvillkor. Istället ges försäkringskassan möjlighet att underlåta att ta ställning till om en person skall omfattas av SofL. Detta innebär bl.a. att försäkringskassan inte behöver ta ställning till vad som anges i 5 kap.

SofL förrän fråga uppkommer om att utge en förmån. Försäkringskassan kan således underlåta att ta ställning till försäkringstillhörigheten i samma utsträckning som enligt nuvarande bestämmelser gäller beträffande inskrivning.

Bestämmelserna i *andra stycket* ändras på så sätt att inskrivningsbegreppet utmönstras.

16.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag

5 §

Bestämmelserna i *första stycket* innebär att förlängt barnbidrag lämnas endast till elever som är bosatta i Sverige. Däremot skall det för förlängt barnbidrag inte längre finnas några villkor om svenskt medborgarskap. – Enligt 8 § skall beträffande förlängt barnbidrag tillämpas bl.a. bestämmelserna i 4 § lagen om allmänna barnbidrag. De ändringar som görs i den paragrafen kommer således att gälla även för förlängt barnbidrag. Det innebär att barnbidrag lämnas endast om bidragsmottagaren, normalt en förälder, är bosatt i Sverige. (Se vidare avsnitt 6.3 och kommentaren till 4 § lagen om allmänna barnbidrag.) Beträffande förlängt barnbidrag gäller emellertid att ett barn som fyllt 18 år själv får uppbära det förlängda barnbidraget, i den mån det inte är omyndigförklarat. I sådant fall är barnet bidragsmottagare och det saknar då naturligtvis betydelse om dess föräldrar är bosatta här i landet.

I *andra stycket* införs en ny bestämmelse med hänvisningar till SofL. Liksom de allmänna barnbidragen ingår även de förlängda barnbidragen i den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. Denna bestämmelse är av samma karaktär som den i 1 a § *andra stycket* lagen om allmänna barnbidrag, varför det hänvisas till kommentaren för den paragrafen.

Vidare upphävs bestämmelsen i *tredje stycket* om att barnbidrag inte lämnas för tid när det utges dagersättning enligt 17 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. I stället tillämpas motsvarande bestämmelse i 3 kap 3 § *andra stycket* SofL. Detta innebär inte någon ändring i sak beträffande de allmänna barnbidragen.

6 §

Forumbestämmelsen i *andra meningen* upphävs. I stället tillämpas med stöd av 5 § bestämmelserna om beslutande försäkringskassa i 5 kap. SofL.

16.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:360) om
handläggning av ärenden om bilstöd till
handikappade

Prop. 1998/99:119

2 a §

En ny bestämmelse, som ersätter den nuvarande om vem som har rätt till bidrag, införs i paragrafen. I den nya bestämmelsen anges att det i SofL finns bestämmelser om vem som omfattas av lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen av om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § 4 SofL tillhör bilstödet den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I SofL finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till bilstöd. För att sådant bidrag skall lämnas krävs därutöver dessutom naturligtvis att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns det i SofL bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Bestämmelser som vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut finns i 5 kap. SofL. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

3 §

Bestämmelsen i nuvarande första stycket om vilken försäkringskassa som är behörig att pröva frågor om bidrag skall upphöra att gälla. I stället tillämpas bestämmelserna i 5 kap. 4–6 §§ SofL, se kommentaren till 2a §.

16.16 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:1463) om
bidrag vid adoption av utländska barn

3 §

En ny bestämmelse, som ersätter den nuvarande om villkor för bidrag, införs i paragrafen. I den nya bestämmelsen anges att det i SofL finns bestämmelser om vem som omfattas av lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om bidrag vid adoption av utländska barn, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen av om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § 5 SofL tillhör bidraget vid adoption den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I SofL finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till bidrag. För att sådant bidrag skall lämnas krävs därutöver dessutom naturligtvis att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns det i SofL bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Bestämmelser om vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut finns i 5 kap. SofL. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

I ett andra stycke har det tidigare villkoret, att adoptivföräldrarna skall vara bosatta i landet både när de fick barnet i sin vård och när adoptionen blev giltig här, införts.

7 §

I andra stycket införs nya bestämmelser om vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut om bidrag. Bestämmelser om vilken kassa som är behörig finns i 5 kap. 4 § SofL. Om inte en och samma försäkringskassa är behörig att fatta beslut i ärenden för båda adoptivföräldrarna, skall ett ärende om bidrag vid adoption av utländska barn avgöras av den kassa som skall avgöra ett ärende avseende adoptivmodern.

16.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård

3 §

I *första stycket* införs en ny bestämmelse som hänvisar till SofL. Vissa för socialförsäkringarna generella bestämmelser, som är tillämpliga på bl.a. ersättning och ledighet för närståendevård, finns i den lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om ersättning och ledighet för närståendevård, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 5 § SofL omfattas den som arbetar i Sverige av lagen om ersättning och ledighet för närståendevård. I 2 kap. SofL finns bestämmelser om vad som avses med arbete här i landet. För att ersättning för närståendevård skall lämnas krävs därutöver dessutom naturligtvis att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns i SofL bestämmelser även om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

Enligt bestämmelsen i *andra stycket* skall som villkor för tillämpning av denna lag liksom i dag gälla att vården ges här i landet. Vidare skall den sjuke omfattas av SofL, dvs. åtminstone av en av lagens två delar. Nuvarande krav på att vårdaren och den sjuke skall vara inskrivna hos försäkringskassan slopas, eftersom inskrivning slopas generellt.

13 §

Enligt den nuvarande bestämmelsen skall ansökan om ersättning göras skriftligen hos den allmänna försäkringskassa där sökanden är inskriven och denna kassa är behörig att pröva ersättningsfrågan. Med hänsyn till att inskrivningsvillkoret avskaffas, slopas även kravet på att ansökan

skall göras till den kassa där sökanden är inskriven. I stället föreskrivs att ansökan skall göras hos den allmänna försäkringskassan. Bestämmelser om vilken försäkringskassa som är behörig att pröva ersättningsfrågan finns i 5 kap. SofL. Ansökan skall inges till den kassa som skall pröva ersättningsfrågan.

16.18 Förslaget till lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare

12 §

Bestämmelser i *första stycket* om vilken försäkringskassa som är behörig att pröva frågor enligt denna lag ändras med anledning av att inskrivning enligt AFL slopas. Förmåner enligt lagen om ersättning till smittbärare är inte hänförliga till socialförsäkringarna. Beträffande de smittbärare som omfattas av SofL tillämpas forumbestämmelserna i 5 kap. den lagen även på ärenden enligt lagen om ersättning till smittbärare.

För att en smittbärare skall kunna vara berättigad till smittbäraförmåner krävs emellertid inte att han eller hon ingår i den personkrets som skyddas av socialförsäkringen. I ärenden angående en sådan smittbärare skall gälla motsvarande forumbestämmelser som idag tillämpas på en smittbärare som varken är eller skulle ha varit inskriven hos en försäkringskassa.

16.19 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

13 §

Bestämmelserna i *första stycket* ändras på så sätt att en förutsättning för beslut om särskilt högriskskydd är att arbetstagaren är försäkrad för sjukpenning enligt AFL. I dag krävs enligt *tredje stycket* att sökanden är inskriven hos försäkringskassan, vilket innebär att han eller hon skall vara försäkrad enligt AFL, dvs. för bl.a. sjukpenning enligt AFL. Med hänsyn till att inskrivningsinstitutet avskaffas ändras bestämmelserna i tredje stycket på så sätt att beslut om högriskskydd skall meddelas av den försäkringskassa som anges i 25 §.

20 §

Vid tvist om rätt till sjuklön kan försäkringskassan i vissa fall besluta att ersättning för den tid som den omtvistade sjuklönen avser skall utges från sjukförsäkringen enligt AFL. Sådant beslut om sjuklönegaranti kan enligt nuvarande bestämmelser meddelas av den försäkringskassa hos vilken arbetstagaren är eller borde vara inskriven. Det innebär i praktiken att han eller hon skall vara försäkrad enligt AFL, dvs. för bl.a. sjukpenning, för att kunna komma i åtnjutande av sjuklönegarantin. Med hänsyn till att inskrivningsinstitutet avskaffas ändras bestämmelsen på så sätt att det för tillämpning av sjuklönegarantin krävs att sökanden är försäkrad för sjukpenning enligt AFL.

25 §

Forumbestämmelserna i *första stycket första meningen* ändras på sätt att behörig att fatta beslut enligt lagen blir den allmänna försäkringskassa som enligt 5 kap. SofL är behörig att besluta om sjukpenning för arbetstagaren. I flertalet fall är det den allmänna försäkringskassa hos vilken arbetstagaren i dag är inskriven.

Behörig att fatta beslut i ärenden rörande en person som inte är försäkrad för sjukpenning skall enligt *första stycket andra meningen* vara den försäkringskassa som i dag är behörig att besluta om en person varken är eller bör vara inskriven hos en försäkringskassa. Det torde vara endast i rena undantagsfall som en person kan vara berättigad till sjuklön utan att vara försäkrad för sjukpenning. Situationen torde kunna komma att uppstå för den som har arbete i flera länder.

16.20 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret

2 §

Ändringarna i paragrafen är en följd av att inskrivning hos allmän försäkringskassa slopas i AFL. Hänvisning görs i stället till forumreglerna i 5 kap. socialförsäkringslagen.

16.21 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning

2 §

Bestämmelsen i nuvarande *andra stycket* ersätts med en hänvisning till SofL. Vissa för socialförsäkringarna generella bestämmelser, som är tillämpliga på bl.a. assistansersättning, finns i den lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om assistansersättning, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen av om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den personkretsen som omfattas av lagen om assistansersättning skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § SofL tillhör assistansersättning den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I den lagen finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till denna förmån. För att assistansersättning skall kunna lämnas krävs därutöver dessutom naturligtvis att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns i SofL bestämmelser även om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Bestämmelser som vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut finns i 5 kap. SofL. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

5 §

Hänvisningarna till 2 § andra stycket slopas, eftersom föreskriften i det stycket ersätts med en hänvisning till SofL (se författningskommentaren till 2 §). Ansökan enligt första stycket förevarande paragraf skall i stället göras hos den allmänna försäkringskassa som enligt 5 kap. SofL är behörig att fatta beslut enligt denna lag. Till samma försäkringskassa lämnas anmälan enligt andra stycket.

16.22 Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

1 §

Föreskriften i *första stycket första meningen* om att den som bor och är folkbokförd i Sverige kan få bostadsbidrag enligt denna lag slopas. Dessa krav utgör nämligen sådana grundläggande villkor för att en person skall ingå i den skyddade personkrets som regleras centralt för socialförsäkringarna i SofL. Däremot gäller som ett materiellt villkor i samma utsträckning som hittills att bostadsbidrag i form av bidrag till bostadskostnader lämnas normalt endast för den bostad där sökanden är bosatt och folkbokförd.

I paragrafen införs ett *andra stycke* med hänvisning till SofL. Vissa för socialförsäkringarna generella bestämmelser, som är tillämpliga på bl.a. bostadsbidrag, finns i den lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om bostadsbidrag, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen av om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § SofL tillhör bostadsbidrag den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I den lagen finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till allmänna barnbidrag. För att sådant bidrag skall lämnas krävs därutöver dessutom naturligtvis att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns i SofL bestämmelser även om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

18 §

Bestämmelserna i *andra stycket* om vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut om bidrag upphävs. I stället tillämpas bestämmelserna i 5 kap. § SofL.

16.23 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer

Prop. 1998/99:119

1 §

Föreskriften i första stycket om att bostadstillägg lämnas till den som är bosatt i Sverige samt uppbär vissa särskilt angivna pensionsförmåner ändras på så sätt att bosättningskravet i denna lag slopas. Detta krav är nämligen ett sådant allmänt försäkringsvillkor som regleras genom socialförsäkringslagen (se författningskommentaren till 1 a §).

1 a §

En ny paragraf införs. I den nya bestämmelsen anges att det i SofL finns bestämmelser om vem som omfattas av lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om bostadstillägg, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen av om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § 9 SofL tillhör bostadstillägget den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I SofL finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses vara bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till bidrag. För att sådant bidrag skall lämnas krävs därutöver dessutom naturligtvis att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns det i SofL bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Bestämmelser om vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut finns i 5 kap. SofL. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

8 §

Enligt *första stycket* skall den som uppbär bostadstillägg utan oskäligt dröjsmål anmäla ändrade personliga förhållanden till försäkringskassan. Den nuvarande föreskriften om att anmälan skall göras till den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde bidragstagaren är folkbokförd slopas. I stället föreskrivs att anmälan skall göras till försäkringskassan. Anmälan skall göras till den försäkringskassa som är behörig att besluta om bostadstillägg. Bestämmelser om vilken försäkringskassa som är behörig finns bl.a. i 5 kap. 4 § SofL (se kommentaren till 1 a §).

16.24 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd

1 §

I paragrafen införs ett nytt *andra stycke*. I det nya stycket anges att det i SofL finns bestämmelser om vem som omfattas av lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om underhållsstöd, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen

av om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § 10 SofL tillhör underhållsstödet den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I SofL finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses vara bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till underhållsstöd. För att sådant stöd skall lämnas krävs därutöver dessutom naturligtvis att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns det i SofL bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Bestämmelser som vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut finns i 5 kap. SofL. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

3 §

Nuvarande bestämmelser i *tredje stycket* upphävs. Till följd härav upphävs även *fjärde stycket*. Detta innebär bl.a. att medborgarskap inte längre skall ha någon betydelse för rätten till underhållsstöd. Reglerna om utsändning av statlig arbetsgivare m.m. finns i Sofl. Vidare skall i stället tillämpas bestämmelserna i 4 kap. 1–3 §§ SofL om förmåner för tid under vilken den försäkrade vistas i ett land som inte ingår i EES. Några särskilda bestämmelser för vistelse inom EES skall inte tillämpas.

37 §

Ändringen av bestämmelserna i denna paragraf innebär att den enskildes inskrivning hos en försäkringskassa inte skall vara avgörande för vilken kassa som är behörig att pröva ett ärende. Som tidigare anförts skall inskrivning hos kassan nämligen inte längre vara något försäkringsvillkor. Tillämpliga bestämmelser om vilken försäkringskassa som är behörig att fatta beslut ges i 5 kap. SofL. Ärenden om underhållsstöd är i viss mån specialreglerade och skall prövas av den försäkringskassa som skall avgöra ärenden avseende boföräldern. Har barnet fyllt 18 år skall ärendet i stället prövas av den kassa som skall avgöra ärenden avseende barnet. Beträffande återbetalningsskyldighet eller minskning av underhållsstöd enligt 10 § andra stycket är behörig kassa den försäkringskassa som enligt 5 kap. 4 eller 5 § SofL skall avgöra ärenden avseende den bidragskyldige.

43 §

Bestämmelsen i andra punkten om att regeringen får förordna att barn som saknar medborgarskap skall ha samma rätt till underhållsstöd som svenskt barn upphävs. Som framgår av det ovan anförda inverkar inte medborgarskap längre på rätten till underhållsstöd. På grund härav har även hänvisningen till svenskt barn tagits bort och ersatts med uttrycket annat barn enligt denna lag.

16.25 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1150) om Prop. 1998/99:119
högekostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m.

8 §

Bestämmelsen i *första stycket* 1 ändras till att avse den som är bosatt i Sverige, medan hänvisningen till 1 kap. 3 § AFL slopas. Som redovisats i avsnitt 5.1 hänför vi inte förmåner enligt den nu aktuella lagen till socialförsäkringslagen med hänsyn till att landstingen har huvudmannaskapet för läkemedelsförmånerna. Bestämmelserna i SofL är därför inte tillämpliga på förmåner enligt denna lag.

16.26 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:703) om
handikappersättning och vårdbidrag

1 §

Nuvarande bestämmelse om vem som har rätt till handikappersättning och vårdbidrag skall upphöra att gälla, eftersom tillämpliga bestämmelser om försäkringstillhörighet i stället skall regleras genom SofL. I *första stycket* föreskrivs mera allmänt att det i den nu aktuella lagen finns bestämmelser om handikappersättning och vårdbidrag.

En ny bestämmelse införs i *andra stycket*, som hänvisar till SofL. Vissa för socialförsäkringen generella bestämmelser, som är tillämpliga på bl.a. handikappersättning och vårdbidrag, finns i den lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om handikappersättning och vårdbidrag, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § SofL tillhör handikappersättning och vårdbidrag den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I SofL finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till handikappersättning och vårdbidrag. För att sådan ersättning skall lämnas krävs därutöver att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns det i SofL bestämmelser om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

16.27 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:707) om
ändring i lagen (1990:773) om särskilt
pensionstillägg till folkpension för långvarig vård
av sjukt eller handikappat barn

1 §

Bosättningskravet i denna bestämmelse slopas, eftersom försäkringsvillkoren i stället regleras i SofL.

Andra stycket är nytt och hänvisar till SofL. Vissa för socialförsäkringarna generella bestämmelser, som är tillämpliga på bl.a. särskilt pensionstillägg, finns i den lagen. I SofL anges de grundläggande villkoren för att en person skall vara försäkrad för förmåner enligt AFL eller omfattas av de särskilda förmånslagar, bl.a. lagen om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig avård av sjukt eller handikappat barn, som hänförs till socialförsäkringarna. Bedömningen om en person uppfyller grundvillkoren för att ingå i den skyddade personkretsen skall således göras med tillämpning av bestämmelserna i SofL. Enligt 3 kap. 2 § SofL tillhör särskilt pensionstillägg den bosättningsbaserade grenen av socialförsäkringarna. I den lagen finns också bestämmelser om i vilka situationer en person skall anses bosatt i Sverige och således ingå i den personkrets som kan vara berättigad till denna förmån. För att särskilt pensionstillägg skall lämnas krävs därutöver dessutom naturligtvis att de materiella villkoren i denna lag är uppfyllda.

Vidare finns i SofL bestämmelser även om förmåner vid utlandsvistelse och handläggning av ärenden, m.m. Beträffande det närmare innehållet i SofL hänvisas till författningskommentaren till den lagen.

Utredningens sammanfattning av betänkandet En lag om socialförsäkringar (SOU 1997:72)

Prop. 1998/99:119
Bilaga 1

En ny socialförsäkringslag

Utredningen om socialförsäkringens personkrets föreslår i detta betänkande att den svenska socialförsäkringen skall delas i två delar, vilka i princip skall vara oberoende av varandra. Den ena delen skall innehålla förmåner som grundas på bosättning i Sverige och den andra förmåner som är beroende av förvärvsarbete här i landet.

Medan den bosättningsbaserade delen av socialförsäkringen skall omfatta bidrag och kostnadsersättningar av olika slag, skall den arbetsbaserade delen av försäkringen omfatta sådana förmånssystem som ersätter inkomstbortfall.

Vi föreslår att grunderna för det tudelade socialförsäkringssystemet regleras i en ny gemensam ramlag (*socialförsäkringslagen*), som bl.a. innehåller bestämmelser om bosättning och arbete i Sverige, omfattningen av de båda försäkringsdelarna, försäkringstider, utbetalningar utomlands samt vissa handläggningsregler. Närmare regler om de enskilda förmånerna finns däremot kvar i särskilda författningar, t.ex. i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL).

Begreppet socialförsäkring

Utredningen skall enligt sina direktiv (dir. 1995:106) göra en samlad översyn av begreppet försäkrad inom socialförsäkringen och redovisa förslag med inriktning på att enhetliga försäkringsvillkor skall gälla för likartade förmåner. Uppdraget innefattar också kontantförmåner vid arbetslöshet. Översynen skall enligt en uppräkningsdirektiv omfatta förmåner enligt AFL och flera andra författningar på området. Uppräkningen är inte uttömmande, och vi har därför inledningsvis ställt oss frågan vad som avses med begreppet socialförsäkring. Svaret på den frågan har betydelse för avgränsningen av vårt arbete.

Någon allmänt vedertagen, tillräckligt precis definition av vad som å ena sidan är en social försäkring och vad som å andra sidan skall räknas till andra typer av sociala trygghetsanordningar finns inte. Det torde i stället stå lagstiftaren fritt att bestämma vad som skall räknas som social försäkring och vad en sådan anordning skall kallas. Detta gäller i princip även i förhållande till andra länder inom Europeiska unionen (EU). Romfördraget ger inte EU någon generell kompetens att ge normer när det gäller socialförsäkring. För att säkra och främja den fria rörligheten inom EU finns visserligen bindande regler för personer som rör sig över gränserna eller som på annat sätt har anknytning till mer än ett medlemsland. Dessa regler syftar emellertid endast till att *samordna* de olika ländernas system för social trygghet, främst i syfte att ingen som omfattas av reglerna skall riskera att stå utan socialförsäkringsskydd när han utnyttjar sig av den fria rörligheten.

Vi har valt att ge begreppet socialförsäkring en pragmatisk definition med utgångspunkt i hur de sociala trygghetssystemen administreras. Våra förslag omfattar de flesta trygghetssystem som administreras av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna samt Arbetsmarknadsstyrelsen, länsarbetsnämnderna och arbetslöshetskassorna.

Utvidgning av socialförsäkringens personkrets - en tudelad försäkring

Den nuvarande svenska socialförsäkringen är i huvudsak bosättningsgrundad, dvs. för att kunna få del av försäkringens förmåner måste man vara bosatt i Sverige. Det gäller såväl för förmåner som utgör rena bidrag (barnbidrag, bostadsbidrag, etc.) som för förmåner som ersätter en förlorad arbetsinkomst (sjukpenning, tilläggs pension, etc.). För att en person skall anses bosatt i Sverige krävs att han har sitt egentliga hemvist här i landet eller att han, om han kommer hit från ett annat land, har för avsikt att stanna här mer än ett år. Undantag från kravet på bosättning i Sverige gäller dock inom arbetsskadeförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen.

Vi föreslår nu att den personkrets som skyddas av svensk socialförsäkring utvidgas till att omfatta alla som arbetar här i landet, dvs. även personer som arbetar här under sådana förhållanden att de inte anses bosatta här. Utvidgningen sker genom att socialförsäkringen delas i två delar, varav en del grundas på bosättning i Sverige och en del blir beroende av arbete här i landet. Tillhörigheten till den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen görs således oberoende av bosättning här i landet.

Den tillkommande personkretsen, som beräknats till knappt 10 000 personer per år, kommer således att bli försäkrad för sådana förmåner som är beroende av arbete här i landet. Det rör sig huvudsakligen om försäkringar för inkomstbortfall (sjukpenningförsäkring, etc.) och inkomster för vilka socialavgifter redan i dag betalas. Dessa personer kommer däremot inte att vara försäkrade i den bosättningsanknutna delen av socialförsäkringen, vilken omfattar bidrag (barnbidrag, bostadsbidrag, m.m.) och kostnadsersättningar av olika slag (sjukvårdsersättning m.m.).

De personer som ingår i den tillkommande kretsen kommer enligt statistik som vi fått från Statens invandrarverk och Arbetsmarknadsstyrelsen huvudsakligen från två grupper av länder. Den ena består av USA och Canada och den andra av länder i Östeuropa, främst Ryssland, Polen och Estland. Personer som kommer hit från andra EES-länder för att arbeta har inte räknats som en tillkommande grupp, eftersom de redan i dag till följd av EG-rätten omfattas av svensk socialförsäkring.

En särskild grupp som, till skillnad från vad som är fallet i dag, kommer att fullt ingå i den skyddade personkretsen är personer som är lokalanställda vid utländska beskickningar och konsulat här i landet. Det arbete som dessa personer utför kommer att räknas som arbete i Sverige, och arbetsgivarna kommer att bli skyldiga att betala fulla arbetsgivaravgifter på de anställdas löner.

Personer som både bor och arbetar i Sverige kommer att omfattas av såväl den bosättningsbaserade som den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen. För det stora flertalet personer här i landet medför våra förslag därför ganska små sakliga förändringar. Det har dock varit vår

ambition att skapa ett mera enhetligt och systematiskt regelverk på socialförsäkringsområdet, vilket bör kunna bidra till en ökad förståelse hos allmänheten för försäkringens uppbyggnad. Dessutom kommer våra förslag att underlätta administrationen och tillämpningen av de olika förmånssystemen.

Försäkring vid längre utlandsvistelser, m.m.

En person som lämnar Sverige står kvar som försäkrad enligt AFL, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Den som utför arbete i något annat land såsom anställd av svenska staten anses dock bosatt i Sverige under hela utlandsvistelsen. Vi skall enligt våra direktiv pröva om ettårsregeln behöver ändras och om det kan finnas skäl att för vissa grupper av försäkrade, t.ex. studerande, införa särskilda regler som innebär att det svenska socialförsäkringsskyddet inte upphör vid en längre utlandsvistelse.

Vi föreslår att nuvarande ettårsregel och särskilda regel för statsanställda i princip behålls inom den *bosättningsbaserade* delen av socialförsäkringen. När det gäller personer som lämnar landet för att utföra biståndsarbete m.m. i ett utvecklingsland eller för att studera i ett annat land, föreslår vi dock att bosättningen i Sverige skall kunna bestå under längre tid. För biståndsarbetare gäller detta så länge det alltjämt finns en väsentlig anknytning till Sverige och för utlandsstuderande så länge rätt till svenskt studiestöd eller utbildningsbidrag för doktorander föreligger.

För att uppnå reciprocitet föreslår vi å andra sidan att utländska stats-tjänstemän här i landet inte skall kunna anses bosatta i Sverige och att personer som kommer till Sverige för att studera skall kunna anses bosatta här endast om de har rätt till svenskt studiestöd eller utbildningsbidrag för doktorander. En allmänt tillämplig ettårsregel för förvärv av bosättning i Sverige föreslås i övrigt fortsätta att gälla.

Inom den *arbetsbaserade* delen av socialförsäkringen föreslår vi – med förebild i dagens arbetsskadeförsäkring – att arbete som utförs utomlands skall anses som arbete i Sverige, om arbetstagaren är utsänd av en arbetsgivare med verksamhet här i landet och arbetet kan antas vara längst ett år. Arbete i annat land såsom anställd av svenska staten skall anses som arbete i Sverige även om utsändningstiden kan antas vara längre än ett år. Omvänt föreslår vi att arbete som utförs här i landet såsom utsänd av arbetsgivare i ett annat land inte skall anses som arbete i Sverige, om arbetet kan antas vara längst ett år eller om arbetstagaren sänts ut av en annat stat.

Vi föreslår vidare att de s.k. ATP-förbindelserna skall avskaffas. Det innebär bl.a. att vissa anställda svenska medborgare vid svenska dotterbolag utomlands och vissa biståndsarbetare inte längre kommer att kunna tillgodoräknas pensionspoäng för tilläggspension på den inkomst de uppbär för utlandsarbetet.

Det anges i våra direktiv att de förslag vi lägger fram skall syfta till att det för varje förmån klart skall framgå vilka villkor som gäller för rätten till förmånen. En enhetlig användning av begreppet försäkrad bör eftersträvas, liksom en tydlig utformning av reglerna. Det skall också övervägas om inskrivning hos försäkringskassan skall vara en förutsättning för att någon skall kunna få rätt till en förmån.

Våra förslag innebär att begreppet försäkrad kommer att avse en person som ingår i den personkrets som skyddas av socialförsäkringssystemet i den av oss föreslagna lagen, dvs. en person som uppfyller det grundläggande anknytningsvillkoret för respektive del av socialförsäkringen. Försäkrad för bosättningsbaserade förmåner är således den som är bosatt här i landet och försäkrad för arbetsbaserade förmåner är den som förvärvsarbetar i Sverige. Dagens inskrivning i försäkringskassa har därmed spelat ut sin roll som försäkringsvillkor. Medborgarskapet skall inte heller vara avgörande för rätten till förmåner.

Vårt lagförslag innehåller också bestämmelser om försäkringstider, dvs. bestämmelser om när försäkringen börjar respektive upphör att gälla. Den *bosättningsbaserade* delen av försäkringen skall enligt förslaget – ganska naturligt – gälla så länge bosättningen i Sverige anses bestå med tillämpning av tidigare nämnda ettårsregler m.m.

Principen inom den *arbetsbaserade* delen av försäkringen är att försäkringen börjar gälla när ett förvärvsarbete påbörjas och upphör när arbetet avslutas. Dock föreslås ett generellt efterskydd om fyra veckor, dvs. försäkringen för de arbetsbaserade förmånerna fortsätter i allmänhet att gälla under fyra veckor efter det att den försäkrade slutat arbeta. Vidare föreslås att försäkringen skall fortsätta att gälla så länge den försäkrade uppbär någon förmån som omfattas av den arbetsbaserade delen av försäkringen. Den som t.ex. är sjuk och uppbär sjukpenning när arbetet och det generella efterskyddet upphör kommer således att fortsätta att vara försäkrad så länge han har rätt till sjukpenning eller någon annan förmån från försäkringen. Det är således möjligt att växla mellan olika förmåner – t.ex. mellan sjukpenning och arbetslöshetsersättning – utan att försäkringen upphör. Först då den försäkrade helt uttömt en intjänad rätt till ersättning upphör försäkringen att gälla.

När det gäller andra villkor än det grundläggande försäkringsbegreppet har vi inte behandlat sådana villkor som är mera specifika för varje enskild förmån. Det finns emellertid en rad andra villkor som är gemensamma för flera förmåner. Det gäller väntetids- eller kvalifikationsregler beträffande vistelse och arbete i Sverige samt regler om åldersgränser, familjetillhörighet, samboendebegrepp, inkomstunderlag, inkomstprövning, nedre inkomstgränser, ersättningsnivåer, tidsenheter för beräkning eller betalning av förmåner samt förmåner för tid då någon vistas utomlands. På anförda skäl lägger vi för vår del fram förslag om så långt som möjligt enhetliga regler om väntetider för förmåner, nedre inkomstgränser och utbetalning av förmåner för tid då den försäkrade vistas utomlands.

Inom den *bosättningsbaserade* delen av socialförsäkringen föreslår vi att en generell väntetid om sex månader skall gälla. Det innebär att den

som blir bosatt i Sverige kan få bosättningsbaserade förmåner först sedan han eller hon vistats i Sverige i sex månader. Det gäller såväl för den som bosätter sig i Sverige för första gången som för den som återvänder hit efter en längre tids utlandsvistelse. För folkpensioner skall dock liksom i dag gälla andra kvalifikationstider, dvs. nuvarande bosättningstider. Vidare föreslås att bosättningsbaserade förmåner generellt skall kunna betalas ut för tid då den försäkrade vistas utomlands, om det kan antas att utlandsvistelsen inte kommer att vara längre än sex månader. Denna senare regel skall dock gälla endast vid vistelse utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Därutöver föreslås särskilda regler för folkpensioner och för personer som skall anses bosatta i Sverige även under längre utlandsvistelser.

Även inom den *arbetsbaserade* delen av försäkringen skall en generell väntetid för förmåner finnas. För att inte syftet med en försäkring för alla förvärvsarbetande i Sverige skall gå förlorad föreslår vi att väntetiden skall vara endast fyra veckor. Den som påbörjar ett förvärvsarbete i Sverige måste således ha varit försäkrad i minst fyra veckor innan han kan få någon arbetsbaserad förmån. Denna regel kommer emellertid inte att påverka en anställds nuvarande rätt till sjuklön från arbetsgivaren. Sjuklönelagen omfattas nämligen inte av vårt förslag till socialförsäkringslag.

När det gäller rätt till arbetsbaserade förmåner för tid då den försäkrade vistas utomlands har det inte varit möjligt att föreslå en enhetlig regel för alla arbetsbaserade förmåner. Vi har därför delat upp förmånerna i två grupper. Beträffande den ena gruppen, som innefattar pensioner och arbetsskadeersättningar, skall inga begränsningar gälla i rätten att få förmåner utbetalade på grund av att den försäkrade vistas utomlands. När det gäller den andra gruppen, som innefattar övriga arbetsbaserade förmåner, föreslås att förmåner endast i undantagsfall skall kunna betalas ut för tid då den försäkrade vistas utanför Sverige. Förmåner skall i dessa fall kunna betalas ut dels om ersättningsfall inträffar utomlands under arbete som enligt vårt förslag skall anses som arbete i Sverige (utsändningsfall), dels om försäkringskassan eller en arbetslöshetskassa gett tillstånd till utlandsresan. Föräldrapenning för tid då den försäkrade vistas utomlands skall dock kunna betalas ut även i andra fall, bl.a. om barnet fortfarande anses bosatt i Sverige.

Vi föreslår vidare att det i fråga om sådana arbetsbaserade förmåner som är direkt inkomstrelaterade skall finnas ett generellt lägsta förmånsgrundande belopp. Om de inkomster som skall läggas till grund för förmånerna för år räknat är lägre än 24 procent av basbeloppet, skall enligt förslaget förmåner inte beräknas. Undantag från den regeln skall dock gälla inom arbetsskadeförsäkringen.

En ny gemensam lag

Som redan angetts föreslår vi att grunderna för det tudelade socialförsäkringssystemet regleras i en ny gemensam ramlag (*socialförsäkringslagen*), som bl.a. innehåller bestämmelser om bosättning och arbete i Sverige, omfattningen av de båda försäkringsdelarna, försäkringstider, utbetalningar utomlands samt vissa handläggningsregler.

Syftet med en särskild socialförsäkringslag är att skapa ett tydligare och mera överskådligt socialförsäkringssystem. Med den överskådlighet som uppnås genom den nya ramlagen underlättas de tillämpande organens verksamhet, bl.a. när det gäller att lämna information till allmänheten. De försäkrade kan också själva få en bättre överblick. Även för lagstiftaren måste det vara till stor fördel att ha en sammanhållande lag. Den enhetlighet som uppnås kan lättare behållas inom en ramlag än om varje försäkringslag handhas för sig. Den gemensamma ordningen kan i det senare fallet komma att förloras med tiden. Det blir nu i stället enklare att göra författningsändringar utan att rubba ordningen med enhetliga försäkringsvillkor. De skilda försäkringslagarna skall med vårt förslag inte innehålla allmänna försäkringsvillkor utan i princip bara de särskilda ersättningsregler som gäller för respektive förmånsform.

Vårt förslag till gemensam ramlag kan vidare bli ett första steg till en successiv samordning av socialförsäkringarna, kanske i en framtida socialförsäkringsbalk. Detta behöver emellertid inte vara det slutliga målet. Vår lag kan även ses som ett begränsat förslag att – liksom i den finska lagen (1573/93) om tillämpning av lagstiftningen om bosättningsbaserad social trygghet – göra systemet klart och enhetligt i en tid då internationaliseringen ökar och befolkningen flyttar mer än förr.

Genomförandet

De nya reglerna skall enligt vårt förslag träda i kraft den 1 januari 1999. Som huvudregel skall därvid gälla att äldre regler skall tillämpas på förmåner som avser tid före ikraftträdandet medan nya regler tillämpas på förmåner för tid därefter. Även för år 1999 kommer det dock att finnas vissa möjligheter att tillämpa äldre regler, om det är till fördel för den enskilde. I fråga om tillgodoräknande av bosättningsperiod i Sverige för folkpension respektive pensionsgrundande inkomst för tilläggsperiod skall dock vid varje tidpunkt gällande regler tillämpas, dvs. nya regler skall tillämpas med avseende endast på tid efter ikraftträdandet.

Våra förslag kan komma att medföra en viss ökning av utgifterna för socialförsäkringen. Den största delen av denna ökning är hänförlig till att utländska medborgare i likhet med svenska medborgare generellt ges rätt till export av ATP-grundad (30-delsberäknad) folkpension. Enligt riktlinjerna för det reformerade pensionssystemet skall emellertid inte finnas någon motsvarighet till ATP-grundad folkpension, varför kostnadsökningen inte kan bli annat än temporär. Det är vidare vår bedömning att de förslag som vi kommer att lägga fram i vårt slutbetänkande om socialavgifter m.m. medför ökade avgiftsintäkter som sannolikt överstiger de kostnadsökningar som nu föreliggande förslag kan komma att medföra.

Förteckning över remissinstanser - En lag om socialförsäkringar (SOU 1997:72)

Prop. 1998/99:119
Bilaga 2

Remissinstanser har varit följande: Riksdagens ombudsmän, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Stockholms län, Länsrätten i Skåne län, Länsrätten i Norrbottens län, Statens invandrarverk, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Statskontoret, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket, Arbetsgivarverket, Statens löne- och pensionsverk (numera Statens pensionsverk), Centrala studiestödsnämnden, Arbetsmarknadsstyrelsen, Stockholms läns allmänna försäkringskassa, Skattemyndigheten i Skåne län, Försäkringskassaförbundet, Försäkringsanställdas förbund, Försäkringsförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Landstingsförbundet, Svenska Arbetsgivareföreningen, Svenska Kommunförbundet, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges Industriförbund, Sveriges redareförening, Tjänstemännens Centralorganisation, Företagarnas Riksorganisation, Arbetslöshetskassornas samorganisation, De Handikappades Riksförbund, Handikappförbundens samarbetsorgan, Synskadades Riksförbund, Forum Syd, Föreningen för svenskar i världen, Nämnden för Svenska kyrkans mission, Nämnden för Svenska kyrkan i utlandet, Samarbetsorgan för invandrar- och flyktingorganisationer i Sverige, Svenska Missionsrådet, Sveriges förenade studentkårer, Pensionärernas Riksorganisation, Sveriges Pensionärsförbund, Statspensionärernas Riksförbund, Riksförbundet PensionärsGemenskap och Svenska Kommunalpensionärernas Förbund.

Försäkringsanställdas förbund, De Handikappades Riksförbund, Synskadades Riksförbund, Samarbetsorgan för invandrar- och flyktingorganisationer i Sverige, Sveriges förenade studentkårer, Statspensionärernas Riksförbund, Riksförbundet PensionärsGemenskap och Svenska kommunalpensionärernas Förbund har inte avhörts.

Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, Sveriges Akademikers Centralorganisation och Företagarnas Riksorganisation har avstått från att yttra sig. Länsrätten i Norrbottens län, Handikappombudsmannen och Försäkringsförbundet har inga synpunkter. Sveriges Industriförbund har hänvisat till yttrande från Svenska Arbetsgivareföreningen. Nämnden för Svenska kyrkans mission och Nämnden för Svenska kyrkan i Utlandet har yttrat sig gemensamt. Yttranden har därutöver inkommit från biståndsorganisationen Utan Gränser, Pingstförsamlingarna i Värmland och Tjänstemannaförbundet HTF.

1 Förslag till socialförsäkringslag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om vem som omfattas av social trygghet genom social försäkring och vissa bidragssystem (*socialförsäkringen*).

Rätten till en förmån skall grundas på bosättning eller förvärvsarbete i Sverige om inte något annat särskilt anges.

2 § I de författningar som anges i 3 kap. finns närmare bestämmelser om rätt till förmåner m.m.

3 § Frågor om förmåner inom socialförsäkringen handhas av Riksförsäkringsverket, Premiepensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna.

4 § Gemenskapsrätten om fri rörlighet för personer inom Europeiska unionen (EU) eller inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtal om social trygghet som ingåtts med andra stater, kan medföra begränsningar i tillämpligheten av bestämmelserna i denna lag.

2 kap. Bosättning och arbete i Sverige

Bosättning i Sverige

1 § Vid tillämpning av denna lag skall en person anses vara bosatt i Sverige, om han eller hon har sitt egentliga hemvist här i landet.

Den som kommer till Sverige och kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år skall anses vara bosatt här. Detta gäller dock inte om synnerliga skäl talar mot det.

En i Sverige bosatt person som lämnar landet skall fortfarande anses vara bosatt här om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år.

Särskilda bestämmelser

Statsanställda

2 § Den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall anses vara bosatt i Sverige under hela utsändningstiden om denne tidigare någon gång varit bosatt i Sverige.

När en annan stat sänder en person till Sverige för arbete för arbetsgivarens räkning skall den personen inte anses vara bosatt i Sverige.

Prop. 1998/99:119
Bilaga 3

Diplomater m.fl.

3 § En person som tillhör en annan stats beskickning eller karriärkonsulat eller dess betjäning skall anses vara bosatt i Sverige endast om det är förenligt med bestämmelserna om immunitet och privilegier i de konventioner som anges i 2 och 3 §§ lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Detta gäller även en sådan persons privattjänare.

En person som på grund av anknytning till en internationell organisation omfattas av bestämmelserna i 4 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall skall anses vara bosatt i Sverige endast i den mån det är förenligt med vad som följer av tillämplig stadga eller avtal som anges i bilagan till den lagen.

Biståndsarbetare m.fl.

4 § En i Sverige bosatt person som lämnar landet för arbete för arbetsgivarens räkning skall fortfarande anses vara bosatt här, om han eller hon är anställd av

1. ett svenskt trossamfund eller ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller
2. en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet.

Första stycket gäller endast om utlandsvistelsen kan antas vara längst fem år.

Utlandsstuderande m.fl.

5 § En i Sverige bosatt person som lämnar landet för att studera i ett annat land skall fortfarande anses vara bosatt i Sverige så länge han eller hon genomgår en studiestödsberättigande utbildning eller har utbildningsbidrag för doktorander.

Den som kommer till Sverige för att studera skall inte anses vara bosatt här. Detta gäller dock inte den som har utbildningsbidrag för doktorander.

Familjemedlemmar m.fl.

6 § Vad som sägs om personer som avses i 2–5 §§ gäller även medföljande make samt barn som inte fyllt 18 år. Med make likställs den som utan att vara gift med den utsände lever tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn.

Arbete i Sverige

7 § Med arbete i Sverige avses vid tillämpning av denna lag förvärvsarbete i verksamhet här i landet.

Om den som bedriver näringsverksamhet har sådant fast driftställe i Sverige som avses i punkt 3 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen (1928:370) skall verksamhet hänförlig dit anses bedriven här i landet.

Prop. 1998/99:119
Bilaga 3

Särskilda bestämmelser

Arbete på fartyg

8 § Arbete som sjöman på svenskt handelsfartyg anses som arbete i Sverige. Detta gäller även

1. i anställning på utländskt handelsfartyg som en svensk redare hyr i huvudsak obemannat, om anställningen sker hos redaren eller hos någon arbetsgivare som redaren har anlitat, och

2. i anställning hos ägaren till ett svenskt handelsfartyg eller hos någon arbetsgivare som anlitats av ägaren, om fartyget hyrs ut till en utländsk redare i huvudsak obemannat.

Med sjöman avses den som enligt sjömanslagen (1973:282) skall anses som sjöman.

Utsändning m.m.

9 § Arbete utomlands för en arbetsgivare med verksamhet i Sverige skall anses som arbete här i landet, om arbetstagaren är utsänd av arbetsgivaren och arbetet kan antas vara längst ett år.

När en utländsk arbetsgivare under motsvarande förhållande sänder någon till Sverige för arbete skall arbete i Sverige inte anses föreligga.

I fall som anges i 2 § gäller första och andra styckena även om utsändningstiden kan antas vara längre än ett år.

Diplomater m.fl.

10 § Arbete som utförs av en person som tillhör en annan stats beskickning eller karriärkonsulat skall anses som arbete i Sverige endast om det är förenligt med bestämmelserna om immunitet och privilegier i de konventioner som anges i 2 och 3 §§ lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall. Detta gäller även en sådan persons privattjänare.

Ett sådant arbete som medför att en person på grund av anknytning till en internationell organisation omfattas av bestämmelserna i 4 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall skall anses som arbete i Sverige endast i den mån det är förenligt med vad som följer av tillämplig stadga eller avtal som anges i bilagan till den lagen.

3 kap. Socialförsäkringsskyddet

Bosättningsbaserad försäkring

1 § Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för följande förmåner som anges i lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. ersättning för sjukvård m.m. enligt 2 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna,
2. föräldrapenning på garantinivå,
folkpension i form av förtidspension och efterlevandepension, och rehabilitering och särskilt bidrag enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.

2 § Den som är bosatt i Sverige omfattas även av

1. lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
2. lagen (1969:205) om pensionstillskott,
3. lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,
4. lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade,
5. lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,
6. lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,
7. lagen (1993:389) om assistansersättning,
8. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
9. lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer,
10. lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
11. lagen (1998:702) om garantipension, och
12. lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag.

3 § Till den som enligt utlänningslagen (1989:529) behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får förmåner enligt 1 och 2 §§ utges tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljats. Förmåner får dock utges före det att tillståndet beviljades om det finns synnerliga skäl.

Förmåner enligt första stycket betalas inte ut för tid då bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. har lämnats till den försäkrade om förmånerna är av motsvarande karaktär.

Arbetsbaserad försäkring

4 § Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. sjukpenning och havandeskapspenning,
2. föräldrapenning över garantinivå och tillfällig föräldrapenning,
3. tilläggspension i form av ålderspension, förtidspension och efterlevandepension,
4. folkpension i form av ålderspension, förtidspension, efterlevandepension samt
5. rehabilitering och rehabiliteringsersättning enligt 22 kap. i fråga om förmåner som beslutas av de allmänna försäkringskassorna.

5 § Den som arbetar i Sverige omfattas även av

1. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
2. lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård, och
3. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

6 § Försäkringen enligt 4 och 5 §§ gäller från och med den dag då arbetet har påbörjats. För arbetstagare gäller dock försäkringen från och med den första dagen av anställningstiden.

Försäkringen upphör att gälla tre månader efter den dag då arbetet har upphört av någon annan anledning än ledighet för semester, ferier eller motsvarande uppehåll (*efterskyddstid*). Försäkringen upphör tidigare än som nu sagts om den enskilde påbörjat arbete i ett annat land och omfattas av motsvarande försäkring i det landet eller om det finns andra särskilda skäl.

7 § Om en förmån som avses i 4 eller 5 § utges när försäkringen skall upphöra enligt 6 § andra stycket, fortsätter försäkringen enligt 4 eller 5 § att gälla under den tid för vilken förmånen utges. Försäkringen fortsätter också att gälla, enligt de grunder som regeringen fastställer, för den tid en person genomgår utbildning eller står till arbetsmarknadens förfogande.

8 § Försäkringen för pensioner eller skadeersättningar som avses i 4 § 3 och 4 samt 5 § 1 och 3 skall fortsätta att gälla när rätten till en förmån enligt de lagar som anges där kan härledas från ett tidigare arbete i Sverige. Detsamma gäller försäkringen för föräldrapenning över garanti-nivå enligt 4 § 2.

Försäkringen för pensioner enligt första stycket skall också fortsätta att gälla i det fall rätten till förmånen kan härledas från sådan ersättning som anges i 11 och 12 §§.

9 § För biståndsarbetare m.fl. enligt 2 kap. 4 § som till följd av utlandsarbete inte omfattas av den arbetsbaserade försäkringen skall efterskyddstiden börja löpa först efter återkomsten till Sverige, om utlandstjänstgöringen varat längst fem år.

10 § Försäkringen skall ha utsträckt tillämpning i samband med havandeskap, vård av barn och vid totalförsvartjänstgöring på det sätt regeringen särskilt förordnar.

Speciella försäkringssituationer

11 § En person som har förtidspension som beräknats enligt 13 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension beräknad på denna förtidspension.

12 § Den som uppbär någon av följande förmåner är försäkrad för inkomstgrundad ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension och tilläggs-pension i form av förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring:

1. vårdbidrag, som inte avser merkostnader, enligt 8 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag,
2. dagpenning från arbetslöshetskassa,

3. utbildningsbidrag i form av dagpenning under arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering samt ersättning vid generationsväxling,

4. utbildningsbidrag för doktorander,

5. korttidsstudiestöd och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973:349),

6. vuxenstudiebidrag enligt lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa samt särskilt utbildningsbidrag,

7. timersättning vid vuxenutbildning för utvecklingsstörda (sär vux) och ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),

8. dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspiktiga, eller

9. stipendium som enligt punkt 12 sjunde stycket av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370) skall tas upp som intäkt av tjänst.

13 § Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för pensionsgrundande belopp för barnår enligt 3 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Den som har genomgått grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt är försäkrad för pensionsgrundande belopp för plikt-tjänstgöring enligt 3 kap. lagen om inkomstgrundad ålderspension.

14 § Den som genomgår utbildning som är förenad med särskild risk för arbetsskada är försäkrad för arbetsskada enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om detta.

Arbetsstillstånd

15 § Den som enligt utlänningslagen (1989:529) behöver ha arbetsstillstånd i Sverige eller ett uppehållstillstånd med motsvarande verkan har inte rätt till förmåner enligt 4 och 5 §§ förrän ett sådant tillstånd har beviljats. Ersättning får därvid utges tidigast från och med den dag då tillståndet börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader innan tillståndet beviljades.

Begränsningarna i första stycket gäller inte arbetsskadeersättning enligt 5 § 1.

Gemensamma bestämmelser

16 § Den som i enlighet med förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen omfattas av lagstiftningen i en annan stat är inte försäkrad för sådana förmåner enligt denna lag som motsvarar förmåner som avses i förordningen.

Den som i enlighet med nämnda förordning utan att vara bosatt här i landet har rätt till vårdförmåner här vid sjukdom, moderskap eller invaliditet har rätt till sådana förmåner enligt 1 § 1 samt 2 § 4 och 7.

Prop. 1998/99:119
Bilaga 3

4 kap. Förmåner vid utlandsvistelse

Bosättningsbaserade förmåner

1 § För tid då en försäkrad vistas i ett land som inte ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) får förmåner utges endast i de fall som avses i 2 och 3 §§.

2 § Förmåner får utges om utlandsvistelsen kan antas vara längst sex månader.

När det gäller ersättning för sjukvård m.m. enligt 3 kap. 1 § 1 tillämpas särskilda bestämmelser om vård som ges utomlands.

Pensionsförmåner enligt 3 kap. 1 § 3 samt 2 § 2, 6 och 11 utges så länge den försäkrades bosättning i Sverige består enligt 2 kap.

3 § Tidsbegränsningen i 2 § första stycket gäller inte sådana statsanställda och deras familjemedlemmar som avses i 2 kap. 2 och 6 §§.

Tidsbegränsningen gäller inte heller familjestöd enligt 3 kap. 1 § 2 eller 2 § 1, 3, 5 och 10 till biståndsarbetare och studerande eller deras familjemedlemmar som avses i 2 kap. 4–6 §§.

4 § Har rätten till en bosättningsbaserad förmån upphört med tillämpning av bestämmelserna om bosättning i 2 kap. eller bestämmelserna om utlandsvistelse i 1–3 §§, får förmånen efter ansökan hos försäkringskassan fortsätta att utges om det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt att dra in förmånen.

Arbetsbaserade förmåner

5 § För tid då en försäkrad vistas utomlands får förmåner vid sjukdom, havandeskap, tillfällig vård av barn och rehabilitering enligt 3 kap. 4 § 1, 2 och 5 endast utges i följande fall:

1. om ett ersättningsfall inträffar utomlands medan den försäkrade utför sådant arbete som skall anses som arbete i Sverige enligt 2 kap.,

2. om försäkringskassan medger att den försäkrade reser till utlandet, eller

3. om det gäller tillfällig föräldrapenning, även i de fall som avses i 4 kap. 1 § fjärde stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.

6 § Pensionsförmåner och skadeersättningar enligt 3 kap. 4 § 3 och 4 samt 5 § 1 och 3 utges för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning över garantinivå enligt 3 kap. 4 § 2,

1. om barnet är bosatt i Sverige, eller

2. om försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

Prop. 1998/99:119
Bilaga 3

Gemensamma bestämmelser

7 § För utbetalning av en förmån utomlands får krävas bevis om att rätten till förmånen består.

5 kap. Anmälan och handläggning av ärenden

Anmälan till försäkringskassan

1 § Den som bosätter sig i Sverige och som inte är folkbokförd här skall anmäla sig till den försäkringskassa som avses i 4 §. Bosättningsbaserade förmåner enligt 3 kap. 1 och 2 §§ får inte utges för längre tid tillbaka än tredje månaden före den då anmälan har gjorts eller försäkringskassan på annat sätt fått kännedom om bosättningen.

Den som avses i 2 kap. 2 § första stycket och som inte är folkbokförd här skall anmäla sig till den försäkringskassa som avses i 5 § andra stycket.

2 § Arbetsbaserade förmåner enligt 3 kap. 4 § samt 5 § 2 och 3 får inte utges för längre tid tillbaka än tredje månaden före den då anmälan har gjorts eller försäkringskassan på annat sätt fått kännedom om arbetet.

En anmälan om arbete i Sverige som görs av den som arbetar här utan att vara bosatt i landet skall lämnas till den försäkringskassa som avses i 5 §.

3 § Den som lämnar Sverige för en tid som kan antas ha betydelse för rätten till förmåner enligt 2 eller 4 kap. skall anmäla detta till den försäkringskassa som avses i 4–6 §§.

Beslutande försäkringskassa m.m.

4 § Ett ärende som skall avgöras av en allmän försäkringskassa och avser någon som är bosatt i Sverige skall avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde var folkbokförd den 1 november föregående år.

Om den enskilde inte var folkbokförd i Sverige den 1 november föregående år, skall ett ärende avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde är bosatt vid årets ingång. Sker bosättningen senare under året, skall ärendet avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde bosättningen sker.

5 § Ett ärende som skall avgöras av en allmän försäkringskassa och avser någon som inte är bosatt i Sverige skall avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde regelmässigt tillbringar sin dygnsvila. Om dygnsvilan inte tillbringas i Sverige, skall ärendet avgöras av den försäkringskassa inom vars verksamhetsområde den enskilde

regelmässigt arbetar. Är den enskilde sjöman skall ärendet, om det inte avser pension, avgöras av Västra Götalands allmänna försäkringskassa.

Om det inte med stöd av första stycket kan bestämmas till vilken försäkringskassa ärendet hör, skall ärendet avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

6 § Vad som sägs i 5 § gäller även den som skall omfattas av svensk lagstiftning om socialförsäkring utan att vara bosatt här och personer som i avsedda fall har rätt till förmåner som familjemedlemmar. Ärenden som gäller familjemedlemmar skall dock alltid avgöras av samma försäkringskassa som skall avgöra ett ärende angående den från vilken de härleder rätten till förmåner.

Ett ärende som avser någon som omfattas eller väljer att omfattas av svensk lagstiftning enligt artikel 16 i förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, skall avgöras av Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

Övriga bestämmelser

7 § Vid tillämpningen av denna lag skall följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring tillämpas:

- 18 kap. 46 och 47 §§ om Riksförsäkringsverkets tillsyn,
- 20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,
- 20 kap. 8 § om uppgiftsskyldighet för den enskilde,
- 20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet för myndigheter och arbetsgivare m.fl.,
- 20 kap. 10 § om omprövning av en försäkringskassas beslut,
- 20 kap. 10 a § om ändring av en försäkringskassas beslut, och
- 20 kap. 11–13 §§ om överklagande av beslut m.m.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
 2. Bestämmelserna i denna lag om personer som lämnar eller kommer till Sverige skall tillämpas även på personer som före den 1 januari 2001 har lämnat respektive kommit till landet.
 3. Har arbete upphört under perioden oktober - december år 2000 skall efterskyddstiden i 2 kap. 6 § andra stycket räknas från lagens ikraftträdande.
 4. Den som vid lagens ikraftträdande uppbär hustrutillägg enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1998:708) om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension, är fortfarande försäkrad för denna förmån.
 5. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om bosättningsbaserad folkpension i form av ålderspension för den som är född år 1937 eller tidigare.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1999-03-22

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Gertrud Lennander, regeringsrådet Kjerstin Nordborg.

Enligt en lagrådsremiss den 4 mars 1999 (Socialdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till socialförsäkringslag.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Kjell Rempler.

Förslaget föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

I lagrådsremissen läggs fram förslag om vem som skall omfattas av socialförsäkringen och regler som rör dem som flyttar till eller ut från Sverige. Det är ett förslag som har efterlysts tidigare av Lagrådet i samband med reformeringen av ålderspensionssystemet (yttrande i prop. 1997/98:151, bilagor, s. 147). Det nu framlagda förslaget till socialförsäkringslag är avsett att övergripande reglera frågorna om tillhörighet till försäkringen. Redan benämningen på lagen leder tanken till att den skulle omfatta mera än vad den gör, men den kan å andra sidan – som sägs i remissen – utgöra en början på det omfattande moderniseringsarbete som återstår i fråga om socialförsäkringslagstiftningen.

De följdändringar i andra lagar som kan bli aktuella har inte förelagts Lagrådet, vilket i viss mån har försvårat granskningen. Det kan dock förutsättas att de ändringar i lagen om allmän försäkring som kommer att krävas innebär att denna lag alltmer kommer att urholkas, något som än mer kommer att försvåra överblicken över de sociala försäkringarna.

Till följd av remisskritik har arbetslöshetsförsäkringen inte inlemmats i den nya lagen. Utredningens förslag visar att det i sig inte varit omöjligt och Lagrådet vill sätta ett frågetecken för om det inte varit på sin plats att också reglera den försäkringen inom den föreslagna ramen. Även om det inte är utslagsgivande innehåller ju rådets förordning (EEG) nr 1408/71 förmåner vid arbetslöshet.

I den föreslagna lagen dras i 1, 2 och början av 3 kap. upp mera generella riktlinjer för tillhörigheten till försäkringen och de är klart och pedagogiskt angivna. Därefter visar det sig emellertid att systemet är så komplext att det krävs en mängd hänvisningar, tillägg och undantag. Som en "uppslagsbok" som leder vidare till andra lagar torde emellertid den föreslagna lagen – i avvaktan på det successiva reformarbetet – kunna fylla en funktion.

1 kap. 1 §

Enligt första stycket innehåller den föreslagna lagen bestämmelser om vem som omfattas av social trygghet genom social försäkring och vissa bidragssystem (socialförsäkringen). Utanför lagen faller delar av det sociala trygghetssystemet, främst landstingens sjukvård och arbetslöshets-

försäkringen. Hur denna avgränsning skall göras framgår inte av förevarande paragraf. Av vissa motivuttalanden att döma förefaller det som om avsikten är att ledning skall sökas i 1 kap. 3 §, så att försäkringar och bidragssystem som inte handhas av Riksförsäkringsverket, Premiepensionsmyndigheten och de allmänna försäkringskassorna faller utanför lagen. Det naturliga är emellertid att först ta ställning till lagens tillämpningsområde och först därefter bestämma vilka myndigheter som tillämpar lagen. Läsaren torde därför knappast dra den avsedda slutsatsen av 1 kap. 3 §. Det torde vara svårt att avgränsa lagens tillämpningsområde på något annat sätt än genom att direkt ange vilka försäkringar och bidragssystem som omfattas av lagen, alltså genom en uppräkningslista. Så sker också i 3 kap. 1, 2, 4 och 5 §§ varför avgränsningen framgår av dessa paragrafer. Det synes lämpligt att inledningsvis ange avgränsningen genom en hänvisning till dessa bestämmelser. Lagrådet förordar att i första stycket införs en ny andra mening med förslagsvis följande lydelse: "Lagen gäller för de försäkringar och bidragssystem som anges i 3 kap."

1 kap. 4 §

Det kan ifrågasättas om en bestämmelse med det föreslagna innehållet skall tas in i lagen. EG-rättens företrädare följer ju av såväl EG-domstolens rättspraxis som lagen med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen. En sådan bestämmelse skulle kunna ha sin plats i varje lag med någon europeisk anknytning. Ibland kan dock upplysningen om EG-rättens företrädare vara av sådan praktisk betydelse att bestämmelsen kan godtas. Detta synes vara ett sådant fall. Om bestämmelsen skall bilda skola bör dock, för att man inte i varje enskilt fall skall behöva undersöka vilka frågor gemenskapsrätten rör, orden "om fri rörlighet för personer" utgå.

2 kap. 5 §

I andra stycket anges, att den som kommer till Sverige för att studera inte skall anses vara bosatt här, men att detta inte gäller den som har utbildningsbidrag för doktorander. Såsom också framhålls i betänkandet har under senare år utbildningsbidraget kommit att i allt högre grad ersättas av anställning som doktorand. Varken i lagtexten eller i motiven berörs vad som gäller beträffande den som kommer till Sverige för att studera och som lyckas finansiera sin forskarutbildning genom att erhålla anställning som doktorand. Möjligen är avsikten att man i ett sådant fall skall betrakta den forskarstuderande som en vanlig arbetstagare, och bortse från att han eller hon kommit hit för att studera, och att därför huvudregeln i 1 § andra stycket blir direkt tillämplig. Det kan tilläggas att en svensk forskarstuderande, som lämnar landet för att studera utomlands (5 § första stycket), på motsvarande sätt synes falla under huvudregeln i 1 § tredje stycket (eller i förekommande fall den särskilda bestämmelsen i 2 § första stycket), om han eller hon erhållit anställning som doktorand. Frågan bör emellertid klargöras i författningskommentaren.

2 kap. 7 §

Om "den som bedriver näringsverksamhet" har sådant fast driftställe i Sverige som avses i punkten 3 av anvisningarna till 53 § kommunal-

skattelagen skall enligt andra stycket i paragrafen verksamhet som är hänförlig dit anses bedriven här i landet. Språkligt kan det citerade uttrycket omfatta även en juridisk person, med påföljd att med förvärvsarbete i verksamhet här i landet enligt paragrafens första stycke, dvs. arbete i Sverige, skulle kunna avses även det arbete som en från ett fast driftställe utsänd anställd utför utomlands. Den frågan regleras dock först i 2 kap. 9 §. Förevarande bestämmelse torde avse endast egenföretagare. Avsikten skulle bli klarare om "den som" byts ut mot "en fysisk person som".

3 kap. 2 §

Enligt den allmänna motiveringen anser regeringen att, i strid mot Regeringsrättens avgörande i rättsfallet RÅ 1997 ref. 51, utbetalning av barnbidrag skall förutsätta att inte bara barnet utan också bidragsmottagaren skall vara bosatt här i landet. Detta framgår dock inte av den här föreslagna lagtexten. En ändring av Regeringsrättens praxis torde inte kunna uppnås enbart genom ett motivuttalande utan det torde krävas att frågan regleras i lag. Enligt Lagrådets mening bör detta ske genom ändringar i lagen om allmänna barnbidrag och lagen om förlängt barnbidrag.

3 kap. 3 §

Andra meningen i första stycket anknyter inte till de tidsgränser som anges i första meningen utan har en självständig innebörd. Denna skulle komma till tydligare uttryck om andra meningen i stället gavs följande lydelse: "Om det finns synnerliga skäl, får förmåner utges även om uppehållstillstånd inte har beviljats."

3 kap. 6 §

Enligt första meningen gäller försäkringen enligt 4 och 5 §§ från och med den dag då arbetet har påbörjats. Detta är emellertid en sanning med modifikation eftersom försäkringen i fråga om vissa – och viktiga – försäkringar och skadeersättningar kan gälla på grund av tidigare arbete, vilket också framgår av 3 kap. 8 §. Lagrådet kan för sin del inte finna en lämpligare formulering men det anförda visar svårigheten att i konkret lagtext formulera övergripande principer, när lagtexten skall omfatta så många olika försäkringar och bidragssystem som här är fallet.

Lagrådet förordar att innehållet i första och andra meningarna i första stycket får byta plats, eftersom huvudregeln bör avse normalfallet, dvs. anställningsförhållandet.

3 kap. 7 §

Enligt andra meningen i paragrafen fortsätter försäkringen att gälla, "enligt de grunder som regeringen fastställer", för den tid en person genomgår utbildning eller står till arbetsmarknadens förfogande. Någon bestämmelse som medger att regeringen lämnas sådant bemyndigande som sägs i 8 kap. 7 § regeringsformen finns inte för socialförsäkringslagstiftningen (jfr Lagrådets yttrande över förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension, prop. 1997/98:151 Bilagor s. 148). Det finns därför utrymme för regeringen att meddela föreskrifter endast om dessa inte kan anses gälla åligganden för enskilda eller i övrigt avse ingrepp i enskildas

personliga eller ekonomiska förhållanden (8 kap. 3 § regeringsformen), dvs är av gynnande natur, eller utgör verkställighetsföreskrifter enligt 8 kap. 13 § regeringsformen. I det senare fallet anses en förutsättning vara att den lagbestämmelse som skall kompletteras är så detaljerad att regleringen inte tillförs något väsentligt nytt genom den av regeringen beslutade föreskriften. Inte i någotdera fallet behöver lagen innehålla något om regeringens föreskriftsrätt, eftersom denna följer direkt av regeringens restkompetens; en erinran kan naturligtvis ändå ha en pedagogisk funktion.

I lagförslaget finns i tre olika paragrafer bestämmelser om regeringens föreskriftsrätt. Ställning måste tas i varje enskilt fall. Lagrådet anser sig kunna godta förslaget i förevarande paragraf från den utgångspunkten att det får antas vara fråga om gynnande föreskrifter (jfr Håkan Strömberg, Normgivningsmakten enligt 1974 års regeringsform, 2 uppl. 1989 s. 68 f).

3 kap. 8 §

Enligt första stycket första meningen skall försäkringen för pensioner eller skadeersättningar som avses i 4 § 3 och 4 samt 5 § 1 och 3 fortsätta att gälla när rätten till en förmån enligt de lagar som anges där kan härledas från ett tidigare arbete i Sverige. Förhållandet torde vara att försäkringen gäller så snart förmånen kan härledas från ett arbete i Sverige. Orden "fortsätta att" och "tidigare" leder tanken till att det skulle vara fråga om en påbyggnad av efterskyddstiden efter det senaste arbetet, vilket inte är fallet. De bör därför utgå.

Andra meningen i första stycket: "Detsamma gäller försäkringen för föräldrapenning över garantinivå enligt 4 § 2" är i och för sig korrekt – försäkringen gäller. Till skillnad från första meningen som handlar om intjänade förmåner som kan utges om försäkringsfall inträffar, krävs emellertid för utgivande av föräldrapenning något ytterligare, nämligen att föräldern har en aktuell sjukpenningsgrundande inkomst över garantinivån; detta följer av lagen om allmän försäkring. Bestämmelsen aktualiserar frågan om inte systemet blivit alltför komplext för att ge de försäkrade information.

3 kap. 9 §

En förutsättning för den efterskyddstid som föreslås i paragrafen torde också vara att den försäkrade återvänder till Sverige omedelbart efter utlandstjänstgöringens slut. På något sätt bör detta antydvas, exempelvis så att efter orden "den arbetsbaserade försäkringen" inskjuts: "och som efter utlandstjänstgöringens slut återvänder till Sverige". Det följande "till Sverige" kan i så fall utgå.

3 kap. 10 §

Enligt bestämmelsen skall försäkringen ha utsträckt tillämpning i samband med havandeskap, vård av barn och vid totalförsvarstjänstgöring på det sätt regeringen särskilt förordnar. Paragrafen avser att täcka in de situationer som i dag finns i 3 kap. 5 § tredje stycket 4–6 lagen om allmän försäkring. Även om det också här är fråga om gynnande föreskrifter synes det inte lämpligt att vad som nu är lagreglerat och riksdagsbundet

helt och hållet ersätts av regeringsföreskrifter. Anledningen till den valda formen synes vara att utredningsarbete pågår och att det är ovisst vad regleringen i sak skall innehålla. I avvaktan på att lagen kan ändras på grundval av ett sådant arbete bör dock de angivna bestämmelserna i lagen om allmän försäkring föras över till socialförsäkringslagen.

3 kap. 11–15 §§

Huvudrubriken till 4–15 §§ är Arbetsbaserad försäkring. I 11–14 §§, med underrubriken Speciella försäkringssituationer, behandlas emellertid även situationer som snarare hänför sig till betydelsen av bosättning i Sverige. Det sagda gäller framför allt 13 §. En bättre disposition vore därför om 15 §, med underrubriken Arbetstillstånd, fick utgöra 11 § och att därefter de föreslagna 11–14 §§ fick utgöra 12–15 §§, varvid den nuvarande underrubriken Speciella försäkringssituationer i stället sattes som mellanrubrik. Även rubriken Gemensamma bestämmelser bör utgöra en mellanrubrik. Omnumreringen av paragraferna föranleder en följdändring i 8 §.

Det bemyndigande som finns i den föreslagna 14 § överensstämmer med gällande rätt, som torde bygga på att det är fråga om gynnande föreskrifter. Det måste godtas att en sådan ordning behålls även för framtiden.

3 kap. 16 §

Tvekan kan råda om andra stycket i paragrafen skall tas med i lagen. Innehållet får anses följa av förordningen (EEG) nr 1408/71. Bestämmelsen kan därför inte fylla annan funktion än som en upplysning och frågan är var gränsen skall dras för liknande bestämmelser. Upplysningen har dock i förevarande fall sådan dignitet att bestämmelsen kan försvara sin plats.

4 kap. 5 §

Vissa förmåner utges inte under tid då en försäkrad vistas "utomlands". Härmed avses inte fall när den som är bosatt i ett annat EES-land vistas i sitt hem under sjukdom. Detta följer dock av förordningen (EEG) nr 1408/71 varför användningen av ordet "utomlands" utan närmare begränsningar får godtas.

Punkten 3 innehåller en hänvisning till en bestämmelse i lagen om allmän försäkring. Av den bestämmelsen framgår klart att viss förmån kan utgå till den som är bosatt utomlands. Det ifrågasätts om en reservation som den här föreslagna är nödvändig när det som i förevarande fall är fråga om en mycket speciell situation. Resultatet kan bli att man tvingas i förevarande lag införa en hel del hänvisningar till de lagar där förmåner regleras och där särskilda bestämmelser om bosättning ändå i egenkap av lex specialis har företräde framför den här föreslagna lagen. Lagen riskerar i så fall att förlora sin karaktär av övergripande reglering. Lagrådet förordar att punkten 3 får utgå.

5 kap. 2 §

För den som är bosatt i Sverige och börjar arbeta här saknar första stycket motsvarighet till bestämmelsen i 5 kap. 1 § första stycket första meningen om anmälningsskyldighet och forum. En sådan bestämmelse kan ges för-

slagsvis följande lydelse: "Den som är bosatt i Sverige och börjar arbeta skall anmäla detta till den försäkringskassa som avses i 4 §."

Prop. 1998/99:119
Bilaga 4

5 kap. 6 §

Första meningen i första stycket synes inte innehålla något utöver vad som redan följer av 5 kap. 5 §. Stycket synes därför kunna ges följande lydelse: "Ärenden som gäller personer vilka har rätt till förmåner som familjemedlemmar skall alltid avgöras av samma försäkringskassa --- rätten till förmåner."

Övergångsbestämmelserna

Punkten 2. Enligt denna punkt skall bestämmelserna i lagen om personer som lämnar eller kommer till Sverige tillämpas även på personer som före den 1 januari 2001 har lämnat respektive kommit till Sverige. Enligt grunderna för denna övergångsbestämmelse bör en person som före ikraftträdandet sänts ut som biståndsarbetare eller missionär och som enligt gällande ordning avförts från försäkringen kunna få komma i åtnjutande av den nu föreslagna femårsfristen.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 maj 1999

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Freivalds, Schori, Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén, Ringholm

Föredragande: Statsrådet Klingvall

Regeringen beslutar proposition 1998/99:119 Socialförsäkringens personkrets